BRANDEIS UNIVERSITY
3 9097 01130559 7

BRANDEIS UNIVERSITY
LIBRARY

TRUTH · EVEN · UNTO · ITS · INNERMOST · PARTS
אמת

Given by

MR. & MRS. HAROLD BRODSKY

IN MEMORY OF

MR. PAUL HALPERN

Philadelphia Chapter
BRANDEIS UNIVERSITY
NATIONAL WOMEN'S COMMITTEE

א מתנה פון

Shriften

שריפטען

צווייטעס זאמעלבוך

פערלאג „אמעריקא“,
1918

אבא אסטראָווסקי

א בריעף פון דער היים

וו מתנה פון ב

אינגעניטערן צו

ליליאן פערמאן.

Shriften.

שריפטען

צווייטעס זאמעלבוך

פערלאג „אמעריקא“,

1913

אינהאַלט: מ. ל. האַלפּערן — אין דער פרעמד; א. ראבאָי — דער ליכטורעם; ל. מילער — ליעדער; מ. באַסין — פערלאָרענע טרוימען; י. אפּאַטאָשו — מאָריס און זיין זוהן פיליפּ; פרץ הירשביין — דאָס ליעד פון דעם נאַר; י. י. שוואַרץ — פון דער טיפעניש; ב. ריווקין — צום נייעם ראָמאַנטיזם; זישאָ לאַנדוי — גאַמען; מאַני לייב — מעשה־ליעדער; דוד איגנאַטאָוו — אין קעסעלגרוב; אבא אסטראָווסקי — 1) אַ בריעף פון דער היים, 2) פון יענע טעג; וואלט וויטמאַן — (בילד). ערקלעהרונגען. פאָדער־בלעטער און צייכנונגען פון ז. מאוד.

ערשיינט אין 500 עקזעמפלאַרען.
געדרוקט אין „עגייט פרינטינג קאָ.".

מ. ל. האלפערן:

אין דער פרעמד

I

קום, קום, געזעגען זיך ס'יז העכסטע צייט.
שוין שטעהט די שיףביים ברעג.
אדיע, מיין קינד. ווי שוועהר עס זאָל ניט זיין —
איך מוז, איך מוז אוועק.

דריי טעג האָב איך געהאָפט צו זיין מיט דיר
אליין, איין אויגען־בליק.
נו האָבען דיינע חבר'טעס גערויבט
ביי מיר, דאָס גאַנצע גליק.

ביים באָדען־זיך, ביים שפּיעלען־באָל, ביים טאַנץ,
און אבענד ביים שפּאַציער,
ביז אין דער נאַכט אריין — מען טהוט זיך ניט
א ריהר, אָהן מיר און דיר.

ווי לאָזט מען דאָס א ליעבעס־פּאָאר ניט אָפּ
אַן אויגענבליק צומאָל?
עס פּלאַצט דאָך ביי א מענשען שיעור דאָס הארץ —
א הארץ איז ניט פון שטאָהל!

III

דאָס טרייב־ראָד אין די וואַלען רוישט. די שיף געהט אָפּ.
איך קוק די מענשען אָן וואָס שטעהען נאָהנטביים ברעג,
און פרעמד נעמט אויף מיין הארץ דעם לעצטען גרוס פון זיי.
און רגע־ווייז פיהרט ווייטער אונז די שיף אוועק,

און קלענער ווערט דער ברעג און גרויער מעהר און מעהר
און רוישיג ציהט זיך נאָך דער שיף א ווייסער שוים.
ווי שוים צופליעסט אין מיר דאָס גליק פון ליעבע איצט,
ווי שוים צופליעסט אין מיר מיין הארצענס שעהנסטער טרוים.

איך קוק די געגענד אָן וואָס רינגעלט מיך ארום,
עס שפּרייט זיך אויס פאר מיר א ווייטע פרייע וועלט.
אין מערב־זייט די זון, אין מזרח־זייט א ברעג.
א מיילען־לאנגער ברעג מיט בארג און וואלד און פעלד.

און אָפּגעזונדערט שטעהט א ווילא דאָ און דאָרט
און אַלע פענסטער קוקען פריי צום ים ארויס.
און דאָ אין מיטען ים בעוועגט זיך אונזער שיף
און איבער אַלץ שפּרייט פריעדליך זיך דער אבענד אויס,

און אַלץ איז איינגעהילט אין טרוימערישער רוה.
די רוה וועקט אויף אין מיר א טיעף־פערוועהטאָגט ליעד —
מיין לעבענס יוגענד־צייט... איך זעה א גאַס אצינד,
דאָס לעבען דאָרט איז גרוי, איז וואָלקען־גרוי און מיעד.

אויף שטויביג אַלט־וואָרג שיינט אריין די זון אין שטוב.
צום פענסטער קוקט אריין א דארער קארשען־בוים.
מיין פאָטער געהט ארום א שוויינענדער אין שטוב,
מיין מוטער און מיין שוועסטער'ל געדענק איך קוים.

און יונגערהייט האָב איך פערלאָזט מיין פאָטער'ס הויז.
אליין, אין פרעמדער וועלט ארויסגעגאנגען ווייט.

דו לאַכסט? נו יאַ, איך ווייס עס דאָך שוין לאַנג
אַז דו ביזט פאַלש צו מיר.
דו בייזע מיידעל, דו: איך האָב דיך פיינט,
איך רעד ניט מעהר צו דיר!....

II

נו ביזטו ברוגז גאָר, דו נאַרעלע.
קום, קום. איך האָב דיך ליעב.
צי קען איך אַנדערש דען, דו גוטע, דו?..
פערגיב מיר איצט, פערגיב.

לעג, לעג דיין קעפּעל אויף מיין האַרץ, אַזוי...
די אויגעלאַך מאַך־צו,
און זיי מיר איצט אַ קינד... איך וויעג דיך איין...
איך זינג דיר איי־ליו־ליו...

יאַ, איי־ליו־ליו מיין קינד. דער טאַטע איז
אָוועקגעפאָהרען ווייט.
וועט ברענגען דיר אַ גאָלדען ציגעלע,
אַ מענטעלע פון זייד — — —

נו שלאָפסטו מיך — און פיהלסט עס ניט, ווי טיעף
עס איז אַצינד מיין פיין...
איך זינג און טראַכט: אָט באַלד, און דו קומסט אויך
צוריק אין שטאָדט אריין

און ווידער וואוינסטו דאָרט דאָס גאַנצע יאָהר
און שווייגסט און קלאָגסט זיך ניט.
כאָטש דאָרטען זינגט מען דיר אַן אַנדער ליעד,
יאָ, גאָר אַן אַנדער ליעד...

און רונד־ארום זיצט מאַן און ווייב און קינד מיט שטילער פרייד.
א קעלנער טראָגט ארום א טאַץ מיט פלאַשען ווייַן און ביער
פון אָרט צו אָרט. און דאָ אין מיטען דעק אַנטקעגען מיר
א רערעל לוסטיג יונגוואַרג זיצט. דאָס לעבען בליהט און גליהט
אויף זיי׳רע פנים׳ער. און אַלע זינגען זיי א ליער,
בעגלייט זיי איינער אויף א קלינגעדיגען אינסטרומענט.
זיצט רוהיג נעבען זיי אַן אַלטיטשקער פערלעגט די הענד.
ער הערט זיך איין, בעלעבט עס איהם, און אינגער זעהט ער אויס.
און פון זיין ליולקע שלענגעלט זיך א גרויער רויך ארויס,
און מישט זיך מיט דער רויטקייט אויס פון לעצטען אבענד־שיין.
דער אַלטער הויבט די אויגען אויף און קוקט אין הימ׳ל אריין.
ער פרעהט זיך שטילערהייט. אצינד, אין לעבענס לעצטען וועג
לעבט ער נאָך איינמאָל דורך, דאָס גליק פון זיינע יוגענד־טעג.
איך קוק דעם אַלטען אָן. איך הויב ווי ער די אויגען אויף,
איך זעה דעם רויך וואָס שפּאַרט זיך פון דער שיף־מאַשין ארויף.
איך הער דעם טרייב־ראָד׳ס שוועהרען שטענדיג־גלייכען גאַנג
און דורך מיין האַרצען געהט א שוועהר־פערנעבעלטער געדאַנק.
א שפּיעל פון טרוים און ווינד איז איצט, מיין אייגען לעבען מיר,
א שפּיעל... א שיין פון בלענדעניש... און טראַכט איך איצט פון דיר —
אוי, גאָט, מיין גאָט — אָט ערשט האָב איך דיין בלאָנדען קאָפּ בעקראַנצט
מיט בלומען ווייס און רויט, און דו — געשטיפּט, געלאַכט, געטאַנצט,
און איך האָב זיך געפרעהט. איצט ווייַנט אין מיר פערגאַנגען גליק.
פערגאַנגען גליק פון ליעבע, וויינט און בענקט צום טרוים צוריק.
און ווידער געהט א טאָג אוועק. וואוהין? די וועלט איז שטום,
און בלינד דער מענש. דער טאָג וואָס קומט אין טויזענד יאָהר ארום
וועט אויך פערגעהן ווי דאָ אצינד, אין זעלבען פאַרבען־שפּיעל.
און ערגעץ־וואו א מענשען־האַרץ וועט ליידען... ליידען שטיל — — — —

V

די ליעבע זינגט איהר לעבענס־ליעד אויף אונזער שיף אצינדער,
און אויגען לייכטען אויף מיט טיעפער לעבענס־פרייד.

און אויף מיין וועג פערלאָרען האָב איך פיעל, זעהר פיעל — — —
און ווען איך האָב דערגרייכט דער יוגענד'ס שעהנסטע צייט

האָט מיך אַ שיף געבראַכט אין לאַנד אַריין, אַהער.
און פיעל איך ראַנגעל זיך, פעראיינזאַמט מוז איך זיין.
מיין קאָפּ ווערט לאַנגזאַם גרוי, און עלטער ווערט מיין הארץ.
די שטאָדט שלינגט ברעקלאַך־וויִז מיין יונגעם לעבען איין.

אין שענקלאַך אָרעמע פערלעב איך מיינע נעכט.
אַ שוועהרע גרויקייט געהט דורך אַלע מיינע טעג.
און פרעמד איז מיר די שטאָדט ווי דאָ די געגענד איצט
און פרעמד ווי אַלע דאָ וואָס זיצען אויפ'ן דעק.

א לוסטיג־יונגע מענשען־וועלט אין מיטען ים —
און ווייט אַרום אַ געגענד פריי, און שעהן, און רייך —
און גאָר־נישט רעדט צו מיר... מיין לעבענס־גאַנג
איז צו אַן אָרמען וואָגלענדען ציגיינער גלייך...

עס וואָגעלט א ציגיינער אין דער וועלט אַרום,
קיין רוה געפינט ער ניט. און יאָהר נאָך יאָהר פערשווינדט,
און קיינמאָל איז ניט גאַנץ די טראַנטע אויף זיין לייב
און תמיד קלינגט זיין ליעד אַרויס אין נאַכט און ווינד — — —

IV

איך זיץ, דעם קאָפּ אויף ביידע הענד, ביים שיף־פּאַרענטש, אַליין
איך קוק אַרויס צום ים. איך זעה דעם טאָג, די זון פערגעהן.
איך קוק זיך איין און ס'דאַכט זיך מיר: אַ טרוים איז אַלץ. אַ טרוים.
די וואַלען פינקלען רויט. און דאָרטען ווייט אין מערב־זוים
די וואָלקענדלעך — א צויבער־שפּיעל פון פאַרבען אלערליי,
וואָס וועקט אַ טיעפע בענקשאַפט אויף און טהוט דעם האַרצען וועה...
איך קעהר זיך אום צום דעק און אַנדערש זעהט די וועלט מיר אויס:
עס זיצען מענשען דאָ ווי קינדער אויף אַ מוטער'ס שויס,
אויף לייווענט־בענקלעך האָט מען דאָ און דאָרט צו טיש געגרייט

און האָט מיין יונגעס קינדער־האַרץ דאָס ניט געוואָלט פּערטראָגען —
האָט מיך אוועקגעשטעלט דער לעהרער צו דער טיר.

און אַלע אָבענד ווען די קלויסטער־גלאָקען פּלעגען קלינגען,
געציטערט האָב איך דאַן אַליין אין שטוב צו זיין.
אַ יאָיזעל האָב איך דאַן געזעהן, וואָס קלאַפּט מיט שווארצע פליגעל
און פאַנגט די קינדער אַלע אין אַ זאַק אַריין.

זינט דאַן בין איך שוין שטעדט און לענדער דורכגעוואַנדערט פיעלע.
היינט ווייס איך אַז די גלאָקען רופען תפלה טהון.
היינט ווייס איך אַז דער טויטער מענש וואָס הענגט אויף אַלע צלמים
איז מיינס אַ ברודער־האַרץ, איז אונזערער אַ זוהן.

געבראַכט האָט ער זיין בלוט צום קרבן פאַר זיין גרויסער ליעבע,
פערלאַנגט האָט עס אַזוי זיין עדלע האַרצענס־גלוהט.
פאַרוואָס־זשע קען מיין האַרץ ניט לערנען זיך די לייט צו ליעבען —
די אַלע פרומע לייט, וואָס גלויבען אין זיין בלוט ?...

איך האָב קיינמאָל ניט ליעב געהאַט די עדעל־לייט פון פּוילען,
אַן איינזאַמער בין איך אויף דייטשלאַנד'ס ערד געוועזן.
אין אַלע זיי'רע פּראָצעסיאָנס־געזאַנגען פּלעג איך שטענדיג
דאָס אַלטע יאָיזעל פון מיין קינדער־צייט דערזעהן....

איצט בין איך ווייט פון זיי. און יאהרען זיינען שוין פערגאַנגען
מיין היים איז איצט ניו יאָרק, די פרייע פעלקער שטאָדט.
די שטאָדט, וואו יעדער גלאָקען־קלאַנג פערקלינגט אַ נישט־געהערטער,
און אויך קיין בלוט פליעסט דאָ אין נאָמען פון אַ גאָט.

און דאָך — ווי אין דער ערד די ווארצעל פון אַ בוים אַנ'אַלטען
ליגט טיעף אין מיר דער וועהטאַג פון מיין קינדער־צייט.
ווי דעמאָלט איז אויך היינט מיין וואוינונגס־גאַס אַ וואָלקען־גרויע.
עס רינגלען מיך ארום דיזעלבע אָרמע לייט...

און זיץ איך דאָ אַזוי אַצינד פעראיינזאַמט אויפ'ן שיף־דעק,
און הערט מיין הארץ דעם רויש, דאָס ווילדע טאַנץ־געשריי —

די ליעבע זינגט, און אירלאַנד'ס יונגע זיהן און טעכטער טאַנצען
און טיעפער רעדט צו מיר אַצינד מיין איינזאַמקייט.

צי דען געפעלט מיר ניט דאָס טאַנצען אונטער פרייען הימעל,
אין מיטען אויף אַ ים אין ליכט פון אבענד־שיין?
אין מיטען אויף א ים ביי פיעדעל־שפּיעל און צימבעל־קלאַנגען —
וואו קען דאס קליינע מענשען־האַרץ נאָך פרייער זיין?

און הער איך רוישען ניט אַצינד דאָס בלוט אין מיינע אָדערן?
און רוישט דאָס לעבען ניט אין זייער טאַנץ־געשריי?
פאַרוואָס'זשע זיץ איך איינזאַם דאָ, ווי גליידך א תהום א טיעפער
וואָלט אויף דערזעלבער שיף מיך אָפּגעשיידט פון זיי?

פערבראַכט האָב איך אזוי אליין די גאַנצע יוגענד מיינע.
געשלעפּט האָב איך מיין לעבען דורך דער ווייטער וועלט —
געשלעפּט — אנ'אַלטען בעטלער גלייך, וואס וואַגעלט מיעד און איינזאם
פאַרביי א ווייטען ברייטען בליהענדיגען פעלד...

אלס קינד בין איך פעראיינזאַמט שוין אין שטוב ארומגעגאַנגען
די שטוב ביי אונז איז אויך אַ שפּייז־געוועלב געווען.
בעטראַכט האָב איך — ווי דאָ די טענצער איצט — די קונים, דאָרטען.
איך האָב זיי אבער קיינמאָל ליעב געהאַט צו זעהן.

א פרעמדקייט האָט ארויסגערעדט צו מיר פון זיי'רע אויגען,
און הענד געהאַט האָט יעדער, שוואַרצע ווי די ערד.
כ'האָב אויך ניט ליעב געהאַט צו זעהן ווי זיי'רע טויטע פיהרט מען
צום צווינטער, מיט געזאַנג, אויף וועגענער און פערד...

אין שקאָלע פלעג איך שטענדיג זעהן דעם לעהרער'ס בייזע אויגען
די קינדער אין די ערשטע בענק האָט ער געגלעט.
געשאָנקען האָב איך זיי מיין שפּיעל־געצייג דאָס שעהנסטע
און זיי — זיי האָבען שטענדיג בייז צו מיר גערעדט.

דערלאַנגט האָט איינער מיר זיין גאָלדען צלמ'ל צו קושען,
דער צווייטער האָט א צלם אויסגעמאָאָלט אויף מיר;

און רוה־לאָז וועל איך אויך די אבות מיינע זעהן אין טויטען־העמד,
ווייל טיעף אין מיר האָט איינגעוואָרצעלט זיך דער שרעק פאַר שווערדען־
קלאַנג,
ווייל טיעף אין מיר ליגט זייער שטאָלצער גייסט פערלאָזען און פערשעמט.

און ווידער וועט מיין לעבען געהן ווי גלייך אַן אַלטען זייגער'ס גאַנג,
און האָבען וועט מיין טאָג אַ שטוב מיט פיער פערשטויבטע ענגע ווענט,
און ווי אַ פליג אין שפּין־געוועבען וועל איך שטונדען־שטונדען־לאַנג

זיך פּלאָנטערין אין אייגענעם פערלאַנג — און פרעגען זָהן אַן ענד —
און האָפען פיעל — און יעדע האָפנונג וועט צוגעהן ווי רויך און שוים...
און זעהן וועל איך דעם טויט און פיהלען אויף מיין לעבען זיינע הענד

און זוכען וועט מיין הארץ אַ טרייסט־געדאַנק... און בענקען נאָך אַ טרוים...
און וואַקסען ביז צום וואַהנזין וועט מיין וועה און שטאַרבען אין מיין ליעד.
און רוה־לאָז בייטען וועט די זון מיט שטערען זיך אין וועלטען־רוים

און נאַכט אויף נאַכט וועל איך אויף מיין געלעגער ליגען קראַנק און מיעד...
און טראַכטען לאַנג פון זון־און־שטערען־בייט. און טראַכטען לאַנג און שטום
פון מענשען־זיהן וואָס יאגען זיך נאָך גליק, ווי נאָך אַ זונה'ס טריט,

און גריזשען יעדע לעבענס־לויסט אין זייער אייגען האַרץ אַרום —
ווי מייז פערהונגערטע אַ שטיק פערשימעלטען, פערדאַרטען ברויט — —

VII

און רוהיג ווערט דאָס לעבען אויפ'ן דעק. אַ שטילקייט שפּרייט זיך אויס
און אַלע הילען זיך אין מאַנטלען איין און קוקען ווייט אין ים אַרויס,
און ליכטיג בלאַנקט און פינקעלט דאָ און דאָרט אַ ליכט, אַ פייער־שיין.
די שיף געהט שטיל און פיעלע ווערען מיעד און דרעמלען לאַנגזאַם איין.
די נאַכט איז טיעף פיעל טיעפער פון דער נאַכט איז איצט די נאַכט אין מיר.
איך זוך אַ טרייסט־געדאַנק און טרוימענד קעהרט מיין האַרץ זיך אום צו דיר
און שוועהרער זעה איך דיינע ליידען איצט, און בלאַסער זעהסטו אויס.
איך טרוים פון דיר — וואַקסט לאַנגזאַם פון דער דונקעלהייט אַ בילד אַרויס

ווערט שוועהר מיין לעבען מיר, ווי גלייך עס וואָלט אויף זיך געטראָגען
אנ׳אלטען, טויזענד־יעהריג־אַלטען, טיעפען וועה...

מיר דאכט, אז איך אליין — איך העננ אצינדער אויף א צלם...
עס ליגט ארום מיין קאָפּ א קראַנץ... א דערנער־קראַנץ...
פון מיינע הענד און פיס טריעפט בלוט... און רונד־ארום דעם צלם,
פערפיהרען מיינע פיינינגער א ווילדען טאַנץ...

און שטיל בין איך. איך בעט ניט גאָט אז ער זאָל זיי פערגעבען — — —
עס האָט מיין הארץ פאר זיי קיין פונק פון ליעבע ניט — — —
דאָס אלטע „למה ? אויך, איז לאַנג, שוין לאַנג, אין מיר געשטאָרבען —
מיין הארץ איז לאַנג שוין, לאַנג, פון גאָט און גלויבען מיעד — — —

VI

דריי טעג צוריק האָט מיך דיזעלבע שיף צו דיר ארויסגעפיהרט
א קלאָהרער יונגער טאָג האָט איבער אונז זיך דעמאָלט אויסגעשפּרייט.
די ערשטע שטראהלען האָבען קוים די אויבערפלאַך פון ים בעריהרט.

קיין וואָלקענדיל איז ניט צו זעהן געוועזן אין הימעל וויים און ברייט.
און ווייסע פייגעל האָבען אומגעשוועבט אין העלען מאָרגען־שיין
און קינדיש, ווי א קינד אין יום־טוב קלייד האָט זיך מיין הארץ געפרעהט.

פערביי איז אלץ אצינד. שוין פאַלט דער דריטער טאָג אין נאכט אריין.
און שטערען צינדען זיך אין הימעל איינציגווייז. און פינסטער ווערט.
פערנעהן וועט נאָך א שעה און דאַן וועל איך אין רויש פון לעבען זיין,

אין יענעם ווילדען רויש וואָס האָט אין מיר מיין יוגענד פריה צושטערט.
און ווידער וועל איך צווישען פיעלע מענשען איינזאַם זיין אָהן דיר.
און פיהלען וועל איך אונטער מיינע טריט א הארטע פרעמדע ערד

און זעהן וועל איך פאר מיר א רוח־לאָז פאָלק וואָס האָט צוגלייך מיט מיר
זיך איינגעליעבט אין ענגסטען ווינקעל־אָרט פון אונזער נייער פרעמד —
ווי גלייך א הונד וואָס גוט מוז זיין פאר איהם די שוועל פון יעדער טיר.

און ווי אין פריהלינג בליהט די בלום אין פעלד און אויפ'ן בוים דאָס בלאַט,
אזוי האָט רוהיג, פריעדליך אויפגעבליהט א דור און נאָך א דור,
און ווי א נאָלד'נע קייט געצווינגען האָבען זיך פיעל הונדערט יאָהר
און פיעלע, פיעלע הונדערט וואָלטען נאָך געקענט אזוי פערגעהן,
נאָר אנדערש האָט עס יענע צייט געוואָלט, און אנדערש איז געשעהן.
אן אונרוה האָט זיך אויפגעהויבען וואו און ווי א בייזער ווינד
האָט זי ארומגעכאַפּט דאָס לעבען גאַנץ, פון זקן ביז צום קינד,
אין יעדען לאַנד און אויף דער גאַנצער וועלט. ביז איינמאָל אין א נאַכט
האָט זיך די זעלבע אונרוה אויך צו אונז אין גאַס אריינגעבראַכט,
א קריעג, א בייזער קריעג האָט אָנגעהויבען צווישען יונג און אַלט.
און פרעמד איז איינער צו דעם אנדערען געוואָרען, פרעמד און קאַלט,
ווי גלייך פון אוי'ר צו אוי'ר וואָלט געהן די בשורה פון א בייז געריכט...
די זיהן אין יעדען הויז — זיי האָבען פּלוצלינג פון א נייעם ליכט
געזונגען און גערעדט, ווי פיבער־קראַנקע ריידען פונ'ם שלאָף.
די טעכטער אויך... דער פאָטער האָט געזעהן אין דעם א בייזע שטראָף.
א בייזע שטראָף פון גאָט, האָט יעדער זקן שטום פון צער געטראַכט,
און אַלט און גרוי געוואָרען זיינען יונגע מאַמעס איבער נאַכט.
און אין דער זעלבער צייט האָט אָנגערוקט אויף אונזער גאַס
א שווערער וואָלקען־וואַל, דער האַס צו אונז, דער דורות־אַלטער האַס.
צו הערען האָט זיך באַלד געבראַכט פון ערגעץ־וואו, אז דאָ און דאָרט
האָט זיך א רויבער־הורדע ווילד אריינגעוואָרפען אין אן אָרט.
און ווייל מיר האָבען ניט קיין סערפּ געהאַט, קיין האַמער און קיין שווערד
האָט אונז א וויסטער שרעק אוועקגעיאָגט פון אונזער היימאַטס־ערד.
און ווי אין הערבסט צעטראָגט דער ווינד דאָס בלעטער־שטויב אין וויטען פעלד,
אזוי האָט אונז דער שרעק צוזעהט, צושפּרייט אין אַלע ווינקלען וועלט...
און ווי א שוואַרצע קייט, האָט זיך א שרעגע שיפען גרויס און שווער
געצויגען יאָהרען־לאַנג אריבער דעם אוקינוס דאָ אהער...
און אייביג רוישט און ברויזט דער ים און שיפען געהן און געהן,
און קינדער לאָזען איבער דאָרט אויף יענער זייט פון ים, אליין
אן אַלטען פאָטער ווער... און ווער אן אַלטע גוטע מוטער וואו.
וואָס וואָגעלט וויינענדיג ארום ביי טאָג ביי נאַכט, אָהן שלאָף אָהן רוה

אַ גאַס, אַ שטיבעלע, אַ מוטער שטעהט ביים פענסטער דאָרט. ס'איז נאַכט.
די מוטער קוקט צום פענסטער ווייט ארויס, זי קוקט פערזאָרגט, און טראַכט.
און שווייגענדיג זיך טראָגט איהר טיעפע קלאָג אין נאכט און ווינד ארויס.
איהר קינד, אין ווייטער ווייטער פרעמד, אליין. און וואו? אין וועמעס הויז?
ווער היט זי אָפּ? און ווער וועט זיין דער מעניש וואָס וועט איהר חתן זיין?
איהר קינד איז שוואַך און שטיל. און לויטער איז עס ווי דער מאָרגען־שיין.
און, גאָט בעהיט, פיליכט קומט ווער, וואָס זאָגט אַ גאָלדען גליק איהר צו
און נאָך דער חופּה שוין פערלאָזט, פערלאָזט ער זי... אויף הפקר וואו —
איך זעה דיין מוטער איצט. געהט שטיל מיין האַרץ אַ ווייטען וועג צוריק
אמאָל — דו ביזט אַ קינד געווען. דיין מוטער איז געזעסען ביי דיין וויעג
געזונגען דיר אַ ליעד און אויסגעטרוימט דאָס שעהנסטע גליק פאַר דיר.
היינט ביזטו ווייט פון איהר. ביזט פיעלע, פיעלע מיילען ווייט פון איהר,
ביזט דאָ ווי איך... ווי איך און אנדערע וואָס האָבען גלייך ווי דו
געהאַט אַ היים אמאָל. העט־וואו, אויף יענער זייט פון ים, העט־וואו —
אויף רוסלאַנד ערד. אין פּוילען־לאַנד. געהאַט האָב' מיר אַ ווינקעל אָרט
אין זיי'רע שטעדט. און אַלע האָבען מיר געלעבט אינאיינעם דאָרט
און גוט איז אונז געווען, כאָטש שווער האָט אונז די צינזען־לאַסט געדריקט.
און כאָטש עס האָט דער קעניג בייזע לייט צו היטען אונז געשיקט
האָט קיינער ניט געקלאָגט... מיר האָבען אמת ליעב געהאַט די ערד
וואָס גאָט האָט אונז, די היימלאָזע, אין וויסטען וואַנדער־וועג בעשערט.
און קיינמאָל האָט גאָט'ס נאָמען ניט אויף יענע טירען אויסגעפּעהלט
אויף וועמעס שוועל עס האָט אַ קינד פון אונז זיין פוס ארויפגעשטעלט.
קיין אָרעמאַן האָט ניט ביים רייכענ'ס טיש געפעהלט טאָג־איין, טאָג־אויס.
און גאָט־געבענשטער פריעדען האָט געהערשט אין גאַס, אין יעדען הויז.
און קינדער האָבען זיך געשפּיעלט מיט זיי'רע פּאָטערס לאַנגע בערד,
און איבער אַלטע ספרים זינגענדיג, און שטענדיג טיעף פערקלערט,
געזעסען זיינען טאָג ווי נאַכט פיעל עדעלע און יונגע לייט.
און מיידלעך האָבען תפלון־זעקלעך אויסגענעהט פון גאָלד און זייד.
און אַלע מיידלעך האָבען אויגעלעך געהאַט ווי שטערען ריין.
און אַלע זיינען שעהמעוודיג געווען, און גוט און ליעב און שעהן
און אַלע האָבען זיי די מאַמעס זיי'ערע האַרציג ליעב געהאַט,

מאַשינען רווישען דאָרט און רעדער טרייבען רוה־לאָז זייגע הענד,
און נאָך די רעדער יאָגט זיין ווייסטער לעבען זיך, דורך נעכט און טעג.

ווי דו האָט ער די שטאָדט ניט ליעב. ווי דו זוכט ער אין איהר זיין גליק.
ווי דו, און פיעלע טויזענד אַנדערע, וואָס האָבען גלייך ווי דו
זיך נעכטען ערשט בעפרייט. וואו אָבער נעהמען זיי פּאַר היינט די רוה
אַז מאָרגען שוין פיהרט ווידער זיי די שיף אין שטאָדט אַריין צוריק —

און ווידער געהען זיי אַ גאַנצעס יאָהר דעמזעלבען אַלטען וועג
און ווידער אָטמען זיי די קראַנקע לופט, און רייסען זיך אַרויף,
און פאַלען טיעף אַראָפּ, און ראַנגלען זיך, און פּאָאַרען זיך צונויף,
און ציהען קינדער אויף, וואָס זייגען קראַנק און לעבען וועניג טעג —

און בויען הייזער אויף וואָס וואַקסען איבער נאַכט, און וואַקסען הויך.
און גאַסען ברייטען זיך און מעהרען זיך און ענג און ענגער ווערט.
און רוה־לאָז שרייט די לעבענס־קראַפט, און שאַפט און וואַרפט זיך און
צושטערט,
און הויבט זיך אויף און מישט זיך אויס מיט שטויב און אייזען־רויש
און רויך —

און אַלע יאָגען זיך מיט אויסגעשטרעקטע הענד אין טיעפער פּיין
און בייטען הייליגקייטען אויס פאַר טרוקען ברויט, און רויט ווי גלוטה
פלאַמט אויף די לוסט נאָך גאָלד און גראָבט זיך איין אין זייער פלייש
און בלוט
און רוה־לאָז שרייט די נויט און שלינגט זיי רגע־ווייז מיליאָנען איין —

און שיפען גרויסע קומען אַלע טאָג און קומען אימער מעהר
און שיפען זינקען איין, אַ ווייסטער שרעק פאַלט אָן, דער שרעק פערשווינדט
און שיפען נייע ראַנגלען זיך אויף׳ם ניי מיט ים און ווילדען ווינד
און טעגליך ברענגט מען מענשען סטאַדעס־ווייז פון אומעדום אַהער.

און וועה־געשרייען טויזענד, נייע, ווייסטע, טראָגען זיך מיט זיי.
אין אַלע זיי׳רע בלוטען האַסען זיך, און מישען זיך צונויף,

און טראַכט פון מיר, פון דיר, און פון אונז אַלע דאָ, מיט טיפעפער פּיין...
און געהט אין טרוים צוריק צו אונזער קינדער־וויעג... און וויעגט אונז איין.
און זינגט פאַר אונז דאָס אַלטע וויעגען־ליעד און בענקט צו אונז אַהער
און האָפט אונז איינמאָל נאָך צו זעהן — און זיין קען דאָס פּילייכט
ניט מעהר —

קיינמאָל... קיינמאָל ניט מעהר...

XIII

ס'איז נאַכט. אַנטקעגען אונזער שיף שטייגט אויף אַ נעבעל רויט און שווער.
נאָך איהם אַ דונקלע וואַנט מיט פייערען וואָס ווערען מעהר און מעהר
און טורעמס וואַקסען אויס און הויבען זיך אַרויס פון מיטען ים,
ווי ריעזען־זיילען הויך, און העל־צוגליהט. אַ דונקעל־רויטער פלאַם
פּערדעקט דעם הימעל ווייט אַרום. די לופט ווערט היים, ווערט ענג־געדיכט.
און טורעמס ווערען מעהר און מעהר. אַ שפּיעל, אַ צויבער־שפּיעל פון ליכט.
אַ פייער־קראַפּט וואָס שפּרייט זיך אויס און וואַקסט צום הימעל הויך אַרויף
און שליידערט אָפּ די נאַכט אויף מיילען־ווייט, און הויבט זיך העכער
אויף — — — — —

אַ ריעזען־ווערק פון מענשען־גייסט געבויט. אַ שטאָדט פון שטאָהל און
גלוטה — — —

ווי פיעבער נעהט די אונרוה פון דער צייט אַצינדער דורך מיין בלוט...

IX

אַ מענש זיצט נעבען מיר אַליין. און ביסטרע ווי אַ קראַנקער הונד
שטעלט ער די אויגען אָן אויף יענעם רויט־צוגליהטען צויבער־שפּיעל,
וואָס רוקט זיך נעהנטער אַלץ און וואַקסט און הויבט זיך אויף אָהן מאָס,
אָהן ציעל,

די שטאָדט... די ריעזען־שטאָדט... און טיעף אין איהם שרייט אויף אַ
בייזע וואונד.

עס רויבט די שטאָדט ביי איהם זיין לעבענס־צייט פאַר טרוקען ברויט
אוועק.
זי שליעסט איהם איין מיט טויזענד אַנדערע אין גלוטה פון אייזען־ווענט.

א. ראַבאָי:

דער לייכט-טורעם

און ווערען קיינמאָל איינס, און ראַנגלען זיך און גיבען זיך נים אויף.
און זיי'רע דורות רייסען זיך, צורייסען זיך און ליידען וועה,

און ליידען טיעפּעס וועה, און גוסס'ען לאַנג, און שטאַרבען קיינמאָל נים.
און מיר, און מיר, די אייבינע, פון וועמעס בלום עס שרייט ארויס:
מיר זיינען שטאַרק און איינזאַם־פריי, און ווייט פון אַלץ, און אייבינ־גרויס
מיר ווירבלען זיך אין גרויסען ווירבעל־ווינד צוגלייך מיט אַלע מים,

און דרעהען זיך און וואַרפען זיך ווי זיי אין זעלבען קאַראַהאָד,
און פאַלען אום ווי זיי, און שטעהען אויף, און טאַנצען נאָכאַמאָל —
און איבער אַלץ צוזאַמען דונערט ווילד דאָס ליעד פון שטיין און שטאָהל—
דאָס ליעד פון שטיין און שטאָהל — דער גרויסער וואַהנזין פון דער
ריעזען־שטאָדט!

X

ס'איז האַלבע נאַכט. שוין לאַנג אראָפּ בין איך פון שיף.
און מיעד בין איך. איך ליג אָהן שלאָף. מיין וועה איז טיעף.

עס זוכט מיין האַרץ א טרייסט. איך טרוים. איך טרוים פון דיר.
איך הער דיך קומען איצט — איך זעה דיך נעבען מיר —

דו שווייגסט, און קוקסט מיך אָן מיט אויגען טריעב און פייכט —
און ריהרסט מיין שטערען אָן — דיין האַנד איז שוועבענד־לייכט —

עס וואַקסען דיר צוויי פליגעל אויס — דו הויבסט זיך אויף —
און נעמסט מיך מיט — און שוועבסט מיט מיר ארויף, ארויף —

טיעף אונטען — פינסטערניש, הויך אויבען — זילבער־שיין —
און אויף א וואָלקען וויעגסטו מיך — דו וויעגסט מיך איין.

איך הער, דו וויינסט, דו זינגסט — איך מאַך די אויגען צו —
דער וואָלקען שוועבט — און שטילער ווערט — איך שלאָף, איך רוה —

איך רוה — — — —

ניו יאָרק, 1913.

עס ענטפלעקען זיך בערג, פלאכע און לאנגע, וועלכע הויערען איינע איבער די אנדערע, און צווישען זיי ציהט זיך א לאנגער פאס וואלד, פון וועלכען מען זעהט נור רונדע קעפּ פון בוימער, און נאכדעם ווייטער א קייט פון בערג וואס זעהען אויס ווי טרעפּ צום הימעל. און יאגט דער נעבעל זיי אריבער, עפענט זיך אויף א גרויע אונענדליכקייט.

לאנג האב איך ניט געוואוסט און ביי קיינעם ניט געוואגט צו פרעגען, וואס די גרויע אונענדליכקייט בעטייט, ביז איינמאל בין איך אין וואלד אוועק. אויסגעקליבען דעם העכסטען בוים און געשטיגען צו זיין שפּיץ. פון דארט האב איך געקאנט זעהן, אז דאס איז אזא וואסער — א טייך.

א טייך האט ברעגען. און איך זעה נאר איין ברעג און ווייטער איז נישטא קיין ענד.

איז דאך דאס געוויס דער ים, אדער ריכטיגער — דער אויסגוס פון ים, מיט וועלכען איך בין אהער געקומען. — דער „לאנג איילאנד סאונד“.

געבענשט, זאג איך דאן צום קאשטאן־בוים, זאלסטו זיין, וואס דיינע אדערען זויגען אין זיך אריין פייכטקייט פון די ברעגען פון אזא וואסער!

איך בעטראכט דעם בוים.

שטאָל פון מיינע שאָף און רינדער, אַ לענגליכע, אין איין ליניע מיט אַנ־דערע שפּייכלערס.

די צוימען וואָס רינגלען אַרום די פעלדער זיינען פון פיער־עקעכיגע שטיינער וואָס געהען געשלאָסען איינער אין דעם אַנדערען; אַ שטיין איבער צוויי און צוויי שטיינער איבער איינעם.

איך טראַכט זיך אַריין אין די פערלאָפענע הונדערטער יאָהרען. — די גאַנצע לאַנד איז געוועזען וואַלד און שטיין. זיינען געקומען די ענג־לענדער און אונטער זייערע שווערע הענד און האַק, פאַר זייער האַרטען ווילען זיינען זיך די אוראַלטע וועלדער צולאָפען און געפאַלען.

אין דעם האַרטען שטיין האָבען זיי געשאַרפט זייער ווילען און טאָג־איין, טאָג־אויס זיך געמיהט; שטיינער געהאַקט און זיי אין צאַמען גע־לעגט, וואָרצלען געצווייגען פון דער ערד; פון די שטאַמען פון בוימער האָבען זיי היימען געבויט, און מיט זיכערהייט זיך אין זיי בעזעצט.

— זאָג מיר, ענגלענדער, האָסטו נים געשאָלטען דעם טאָג וואָס דיין מוטער האָט דיך געבוירען, ווען דו האָסט אָט יענעם גרויסען שטיין אין צוים אַריינגעפּאַסט?...

איך, אַ קינד פון אַ פאָלק, וואָס האָט קיין לאַנד ניט, ווי דו, ענגלענ־דער, האָסט קיין אייגענע ערד נים געהאַט, דיין היים אויף איהר צו בויען; איך אַ קינד פון אַ פאָלק, וועלכעס האָט ניט קיין אייגענע ערד, געוואָג זיינע פיס אַוועקצושטעלען, בין יעצט דאָ צום פערטיגען.

און וואו איך זאָל זיך ניט אַ בויג טהאָן, געפין איך פרוכטבאַרע ערד.

איך נעהם אַ הויפען ערד, צושפרייט זי אויף מיין דאַלאָניע און צו־טהייל זיי אין בעזונדערע שטיקלעך. פערשיעדענע פאָרמען האָבען זיך די שטיקלעך אויסגעאַרבייט. איך קוועטש זיי צוזאַמען און מאַך פון דעם הויפען ערד אַ קיילכעל און פּרוב מאַכען אַ פיער־עקעכיג שטיק ליים. נאָכהער טהו איך עס אַ וואָרף און עס ווערט צושאָטען און פערלוירען. די אַלע פעלדער און פרייע לאַנקעס זיינען אַמאָל געוועזען וואַלד און שטיין.

מאָרגען־איין, מאָרגען־אויס טהו איך זיך פערדערען, ווען אַלץ איז נאָך אין טיעפען דרעמעל. איך שטרענג אָן מיינע אויערען צו כאַפּען, וואָס פאַר אַ וועזען, פויגעל אָדער בוים טהוט צום ערשטען די שטומעניש

גליך ווי אַ סטרונע ציהט ער זיך פון דער ערד. הינטען גראָב און וואָס העכער געהט ער דינער, אַקוראַט ווי אַ מיידעל'שער קערפּער, ביז ער קומט צו די צווייגען, וועלכע צושפּרייטען זיך איינער איבער דעם אַנדערען, יעדער צווייג פון איין אָרט און שטאַם, פריהער גלייך און רונד און נאָכדעם פערקרימען זיי זיך אַרויף־צו און צושיטען זיך אין מיליאָסען קליינטשינקע צווייגעלעך. און אויף יעדער צווייגעל אַ בלעטעל. און אין יעדער בלאַט שטריקען זיך פון שטאַמעל גראָבליכע אָדערען, פון וועלכע עס ציהען זיך קליינע, דינע אָדערלעך. און די אָדערלעך גרייכען ביז אין זוים פון בלאַט. און אין זוים טאָקען זיך אַריין אַזוינע פערשיעדענע שפּיצען.

— זאָג מיר, דו גרויסער קאַשטאַן, זאָג וואָס פאַר אַ זאָרג נאָגט איצט דיין האַרץ?

— ענטפערסט דו מיר ווייטער מענש? — אַזוי ענטפערט דער בוים.

— קאַשטאַן, הויכער גרויסער בוים, איך גיב דיר אַוועק — אָט הערען אַלע בוימער — די קרוין: זיי פון היינט אָן ביי מיר אין וואַלד דער קעניג פון אַלע בוימער. איך פאַל פאַר דיר אויף די קניע. זאָג מיר, פלאַמט אין דיר עפּעס אַ האָפנונג, אַ פערלאַנג. ייאָס דו פיהלסט, אַז עס וועט קיינמאָל ניט אויסגעפיהרט ווערען?

עס איז קיין ווינטעל ניט געקומען, עס האָט קיין בלעטעל ניט בעוועגט זיך. און דער בוים שווייגט.

פערלאָז איך איהם און געה אַריין אין אָפענעם פעלד, וועלכעס איך האָב מיט מאַיז פערפלאַנצט.

די פלאַנצען שטעהען אין גלייכע ליניען. פון אַלע פיער זייטען פון פעלד, פון אַלע פיער ווינקלען פון פעלד, זעהען זיך בעגלייכע שטאַמען, פון וועלכע עס שטריקען זיך דונקעל־גרינע ברייטע בלעטער. איך נעהם אַ שטאַם, וואָס שטעהט אין עק פעלד און צעהל איבער זיינע בלעטער; איך געה אַריין אין מיט־פעלד, קלייב ניט. נאָר טהו אַ נעהם די פלאַנץ וואָס קומט צוערשט אין מיינע הענד, צעהל איבער די בלעטער — ביי ביידע זיינען די בלעטער פיער אין צאָהל.

געה איך איבער דער לענג און ברייט פון פעלד; ווי אַ שטאָלצער גענעראַל צווישען זיינע רעגימענטען: — איך האָב דאָס פערפלאַנצט! דערנעבען שטעהט מיין הויז אַ פיער־עקעכיגע, נידריגער — די

אַמ ווערט די ליכט פערשוואונדען צווישען געדיכטע צווייגען, און באלד בעווייזט זי זיך ווידער...

עס קען זיין, אז דער דאָזיגער מענש האָט דערזעהן די ליכט פון מיין הויז. אָט שאָקעלט ער מיט זיין לאַמטערנע, בכדי עמיץ זאָל איהם ענט־פערען אויף זיין פערצווייפעלטען און אפשר לעצטען סיגנאַל.

איך לויף אריין אין הויז, צינד אָן מיין לאַמטערנע, און אַזוי שנעל ווי איך קום אַרויס אויף דער ווערענדע, נעהם איך זי דרעהען אַרום מיין קאָפּ...

עס ווערט מיר גרינגער, כאָטש איך ווייס, אז איך האָב קיינעם ניט געהאָלפען. דער געדאנק, אז איך האָב עמיצען געקענט העלפען, ברענגט מיך אריין אין אַ ווייכער שטימונג.

איך דערמאָן זיך ווען איך בין אַמאָל געפאָהרען מיט יענעם פאַס ים. אויף אונטען פון שיף איז געוועזען אַ האלב־רונדע באנק, וועלכע נעהמט ארום דעם קליינעם, האלב רונדען שמוציגען דעק.

אין איין עק פון דער באנק, ביי אַן אייזערנעם סלופּ, זיצט אַ יונגער בחור, בלייך־געל, אויגען שווארץ ווי אַ נאכט סוף חודש. די הענד זיינע האלט ער אין די הויזען־קעשענעס, און אלע ווייל־ע שטרעקט ער אויס זיינע פיס פון זיך אפיר און נעהמט זיי צוריק הינטער'ן באנק. ער רויכערט אַ סיגארעט נאָך אַ סיגארעט. ענדיגט ער איינעם, שטעלט ער זיך אויף, טהוט עס אַ וואָרף מיט האסט אין דעם דונקעלען רוהיגען וואסער פון ים.

פון צייט צו צייט לאָזט ער אויך בליקען צו דעם אונענדליכען שוים־וועג, וואָס די שיף פערליערט אונטער זיך. און אָט ווארפט ער אַן אונ־רוהיגען קוק צו דער ווייסער טיהר, איבער וועלכער עס צאנקט אַן עלעקטריש, אומעדיג ליכט און אויף וועלכער עס איז אָנגעשריעבען מיט שווארצע, רונדע בוכשטאבען: „פרויען קאבינעט".

און אין אַנדערען עק פון דעק בין איך געשטאַנען און געקוקט אין דעם דונקעלען, אונבעשטימטען נעבעל. איך האָב נעצעהלט די לייכט־טורעמס און געפיהלט אַ בענגעהר צו וויסען, וועלכער פון די ליכטער איז אין פאראלעל מיט מיין הויז, וועלכע שטעהט דאָרט איצט אליין פער־וואָרפען צווישען בערג, וואלד און מהאָל.

איך האָב דאָס אָבער ניט אויסגעפונען און דאָס האָט געפיינגט מיין

אָנריהרען — און דער ערשטער שאַרף קומט שנעלער, ווי איך קען א פינטעל טהאָן מיט מיין אויג. און נאָך גיכער פון דעם ציטערט זיך פאַנאַנדער דאָס, וואָס איך בין ניט ווערטה אָנצורופען מיט זיין הייליגען נאָמען.

און קוק איך אין מזרח, — שטעהט דער וואלד, די חלומות פון זיינע שפּיץ בוימער הויבען זיך נאָר וואָס מיט דעם מילך־ווייסען נעבעל אויף.

און מיט׳ן נעבעל וויקעלט זיך איבער טהאָל און בארג דער ערשטער מאָרגען־שאָרף אין א לענגליכען, ווייסען פּאס.

איך קוק איבער מיינע פעלדער: צו צפון וועלדער, אין דרום א לאָנקע, ארום איהר וואלד און א פּארם, הויכע און נידריגע בוימער; געדיכטע, איינס אין דאָס אַנדערע ארייננגעטוקעטע. שיטערע, פרייע און איינציגע, שפּיציגע און שלאַנקע, רונדע און ברייט־צוצווייגטע.

און אין מערב די הימעל לייטער פון בערג בעוועלדערטע און העט, העט פון יענער זייט שטריקט און פערקרימט זיך דער ווייסער פּאס ים, דער „לאָנג איילאנד סאונד״. פון דער וועראנדע פון מיין הויז קען איך איהם זעהן א וועיטען, א בייזען, אין קלאָרע זילבער־פולע לבנה־נעכט. עס זעהט אויס ווי א שטראָם פון נאָר וואָס געגאָסענעם זילבער, וואָס עמיץ גיסט אין א ברייטער, אונענדליכער פארם.

און מאכט זיך א ערבסט־טאָג, ווען הימעל איז אָנגעצויגען אין ליכט־גרויע וואָלקענס און די ערד, בארג און וואלד, ווי זיי וואָלטען זיך ערגעץ איינגעטוליעט און פערבאָרגען פון דעם שניידענדען, בייסענדען און קיהלען הויך וואָס שוועבט אין דער לופט, — יעמאָלט זעהט זיך דער פּאס ים א גרויער, א כמורנער, און עס דאכט זיך מיר אז ער וועט באלד זיך א לאָז טהאָן פון זיין אָרט און זיך א גיס טהאָן איבער אלעס און אויסמעקען פון געדעכטניש וואלד, בארג און טהאָל.

און עס מאכט זיך — פינסטערע, שטאָק־חושך׳דיגע אבענדען, ווען מיר ווערט ענג אין הויז און איך געה ארויס אויף דער וועראנדע. איך זעץ זיך אוועק קעגען־איבער דעם לייכט־טורעם, וואָס פינקעלט דאָרט אימה׳דיג אליין איבער דעם פּאס ים.

„איז דאָס ניט א מענש מיט א לאַמטערנע אין די פינסטערע, פוסטע וועלדער, וועלכער בלאָנדזעט און קען קיין וועג געפינען?...״

לינען בעגראָבען יענע, וועלכע האָבען די ערשטע געוואגט צו בעטרעטען די ווילדערנישען פון די אפילאשע־בערג. זיי זיינען שוין לאנג טויט און זייערע אור־אור אייניקלעך האָבען צוטראָטען און פערלאָזען זייער הייליג־טהום, זיינען זיך צולאָפען איבער דער ברייטער וועלט. און נאכט נאָך נאכט קומט אויף איינער פון יענע טויטע, רייסט אָפּ א שטיק פון זיינע קליידער, וויקעלט עס אויף א לאנגען בירקענעם שטעקען, צינדט עס אָן אין א פאקעל און שטעקט עס אוים'ן שפיץ פון דעם הויז, וואָס ער האָט אליין געבויט אין דעם ווילדען לאנד...

— איך האָב עס אין דער היסטאָריע געלעזען וועגען יענע ענגלענ־דער, — בעמערקט דער יונגער בחור און זיין פּנים איז דערביי געוואָרען אזוי בלייך. און איך האָב געמיינט, אַז ער איז איינער פון יענע אור־אור אייניקלעך... איך האָב עס נאָך זיינע געזיכטס־ציגע ניט געקאָנט בע־שטימען, ווייל זיי זיינען געוועזען אַלגעמיינע. און אום אונזער געשפּרעך זאָל זיך ניט אויפבינדען, האָב איך אריינגעוואָרפען:

— קיין היסטאָריע! — מיר דאכט, אז איך האָב דערביי געטהאָן א זעץ מיט מיין רעכטען פויסט אין אייזערנעם סלופּ, וועלכער האָט אונטער־געשפּארט די אויבערשטע דעק פון שיף. —

„היסטאָריע! איך געה אראָפּ אין וואלד אריין, פּאזע שווערע, פיער־עקעכיגע צוימען. איך בעטראכט זיי און פרעג ביי די שווערע שטיינער, וועלכע זיצען אזוי שטייף אין די צוימען:

— וועלכע אייזערנע הענד האָבען עס אייך אוועקגעלעגט?... ענט־פערט איהר? — אזוי ענטפערט דער שטיין!

און אין וואלד זעהען זיך גרויסע און קלענערע סטויגען פון שטיינער.

„וויפיעל טעג און יאָהרען עס האָט גענומען. געקליבען א שטיין און א שטיין.

„אראָפּגענומען דעם שטיין, איז געוואָרען פּלאץ, אז א זאנג פון תבואה זאָל דאָרט וואקסען.

„מען האָט געצעהלט זייער ברויט אויף איינציגע זאנגען...

„זיי זיינען געקומען אין א נייעם לאנד, מיט האמער, האק און ענבער — איינגען בלוט און מוסקול!“

דער בלייכער בחור האָט זיין סיגארעטעל אין דער פייכטער דונקעל־הייט געשליידערט, אַן אנדערען פעררויכערט און ארויסגעלאָזען א גע־

נשמה. פאַר וואָס האָב איך ניט, אויף דעם שפּיץ פון מיין הויז, א פּאַקעל געצונדען? ! — וואָלט איך געקענט טרעפען וועלכער פון די ליכט־טורעמס ווינקט כסדר צו מיר אין די פינסטערע נעכט.

און איך וואָלט צוגעשפּרונגען מיט שמחה צו דעם יונגען בחור, וואָס זיצט און רויכערט און קוקט אונרוהיג, אַט צום וואַסער, אַט צום פּרויען־קאַבינעט און איהם אָנווייזען:

— זעהסט יענעם ווייטען פּאַקעל, — דאָס האָב איך אָנגעצונדען אויף דעם שפּיץ פון מיין הויז!

ניין, איך וואָלט איהם ניט זאָגען, — קיינעם ניט! ווער עס האָט אויגען, זאָל אַליין זעהן!

נור געפרעגט איהם וואָלט איך, פון זיין פיין. טאָמער קום איך אין צייט און שטוים איהם אוועק פון א טהאַט.

עס שווידערט מיך.

און איך געה ארום אויפ'ן דעק פון דער שיף. אַלע ווײלע בלייב איך שטעהן ביים פּאַרענץ, בויג זיך אריבער און קוק אריין אינ'ם פינ־סטערניש. איך זעה גאָר ניט, חוץ פון הינטער דעם דונקעלען נעבעל איינציגע שטערענדלעך.

און עטליכע מאָל בין איך געוועזען נאָהענט פון דעם יונגען בחור און מיין פערלאַנג זיך אָבצושטעלען נעבען איהם ניט דורכגעפיהרט.

און פּלוצים ווענדעט ער זיך צו מיר, מיט א שטילער, געבעטפולער שטימע, וועלכע האָט גלייך גענומען דרינגען טיעף אין מיר אריין:

— זאָגט מיר, נאָגט אייער הארץ עפּעס א בלינדער צווייפעל?

און איך בין געבליבען שטעהן ווי פערשטיינערט. — איך האָב דאָס ביי איהם געוואָלט פרעגען דאָסזעלבע.

האָט ער עס געלעזען אין מיינע אויגען? איך געדענק אָבער ניט, אז ער זאָל האָבען געקוקט אויף מיר.

און איך געה צו נאָך נעהנטער, בויג זיך אריבער דעם פּאַרענץ און בעפויל איהם:

— קוק. דאָרט ברענט א פּאַקעל זעהר ווייט. דאָס האָב איך אָנ־געצונדען אויפ'ן שפּיץ פון מיין הויז. לאַכסט? ניין, ניט איך האָב עס געצונדען. הינטער מיין הויז, ווייט אויף א לאַנקע שטעהט אַן אַלטער סאָד, און הינטער יעדען פערקודעלטען, ווילד־צואוואַקסענעם עפּעל־בוים

גוטע נאַכט, זיך אַוועקגעלאָזט מיט שנעלע, אָבער שטילע טריט אין רויך־צימער.

בעקוועם און ברייטלעך שטעהען ארום די ווענד האַרטע, שוואַרצע שטוהלען. צווישען צוויי שטוהלען שטעהט אַ מעשענע שפּיי־קעסטעל.

איך זעץ זיך אַוועק אין אַ ווינקעל, פערדרויכער אַ גראָבען סיגאַר און הויב אָן פּיהלען ווי מיין שעהמעוודיגקייט שווינדט פון׳ם פּנים מיט די דיקליכע וואָלקענס רויך, וועלכע איך ציה אַרויס פון סיגאַר.

און קעגענאיבער מיר זיצען צוויי און שמועסען. איינער, אַן על־טערער מאַן מיט אַ גלאַטען, פליכעוואַטען קאָפּ, גרויע וואָנסעס, מיט אַ גלאַט, ראַזירט פּנים און איבער זיינע טיעפע אויגען ברייטע און לאַנגע, גרויליכע ברעמען. דער צווייטער, אַ נעגאַרעשער יונג, רויכערט אַ סיגאַ־רעט און שפּייט, בשעת ער רעדט, אין מעשענעם טעפּעל.

איך האָב אָנגעצויגען מיינע אַלע חושים אויף די צוויי.

דער נעגאַר קוקט זיך גוט איין אין דעם עלטערען מאַן׳ס אויגען און פרעגט מיט אַ לייכטער באַס־שטימע:

— זאָגט מיר, וואָס איז געוואָרען פון אליהו הנביא׳ס קערפּער, נו, און פון יעזוסעס קערפּער. זיי זיינען דאָך ביידע אין הימעל אַרויף, נישט?...

געציטערט האָב איך און אויך דער נעגאַר־יונג. ער האָט זיין סיגאַ־רעט פון פינגער אַרויסגעלאָזט און זיך ווי אין דרייען אין שטוהל איינ־געבויגען.

דער עלטערער מאַן האָט מיט זיין שמערען אַ קניימש געטהאָן:

— איך ווייס ניט וואָס מיט זייערע נשמות איז געוואָרען. אָבער זייערע קערפּער זיינען געוואָרען צו אַש און זאַמד, ווי די קערפּער פון אַלע בעשעפעניש׳ען...

דער נעגאַר איז פון שטוהל אויפגעשפּרונגען:

— גלויבט איהר אין די הייליגע. זאָגט, גלויבט איהר ניט?...

קאַלט איז געוועזען דער עלטערער מאַן. און פון צווישען זיינע גרויע וואָנסעס האָט אַ לייכטער שמייכעל זיך געריסען:

— ווער האָט עס דיר געזאָגט, אַז זייערע האָך־הייליגקייטען זיינען אין הימעל געפלויגען?

און אַ פּאַטש טהוענדיג מיט איין האַנד אין דער צווייטער, האָט

קרייזעלטעז זייל מיט רויך. ער האָט אַ קוק געטהאָן, ווי דער פייער פּורעסט זיך איין אַלץ מעהר און מעהר אין דעם ווייסען פּאַפּיראָס פון זיין סיגארעט. און מיט פאַרזיכט, ווי ער וואָלט מורא געהאַט, אז דאָס, וואָס ער וועט יעצט זאָגען, זאָל מיך ניט וועה טהאָן, ארויסגערעדט:

— דאָס פאָלק, פון וועלכען איך האָב די עהרע צו זיין אַ קינד, איז פּערצייטענד געגאַנגען פיערציג יאָהר איבער מדבר ביז עס איז געקומען צו אַ לאנד...

מיר האָבען זיך ווארים געדריקט די הענד.

און ער האָט מיר גענומען פערצעהלען:

אַז עס פלאַמט ביי איהם אין האַרץ אַ פייער צו יענער, וועלכע איז איצט אַ רוהיגע דאָרט אונטער דער טיהר, וואָס איז בעצייכענט מיט „פרויען קאבינעט“, און זי לויפט יעצט אין דער גרויסער שטאָדט אריין. און ער האָט פיינט די גרויסע שטאָדט. און זי האַסט איהם און די היים פון זיין פאָטער, וועלכע איז אויפ'ן לאנד. און ער פאָהרט איהר נאָך, אַזוי אַז זי ווייס עס ניט. און ווי דערלעבט ער שוין דעם מאָרגען, זי פּלוצים צו בעגעגענען. און עס זאָל זיך ארויסלאָזען צו גוטען, בעגעהרט ער. און אויב ניט — ווייסט איין נאָט דער איינציגער!

און איך האָב צו איהם גערעדט, ווי אַזוי איך ליעב די גרויסע שטאָדט און מיין היים אויפ'ן לאנד. און אַז איך וויים פון פריהער, — ווען איך וועל קומען אין שטאָדט, וועט זי מיר נמאס ווערען. און אנט־לויף איך צוריק אויפ'ן לאנד, פעהלט מיר עפּעס און עס איז מיר דאָרט ענג. איך נעה מיט דעם אקער און שנייד מיט דעם סיכעל די תבואות, און מיר דאכט זיך תמיד אויס, אַז עמיץ געהט הינטער מיר, ווי אַ שאָטען, און טוקעט מיר אין פּלייצע:

— יונגערמאַן, עס איז ניט דיין היים!...

דער וואכמאַן פון שיף איז געשטאַנען און מיך געטוקעט אין פּלייצע:

— יונגערמאַן, שרייט ניט אַזוי, די פרויען שלאָפען, — און האָט מיר אָנגעצייגט אויף דער ווייסער טיהר קענענאיבער.

איך האָב ניט געוואוסט צו האָב איך אַזוי הויך ארויסגעשריען מיינע לעצטע ווערטער, פונדעסטוועגען האָב איך זיך ווי פערשעהמט פון דעם געדאַנק, אַז איך האָב עמיצען געשטערט און איך האָב, ניט זאָגענדיג קיין

מיין בעטעל נומער 49 איז אויסגעקומען אין א זייט, און צוקומען צו דעם, האָב איך געמוזט דורכגעהן צווישען צוויי לאנגע רייהען אנדערע בעטלעך.

פאַסאַזשירען זיינען געזעסען מיט זייערע פיס ארונטערגעלאָזען איבער די פּאַרענצעס און געשמועסט.

שווארץ בערדעל אויף א אידישען, פער'דאגה'טען פּנים. מיינע אוינען און דורכגעהענדיג האָט זיך מיין בליק איינגעקלאַמערט אין א קליין, האָבען זיך בענעגענט מיט זיינע; ווי צוויי וואונדען, וועלכע וועלען זיך שוין קיינמאָל ניט פערהיילען, זיינען זיי געלעגען טיעף הינטער זיין געלען, רונצלדינגען שטערען.

אזוי גיך ווי איך האָב די בעטעל אויסגעפונען, האָב איך זיך פּערטיג געמאכט צום שלאָפען און זיך אויסגעצויגען אויפ'ן בעט און פון ווייטענס געקוקט אויף יענעם אידישען פּנים.

דער דאָזיגער איד האָט ניט אנטהייל גענומען אין שמועס.
איז ביי איהם נישטאָ וואָס צו דערעהלען?
פאר וואָס איז זיין געזיכט אריינגעצויגען מעהרער ווי אלעמענס אין דעם געשפּרעך?

נאָרט מיך זיין געזיכט? נאָרט עס אלעמען? און אין אמת'ען איז דער איד גאָר אין זיין אייגענער וועלט.

פון ווייטענס האָב איך געזעהן, ווי אלע מאָל כאַפּט ער ארום עמיצען פון דער חברה און זיינע ליפּען נעהמען זיך בעוועגען.
פון וואָסריידען אידען דאָרט? דאווגען זיי מעריב מיט א מנין, צו דערצעהלט מען זיך מעשיות פון דער יוגענד?
איך האָב ניט געקענט שלאָפען, טראָץ דעם וואָס די שיף איז גע־שוואומען גלאַט און שטיל.
און האָט זיך פון צייט צו צייט עפּעס א לייכטען טרייסעל געטהאָן, פלעגען ביי מיר בלייבען שטעהן אלע בלימען.
און געדאַכט האָט מיר, אז עס איז שוין ווייסער טאָג. און דאָרט, אויפ'ן האלב־רונדען דעק, האָט זיך די טיהר פון דעם „פּרויען־קאַבינעט" געעפענט. „זי" איז ארויסגעקומען. איהם, דעם בלייכען בחור, דער־זעהן, איז זי באלד צוריק אריין אין שטיבעל מיט א האסטיגען קלאַפּ

זיך דער נעגאר לייכט איבערגעבויגען צו יענעם, און גלייך אין זיין ראזירטען פנים אריינגעוואָרפען זיינע ווערטער, ווי הייסען, רויטען מעטאל:

— די ביבלישע פּאָעטען!

דער מאן האָט זיך צולאכט. עס האָט געקלונגען ווי א גראָבער רעגען נאָך א שטארקען שטורמווינד

— די ביבלישע פּאָעטען!? הא, האָבען זיי ניט געקענט זיין אזעלכע נאראָנים ווי דו ביזט?

דער נעגאר האָט זיך צוריק אוועקגעזעצט אין שטוהל. זיינע אויגען זיינען געוואָרען גרויס און ווייס. און איך האָב נאָך געבעטען, אז ער זאָל ניט רעדען מעהרער א וואָרט צו דעם עלטערען פּליכוואטען מאן. איך האָב איהם געוואכט, דעם נעגאר.

זיין געזיכט האָט זיך פערצויגען מיט אונרוהיגע וואָלקענס, די נאָז־לעכער זיינען ברייטער געוואָרען. זיינע אויגען האָבען געברענט מיט א בלייך־ווייסען פייער און צווישען זיינע בראָנזענע ליפּען האָט זיך א צאָהן אָן א צאָהן געקלאפּערט.

ער האָט א כאפּ געטהאָן דעם מאָן און איהם אוועקגעפיהרט צו א שטאָק־פינסטערען, איינשוויביגען פענסטער:

— קוקט, אלטער הערר! — איך האָב געהערט אין זיין פּאָלירטער װענדונג א בעליידיגטען טאָן. מיך האָט פערדראָסען אויפ'ן מאָן און נאָך פיעל מעהרער האָט מיר באנג געטהאָן, וואָס ד'ער נעגאר פערליערט זיין שטאָלץ, וואָס מעהרער ער וועט רעדען.

און נערעדט האָט ער ווייך, צארט, ווי א געלערענטער זוהן צו זיין פּראָסטען פּאָטער:

— זעהט איהר די דונקעלע וואסער פון ים? ווער האָט דאָס בעשאפען?

— קיינער ניט! די ימים האָבען זיך אליין פאָרמירט אין טויזענדער יאָהרען; מיר רופען דאָס „די נאטירליכע וואסער־אָבציהונגען".

ווען איך בין שנעל ארונטער מיט א טרעפּ, אָפּצוזוכען מיין בעטעל, האָב איך פונדעסטוועגען נאָך אלץ פערנומען פון נעגאר'ס מויל: „די איבעל זאָגט!"...

ל. מילער:
ליעדער

מ. באסין:
פערלארענע טרוימען

פון טיהר. און ער האָט אַ לייכטען שפּרונג געטהאָן איבער'ן פּאַרענץ אין וואַסער אריין...

באַלד איז אָבער די שיף ווייטער אַוועק אַ רוהיגע און אַ שטילע. די חברה זיצען קעגענאיבער און שמועסען. דאָס רונדע פענסטערעל איבער מיין בעטעל איז נאָך אַלץ שוואַרץ. — קיין זאַך ניט געשעהן!

אויף מאָרגען בין איך אַרויס אויפ'ן האַלב־רונדען דעק. דער בלייכער בחור איז געזעסען אויף דעם זעלבען אָרט, וואו איך האָב איהם נעכטען איבערגעלאָזט.

דורך דעם קלאַפּ פון מיין טיהר, האָט ער זיין פּנים אויסגעדרעהט. איך האָב עס געזעהן: האַרט און בלייך.

און פּאַר עפּעס אונבעוואוסטעס, בין איך ניט צוגעגאַנגען צו איהם גוט מאָרגען צו זאָגען.

דער גאַנצער רוים איז געוועזען אָנגעפילט מיט אַ געדיכטען, גרויען נעבעל און איך בין געשטאַנען, און מיין פּנים געווענדעט אין אַלע עקען. איך האָב געוואוסט, אַז אָן־דאָרט זיינען די ברעגען, פעלדער, מויערען ריעזיגע. איך האָב געהערט אַ געפּילדער פון דער נאָהענטער שטאָדט. און פערדראָסען האָט מיר וואָס איך קען זיי ניט זעהן, גאָר ניט, נאָר רויך און נעבעל. —

און נאָך איין קליינינקייט:

„זי" איז אַרויסגעקומען פון אונטער דער ווייסער טיהר, אויף וועלכער עס איז געשטאַנען מיט רונדע שריפטען „פּרויען־קאַבינעט".

קיין שאָטען פון איבעראַשונג אויף איהר געזיכט, מיט אויסגערוהטע פינקעלדינע אויגען.

האָט „זי" די גאַנצע נאַכט געפיהלט און איז זיכער געוועזען, אַז „ער" פאָהרט נאָך מיט איהר?

„ער" איז אויפגעשפּרונגען, ווי איינער וואָס איז פערוואָרפען געוואָרען אויף אַ ווילדען אינזעל אין ווייטען ים און וואַרט אויף רעטונג און ענדליך קומט אַ שיף, זיי האָבען זיך אָנגעשטויסען אויג צו אויג.

און פּאַר דעם שמייכעל, וואָס „זי" האָט איהם געשענקט, וואָלט איך אַזוי ווי „ער" נאַכט אויף נאַכט געוואַרט!

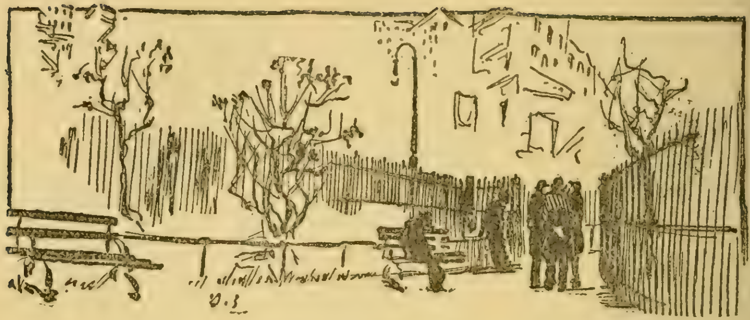

ל. מילער:

I

אַ פּאַרק אין קוואַרטאַל.

עטליכע עלענדע טויט־מיעדע בוימער,
פּאַר עפּעס אַ זינד דאָ צושטעלט;
שטעהען גלייכגילטיג, ווי מענשען וואָס האָבען
אויף אייביג פערשפּיעלט זייער וועלט....

ס'הענגען די בלעטער פער'חלש'ט ארונטער,
און דוכט זיך: אַט פאַלען זיי באַלד...
גראָזען פערשטויבטע, פריהצייטיג פערוועלקטע,
געגאַרטעלט אין קאַלטען אספאַלט...

מענשען פעשלאָפּענע זיצען גלייכגילטיג,
די בליקען פערלאָשען און קראַנק —
עפּעס ווי ס'וואָלט זיך איעדער בעזונדער
בעהאַלטען אַ זעלבסט־מאָרד געדאַנק...

II

דומע מענשען: שפּאַן איך איבער נאָך אַ צאַם!
רייס איך איבער נאָך אַ שטריק;
טראָגט אַ צווייטער דען מיין יאָך?
אוי, מיר זוכען אַלע דאָך,
דאָס זעלבע גליק,
דאָס זעלבע גליק!...

מ. באסין:

פערלאָרענע טרוימען.

(מרים'ען).

כ'האָב נאָך קיינעם פון מיין טיעפסטען טרויער ניט פערטרויט,
און ווען האָב איך וואָס זאָל ווען מיך אויף דעם פרעגען?..
איינע איז זי איינגעשטערענט אין מיין רוים געוועזען,
האָב איך זי — א פערל אינ'ם זאמד פערלאָרען צ'ווישען פרעמדע וועגען...
וואויל איז דעם וואָס האָט אין גרונד פון ים זיין אנדענק־רינג אראָבגעלאָזט
און גלייבען קען נאָך ווען איהם צו בעקומען.
גאָט'ס א קינד איז דער,
וואָס האָט אין ווייטען רוים זיין שעהנסטע טויב אוועקגעלאָזט,
און קען נאָך האָפען אויף איהר ווידער־קומען...
האָפענונג און גלויבען!
ביידע זיינט איהר שעהן און פרעמד מיר קראַנקע קינדער מיינע!
ביידע זיינט איהר ליעב און ווייט מיר, — וואו, אָ, וואו זאָל איך
אייך זוכען נעהן?!..

כ'האָב נאָך קיינעם פון מיין שווערען לײדען ניט פערטרויט.
און ווען האָב איך וואָס זאָל ווען מיך אויף דעם פרענען?..
די הענט צונויפגעלייגטע אויפ'ן שטומען האַרצען
ציה איך ווייט און איינזאָם מיינע אונבעשטימטע וועגען...
אָבענדינע קלאַנגען וויעגען מיין נשמה;
אומעטינע תפלות קושען מיינע ברעמען.

דומע מענשען: גלויב איך נ י ט אין אייער גאָט!
געה איך נ י ט אין אייער וועג!
טהו איך וועמען בייז פון אייך?
קומען מיר דאָך אַלע גלייך
צום זעלבען ברעג...
צום זעלבען ברעג...

III

בין איך געזונד, צו בין איך קראַנק,
איז פעסט מיין טראָט, איז שוואך מיין גאַנג,
איז גלאַטער וועג, איז מדבר זאמד,
בעגלייט מיך רוהם, בעגלייט מיך שאַנד,
כ׳געה שטאָלץ מיין וועג . . .

איך ברען די האַנד, וואָס האַלט צוריק...
איך רייס מיט וואוט די פליכטען־שטריק....
דורך העלען טאָג, דורך שווארצער נאַכט,
דורך טורעמס הויך, דורך טיעפען שאַכט,
כ׳געה שטאָלץ מיין וועג...

איך שלאָג מיין פוס אָן שארפען שטיין,
איך בייס די ליפּ אין שטום געוויין;
עס קומט א קרעכץ פון ערגעץ ווייט,
עס רייסט דאָס הארץ, — ניטאָ קיין צייט...
כ׳געה שטאָלץ מיין וועג...

כ׳געה שטאָלץ מיין וועג — א פרייער מאַן!...
כ׳געה שטאָלץ מיין וועג, ווי בראוו איך שפּאַן
צום קבר׳ס ראַנד....
א פרייער מאַן....
כאַ!

י. אָפּאַטאָשו:
מאררים און זיין זוהן פיליפּ

ס'איז אַ מאָרגען־תפלה אין מיין האַרץ געבאָרען
ווילט זיך מיר עס זאָגן האָב איך ניט פאַר וועמען,
זאָג איך עס פאַר זיך אַליין:
אַ בעכער פול מיט מאָרגען־טהוי האָט עמיץ מיר געשאָנקען,
האָב איך איהם ניט וואו אַוועקצושטעלען,
טראָג איך מיט מיין פולען בעכער זיך אַרום...

כ'האָב נאָך קיינעם פון מיין טיעפסטען פיין פערטרויט.
און וועמען האָב איך וואָס זאָל ווען מיך אויף דעם פרעגען?..
אַ בליץ אין טיעפער נאַכט האָט מיך די אייבינקייט אהער פערוואָרפען,
רווישלאָז בלייבט מיין טראָט און שפורלאָז מיינע וויטע וועגען...
ס'זינגט מיין האַרץ ־ דאָס אַלטע, אייביג־נייע ליעד פון זוכענדיגע וועלטען;
און ווי אַ שטיין אין וואַסער זינקט איהר יעדער קלאַנג אין נאַכט אריין...
פערלאָר'ן האָב איך זיך אין דיר, אָ, גאָט!
פערטראָגען האָסטו מיך — אַ זוניגע נשמה
צווישען דונקלע פרעמדע וועלטען,
ווייס איך ניט אוואו די נאַכט וועט מיך פערכאַפּען...
איידער ס'וועט מיין לעצטער ודוי דיר מיין שטייביגקייט פערטרויען,
שטרעק איך מיינע בעטענדיגע הענד צו דיר אָ, גאָט מיינער!
אָ, גיב מיר קראַפט דעם לעצטען שטיקעל וועג,
ביז צו דיין אייביג־שלאָפענדינער קעניגרייך כאָטש צו דערציהען...

איבער שווער פעראומעטיגטע אָסיען־פעלדער
איז אַ יונגער, ווייסער פויגעל ערגעץ וויט אוועקגעפלויגען,
האָבען מיינע שטומע בליקען וויט בעגלייט איהם,
האָבען וואָלקענס איבער וואָלקענס שטורם־גרייטע
איבער מיינע וויטע רוימען זיך פערצויגען...
איז מיר אויפ'ן האַרצען אַזוי פיינליך שווער געוואָרען —
ס'האָט מיין האַרץ אין מיטען וועלט איהר שעהנסטען טרוים פערלוירען,
בלאָנדזשען, זוכענדיגע אויף דער וועלט אום, מיינע אויגען...
איבער שווער פעראומעטיגטע אָסיען־פעלדער
איז אַ יונגער, ווייסער פויגעל ערגעץ וויט אוועקגעפלויגען...

מאָררים, אַ געוועזענער וואָדעוויל אַקטיאָר, מיט אַ פּאָר שטייפע אויף אַרויף פּערדרעהטע וואַנסען, ווי ביי קייזער ווילהעלם, מיט אַ הייזערינגער שטימע פון צופיעל בראָנפען טרינקען, האָט געמאַכט רעפּעטיציעס מיט זיין קליינעם פיליפּ, אַ אינגעל פון אַ יאָהר עלף.

מאָררים איז געשטאַנען אין מיטען צימער אין אַ פּאָר הויזען מיט אַ קאָלירט לייבעל, געהאַלטען איין האַנד אין אַ הויזען־קעשענע און מיט דער צווייטער האָט ער דיריזשירט, איינגעזונגען מיט פיליפּ'ען קופּלעטען. פון מאָל צו מאָל האָט מאָררים אַ זופּ געטהאָן פון דער פלאַש בראָנפען, וואָס איז געשטאַנען אויפ'ן טיש, גענומען עטליכע הויכע טענער מיט זיין הייזערינגען באַס און איז באַלד אנשוויגען געוואָרען. איהם האָט זיך געדאַכט, אַז נישט ער זינגט, נור עפּעס אַ פּעטער רוסישער פּאָלקאָווניק מיט צוויי לאַנגע באַקענבערד קאָמאַנדעוועט מיט אַ פּאָלק זעלנער.

מאָררים האָט פון פּערדרוס נעטהאָן עטליכע ציה פון דער פלאַש, זיך געזעצט און אָנגענומען פיליפּ'ען פאַר דער גאָמבע:

— זעהסט, פיליפּ, מיר זינגערס זיינען גאָר עפּעס אַנדערש, אַן אַנדער מין סאָרט מענש — — — מיר זיינען אַרטיסטען! און אַרטיסטען, פאַרשטעהסטו מיך, מוזען טרינקען! עס זינגט זיך גאָר בעסער נאָך אַ גלעזיל משקה! וואָס גרעסער אַ זינגער איז, אלס מעהר טרינקט ער — האָט דער אַלטער געענדיגט מיט אַ שמייכעל, אַ גלאָז געטהאָן מיט זיי־

אַרטיסט, יור עקסעלענץ — האָט מאָרים אויסגעשריען און דערזיפּט דאָס לעצטע פון דער פלאַש.

פו צווייטען צימער איז אריין מאָרים'עס בעל־הבית'טע א הויכע, שוואַרץ חנ'עוודיגע ליטוואַטשקע מיט א יצר־הרע פּלאַסטעריל אויף דער באַק. זי האָט פערליינט איהרע ענטבלויזטע הענט אויף דער פולער ברוסט און א סמאַטשקע געטהאָן מיט די ליפּען.

— וואָס זאָגט איהר ניט צו דעם וועטער? ס'האַלט אין איין גיסען — — — און פאַר מיין פּרנסה־געבער איז דאָס אַ פּיקניק, רק ער שלאָפט.

מאָרים, זעהענדיג זיין בעל־הבית'טע, איז גלייך אויפגעשפּרונגען, זיך עלעגנאַנט פערנייגט און ער האָט איהר אונטערגערוקט א שטוהל:

זיצט מיסעס בלום!

— ווער האָט צייט צו זיצען — האָט מיסעס בלום געענטפערט, פערזשמורעט עטוואָס איהרע אויגען, וויסענדיג אַז אַזוי איז זי שעהנער — וואָס האָב איך אייך געוואָלט בעטען? ! יאָ מאָררים, האָט איהר פיליכט א „קוואַטער“ ? כ'ברויך אריין צו וואַרפען אין „געז־מיטער“.

— יאָ־וואָהל, ליידי! יאָ־וואָהל! — האָט מאָררים אונטערגעברומט, אַרויסגענומען פון זיין טיעפער קעשענע א קוואַטער, זיך געשטעלט אין א טראַגישע פּאָזע און אויסגעדעקלאַמירט:

— „מיין שעהנע „וועניס“, איך שענק דיר מיינע ניטער, גליקליך מאַך איך דיך, איך שווער דיר ביים „יופּיטער!“ און האָט זי אַרומגענומען. מיסעס בלום האָט זיך כלומר'שט געוועהרט און איהם גענומען מוסר זאָגען:

— אי, מאָררים, מאררים, ווי שעהמט איהר זיך ניט, אַן עלטערער איד, און ס'ליגט אייך נאָך אין קאָפּ אַזעלכע נאַרישקייטען.

דערווייל איז סילווע, מיסטער בלום'ס טעכטריל פון ערשטען ווייב, א בלאָנדע מיידיל פון א יאָהר עלף, אריין אין צימער און איז צו צו פיליפּ'ען.

— פיליפּ, וועסט גען אין „מואווינג פּיקטשורס“?

— „שור“ וועל איך גען, וואַרט, ס'וועט באַלד זיין געלד — האָט פיליפּ געזאָגט, א ווינק געטהאָן מיט זיינע שוואַרצע אויגעלעך און געוויזען אויפ'ן פּאַרעל.

נע גלעזערנע, שכור'ע אויגען און א לאַנגען ציה געטהאָן פון דער פלאַש.

און אז פיליפּ האָט זיך פאַנאַנדערגעזונגען אויף זיין ווייך שטימעלע, איז דער האַלב־אָנגעטרונקענער פאָטער געזעסען, פון נחת געלאָזט טרערן און האָט אונטערגעברומט: „ס'וואַקס א כלי! ס'וואַקסט!"

— זשוליק! — האָט ער מיט אמאָל דורכגעזייט דורך די ציינער און א קניפּ געטהאָן דעם אינגעל אין נעזעם אריין — שניידסט זיך א לייט, בנאמנות! וועסט זיין „סאָן אָף ע' גאָן" מעהר לייט פון דיין טאַטען! וואָרט, וועסט נור אונטערוואַקסען גיעב איך דיך גלייך אריין אין אזא סקוהל: קאָנסערוואַטאָריום, הייסט עס, און וועסט אַרויסקומען א פאַרטיגע כלי, א קאַרוזא האַ, האַ! נישט דאַרפען זינגען אין די גאַסען פאַר אַקסען, וועסט ווערען אן אָפּערא זינגער!

דאָ האָט זיך דער אַלטער צולאַכט און באַלד געגומען ווייגען מיט טרערען ווי ביבערין.

— קום אהער, פיליפּ — האָט מאָררים נעזאָגט, און איהם אריינגע־גאָסען אביסעל בראַנפען אין א גלאָז — נאַ, געוועהן זיך צו צום ביטערען טראָפּען.

דער קליינער האָט אויסגעטרונקען און זיך פערקרימט ווי נאָך א ביטערען פּיל.

— ס'ברענט? האַ, האַ, האַ! — האָט דער אַלטער זיך צולאַכט, אַרומגעכאַפּט דעם קליינעם פיליפּ און איהם גענומען קושען

— נאַרעלע, וועסט נישט דאַרפען טרינקען קיין בראָנפען — שאַמ־פּאַניער וועסטו גיסען, שאַמפּאַניער! האַ, האַ! און מיט'ן אַלטען וועסטו זיך שעהמען? האַ, ממזר דו? שעהמען זיך מיט'ן גאַסען־זינגער!? דו ווייסט ווער דיין טאַטע איז אמאָל געווען? נישט קיין גאַסען־זינגער! א סטאַר! א סטאַר איבער ווערען מענערזשערס פלעגען זיך שלאָגען! די שעהנסטע מיידען האָב איך געהאַט, בעסטיעס!

דאָ האָט זיך דער אַלטער פערהוסט, רויט געוואָרען ווי אן אינדיק און געשטאַמעלט:

— א מענש וועסטו ווערען ביי מיר, א מענש! די שעהנסטע מיידען וועסטו האָבען דו, בעסטאַרד! נישט דאַרפען זיך אַרומשלעפען מיט פרעהליכע שוועסטער ווי דיין טאַטע! — פאַניע אַרטיסטשע, נאַספאַרין

מאָררים איז געשטאַנען אין מיטען שטוב, געקוקט מיט אַ שמייכעל ראַ אויפ'ן בלינדען, דאַ אויף רבקה'ן און האָט אַ טראכט געטהאָן:

— „ מוט פערליערען פאסט נישט פאר'ן בראווען קרינער,

אפילו אין דעם קלעם איז נאָך אַלץ דער טיגער — טיגער"!

מיטאג צייט איז מאָררים ארוים פון שטוב אין זיין קאַלירטען לייבעל אהן ארבעל, מיט הנאה בעטראכט די לענג פון פיטקין עוועניו און זיך פאנאנדערגעפייפט.

פון קעלער־שטוב איז ארוים דער „דזשעניטאָר", אַ פערציגיעהריגער איירישער מיט אַ רויטע נאָז און אַ גלאט ראזירט פּנים, נאָך איהם — זיין ווייב, אַ הויכע, געזונטע ניגערטע, מיט ליפּען ווי פלאכטעס און מיט אַ גרויסען, קיילעכדיגען בויך. אין איין האנד האט זי געהאלטען אַ בעזים און אין דער צווייטער אַ בלעכען קעסעלע פאר ביער.

ביי איהר קלייד האָבען זיך געריבען דריי קליינע ניגערלעך, מיט דיקע ליפּעלעך, מיט קורצע אויפגעשטעלטע צעפּלעך און אויסגעזעהן האָבען זיי ווי שווארצע קודלאטע שצעניאקעס.

— האללאָ, מאָררים, אַ פיין וועטער,— האָט דער איירישער געזאָגט, און אויסגעשפּיגען פון מויל אַ גאַנצען פלאסטער קיי־טאבאק.

— יא, יא, יעס סער — האָט מאָררים געצווינגען די ווערטער, פערדרעהט די וואנסע, אַ קלאפּ געטהאָן דזשאָנען אין דער פּלייצע, ווייזענדיג אויפ'ן ווייב'ס בויך און געזאגט:

— ביזט „ביזי" דזשאהן!

דזשאהן האָט מעשה בעל־הבית בעטראכט דעם ווייב'ס בויך און זיך נאריש צושמייכעלט.

די ניגערטע האָט פערקאשערט איהרע ליפּען, אַ גלאנץ טהוענדיג מיט איהרע ווייסע צייהן, אַ גלאָץ געטהאָן מיט די אויגען, זיך איינגעבויגען אין דרייען, צוהאלטענדיג מיטביידע הענד דעם בויך און זיך פאנאנדערגעלאכט ווי אַ קאבילע.

מאָררים איז לייכט אראָפּ פון טרעפּעל זיך דורכשפּאציערט איבער'ן טראטואר און האָט חשק געהאט אריין אין „סאלון" אויסטרינקען אַ גלעזעל ביער.

אויף אַ טרעפּעל איז געזעסען אַ אידינע פון אַ יאָהר פערציג, אַ קורצע, אַ דיקע ווי אַ יאטקע קלאָץ, מיט אן איבערגעלעגטען גוידער און מיט אַ

— ווי שעהמט איהר זיך נישט, ס'איז דאָך אַ חרפּה פאַר די קינדער — האָט מיסעס בלום געזאָגט זיצענדיג ביי מאָררים'ען אויפ'ן שויס.

— געוויס, געוויס, ווי דען — האָט מאָררים געשטאַמעלט און אַ געשריי געטהאָן: — פּיליפּ, אַ רוח אין דיין — — מאַרש מיט סילווע'ן, הינטישע לעבערס!

פּיליפּ מיט סילווע'ן זיינען ארויס פון צימער, צוגעמאַכט די טהיר און גענומען איינציגווייז אריינקוקען דורך דעם שלאָס־לעכיל. פּיליפּ האָט פון גרויס שמחה ארומגעכאַפּט סילווע'ן, איהר אַ קוש געטהאָן און איז צו צו מיסעס בלום'ס מאַן, דעם בלינדען זרח, וואס איז געשלאָפען אויפ'ן בעטעל און איהם גענומען וועקען?

דער בלינדער איז אויפגעשפרונגען ווי אַן אפּגעבריהטער, ברייט צו־עפענט זיינע היהנערשע אויגען:

— ווער איז דאָס? וואָס איז?

— זרח, גיב אַ „דיים“, וועל איך דיר עפּעס זאָגען!

— און אַ „ניקעל“ איז נישט גענוג, דו „סאקער“?

— נישט וועניגער ווי אַ „דיים“, דו בלינדער „קאַיק“!

דער בלינדער האָט געקרעכצט, געשאָלטען, ארויסגענומען פינף סענט, גענעפּענט דאָס מויל און אין גאַנצען האָט ער אויסגעזעהן ווי אַ חינעזישער גאָט.

— נו, זאָג שוין, זאָג!

דער פּאַ קושט זיך מיט דיין ווייב! נור געדענק, זאג נישט, אז איך האָב געזאָגט — האָט פּיליפּ ארויסגעפּלאַצט מיט אַ געלעכטער. ער האָט געמאַכט פאַר גרויס שמחה דריי קאָזשאַלקעס און ארויס מיט סילווע'ן.

דער בלינדער איז אויפגעשפרונגען, געכאַפּט דעם שטעקען און טאַ־פּענדיג האָט ער אויפגעפּראַלט מאָררים'עס טהיר, מורא האָבענדיג אריינ־צוגעהן. ער האָט געטופּעט מיט די פיס, געקלאַפּט מיט'ן שטעקען אין דער פּאָדלאָגע, געגלאָצט מיט זיינע פאַרצעלאָגענע אויגען און געשריען:

— רבקה, אַ בראָך אין דיינע ביינער, וואו ביזטו, וואו, חצופה!?

רבקה האָט זיך אַ ריס געטהאָן פון מאָררים'עס הענט און איהם גע־וויזען אויף איהר בלינדען מאַן:

— ליעבער גאָט, שלאָקרירעק זאָל ער ווערען! דער בלינדער הונד!

— מיט'ן בעסטען פערגניגען! — האָט זי גענענטפערט א צופריע־דענע.

— כ'זאג אייך — האָט מאָררים פארטגעזעצט — כ'בין גאר פרישער געווארען! וואָס א גלעזעל ביער מאכט!

— דאָס טענה איך דאָך, מאָררים. איהר זייט דאך עפּעס א מאן, ס'איז דאָ אויף וואס א קוק צו טהאָן און גאר נישט — איהר פלאָגט אפּ אייערע פּאר יאָהר! ווי לאנג איז דער שעור צו זיין אן אלמן?

— נו, נו, מיסעס סאלאמאן, זעהט טאקע עפּעס פאר מיר א שידוך?

— וואס שידוך, ווען שידוך, די קאץ שיקט מען נישט נאָך די פּוטער — האָט זיך מיסעס סאלאמאן צולאכט— אז איהר האָט זיך פערדרעהט א קאָפּ מיט רבקה'ן, די חצופה, ווער ווערט דאָס ווערען האָבען „ביזנעס" מיט אייך? כ'ווייס, מען זאָגט עפּעס א אידענע, מילא, אָבער דאָס איז דאָך קיין אידענע אויך נישט, א בעזדיעטניצע, א יאלאווקע, אָבגע־וואָהנט מיט'ן ערשטען מאן 6 יאָהר און גאר נישט — ער האָט זי אָב־גע'גט. ווייסט איהר פאר וואס? — האָט זיך מיסעס סאלאמאן צונערוקט צו מאָררים'ען און האָט זיך צולאכט— ס'איז מיר אויף מיין ווארט א חרפּה עס צו דערצעהלען פאר א מאנסביל — זי האָט דאָך קיין — — — כא, כא, כא! ווי איך בין א אידישע טאָכטער!

— יא, יא, דאָס איז אינטערעסאנט, שפּאנענד! — האָט מאָררים דעקלאמירט קנאקענדיג די ניסלעך.

— ווען איהר פאלגט מיך פאר א יאָהרען — האָט מיסעס סאלא־מאן ווידער אנגעהויבען, אראָפּלאָזענדיג די אויגען — און חתונה גע־האט, וואלטען מיר געלעבט ווי לייטען גלייך. איהר וואלט ביי מיר קיין פינגער אין קאלטען וואסער ניט געדארפט אריינשטעקען, כבין, ברוך השם, נישט קיין קבצנ'טע. אין הויז ביי מיר, קיין עין הרע, פון כל טוב, און ס'איז נאָך דאָ א פּאר דאָלאר אין באנק אויך, פּאָרט א היימישע „ביזנעס". כ'גיעב אוועק א דאָלאר אויף א חודש, קריג איך צוריק אנ־דערהאלבען. ווער מאכט דאָס היינטיגע צייטען בעסערע געשעפטען?

— אסור ראקאָפּעלאָ! — האָט זיך מאָררים צולאכט.

— איהר זייט א ליץ! — האָט מיסעס סאלאמאן געזאָגט און מאָררים'ען א קלאפּ געטהאָן איבער'ן פּיס — איהר בארעכענט אייך בע־

פנים פון אן אלטען מאפס. זי האט געהאלטען די פיס צושפרייט און מיט הנאה האט זי נעכאפט ארץ ישראל ניסלעך, וואס זיינען געווען אויסגע־שאטען אויף איהר קלייד, און זיי געווארפען אין מויל אריין.

— מיסטער מאררים, איהר דערקענט מיך שוין גארנישט? א מענש נעהמ דורך, כ׳וויס, הינט, טייפעל, שמעק אריין!

— האללא, האללא, מיסעס סאלאמאן, ווי נעהטס! — האט מאררים געזאגט און זיך אפגעשטעלט. ער האט אריינגעשטעקט די האנד אין איהר קלייד, נעכאפט עטליכע ניסלעך און בשעת מעשה איהר א קיצעל געטהאן.

— „שעהם יורסעלף“ — האט מיסעס סאלאמאן געזאגט כלומר׳שט א בעליידיגטע, האט צונויפגענומען די ניסלעך און מיט א קרעכץ זיך אויפגעשטעלט.

— אי, די היץ, די היץ! ניט אויסצוהאלטען! די „פייפערס“ שרייבען — מענשען פאלען ווי פליגען, קומט ארויף מאררים. ביי מיר איז קיהל, א מחיה!

— יא, יא, מיסעס סאלאמאן, דאס איז פיין — האט מאררים געשטאמעלט און נישט ווילענדיג זיך נאכגעשלעפט.

מיסעס סאלאמאן האט איהם אריינגעפיהרט אין איהר זאאל, זיך ענטשולדיגט און איז באלד ארויס.

מאררים האט בעטראכט דעם אבגעבליאקעוועטען דיוואן, וואס איז געווען אויסגעשפרייט אויף דער פאדלאגע און פון וועלכען עס האבען זיך געהויבען גאנצע זיילען שטויב, ווען מען האט געטרעטען איבער איהם. ער האט בעטאפט די אויסגעבעטע שטוהלען, די איבערגעצויגענע פיאנא, האט זיך בעקוועהם אריינגעזעצט אין א וויעג שטוהל און שטיל געזונגען:

— „לילית האט פערשפרייט א נעץ, און זי ווייס נישט, אז כ׳בין א לץ“.

מיסעס סאלאמאן איז באלד אריין מיט א טאץ אין דער האנד. אויף דער טאץ איז געשטאנען א סאפאן וואסער, א פלאש ביער און א טעלער מיט אויבס.

מאררים האט געעפענט די פלאש מיט א שאס, געטרונקען א גלעזעל נאך א גלעזעל, פערביסען מיט אויבס.

— איהר ווייסט, מיסעס סאלאמאן, מען וועט מוזען געהן אפטער צו אייך!

— „לחיים מיין שאַץ, לחיים מיין שעציל, לחיים מיין לאַקרעץ־קלעציל“.

סילווע איז איינע אליין געוועזן אין שטוב. זי האָט ארויסגענומען רבקה׳ס קעסטעלע פּודער, זיך איינגעפּודערט, אָנגעטהאָן רבקה׳ס קאַפּע־ליוש מיט דער לאַנגער שוואַרצער שטרויס־פּעדער, זיך אריינגעשטעלט אין שפּיגעל, עטוואָס אויפגעהויבען דאָס קורצע קליידער און גענומען נאָכ־זינגען, אפּערוואַרפענדיג איהרע פיסלעך און ווינקענדיג מיט די בלויע אויגעלעך ווי א וואָדעוויל־אַקטריסע.

— "Hallo central! Hallo central!

Give me six-o-three etc."

סילווע איז געווען אזוי פערטהאָן מיט איהר זינגען און טאַנצען, אז זי האָט גאר נישט בעמערקט ווי פיליפּ איז אריין מיט זיינע „ראָלערס“ פון דער גאַס.

פיליפּ איז געבליעבען שטעהן ביי דער טהיר מיט אן איינגעהאַל־טענעם געלעכטער, זיך צוגעקוקט ווי סילווע „עקטעט“, און איהם איז איינגעפאַלען זי איבערצושרעקען. ער האָט שטיל אוועקגעשעלט די „סקייטס“, אויפגעזוכט דעם בלינדען זרח׳ס אן אלטען ראָק מיט א פער־שוויצטען הארטען קאַפּעליוש, זיי אנגעטהאָן. ער האָט פערבויגען זיינע אויבערשטע לעפּלעך פון די אויגען אזוי, אז דאָס רויטע האָט זיך ארויס־געזעהן, גענומען א שטעקען אין האנד אריין און איז, טאַפּענדיג, מיט שווערע טריט אריין אין צימער, נאכמאכענדיג זרח׳ס קול:

— רבקה, א בראָך אין דיינע ביינער, וואו דיזטו, וואו? רבקה, פער׳שרפה׳ט זאלסטו ווערען! חצופה! דערוועורגען וועל איך דיך!

סילווע האָט זיך איבערגעשראַקען, אראָפּגעריסען דעם קאַפּעליוש, איהם א שליידער געטהאָן אויפ׳ן בעט. זי האָט זיך אבער באַלד צולאַכט, דערזעהענדיג, אז דאָס איז פיליפּ.

— גערה צום טייוועל! האָסט מיך איבערגעשראַקען צום טויט!

פיליפּ האָט זיך געמאכט נישט הערענדיג, געשאָלטען, געטופּעט מיט די פיס, געגלאַצט מיט די רויטע אויגען, אנגעכאַפּט סילווע׳ן פאר די האָר, זי אויסגעצויגען אויף דער פּאָדלאָגע, געשלעפּט און געשריען!

סער, מאָררים, און זעהט, אז כ'מיין אייערע טובה מעהר ווי מיינע. נור וואָס טויגען די רייד, ווי לאַנג איהר וועט וואוינען ביי רבקה טליק, זייט איהר א פערפאַלענער!

— וואס איז שייך — האָט מאָררים א ברום געטהאָן, זיך אויפגע־שטעלט, אריינגעלאזט די הענד אין די הויזען קעשענעס, זיך איבערגע־צויגען, גענומען שפּרייזען איבער'ן דיוואן און געטראַכט:

— „איך בין דיר מוחל, וואס דו רעדסט, ווייל דו רעדסט ווי א קינד און פארשטעהסט נישט דיין געפעהרליכע לאגע אצינד".

— איהר וועט פיליכט נאָך טרינקען א גלעזעל ביער? — האָט מיסעס סאלאמאן איבערגעריסען די שטילקייט.

— ווער זאגט זיך דאָס אָפּ פון א גלעזעל ביער? — האָט מאָררים געענטפערט שפּאנענדיג איבער'ן צימער.

מיסעס סאלאמאן איז אריין אין קיך.

מאָררים'ען איז מיט אמאָל איינגעפאלען, אז ס'וואלט געווען א פּלאן חתונה צו האָבען מיט דער אידענע. אמת, רבקה'ן איז טאקע א שאָד, נאָר גאר נישט, ער וועט זי נאָך דער חתונה אויך קריגען און דערווייל וועט ער זיין א פערזארגטער! ווי זאגט זי אליין: „נישט דאר־פען איינטונקען א פינגער אין קאלטען וואסער". מען שמועסט, אז זי האָט א שלל מיט גאָלד.

דערווייל איז מיסעס סאלאמאן אריין מיט א פלאש ביער. מאָררים האָט גענומען די פלאש, זי בעטראכט, עטליכע מאָל אפּגעווישט דאָס העלזיל מיט'ן טישטוך, וואוילעריש א קלאַפּ געטהאָן דעם דנא פון דער פלאש און זיין האנד און דער קארק איז ארויס מיט א שאָס. ער האָט אריינגעצויגען א גלאז נאָך א גלאז, אויסגעדרייהט מיט צוויי פינגער די נאסע וואנסען און זיך אויפגעשטעלט.

— הערט, מיסעס סאלאמאן, איהר זייט טאקע גערעכט, כ'האָב זיך נאָר וואס בארעכענט, אז דער שידוך איז פאר מיר ווי געוואונשען, ווי כ'בין א איד! נא, גיסט זיך איין א גלאָז ביער און מיר וועלען טרינקען לחיים! געהט רבקה אויפ'ן פייער! מאָרגען „מוף" איך ארויס!

ער האָט ארומגעכאפּט די דיקע מיסעס סאלאמאן, זיך צוקושט מיט איהר אויף איין באק, אויף דער צווייטער, דערטרונקען דאָס גלאז ביער זינגענדיג:

מאָררים מיט רבקה'ן זיינען בעפאַלען דעם בלינדען זרח און איהם גענומען שטיקען. זרח האָט געמאַכט קולות, זיך געבעטען זיי זאָלען איהם אפּלאָזען. עס האָט נישט געהאָלפען. זיי האָבען איהם מיט אמאָל אויפגעהויבען, אויפגערוקט דאָס פענסטער און איהם ארויסגעשליידערט. זרח איז געפאַלען מיט אויפטרייסלענדע געשרייען, געפאַלען אלס שנעלער און וואָס ער איז צו צו דער ערד, איז זי זיך צושווימען און ער איז ווייטער געפאַלען.

אין אַפּגעגאָסענער מיט שוויים האָט ער זיך אויפגעכאַפּט פון שלאָף. ער האָט זיך באַלד בערוהיגט, אז עס איז נישט מעהר ווי א חלום און זיך איבערגעצויגען. אין שטוב איז קיינער ניט געווען. דעם בלינדען האָט זיך געדאַכט, אז אין מאָרים'עס צימער סקריפּעט דאָס בעט.

— שוין ווידער! — האָט זרח א ברום געטהאָן און אויפגעשפּרינ־גען אין אויפגעקאַכטער פון זיין בעטעל. ער האָט גענומען רופען:

— רבקה! רבקה! סילווע! פּיליפּ! מאָררים! א מיתה משונה אויף אייך אלע!

אין שטוב איז געווען שטיל. זרח האָט אויפגעשפּיצט זיינע אויערען און איהם האָט זיך ווידער געדאַכט, אז דאָס בעט ביי מאָררים'ען קרעכצט. ער איז געווען זיכער, אז דאָרט איז קיינער ניטאָ, פון דעסט־וועגען איז ער פאָרזיכטיג אריין אין מאָריסעס צימער און מיט א גע־מאַכטען כעס גענומען קלאַפּען מיט'ן שטעקען איבער'ן בעטיל:

— אָט אזוי! אָט אזוי! נאָט אייך! ממית'ען וועל איך אייך!

דעם בלינדען איז דאָס עסק געפעלען געוואָרען, ער האָט זיך צו־לאַכט, זיך אוועקגעזעצט אויפ'ן בעטעל, עס ארומגעטאַפּט פון אלע זייטען, ארומגעשמעקט עס, ווי א הונד, מיט דער נאָז און מיט א קרעכץ איז ער ארויס פון חדר.

איהם האָט זיך אויסגעדאַכט, אז אלע זיינען אין שטוב, בעהאַלטען זיך אין די ווינקעלעך, אונטער די בעטען, אז באַלד וועלען אלע מיט אמאָל ארויסשפּרינגען, איהם בעפאַלען, דערווערגען.

אין אויפגעציטערטער איז ער צו צום פענסטער. ער האָט ברייטער ועפענט זיינע אויגען און זיך איינגעהערט ווי דער רעגען קלאַפּט, שמייסט אין די שויבען, ווי מיט בייטשען. עס האָט איהם דורכגעטרייסעלט. ער האָט געפיהלט ווי א שרעק נעהמט איהם ארום און פון הײמליכקייט־

— דערווערגען וועל איך דיך, דערווערגען! מיט'ן שכור, מיט דיין „ליובאָווניק"!

סילווע האָט זיך צוּאוויינט אויפ'ן קול.

פיליפּ האָט זיך צולאכט, אַראָפּגעוואָרפען פון זיך דעם ראָק מיט'ן קאפּעליוש, זיך אַראָבגעלאזט אויף די קיטשקעס.

— וואָס וויינסטו! ? ס'איז דאָך געווען א שפּאס. ביזט א נאר! כ'האָב געזעהן ווי דו „עקטעסט" האָב איך אויך „געעקטעט" — האָט פיליפּ געשמייכעלט און זיך אויפגעשטעלט.

סילווע האָט זיך אויסגעווישט די אויגען און אן אונגעכמורעטע געזאגט:

— אז וועסט נאָך איין מאָל לאכען פון מיין פּא, וועל איך מיט דיר אייביג זיין ברוגז, וועסט זעהן! פאר וואס לאך איך נישט פון דיין פּא? אָ, ער איז דאָך אזא שלעכטער! ווען נישט ער, וואלט זיך מיין פּא נישט ארומגעקריגט מיט רבקה'ן!

דו ווייסט פארוואָס זיי קריגען זיך ארום? „אַל בעטשע" דו ווייסט נישט? רבקה וויל מען זאָל זי קושען. און דיין פּאַ וויל נישט, דעריבער „גלייכט" זי איהם נישט.

— און דיין פּא קושט רבקה'ן? — האָט זיך סילווע געפרעגט.

— „שור" קושט ער, פּונקט ווי אין „מיינער'ס וואָדעוויל." דו ווייסט מיין פּא איז דאָך געווען אן „עקטער" און אז איך וועל אונטערוואקסען וועל איך אויך זיין אן „עקטער", אָט אזוי:

דאָ האָט פיליפּ זיך געשטעלט אין א פּאזע, מיט איין האנד ארומגענומען סילווע'ן פאר דער טאליע, מיט דער צווייטער האנד האָט ער אָנגענומען איהר הענטעל און איהר א קוש געטהאָן.

— „גראָרי היר" — האָט סילווע א קוויטש געטהאָן, אויסגעשפּיגען, זיך ארויסגעריסען פון פיליפּ'ען און אריין אין קיך — כ'וועל דערצעהלען פאר דיין פּא, וועסט זעהן? נעה, ביזט א חזיר! כ'וועל מיט דיר קיינמאָל נישט רעדען.

זי האָט אנגעשפּיגען אויף דער האנד, גענומען רייבען אויף דעם פּלאַץ, וואו זי האָט א קוש געקראגען און ארויס אויף דער גאַס.

יונג דיביינער צובראכען, נאָר גארנישט! איז ראשית, מאכט מען מאָררים'ען צו „מופען"! און דערנאָך לאזט מען זיך נישט בלאָזען אין דער קאשע אריין. איהר זייט טאקע א בלינדער, אָבער פּארט א מאנסביל, און רבקה איז נישט מעהר ווי אן אשה. איהר נעהמט זי נאָר פּעסט אין די לייצען אריין, וועט איהר זעהן, ווי זי וועט געהן אין שפּאן!.... נאָר ס'ערשטע, מאכט צו מופען אָט דעם קונצען מאכער, אז נישט זענט איהר אן איבערגעפּיהרטער, ער וועט מיט זיינע זיסע ריידלעך ארויסציהען דעם לעצטען ביסען פון מויל! אי רבונו של עולם, אויסכאַליען זאָל ער מיינע פּאָר טאַלער!

— נו, נו, גיט טאקע אן עצה, מיסעס סאלאמאן, ווי מאכט מען דעם פארשוין צו „מופען"? כ'האָב מורא — האָט זיך דער בלינדער ביטער צולאכט — ער זאל מיך נישט מאכען צו „מופען". די חברה וואָלטען מיך שוין לאַנג ארויסגעפּאקט נאָך „ברוקלין".

— וואָס האָב איך דאָ א סך צו טענה'ן? — האָט זרח מיט א זיפץ געזאָגט, — כ'בין א „דעם פול", אליין זיך שולדיג. נאָט האָט געשטראָפט, מיר צוגענומען די ראיה, האָב איך נעדארפט נעהמען די טויזענד טאַלער, וואס כ'האָב געקראָגען און זיי אריינגעבען אין א „האָם" — וואָלט איך מיר דאָרט געזעסען רוהיג און פּילווען וואלט די שטאדט צוגענומען. האָט זיך מיר אָבער פערגלוסט חתונה צו האָבען און רבקה'לע, די חצופה, א בראָך אין איהרע ביינער, האָט דערשפּירט מיינע פּאָר סענט. ווי זי האָט זיך דאָס צוגעפּוצט צו מיר, די געקאַוועטע ליטוואַטשקע, מיך גערופען „זרח'קע" און „טייערינקער", און דער טייפעל ווייסט וואָס? ווער פארשטעהט זייער לשון ווער, פּלעגט זיך פּערקאַטשען די ארבעל איבער די עלענבויגענס, מיר זיך הענגען אויפ'ן האלז, צוזאָגען דאָס אויבערשטע פון שטויסעל, האָב איך גערעכענט: כ'וויים, פּאָרט בעסער אן אייגען בעט, ווי צו זיין אין א „האָם". ווער האָט געוואוסט, אז זי וועט זיך אריינגעהמען א „ליובאָווניק", דעם שכור, און יעצט געה שריי חי וקים!

מיסעס סאלאמאן, וואס זאל איך אייך לאַנג ברייען, זי לעבט מיט איהם אונטער מיינע אויגען, אז כ'זעה נישט! און דו בלינדער הונד, ווער צופּלאצט! ביזט קיין מאן נישט מעהר! און ווער ווייסט, מיסעס

ווענגען האָט ער געררופען: רבקה, רבקה! חצופה! עס איז געוועזן שטיל. פון אַ ווינקעל האָט זיך געטראַגן אַ הייזעריגער ככככ... פון אַ קעציל.

— גאר צו רופען דאָס קעציל — האָט דער בלינדער צו זיך געזאָגט. — פּוססי, פּוסי, קאָם היר!

— דאָס קעציל איז באַלד אַרויס מיט אַ וואָרטשען, זיך גענומען רייבען אָן בלינדענס פוס. זרח האָט זיך איינגעבויגען, גענומען די קאַץ אויף די הענד און איינגעטוליעט זיין פּנים אין ווייכען, ווארעמען פעלכיל.

— פּוססי, דיר איז קאַלט? — האָט זרח גע'טענה'ט צום קעציל, טוליענדיג שטאַרקער זיין פּנים אין ווייכען פעלכיל

דאָס קעציל איז הפּנים ניט צופריעדען געוועזן פון בלינדענ'ס צערטליכקייט, האָט עס אַ פּריסקע געטהאָן און זיך אַרויסגעריסען פון זיינע הענד. עס האָט זיך געהערט אַ קלאַפּען אין טהיר.

— „קאָם אין"!

מיסעס סאַלאמאן, וואַקלענדיג זיך ווי אַ פעטע גאַנז, איז אריין.

— גוט איוונינג, זרח, ווי געהטס? דאָס בין איך, מיסעס סאַלאָמאָן, וואו איז אייער פרוי?

— בנאמנות, אַ גאַסט — האָט זרח געענטפּערט אַ צופריעדענער — זייט זשע מוחל, מיסעס סאַלאמאן, נעהמט אַ שטוהל און זעצט אייך. איהר פרעגט זיך, וואו רבקה איז? די שווארצע יאָהר ווייסען זי! טליקעט זיך אַרום!

איהר מענט עס נאָכאַמאָל זאגען — האָט מיסעס סאַלאמאן געזאָגט זיך אוועקגעזעצט און אָפּגעבראַכט — כ'האָב זי נור וואָס באַגעגענט, מיט דעם קונצענמאַכער, דעם שכור, אויף זיי מעג מען יאָ זאַגען: די „מיסעס" מיט דעם „באָרדער"!

— אַזוי? נעטראָפען? אַי, אַי, אַי! — האָט דער בלינדער זיך גענומען רייבען אַ האַנד אין אַ האַנד — נו, זאגט איהר, מיסעס סאַלאָמאן, איהר זייט דאָך קיין נאַר נישט, ווי לעבט מען? וואָס קאָן איך מיר, אָרימער קאַליקע, העלפען?

— וואָס הייסט? — האָט מיסעס סאַלאמאן געפרעגט, צורוקענדיג איהר שטוהל צו זרח'ן — איהר זייט, דאַכט זיך, אַ מאַן און די וועלט איז נישט הפקר. אמת, ס'איז אמעריטשקע גנב! אין יוראָפּ וואָלט מען אַזאַ

און וואו ביזטו דאָס פערפאַלען געוואָרען, כהאָב גערעכענט האָסט געמאַכט פּלימה מיט'ן שיכור.

— ס'וואָלט קיין עולה נישט געווען — האָט רבקה געענטפערט, איז צו צום אייז־שענקעל, ארויסגענומען א באנאנע און גענעסען.

— ווער האַלט דיך, ליטווישע נ'אמונה? גיעב צוריק מיין געלד, און געה ברעך העני העט און פּיס מיט'ן גראָבען שכור צוזאַמען!

— ווער פרעגט דיך עצות, בלינדער הונד, אז כ'וועל וועלען, וועל איך געהן!

— חצופה! — האָט דער בלינדער דורכגעזיייט דורך די צייהן, זיך אויפגעשטעלט, אויסגענלאצט די פארצעלאַנענע אויגען, פארקוועטשט די פויסטען און זיך געטרייסעלט.

רבקה איז צו נאָהענט צום בלינדען און איהם א כראָקע געטהאָן גלייך אין פּנים אריין. דער בלינדער האָט פון כעס א שליידער געטהאָן דעם שטעקען, גענומען יאָגען די ווייב, איז געפאלען ווי גרויס ער איז און זיך צוקלאַפּט. ער האָט גענומען רעווען ווי אן אקס.

רבקה איז צו צום מאן,איהם גענומען קושען, האַלדזען, געהאָלפען אויפהויבען און געלעגט אויפ'ן בעטיל.

—/אז אלץ איז איבער דיר, זרח, — האָט רבקה א שולדיגע גע־זאָגט, גענומען דעם מאנ'ס האנד און זיך געזעצט אויפ'ן בעטיל — ביזט מיך אלס אין איינעם חושד, אז כ'האָב עסקים מיט מאָרריסען, כווייז דיר, אז מאָרגען „מופּט" ער ארויס פון אונז, למאי, „רענט"? מיר קענען אזוי פיעל ניט צאָהלען, וואס נעהט עס מיך אן! ביי אונז אין שטוב איז דאָך פּשוט א גיהנם!

— אויף מיין וואָרט, רבקה'לע, מאך איהם צו „מופען", וועסט זעהן, איך אליין וועל בעצאָהלען דעם „רענט". כ'וועל נעהן אין די הייזער, א בלינדען וועט יעדער געבען און דו וועסט דיר לעבען ווי א גרעפין, ווי א „לעדי", אבי מאך איהם צו „מופען", דער שכור!

— לייכט צו זאָגען, וועסט געהן אין די הייזער, מיר פערשווארצען ראָס פּנים. דאָס פעהלט מיר נאָך! כ'ווייס, כ'האָב גערעכענט, מיר ווע־לען זיך מאכען עפּיס א שטיקעל „ביזנעס", נאָט וועט העלפען, מיר וועלען ווי עס איז דורכקומען, מיר זיינען דאָך ניט מעהר ווי דריי מענשען? און

סאָלאָמאן, אזוינע חברה קאָנען מיך נאָך אפ׳סמ׳ען. אונמיין סילווע, א פינסטער יאָהר אויף איהר, זי האלט דאָך אויך מיט זיי. און זיין בנ׳אָקעל, פיליפ, א פער׳שרפ׳עט זאָל ער ווערען! א שעהנע קאפעליע, ווי איהר זעהט!

— עס נעהט עמיצער — האָט מיסעס סאלאמאן געזאגט און זיך אויפגעשטעלט — צייט צו געהן! מען מוז צוגרייטען „סאפער" פאר די קינדער.

— וואָס היילט איהר זיך, מיסעס סאָלאָמאן, דאָס איז רבקה,

— ניין, כ׳געה, „גוט באי", זרח.

ווען מיסעס סאָלאָמאָן איז צו צו דער טהיר, איז רבקה אריין מיט א שירם אין דער האנד. זי איז געבליעבען שטעהן. זיי האָבען זיךביידע אָנגעקוקט ווי צוויי העהנער.

— עס נעפעלט דיר שוין מיין בלינדער מאן אויך? — האָט רבקה אויסגעשאָסען, אויסגעגלאצט די אויגען און געכאפט די הענד פארבא־קעם — ניט געקאנט קריגען מאָררים׳ען, איז דער בלינדער זרח אויך גוט! — האָט זי פארענדיגט מיט א ניגון.

— דערפאר האסטו שוין מאָרים׳ען מיט׳ן בלינדען צוזאמען, הא?

— האט מיסעס סאלאמאן א רויטע ווי אן אינדיק געענטפערט.

— וואָס איך האָב לאז דיר דיין קאפ ניט דארען, נור, דו, יאטקע קלאץ, פלייש מיט אויגען, „גראָרי היר", דען כ׳פלעט דיר דעם מח!

זרח איז אריין אין קיך, געבליעבען שטעהן ווי א גולם מיט א צוע־פענט מויל און געשריען!

— וואָס איז? רבקה׳לע, האָסט שוין צועפענט דיין צוואווערעמט פיסקעל?

דערווייל האט זיך מיסעס סאלאמאן ארויסגערוקט פון שטוב ניט טוידט נים לעבעדיג. זי האָט געשפרייזט איבער די טרעפען, געשריען און געשאָלטען.

—׳וואס איז? וואס פאר א חתונה האסטו אויפגעקאכט? וואס האסטו פון איהר געוואלט, וואס? — האָט זרח מיט כעס געפרענט.

— בעליידיגט איהם די „ליובאווניצע" — דיין גליק, וואס כ׳האָב איך ביידע נישט געטראפען — האָט רבקה זיך צולאכט.

— דו מיינסט אלע האָבען דיין טבע? — האָט זרח געענטפערט —

מאָרים, ניט ערוואַרטענדיג אַזאַ ענטפער, האָט זיך אין גאַנצען פערלוירען. ער האָט אַריינגעכאַפּט אין מויל אַריין איין וואָנסע און זי גענגעמען קייען.

ער האָט געקוקט ווי רבקה ציהט זיך אויס אויפ'ן בעט ווי גרויס זי איז, מיט'ן פּנים צום סופיט. ציהט איין איהר לאַנג נאַכט־העמד אַרום דעם לייב, אַזוי אַז אַלע גליעדער פרעסען זיך בולט'ער אַרויס, פאַרליינט אַ פוס אויף אַ פוס, וואַרפט אַריבער אויפ'ן ווייסען האַריץ דעם שוואַרצען צאָפּ, נעהמט די הענד צוקאָפּענס און שמייכעלט צו איהם. מאָרים האָט מיט אַמאָל אָן אַלעם פערגעסען, דערפיהלט, אַז עפּעס וואַקסט אין איהם, ער ווערט יונגער, שטאַרקער, האָט ער זיך מיט אימפּעט אַ שטעל אויף געטהון און גענומען געהן צו רבקה'ן. רבקה האָט שמייכלענדיג אָפּערגענומען אַ האַנד, געוואָרען מיט אַמאָל ערנסט, און איהם געגראַזשעט ער זאָל נישט צוגעהן צו איהר.

מאָרים איז געבליעבען שטעהן מיט אַ פּאָר גלאַנציגע אויגען, זיך אַרומגעקוקט ווי איינער, וואָס זוכט הילף, און זיך גענומען קראַצען דעם קאָפּ.

פּיליפּ האָט זיך דערוויילע איבערגעוואָרפען, צועפענט די אויגען, און מיט אַ זיפץ ווידער אַנשלאָפען געוואָרען.

— און וואָס וועט זיין מיט פּיליפּ'ן? — האָט מאָרים געפרעגט, — מען מוז דאָך איהם מיטנעהמען!

מען וועט קיינעם ניט מיטנעהמען! — האָט רבקה געענטפערט, פערנאַנדערפלעכטענדיג איהר לאַנגען צאָפּ, — אויב דו ווילסט, טהו זיך אָן און מיר פאָהרען. גיכער!

דאָ האָט רבקה אַ ציה אַריין געטהון איהרע פיס אין לאַנגען נאַכט־העמד, אַ צאַפּעל געטהון מיט איהרע אַקסלען און מיט אַזאַ גלאַנציגע פייכטקייט פערזשמורעט די שוואַרצע אויגען, אַז מאָריסען איז אַ וואַרעם פרעסטיל דורכגעלאָפען איבער'ן לייב.

ער האָט זיך לייכט אַראָפּגעלאָזט אויף די קניען, צושפּרייט די הענד, אָנגענומען אַ טראַגישע פּאָזע און מיט פּאַטהאָס אויסדעקלאַמירט:

— אָ, מיין זיסער אַמאָר! דיין וואָרט ניעב נור — גיעב!..
איך האָב דיך ליעב, זאָג! האָסטו מיך אויך ליעב?"

דו האָסט מורא ארויסצוגעבען דאָס בייטעלע פון דער האַנד, געטרויסט נישט דיין איינען ווייב, און וואָס וועט זיין דער סוף?

— דאָס שריי איך דאָך, — האָט דער בלינדער א צופריעדענער גע־זאָגט, — פערקאַטשענדיג דעם ווייב די אַרבעל פון דער בלוזקע, — וואָס הייסט, מענשען לאַכען דאָך פון מיר אין די פויסטען, זיי טענה'ן, אז דו מיט מאָריסען, כ'וויים... מיינסט כ'גלויב? אסור נישט! נור צו וואָס זאָל מען מאַכען מענשען רעדען! און צוריק גערעדט, לאָז דיך נישט פער־דריסען, קיינער הערט דאָך ניט, מיר לעבען עפּיס צוזאַמען, נו? מיינסט טאַקע, כ'ברויך געלד? אָט, נאַ, דו האָסט דעם גאַנצען בייטעל.

רבקה האָט איהם ארומגענומען און גענומען קושען. זרח האָט זי ארויפגעשלעפּט אויפ'ן בעטעל.

מאָרים איז אהיים געקומען שפּעט ביי נאַכט. ער איז גלייך אריין צו זיך אין צימער, פערמאַכט נאָך זיך די טהיר און האָט אנגעצונדען די געז.

איבער דער ברייט פון בעט איז געלעגען פיליפּ, אָן אָפּגעדעקטער, און געכראָפּעט. מאָרים האָט איהם אויסגעדרעהט, ארייגגערוקט אין א ווינ־קעל און זיך גענומען אויסטהון.

די טהיר האָט זיך שטיל געעפענט און רבקה איז אריין אין א לאַנג, ווייס נאַכט־העמד. די האָר פערקעמט מיט א צאָפּ אראָפּ, און געבליבען שטעהן. מאָרים האָט עפּעס ווי ניט געגלויבט זיינע אויגען, געקוקט אויף רבקה'ן און געשמייכעלט. ער איז צו איהר צוגעגאַנגען און האָט זי ארומ־גענומען. רבקה האָט זיך אַרויסגעדרעהט פון זיינע הענד, זיך געזעצט אויפ'ן בעט און איהם געצייגט מיט דער האַנד ער זאָל זיך זעצען ביים טיש.

מאָרים האָט זיך אוועקגעזעצט און געוואַרט וואָס ווייטער וועט זיין.

— הער, מאָרים, — האָט רבקה שטיל געזאָגט, — ווייטער אזוי צו לעבען איז אונמעגליך! אויב דו האָסט מיך אין אמת'ן ליעב, קום, לאָ־מיר אוועק פון דאַנען נאָך היינט ביי־נאַכט, און אויב ניט — „מוף“, כ'וויל ניט האָבען קיין צוויי מאַנען!...

מאָרים איז ווי צומישט געוואָרען, גענומען שטאַמלען:

— יא, יא, אבער וואו נעהמט מען געלד?

— דער בלינדער האָט מיר אוועקגעגעבען די גאַנצע צוויי הונדערט דאָלאַר, כ'זאָל דיך מאַכען צו „מופען“, — האָט זיך רבקה צולאַכט.

געשריען: „בעסטאַרד, נעט יאָר סייז!“ געבעטען סילווע'ן זי זאָל איהם נישט לאָזען שלאָגען.

סילווע האָט זיך א פּערוויינטע אַרומגעוויקעלט ווי א שלאַנג אַרום דעם פּאָטער'ס פיס, געקנייפּט וואָס כח נור, געקוויטשעט ווי א יונג חזר'ל.

דער בלינדער האָט מיט א מאָל אפּגעלאָזט פיליפ'ן, דערלאַנג סילווע'ן א שליידער פון זיך און געבליבען שטעהן אין מיטען שטוב, א בלאַסער, מיט א פּאָר פערגלייזעלטע אויגען, מיט אַ ברייט צועפענט מויל. ער האָט פערבראָכען די הענד און געטענה'ט מיט א ניגון, ווי מען בעקלאָגט א טוידטען:

— וואָס טהוט מען? ווי האָבען זיי מיך איבערגעלאָזט? ס'בלייבט מיר נישט איבער מעהר, ווי צו וואַרפען זיך אין ים אריין!..

סילווע איז געלעגען אין א ווינקעל און געכליפּעט.

פיליפּ האָט, ווי פאַרגעסען אין די קלעפּ, דאָ געקוקט אויף דעם בלינדען, דאָ אויף סילווען, דערזעהן, אז ער שפּלאָט אָהן א קישען, אז דעם טאַטען'ס וואַליז איז נישטאָ, אז ער האָט איהם איבערגעלאַזט, — האָט עס איהם פאַרקוועטשט אונטער'ן האַרצען און ער האָט זיך שטיל צוואַוויינט.

פאַרנאַכט.

פיליפּ איז אריין אין שטוב מעשה בעל הבית, מיט א ברייטען „גוט איוונינג“.

ביים טיש איז געזעסען דער בלינדער, געשניטען א טאָמעיטאָ אין קליינע רייפלאַך, געטונקען אין זאַלץ און געגעסען מיט ברויט.

פון קיך איז אריין סילווע מיט פערקאַטשעטע אַרבעלעך. אַרום די זייטען רבקה'ס אַן אלטער פאַרטוך, און מיט א שמייכעל פון א יונג ווייבעלע האָט זי פיליפּ'ן געפרעגט:

— האָסט עפּיס א סך געלד געמאַכט?

פיליפּ האָט געשמייכעלט, אריינגעשטעקט די הענד אין די הויזען-קעשענעס, און גענומען שלעפּען „פּענעס“.

— נאָ, האָט ער גדלות'דיג אַרויסגעזאָגט. דאָ האָסטו א טאָלער מיט פופציג סענט.

— דזשי! „א האָל לאָט“ מיט געלד, — האָט סילווע אויסגעשריען

פּאַרטאָג האָט זיך דער בלינדער אויסגעטשוכעט, גענומען וועקען די וויַיב: רבקה! רבקה'לע! זי געזוכט נעבען זיך מיט די הענד. ער האָט געפיהלט, ווי עפּעס רייסט זיך אָפּ ביי איהם אין הארצען, נישט גע־פינענדיג רבקה'ן. אַן אויפגערעגטער איז ער אַראָפּ פון בעט און איז צו צו סילוועןֿ.

— שטעה אויף, ממזרת, דערשטיקען וועל איך דיך!.. — האָט זרח געשריען, טרייסלענדיג די פערשלאָפענע סילווע. — האָדעווע אויס טעכ־טעה, אויסגערונען דאַרפען זיי ווערען!..

סילווע האָט זיך אַן איבערגע'שראָקענע אויפגעכאַפּט, זיך צוואויינט:

— וואָס ווילסטו פון מיר? וואס קניפּסטו מיך?

— נעה שוין אריין צו מאָרים'ן! זעה צו רבקה איז דאָרט דאָ, גי־כער! זי האָט דעם לעצטען סענט פון מיר צוגענומען, די „באָמערקע"! וואָס לינסטו? נעה!

סילווע איז א נאַקעטע אַראָפּ פון בעטעל און, כליפּענדיג, אריין אין מאָרים'עס צימער. דער בלינדער איז איהר נאָכגעגאַנגען.

— רבקה איז דאָ ניטא, — האָט סילווע א פערוויינטע געזאגט.

— ניטא? און מאָרים שלאָפט נאָך?

— מאָרים איז אויך נישטא, פיליפּ אליין שלאָפט אָהן קישענס.

— א בראָך צו מיר, — האָט דער בלינדער א רעווע געטהון, — ס'הארץ האָט מיר באַלד געזאגט, אז ס'איז נישט גלאַטיג, זיי זענען אנ־טלאָפען, מיך איבערגעלאָזט א בלינדע קאַליקע, אָהן א סענט! וואס טהוט מען? וואס טהוט מען?

פיליפּ איז פון די קולות אויפגעקומען און א פערוואונדערטער זיך נעפרענט: וואס איז דאָ?

— דיין טאַטע, אז דער ערשטער דונער זאָל איהם טרעפען, איז אנ־טלאָפען מיט רבקה'ן, צוגענומען דעם לעצטען סענט און דיך אויך איבער־געלאָזט! ווערסט קומען די הינט צוטהיילט! — האָט זיך דער בלינדער צושריען און זיך אַ וואָרף געטהון מיט צושפּרייטע הענד אויפ'ן בעט, אָנגעכאַפּט פיליפּ'ען פאַר'ן קאָפּ און איהם גענומען שטיקען, ערוויסלאָ־זענדיג בשעת מעשה אויפטרייסלענדע קולות.

פיליפּ האָט געשליידערט מיט די פיסלעך, געביסען דעם בלינדען,

דער, ברייטע פּילצענע קאַפּעלושען, מיט קאָלירטע טיכלעך אַרום האַלז. זיי האָבען זיך געטראָגען ווי פייל פון בויגען אויף זייערע אויסגעצוויגענע פערד, זיך געריסען פון דעם לייוועגט, אַרומגערינגעלט די אינדיאַנער, גענומען שיסען. די אינדיאַנער האָבען געלאָזט דאָס מיידעל און זיינען ענטלאָפען.

— שעהן? — האָט פּיליפּ אַ צופריעדענער געפרעגט סילווע'ן.

— זעהר שעהן! — האָט סילווע געענטפערט.

— און דו וואָלסט ניט מורא געהאַט צו פאָהרען אין דער „וועסט" זיך „פייטען" מיט אינדיאַנער? — האָט סילווע געפרעגט.

— „שור" נישט — האָט פּיליפּ געענטפערט. — וואַרט, מיר וועלען נור אונטערוואַקסען, וועלען מיר פאָהרען צוזאַמען, וועסט זעהן ווי איך וועל זיך יאָגען נאָך אינדיאַנער. כ'וועל שיסען מיט אַ רעכטען „פּיסטאָל" ווי אַ פּאָליסמאַן, אָט אַזוי! פּיף־פּאַף!

— און אז זיי וועלען מיך כאַפּען? — האָט סילווע טרויעריג גע־פרעגט.

— וועל איך צונויפנעהמען אַ חברה „קאָו־באָיס" און דיך ברענגען צוריק.

— און אז זיי וועלען מיך אויפעסען? זיי עסען דאָך מענשען!

דאָ איז פּיליפּ געבליבען שטעהן אין אַ פערלעגענהייט, ניט וויסענ־דיג וואָס צו ענטפערען. באַלד האָט ער אַ שפּיי געטהאָן, מעשה כוואַט, און געזאָגט:

— זעהסט, כ'געה שוין עטליכע יאָהר אין „מואווינג פּיקטשורס" און איך האָב נאָך קיינמאָל ניט געזעהן זיי זאָלען עסען אַ ווייסען, תמיד כאַפּט מען זיי.

דאָס האָט סילווע'ן בערוהיגט און זיי זיינען געגאַנגען אהיים.

אין דער היים איז דער בלינדער ניט געווען — די קינדער האָבען ניט אָנגעצונדען די גאַז און זיך אוועקגעזעצט אויפ'ן בעט.

— ווייסט — האָט פּיליפּ זיך געווענדעט צו סילווע'ן — אַז כ'וועל אונטערוואַקסען, וועל איך אָנזאַמלען געלד, אַריין אין אַ סקול און ווערען אַן עקטער. דו ווייסט, דער טאַטע פלעגט מיר זאָגען, אַז די שעהנסטע מיידלעך וועלען צו מיר קומען?....

— און דו וועטסט זיי אַריינלאָזען?

ארויף אויף א בענקיל, געכאַפּט א פולע האַנט פּענעס און זיך קאָקעטיש געפּרעגט ביי פיליפּ'ען:

— גו, טרעף: „דראַד — אום"?

— דראַד, — האָט פיליפּ געענטפערט.

סילווע האָט געעפענט דאָס הענטיל.

— אבע, נישט געטראָפען, „אום"!

— גרייט בעסער צום טיש, סילווע, וועכט שפּעטער שפּיעלען! פיליפּ איז דאָך הונגעריג — האָט זרח זיך ארייננעמישט.

פיליפּ האָט הנאה געהאַט פון זרח'ס רייד, ער האָט זיך געפיהלט מעשה גרויסער מענש. ביים טיש האָט זרח איהם דערצעהלט מעשיות, וועלכע ער האָט ניט פערשטאַנען, נאָר גאָרנישט, ער האָט אויסגעהערט, געפיהלט אז ער איז געוואָרען מיט אמאָל עלטער.

נאָכ'ן עסען האָט פיליפּ געהאָלפען סילווע'ן אָבוואַשען דאָס געפעס, אוועקגעגעבען דאָס געלד דעם בלינדען, איינגעזונגען א ליעד און אוועק מיט סילווע'ן אין „מואווינג־פּיקטשורס".

עס האָט זיך געוועבט אן אונענדליכע פּריירי מיט כוואַליענדע גראָז. פיליפּ'ס שווארצע אויגען האָבען א פינקעל געטהאָן, ער האָט זיך פעסט צוגערוקט צו סילווע'ן, אָנגענומען איהר ווארעם הענטיל, איהר א שטורך געטהאָן מיט'ן עלענבויגען און געהייסען האָט עס: „קוק!" עס האָט זיך עפּעסע בעוויזען פון דער ווייטענס — א פלעק. דער פלעק איז געשוואומען, געשפּאַנט אלס נעהנטער און נעהנטער און פּט האָט ער זיך פערוואַנדעלט אין א געדיכטען נעבעל, איינגעהילט די פּריירי: דער נעבעל האָט זיך צושפּאָלטען, פונאנדערגעשוואומען אין א מחנה נאַקעטע אינ־דיאַנער מיט קאָלירטע פעדערען און די רויט־געפּארבטע האָר זיינען ארויס־געשפּרונגען אויף צוּאווילדעטע פערד, געפיהרט א ווייס מיידעל מיט צו־לאָזטע, גאָלדענע לאָקען און פערשוואונדען. דער נעבעל האָט זיך פער־צויגען.

סילווע איז געזעסען מיט טרעהרען אין די אויגען און ארויסגעלאָזט א וויינענדיגען „דזשי". פיליפּ איז געוועזען רוהיגער. ער איז געווען זיכער אז באַלד וועלען ארויס „קאָו־באָיס" מיט „פּיסטאָלס" און וועלען „פּייטען" די אינדיאַנער.

פון דערווייטענס האָבען זיך באַלד בעוויזען „קאָו־באָיס" אין העמ־

אונבעקאַנטער! ווען דו בעגעגענסט מיך, און ווילסט רעדען
צו מיר — פאַר וואָס זאָלסטו ניט רעדען צו מיר?
און פאַר וואָס זאָל איך ניט רעדען צו דיר?

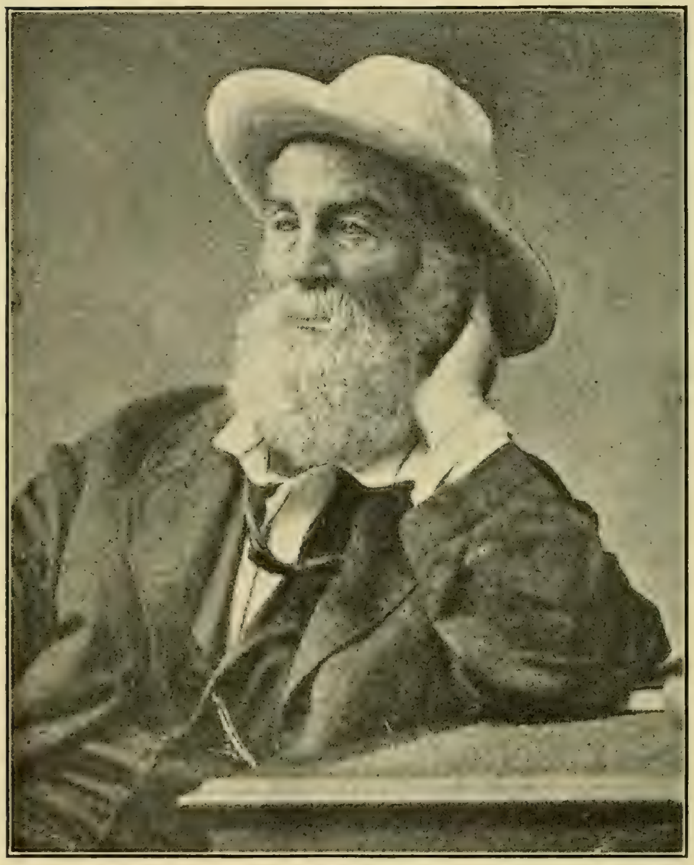

וואַלט וויטמאַן

(1892 1819)

— שור ! זיי וועלען מיך בעטען כ'זאָל פאר זיי זינגען...

— כ'וויל ניט ! — האט סילווע אַ נגעברוגז'טע געזאגט. אז זיי וועלען דיך וועלען הערען לאָזען זיי געהן אין טהעאטער אריין. כ'וויל דו זאלסט זינגען נור פאר מיר !

— טאַ פאר וואס ביזטו אזא שלעכטע, ווילסט מיר קיינמאל קיין ־יש ניט טהאָן ? — האט פיליפ געזאגט.

— מען טאר זיך ניט קושען ! — האט סילווע קאָקעטיש געענטפערט.

— טאַ פאר וואס האט דער טאטע געקושט ? — האט פיליפ זיך שטיל געפרעגט. — דו ווייסט, פיעל מאל, ווען כ'פלעג אויפקומען ביי־נאכט האב איך געזעהן ווי דער טאטע האט רבקה'ן געקושט.

— טאקע ? — האט זיך סילווע געפרעגט א נייגיריגע.

— כ'זאל אזוי לעבען ! איין מאל בין איך אויפגעקומען האב איך זיך דערשראָקען, רבקה, א נאקעטע האט מיך ארומגענומען און געקושט. דער טאטע האט מיר א „פאַנטיט" געטהאָן און מיר זיך געהייסען אויסדרעהען צו דער וואנד.

— און וואס האט דער טאטע געטהאָן ?

— ער האט זי ארומגענומען, געקושט, געביסען, כ'וויים וואס?

— דו ווייסט — האט סילווע געזאגט — אזוי ר'נאך האט מען קינדער !

— געה, ביזט א נאר ! פון קושען האט מען נישט קיין קינדער ! סילווע, דו ווייסט דורך וואן מען האט א קינד ?

— שור, וויים איך. דורכ'ן נאפעל !

— טאקע ? כ'האב גאר נישט געוואוסט ! כ'האב גערעכענט, כ'וויים

— מען שיקט עס אראפ צו מע....

די קינדער זיינען אבגעזעסען ביז א שטיק אין דער נאכט אריין, זיך אויסגעטענה'ט, און אז די אויגלעך האבען זיך גענומען ביי זיי קלעפען, האבען זיי זיך ארומגענומען , איינגעפלאָכטען די הענטלעך און אנשלאָ־פען געוואָרען צוזאמען אויפ'ן בעטעל.

שפעט ביי נאכט איז דער בלינדער אהיים געקומען, אויפגעזוכט די קינדער, זיי ארומגעטאפט און זיך פונאנדערגעוויינט : „מיינע פרנסה געבערס".

פרץ הירשביין:

דאָס ליעד פון דעם נאַר

י. י. שווארץ:

פון טיעפעניש

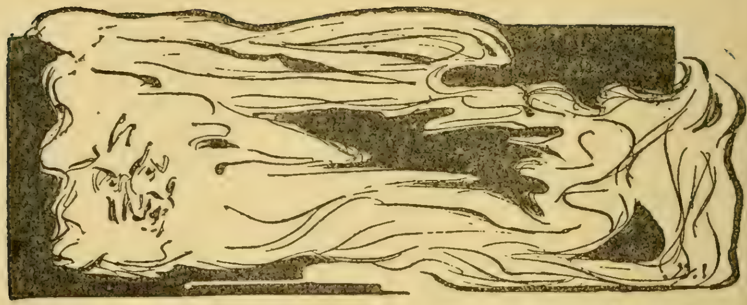

פרץ הירשביין:

דאָס ליעד פון דעם נאַר

קלינג מיין לויב־ליד שטאַרקער, ברייטער!
איך בין גרויס, ניטאָ קיין צווייטער.
איך געוועלטיג איבער לענדער,
איבער פעלקער, איבער ראַסען.
מיין געשטאַלט ווען איך פערענדער
פלייצען פאַר מיר מענשען מאַסען,
מענשען שטראָמען ווי די טייכען
— מיינם אַ שמייכעל צו ערבליקען
ווער וועט וואַגען מיך אויסווייכען
ווען איך געה די וועלט בעגליקען?!
שופרות בלאָזען, גלאָקען קלינגען
ווען איך געה די וועלט בעצווינגען...

מענשען, געטער, קנעכט און האר
פאַלען כורעים פאַר דעם נאַר:
פעלדער צירען זיך אין גרינען,
— הימלען פאַרבען זיך אין בלויען
זון און שטערען שטראַלען שפּינען,
און דער חן און רייץ פון פרויען,

כ׳האָב געפלאַנצט אַליין אַ גאָרטען
כשוף בוימער וואַקסען דאָרטען.
איז ער גרויס גאָר אונגעהויער;
יעדער צווייג מיט פרוכט בעהאַנגען.
פריי און אָפען טיר און טויער
פרוכט פון גאָרטען צו פערלאַנגען.
ס׳איז דער מענש אַהער געבעטען
האַנד און האַרץ מיט מיר צו שליסען!
און מיין גאָרטען פריי בעטרעטען
פון זיין פרוכט און גליק געניסען —
זינגט אַ פויגעל אין די צווייגען
קען דער נאַר איהם הייסען שווייגען...

און מיין האַנד איז גרויס און פּרעכטיג;
יעדער פינגער שען און מעכטיג.
איך, דער האַר פון אַלע צייטען
האָב די וועלט צום שפּיעל געקריגען.
ס׳וועלען טעג און נעכט זיך בייטען
מיך וועט קיינער ניט בעזיגען.
אין דער יונג־פרוי׳ס ליבעס בליקען,
היים איך — וועט דאָס ליכט פערשווינדען.
וויל איך — וועל איך ס׳האַרץ צופליקען
און די וואונד וועל איך צובינדען —
מענשען, געטער, קנעכט און האַר
פאַלען כורעים פאַר דעם נאַר.
ניו יאָרק.

ליכט, געזאַנגען, בלומען־דופטען
וועבען, פלעכטען זיך צוזאַמען;
גאָט אַליין ער שוועבט אין לופטען,
גאָט בעפוילט דורך פייער פלאַמען
צו בעשענען מיינע וועגען —
יעדען טריט פון מיינעטוועגען...

כ'האָב אַ כשוף־שטאַק אין האַנד,
האָט דער שטאָק אַ פלאַם־בריליאַנט.
נייג איך איהם צום הימעל־ווייט
גרוילט אַ שוידער אויף די ערד.
נייג איך איהם צו צום לינקען זייט
בלאַנקט פון שייד ארויס די שווערד:
פעלקער שטורמען, הערצער קראַכען,
מחנות שאַלען, טרערען פליסען;
ווערט דער גבור מיט'ן שוואַכען
פון אַ בלוט שטראָם מיטגעריסען.
כ'נייג מיין שטאָק צום רעכטען זייט
ווערט די וועלט פון שרעק בעפרייט...

כ'האָב אַ קרוין, אַ וואונדער־קרוין
האָט זי גלעקלאַך גינגאָלד־ריין:
ס'טהוט איין גלעקעל גליק אויסקלינגען,
ליעבעס־טרוימען וועקט דאָס צווייטע
און דאָס דריטע טהוט עס שווינגען
אין די קברים וואַכען טויטע;
קלינגען אַלע גלעקלאַך מונטער —
ווערט דאָס לעבען ניי בעשאַפען —
בלאָס דאָס פנים — ווערט עס בונטער;
לאַכט דאָס הארץ ביי האַר און שקלאַפען;
לאַכט די וועלט, איהרע זיהן און טעכטער;
פלאַצט די ערד פון לוסט־געלעכטער

און אַז אויפקומען פלעג איך אין מיטען דער נאַכט:
אויף דער ערד איז געזעסען מיין זיידע פערשמאַכט.
און בעשאָטען מיט אש האָט זיין גרייז־גרויער קאָפּ
שטום געציטערט פערצווייפעלט ארויף און אראָב —
און געצוקט האָט פאר וויטאָג זיין טרויער־געזיכט...
ס'האָט אין שאָטענס געצאַפּעלט דער פלאַם פון דאָס ליכט
און זיין שטים האָט געציטערט, געכליפּעט, געגאַנגט
און דורך טרערען די תפלות פון דוד געקלאָגט.
נור זיין אויג האָט געבליצט און געברענט און געפלאַמט,
ווי דאָס אויג פון אַ חיה אין גראַטעס פערצאַהמט —
און דאָס קינדישע האַרץ איז געוואָרען פערסמ'ט.
און אין חלום געזעהן האָב איך דורות אין בלוט:
ס'האָבען מחנות געוואַנדעלט געטריעבען פון רוט
מיט געזונקענע אויגען, געבונדענע הענט,
און געקלאַפּט האָבען קעפּ זיך אָן אייזערנע ווענט...
ס'האָט געשמיסען אַ בייטש, ס'האָט געיאָמערט אַ קינד
און געפייפט האָט מיט צאָרען אַ שניידענדער ווינד!...

III

כ'בין געווען — איך בין דאָ — איך וועל אייביג נאָך זיין
און ס'וועט אייביג זיך ציהען מיין גרויזאַמער פּיין.
ס'האָט מיין בלוט שוין געשפּריצט אין די צירקען פון רוים,
מיין געביין האָט דער טיבער פערשוויינקט מיט זיין שוים.
און דער זאַמד פון ערב האָט מיין טרער איינגעזאַפּט.
און פערברענט אין זיין גלוט איז געוואָרען מיין קראַפט
און אין שפּאַניען האָסטו מיט דיין פלאַם אונז בעהויכט
און אויף לײדען געבענשט אונז, אויף מאַרטער דערהויכט —
ס'איז מיין זיידע געגאַנגען דאָרט זיכער און שטאָלץ
צום מזבח פון ליעבע און פייער און האָלץ
און על־קדוש־השם, מיט דיין נאָמען אין מויל,
זיך געוואָרפען בעגליקט אין דעם פייעריגען קנויל...

י. י. שוואַרץ:

פון טיעפעניש.

און מיט קללות און טויט האָבען ווינטען געוועהט
און מיט טרוקענע ביינער די טהאָלען פערזעעט.

I

מיינע טויזענדער יעהריגע וואונדען אין מיר —
רופען, בלוטען מיט אָפענע מיילער צו דיר!...
דען מיין מוטה איז געבראָכען, עס לעשט זיך מיין פונק
אין די תהומות פון חשך, און שוואַך איז מיין צונג
און ניט זיכער מיין טראָט, און מיין זעעל איז פול שאַנד
און עס וואַקעלט מיין קניע און אָהן מאַכט איז מיין האַנד.
נור אין אויג ברענט פון אויטאָ־דאַ־פעען דער בראַנד
און אין אויער קלינגט גרויזאַם אַ קייטען־געקלאַנג
און אַ וויינען פון תהלים, און פריעסטער געזאַנג
און אַ גלאָקען־געקלאַנג און געשרייען פון האַס . .
און מיין הארץ ווערט צופלאַצט פון אָהנמאַכטיגען כעס.

II

נאָך גאַנץ פריה, אויף מיין מויל האָט דיין נאָמען געגליהט
און אַן אויג האָט געוויינט און אַ טרער האָט געבריהט.

ב. ריווקין:

צום נייעם ראָמאַנטיזם

און צום קלאַנג פונ׳ם גלאָק — מיט זיין גלויבען און מוטה
ווערט פערהייליגט דיין גרויסקייט מיט מאַרך און מיט בלוט.
ס׳האָט געלויכטען אַ זון — און געוועזען איז נאַכט:
איבער מיר איז דיין הימעל געלעגען פערמאַכט.
ווען ניט ווען — האָט אַ בליץ זיך צושפּיעלט אויף מיין קאָפּ
און מיט רוגז געקנאַלט האָט אַ דונער אַראָב.
נאַכט פאָראויס. און פון הינטען דער פלאַם און דאָס שווערד
און פון אונטען — אַ ברענענדע, פיינדליכע ערד!...

IV

...גרויסער גאָט פון מיין פאָטער! ענטפלעק דיין געזיכט —
זאָל אין פלאַם מיך פערברענען דיין געטליכע ליכט!
נור כ׳זאָל ווייסען, איך האָב ניט געליטען אומזיסט,
ניט אומזיסט האָבען ימ׳ען מיט טרערען געפליסט...
גיב אַ צייכען, אַז דו ביזט געוועזען און דו ביזט...
גיב אַ צייכען, אַז דו האָסט מיין ליידען בעגריסט
און געהייליגט מיין טרער און געבענשט מיין געמיטה
און מיין יעטווידער גליעד וועט דיר זינגען אַ ליעד,
פון די אָדערען וועל איך דיר פלעכטען אַ קנויט...
אויף מיין אייגענעם קויהל וועל איך גליהען צום טויט.
אין מיין קינד וועל איך, שטאַרבענדיג, גיסען דיין סם,
זאָל עס, זינגענדיג, ברענען אין אייביגען פלאַם...
נור דעם פינסטערען בלייענעם וואָלקען צוריים! — . . —
...גרויסער גאָט פון ישראל! בעוויז זיך! בעוויז!...

דער רעאַליזם אין זיין אידעאַל שטרעבט פּאָרצושטעלען דאָס לעבען אין טיפּישע פּאָרמען — אין געגענזאַץ צום נאַטוראַליזם, וועמעס העכסטער ציעל איז צו געבען אַ פּאָלשטענדיגע „וויסענשאַפטליכע“ קאָפּיע פון לע־בען. אָנשטאָט אַ פּאָלשטענדיגע קאָפּיע, שטרעבט דער רעאַליזם צו געבען דעם פּאָלשטענדיגען איינדרוק. ער פאַסט אויף גאַנץ וואָס דאָס לעבען דערלאַנגט אַלס ברוכשטיק; ער פּערוואַנדערט דעם איינדרוק, וועלכען מיר האָבען בעקומען טהיילכעלעך־ווייז צו פּער־שיעדענע צייטען און אין פּערשיעדענע ריכטונגען — אין קורצע, גראַדע און געבראָכענע ליניען, און אַזוי פּעררונדערנדיג דאָס קרומע און לאָמע, קומט ער אויף דעם שפּור פון זין פון לעבען, ווי צייכנענדיג אַ קיילעכדיגע פיגור, אַ קרייז, קענען מיר אַלע מאָל גענוי אויסגעפינען זיין מיטעלפּונקט.

אָבער דערמיט ווערט אויך אָנגעוויזען דער גרעניץ צום רעאַליזם, ווייל אויב מאָהלענדיג אַ געוויסען קרייז ווירקליכקייט, געפינען מיר פּלוצלונג אויס, אַז דער מיטעלפּונקט פון קרייז, דער זין פון געשילדערטען טיף, שטייגט אַריבער די גרעניצען פון דער געגעבענער ווירקליכקייט, — אַז די געמאָהלענע פיגור וואַקסט און שטייגט אַריין אין אַזאַ ספּערע, וואָס איז ניט צוגענגליך פאַר'ן אויג פון דעם היינטיגען בעאָבאַכטער, — אַז, לאָמיר זאָגען, דער ברוכשטיק מענש, וועלכען מיר האָבען ענטדעקט אין לעבען, ווען מיר פּרואווען איהם גאַנץ מאַכען, גיט גאָר אַ גע־שטאַלט, וועלכע קען יעצט אָדער גאָר קיינמאָל ניט געמאָלט זיין, ווייל זי שיקט זיך ניט אין היינטיגע בעדינגונגען, אָדער טראָגט אין זיך אַן אינערליכען ווידערשפּרוך, — דאַן מוז דער רעאַליזם דערפיהלען זיך אין אָהנמאַכט, ווייל מט די מיטלען, וואָס שטעהען איהם צו געבאָט, קען ער אין אַזאַ פאַל גאָרניט, גאָרניט דערגרייכען. דאַן האָט דער שטאָף איהם אַליין איבערגעוואַקסען, און ער מוז איבערגעבען דאָס פעלד יענער נייער שעפּפערישער מעטהאָדע, וואָס אַרבייט מיט פיינערע, כמעט אונאויס־

גראַטולאַציאָנס־געשאַנק פון א זיגענער צו זיך אליין, א גליקווינשונג צום איינענעם זיעג!... דער אַלטער ראָמאַנטיזם איז געווען אַן עדות פון שוואַכקייט, ווייל ער האָט די ווירקליכקייט ניט געקענט פּערטראָגען, ווייל ער האָט איהר קינסטלעריש ניט געקענט אויפפאַסען און בענעהמען און דערמיט האָט ער זיך ערקלעהרט פאַר באַנקראָט און אויסגעשפּראָכען פאַר זיך א טויט־אורטהייל אַלס קונסט־פאָרם און געמאַכט נויטווענדיג דאָס קומען פון א שטאַרקערען פון איהם, — דעם רעאַליזם, וועלכער, ווי נאָר ער האָט זיך בעוויעזען, האָט ער זיך אונטערשראָקען א וואָרף געטהאָן אויף דער ווירקליכקייט און פאַלקאָמען איהר בעצוואונגען... פון דעמאָלט אָן איז די ווירקליכקייט אונטערטהעניג געוואָרען צום קינסטלער. זי איז געמאַכט געוואָרען פאַר א געגענשטאַנד פון קינסטלערישער בעטראַכטונג.

דער נעאָ־ראָמאַנטיזם קומט, זיך שטיצענדיג אויף דעם רעאַליזם, איבערנעהמענדיג זיינע קינסטלערישע מיטלען, בעהערשענדיג אזוי גוט ווי ער די טעכניק פון מאָהלען ווירקליכע געשעהענישען און זאַכען, זיך פערמעסטענדיג און זיך אויסגלייכענדיג מיט איהם אין כחות און אריבער־שטייגענדיג איהם אין דעם, וואָס ער מאַכט לעבען און ריידען די פער־באָרגענסטע עלעמענטען פון דער ווירקליכקייט, אויספילענדיג אַלע יענע לעדיגע ערטער, וואו דער רעאַליזם האָט פערפעהלט, אויסניסענדיג איבער דער ווירקליכקייט דעם חלום, פון וועלכען די ווירקליכקייט איז בלויז א פעהלערהאַפטע און ניט פאַלשטענדיגע אָבשפּיעגלונג. דער נעאָ־רעאַליזם קומט מיט אויבער־מאַכט איבער'ן רעאַליזם, ווייל ער גיט די פ אָ ל־ שטענדיגסטע ווירקליכקייט.

אָבער לאָמיר זיין גערעכט. לאָמיר איהם זיין דאַנקבאַר, — מיר, אַלס אידען. מען טאָר ניט לייקענען, אז דער רעאַליזם ביי אונז האָט געטהאָן זיינס; ער האָט אויפגעכאַפּט די אידישע ווירקליכקייט. ער האָט ביי אונז נאָך מעהר אויפגעטהאָן ווי ביי זיי, — ער האָט אונז גע־לערענט די קונסט פון שרייבען; ער איז געווען די ערשטע ליטעראַרישע פאָרם אונזערע. און כאָטש אונזערע שרייבער האָבען זיך ניט צו איהם דערקעמפּפט, נאָר זיי האָבען איהם גלאַט איבערגענומען ווי ער שטעהט און געהט — עס האָט איהם דעריבער געפעהלט דער שטריך פון געניאַלער נאַאיוויטעט, דער יוגענד־אימפּעט, — פון דעסטוועגען האָט ער ניט פער־פעהלט צו טהאָן מיט אונז די גרעסטע פעולה: ער איז געווען אונזער קונסט־לעהרער. און דערצו איז ער ווי געמאָסטען; ער איז אויסערגע־

שפּרעכליכע מיטלען, וואָס שטאַמען פון יענער טיפענניש פון געמיט, וואו דאָס מענשליכע גרעניצט זיך מיט אייביגקייט — דעם נעאָ־ראָמאַנטיזם. דעם נעאָ־ראָמאַנטיזם, ניט דעם ראָמאַנטיזם פון אַמאָל.

דער אַלטער ראָמאַנטיזם האָט געזוכט צו בלענדען, צו כשופ'ען, צו פערוויגען אין אַ זיסען, צאַרטען חלום. ער איז אויסען געווען דעם רייץ, דעם שפּיעל פון צושויבערטע פאַנטאַזיעס, דעם טאַנץ פון צוהוליעטע גע־פיהלען. דער אַלטער ראָמאַנטיזם האָט געוויכט פון דער ווירקליכקייט, ווייל ער איז געווען בלוט־אָרעם און האָט שטענדיג מורא געהאַט פאַר דער ווירקליכקייט, וואָס האָט מיט איהר פרישקייט און לעבעדיגקייט געוועהט אויף איהם מיט אייז־קעלט... און ער פלעגט זיך ראַטעווען אין די חורבות פון דער פערגאַנגענהייט, אין די צופאַלענע טרייב־הייזער פון דעם מיטעלאַלטער, וואו די הויפּענס פערלעגענע בלעטער און פערוועלקטע בליהונגען האָבען אָנגעפילט די לופט מיט דומפּפּע ריחות... אַט די דאָזיגע ריחות, געווירציגט מיט שטיפערישען שאַרפזין, האָט פאָליובעט די פער'חלש'טע געפיהלען און די אָהנמעכטיגע ווילענס. דער אַלטער ראָמאַנטיזם איז אַנטלאָפען פון דער לעבעדיגער ווירקליכקייט, ווייל ער האָט קיין כח ניט געהאַט צו שטעלען זיך איהר אַנטקעגען.

גאַנץ אַנדערש דער נעאָ־ראָמאַנטיזם, וועלכער האַלט אין קומען. זיין וועג איז ניט פאַרביי דער ווירקליכקייט, נאָר איבער און דורך דער ווירק־ליכקייט; ניט פערגעסענדיג זיך אָן דער ווירקליכקייט, ניט מאַכענדיג זיך ניט־וויסענדיג פון איהר, ניט פערשלעפערענדיג זיך מיט טרוימערייען, נאָר האַלטענדיג זיך מ י ט דער ווירקליכקייט, אינאיינעם מיט איהר, וואַכען און טרוימען איבער איהר און דורך איהר, — ווייל דאָס לעבען איז ניט אַ גראָבע און וואָכעדיגע זאַך, נאָר אַן אייביג זיך שאַפענדע צווי־בער־לעגענדע. דער נעאָ־ראָמאַנטישער דיכטער נעהמט אין זיך אַריין די ווירקליכקייט צוזאַמען מיט דעם חלום, וואָס מאַכט איהר גאַנץ. ער פער־שפּרייט זיינע אָרעמס איבער דער ווירקליכקייט, דעקט איהר צו מיט זיך, זוינט אָן מיט נשמה איהר טויטען גוף, און די ווירקליכקייט צאַפּעלט אויף, קרינט אָטהעם, לשון און נעהמט אַרויסזאָגען איהרע געהיימניסען.

דער אַלטער ראָמאַנטיזם איז געווען אַן אָפּיום־געטראַנק פאַר דעם מיעדען, אומגליקליכען אַראָבגעקומענעם. דער נייער ראָמאַנטיזם איז אַ

זישאַ לאַנדוי:
גאַמען

מאַני לייב:
מעשה-ליעדער

וועהנליך ערציהעריש. זיין געבאָט איז: מאָהל די ווירקליכקייט, זיי טריי צו דעם געגענשטאַנד, וועלכען דו בעשרייבסט. און בשעת מיט די אנדערע ליטעראַרישע פאָרמען — די טרוימערישע — קען מען זיין גע־נאַרט ביי זיך, וואָס איז אמת'ע און וואָס געמאַכטע קונסט, — לאָזט דער רעאַליזם ניט צו אזא פערבלענדעניש. ער פערטראָגט ניט קיין פאַלש־קייט, ער לאָזט אויפ'ן שטעל דערקענען א געקינצעלטען שטריך. מיט איהם איז לייכט צו אונטערשיידען צווישען טאַלאַנט און טאַלאַנטלאָזיג־קייט. ער האָט אונז פיעל ארויסגעהאָלפען איינצופלאַנצען ביים פאָלק דעם ריינעם ניט געפעלשטען בעגריעף פון ליטעראַטור, וואָרים ווען שונד קען זיך גאַנץ וואויל איינעסען אין א פאַנטאַסטישער ליטעראַטור, וועמעס הויפּט־ציעל איז צו מאַכען שטוינען. — און שונד לאָזט זיך דאָך אויך אוועק אויף חדושים; אויף דעם בויט זי דאָך: זי קלאַפּט און צימבעלט איבער די נערוועז — האָט זי אָבער אבסאָלוט קיין תקומה ניט האַנד ביי האַנד מיט דעם פּשוט'ען, בעשיידענעם רעאַליזם. און דאָס איז דער גרונד, וואָס מיר האָבען זיך אזוי פערהעלטניסמעסיג לייכט בעפרייט פון דער הערשאַפט פון שונד (אין קלאַמערן זאָל זיין בעמערקט: אויך פון דער טענדענציעזער, בעלעהרענדער, גוט־מיינענדער שונד); און אויך דער גרונד דערפון, וואָס אזוי פערהעלטניסמעסיג גיך — הונדערט מאָל גיכער צ. ב. ש. ווי דאָס איז געווען דער פאַל ביי אזא גרויסער אומה ווי די רוסישע — זיינען מיר בעשאָנקען און בעגליקט געוואָרען מיט אזוי פיעל טאַלאַנטען. א גינסטיגער מאַסשטאַב צו מעסטען א טאַלאַנט, לאָזט דעם טאַלאַנט זיך גיכער דערקענען, גיט איהם די בעסטע מעגליכקייט צו וואַק־סען. און דערפון נעהמט זיך אויך דער איינענטליכער כאַראַקטער פון דעם רעאַליזם ביי אונז. —

זייענדיג צו גלייכער צייט א וועג־ווייזער אין קונסט און ליטעראַטור, האָט דער רעאַליזם ביי אונז זיך געמוזט קינסטלעריש געשטאַלטען; די געמאָהלענע ווירקליכקייט האָט זיך געדאַרפט איינפּאַסען אין א פורעם, בילדען א געמעלד, א בילד, אַנגענעהם פאַר'ן אויג. דאָס ערקלעהרט, וואָס מיר פערמאָגען איינינע גאַנץ בעדייטענדע בעלעטריסטען, וועלכע זיינען צו גלייכער צייט דיכטער אין זייער ארט שאַפען — דיכטענדע בעלעטריסטען. קורץ און גוט, דעם רעאַליזם האָבען מיר צו פערדאַנקען אונזער גאַנצע קונסט־טעכניק, און ווען מיר שיידען זיך פון איהם, לאָז עס זיין מיט דאַנקבאַרקייט; ניט צוריסען מיט איהם, נאָר אָנגעלאָדען מיט אלע זיינע מעלות און גוטע מדות.

זישא לאנדוי:

גאמען

I

איך וואָלט געקויפט א פערד, ווען איך זאָל קענען רייטען,
און רוהיג וואָלט איך זיך געלאָזען אין מיין וועג;
אזוי וואָלט איך געפאָהרען טריט־ביי־טריט בעגלייטען
די שטארבענדיגע טעג.

און ווען מיין לעצטער אָוועגד וואָלט זיך אָנגעצונדען,
און אויף מיין מיעדער ערד וואָלט זיך מיין נאכט צושפרייט —
צוזאמען מיט מיין טרייען פערד וואָלט איך פערשוואונדען
פון קיינעם נישט בעגלייט.

II

טהו איך מיר די שטיוועל אויס,
און וועל באָרוועסדיגערהייט
שלייכען זיך ביי נאכט ארויס
פון מיין אלטען קאלטען הויז.

V

מאַני לייב׳ן

וואו ערד און הימעל קומען זיך צוזאמען,
א נאכט א טיעפע נעהמט פאנאנדערבליהען;
פערלאנגען, וואָס בייטאָג פער׳חלש׳ט טליען,
מיט ליידענשאפט אין הארצען נעהמען פלאמען.

עס שפרייט זיך אוים א ברייטע וועלט אָהן צאמען.
און גרינע אויגען־פונקען שוועבען, פליהען.
איעדער נערוו אין דיר נעהמט זינליך בריהען.
דו איילסט, דיך שרעקט: דו זאָלסט ניט וואָס פערזאמען.

מיט פרויען וואכיגע די גאסען וועהען
און מאָדנע רייצענדיג זיך פיסלעך שטעלען,
און נעבען וועגד אין מיאוקען קעץ פערגעהען. —

ווי שטיינער בארג אראָב, ווי גיכע וועלען,
פאר מיינע אויגען הויבען אָן זיך דרעהען
די נאכט, די קעץ, די פרויען און האָטעלען.

דאָרטען, וואו דער וועג זיך שפּרייט,
שפּרייט זיך, ברייט זיך קאַלט און גרויס,
קליין, אַליין, צונויפגעדרעהט
בלייב איך שטעהן מיר שטומערהייט.

III

איך וויל גאָר נישט, און אויב כ׳וויל וואָס, איז עס גאָר ניט פיעל:
קיינער זאָל אין טיר ניט קלאַפּען, זיין זאָל שטענדיג שטיל.
און ניט פייפען אין דעם קוימען זאָל אַ ווינד ביי נאַכט,
כאָטש מיין ליעד אַזאַ מין פייפען שענער וואָלט געמאַכט.

יאָ, צו ליעדער מוז אין קוימען פייפען בייז דער ווינד,
די געליעבטע מוז נאַאיוו זיין, ווי אַ קליינטשיג קינד,
אָבער מיר צו וואָס? איך וויל נאָר, זיין זאָל רוהיג, שטיל,
איך וויל גאָר נישט, און אויב כ׳וויל וואָס — זעהט איהר דאָך וויפיעל.

IV

עס וועקט זיך וואו אַ שטילער שיין
און וויגט זיך, וויגט זיך שוואַך און מיד,
פערזאומערט האַרץ מיינס, דרימעל איין!
עס וועקט זיך וואו אַ שטילער שיין.
און עמיצ׳ס איילענדיגע טריט
— פערזינקען אין דער נאַכט אריין
עס וועקט זיך וואו אַ שטילער שיין
און וויגט זיך, וויגט זיך שוואַך און מיד.

אזש די גזלנים דערשראָקענע — באַ אין דעם שנעע!
אזש די גזלנים דערשראָקענע לויפען אוועק,
לאָזען אין שנעע ערגעץ ליגען די בליץ־שאַרפע העק,
און פון דעם פערד איז לאַנג שוין קיין סמן ניטאָ,
נור אויפ׳ן שנייאיגען פעלד, ווי אַ פּינטעלע גרוי,
שפּרינגט ער אַ ווילדער, אַ ווילדער — אַ שפּרונג און אַ מייל!
לאָזט דאָ און דאָרט נאָך זיך איבער אַ שנייאיגען זייל.
שפּרינגען די מיילען אַהינטער, פעלד־אויס און פעלד־איין.
ס׳האָט שוין דעם מזרח געצונדען דער מאָרגינער שיין,
ווייטער און ווייטער און העל האָט די זון אויפגעפּראַלט,
העל אויפגעפּראַלט און די שנייאיגע פעלדער בעשטראַהלט, —
טראָגט זיך דער פערד ווי אַ ווילדער, בעגאָסען מיט שוים,
פּיהלט ניט די ערד אונטער זיך און אויף זיך ניט קיין צוים,
לאָזט דאָ און דאָרט נאָך זיך איבער אַ שנייאיגען זייל.
ס׳האָט שוין די זון זיך צום טונקעלען מערב גענייגט,
האָט אויף די פעלדער איהר אָפּגלאַנץ איהר לעצטען געלעגט.
ווייטער און ווייטער, און גרוי איז געקומען די נאַכט, —
דאָס האָט אַ בלאָנזשענדער ווינד איהר פון ערגעץ געבראַכט. —
טראָגט זיך דער פערד ווי אַ ווילדער אין נאַכט מיט׳ן ווינד,
אָט — און אַ דאָרף שוין בעוויזט זיך, בעוויזט זיך, פערשווינדט.
טראָגט זיך דאָס פערד ווי אַ ווילדער — דאָרף־אויס און דאָרף־איין;
אָט אָט, און ער איז אין אייגענעם דאָרף שוין אריין,
אָט, אָט — און ער האַלט שוין איינעט זיין ווילדען גאַלאָפּ,
אָט, — און ער שטעלט שוין ביים פּריצישען פּאַלאַץ זיך אָפּ.
ס׳איז שוין די מעשה געוועזן אויפ׳ן צווייטען מעת־לעת,
ס׳איז אין צובראָכענעם שליטען געלעגען דער פּריץ, — אַ מת.
האָט אויפ׳ן הויף זיך צובילען דער הונד אויפ׳ן קייט,
ער האָט אַ פּנים דערשמעקט פון דער נאָהענט דעם טויט,
האָט ער געבילען, גבילען, געריסען די קייט אַזוי לאַנג,
ביזקעל עס האָט זיך פון שליסלען דערהערט אַ געקלאַנג,
און אַ בעדיענער פערשלאָפען און וואָרטשענדיג בייז
מיט אַ לאַמטערן אין האַנט איז צום טויער אַרויס.

מאַני לייב:

מעשה־ליעדער

בלימעלעך קרענצעלעך מאָלט אויף די שויבען דער פראָסט,
און אין דעם קוימען דער ווינט אַזוי וואָיענדיג בלאָזט!
וואויל איז אונז איצטער ביים וואַרעמען פייער אין הויז!
ביזקעל דער נאַפּט אין דעם שטילינקען לעמפּעל געהט אויס,
ביזקעל דער זייגער טהוט ברוגז׳לעך שעפּטשענען: — „שפּעט,
צייט שוין צו ליגען אין וויכען, אין וואַרעמען בעט“ —
וועל איך ביים וואָיענדען בלאָזען אין קוימען פון ווינט
ליעדעלעך מעשה׳לעך זינגען דערצעהלען מיין קינד. —

אין אזא נאַכט האָט אין וואַלד זיך געטראָגען אַ גוואַלד —
ס׳זיינען גזלנים בעפאַלען אַ פּריץ אין וואַלד.
צוויי פון די קוסטען און איינער פון הינטער אַ בוים, —
יענע צום פּריץ און איינער צום פערד פאַר׳ן צוים.
איז ביי דעם פּריץ געוועזען אַ ברען, ניט קיין פערד;
אַז ער פלעגט לויפען, — אנטלויפען פון איהם פלעגט די ערד. —
איז ווי דער פערד האָט פאַר זיך די גזלנים דערזעהן,
האָט ער דערפיהלט, אַז אָט באַלד וועט אַן אונגליק געשעהן. —
און אַז ער גיט זיך עס ראַפּטאָם אויף דובאָם אַ שטעל!
אָט און ער רייסט זיך אַרויס פון זיין אייגענע פעל.
און אַז ער גיט אין דער לופטען דעם שליטען אַ דרעה!

שטויסט איהם דער ווינט און ער וואַרפט איהם אַ מיעדען אין שנעע.
אויפשטעהן פון שנעע האָט שוין מעהר נים קיין כח דער איד
עפּעס אַ פוילקייט אַ זיסע פילט אָן יעדען גליעד. — — —
און אין די ביינער צוגיסט זיך אַ וואַרעמע רוה,
אָט און די אויגען פּאַמעלינקע שליסען זיך צו. —
פּלוצלונג — ער גלויבט זיך אַליין ניט, אַ קרעטשמע זאָל זיין?!
ס'שלאָגט אין דער נאַכט פון אַ פענסטער אַ פרעהליכער שיין,
ס'ריפּעט דער ווינד מיט'ן טויער, מאַכט צו, עפענט אויף,
שליטענס געלאָדען מיט סחורות פיעל שטעהען אין הויף,
און ביי די שליטענס פערבונדענע שטעהען די פערד,
עסען דעם האָבער און רייסען דעם שנעע ביז'ן ערד.
פרעהט זיך דער איד, וואָס דער בורא האָט אין אַזאַ נאַכט
איהם צו אַ מענשישען ישוב בשלום געבראַכט.
קלאַפּט ער אין טיהר, און מען עפענט איהם באַלד — ס'אַרא פרייד!
פרעהליכע אידישע פּנים'ער, אידישע רייד!
איבער'ן שטוב גיסט דער ענג־לאָמפּ אַ ליכטיגקייט אויס,
ס'טראָגט זיך אַ ריח פון בראַנפען און טאַבאַק און שוויים. —
גיבען די אידען איהם „שלום“ — „פון וואַנען אַ איד?“
לאַכט ער, — אַז ער האָט געלאָזט זיך צו־פוס פון יאַריד
און אַז דער וועג איז געוועזען אַ ביסעלע שווער,
האָט ער געבלאָנזשעט ביז ער האָט געטראָפען אַהער.
לאַכען די אידען מיט איהם, נאָר זיי ווערען באַלד שטיל...
יעדערענ'ס האַרצען פילט אָן אַ רחמנות־געפיהל,
יעדערענ'ס פּנים און שטערען ווערט כמורנע, פערטראַכט, —
„ווי לאָזט אַ איד זיך צו־פוס געהן אין אָט אַזאַ נאַכט?!“
ווערט באַלד דער טיש מיט מאכלים און בראַנפען געגרייט,
וואַשט זיך צום עסען דער איד, מאַכט „המוציא“ אויף ברויט,
זאָגט צו די אידען „לחיים“ — „לשלום, ר' איד“.
עסט ער און טרינקט, און אַ וואַרימע, זאַטיגע פריד
גיסט זיך, צוגעהט אין זיין האַרץ, אַזש די לייב ווערט איהם הייס,
ווישט מיט'ן האַנד אַזש פון פּנים דעם וואַרעמען שוויים.
עסט ער און טרינקט און ער עסט, אַזש עס געהט שוין ניט מעהר,

זעהט דער בעדיענער דעם פערד א פערסאָפּעטען שטעהן, —
ניט ער צום שליטען א לויף און — דערשרעקט זיך אליין:
און די לאַנטערן — א פינקעל, א פּאַל אינ׳ם שנעע!
לויפט דער בעדיענער צום פּאַלאַץ מיט ווילדען געשריי.
באַלד האָט דער פּאַלאַץ בעלויכטען געשיינט אין דער נאַכט.
מען האָט דעם פּריץ א טויטען אין פּאַלאַץ געבראַכט,
מען האָט געפונען אין טויטען׳ס פערגליווערטע האנט
פּערעל — דער ווייב א מתנה — א גאַנצענעם באַנד.

בלימעלעך קרענצעלעך מאָלט אויף די שויבען דער פראָסט
און אין דעם קוימען דער ווינט אזוי וואָיענדיג בלאָזט, —
גוט איז אונז איצטער ביים פרעהליכען פייער אין הויז!
ביזקעל דער נאָפּט אין דעם שטילינקען לעמפּעל געהט אויס,
ביזקעל דער זייגער טהוט ברוגזלעך שעפּטשענען: — „שפּעט,
צייט שוין צו ליגען אין ווייכען, אין וואַרעמען בעט“. —
וועל איך ביים וואָיענדען בלאָזען אין קוימען פון ווינט
מעשה׳לעך ליעדעלעך זינגען דערצעהלען מיין קינד.

אין אזא נאַכט האָט אין וועג זיך געלאָזען א איד.
אונטער׳ן אָרים א פּעקעל, טויט־הונגעריג, מיעד,
נאָר מיט בטחון אין האַרצען צום האַר פון דער וועלט,
שלעפּט ער זיך עלענד אין אָפענעם שנייאיגען פעלד.
פעלד הינטער איהם און פאַר איהם אין דער וייט, אין דער ברייט,
שנעע איז איהם איבער די קניע און דער וועג איז פערוועהט,
און ווי א פויגעל א ווילדער, טראָגט אום זיך דער ווינט,
הורבעט אָן שנעע, גיט א דרעה אין דער לופט און פערשווינדט,
קומט בילד צוריק, רייסט דעם אידען די פּאָלעס און באָרד, —
קוים מיט די כחות דער איד האַלט זיך איין אויפ׳ן אָרט.
הויבט אויף דער איד צו דעם הימעל מיט רחמים זיין בליק:
גאָטעניו, ברענג דו בשלום אהיים מיך צוריק!
נאָר איבער איהם איז דער הימעל א גרויער ווי בליי,
און ארום איהם טראָגט דער ווינט זיך א ווילדער און פריי.
הערט ניט דער הימעל דעם אידען׳ס געבעט און געשריי,

בענשט ער, און ס'שיינט אין זיין אויג אַ גאָטספאָרכטיגע טרעהר.
איצטער וואָלט ער מיט די אידען געשמועסט ביז שפּעט!
אָבער עס וואַרט און עס ווינקט איהם די פּוכאָווע בעט,
אָבער די ביינער, דערוואַרעמטע, גארען נאָך רוה,
און ווי פון זיך זיינע אויגען האַלב שליסען זיך צו,
און צו דער קישען עס ציהט זיך און נייגט זיך דער קאָפּ,
פאַלט ער אַזוי אין די קליידער אין בעט ווי אַ סנאָפּ.
פּלוצלונג דערפיהלט ער זיין האַלז ווערט צוזאַמענגעדריקט,
עמיצער וואַרפט זיך אויף איהם, אַז דער אָטעם פערשטיקט!...
און ער דערזעהט באַלד זיין ווייב און די קינדערלעך שטעהן,
ברעכען די הענד, ברעכען אויס אין אַ ביטער געוויין. —
אָי, ניט געוויינט האָט זיין ווייב און קיין לייבליכעס קינד,
נאָר איבער איהם אויפ'ן פעלד האָט געוואָיעט דער ווינד.
מאָרגען פריהמאָרגען, ווען שטיל נאָך געשלאָפען איז נאָט,
זיינען שוין גוים מיט שליטענס געפאָהרען אין שטאָדט,
האָבען די גוים געפונען דעם אידען פערוועהט,
האָבען די גוים געפונען דעם אידען שוין טויט.
האָבען די גוים אַרום זיך דעם טויטען צושטעלט,
האָבען זיין פּעקעל צועפענט: „האָ, האָ, וויפיעל געלט!“
האָבען די גוים זיין טלית און תפילין בעטראַכט.
איינער אַ גוי האָט גאָר גראָב אויפ'ן קול זיך צולאַכט,
אָבער די אַנדערע זיינען געשטאַנען ווי שטום
און נאָכאַנאַנד זיך גע'צלם'ט דערשראָקען און פרום.

בלימעלעך קרענצעלעך מאָלט אויף די שויבען דער פראָסט,
און אין דעם קוימען דער ווינט אַזוי וואָיענדיג בלאָזט. —
נוט איז אונז איצטער ביים פרעהליכען פייער אין הויז!
ביזקעל דער נאַפט אין דעם שטילינקען לעמפּעל געהט אויס,
ביזקעל דער זייגער טהוט ברוגז'לעך שעפּטשען: — „שפּעט,
צייט שוין צו ליגען אין ווייכען, אין וואַרעמען בעט“.
וועל איך ביים וואָיענדען בלאָזען אין קוימען פון ווינט
מעשהלעך ליעדעלעך זינגען דערצעהלען מיין קינד.

אבא אַסטראָווסקי — פון יענע טעג

[illegible] ער, און ס׳שווימט אין זיין אויג א זאַמטפאַרביגע טרער.
[illegible] האָט ער מיט די אויגן [illegible] ביז [illegible]!
[illegible]
[illegible]
[illegible] זיך זיינע אויגן [illegible] זיך צו,
און צו דער קישן [illegible] זיך דער קאָפּ,
פֿאַלט ער אַזוי אין די קליידער [illegible] ווי א [illegible].
פּלוצלונג דערפֿילט ער [illegible] צוזאַמענגעדריקט,
[illegible] זיך [illegible] דער [illegible]!...
און ער דערזעהט [illegible] זיין [illegible] די קינדערלעך שטעהן,
[illegible] די [illegible] אין א [illegible] געווין. —
אַך, [illegible] זיין [illegible] קינד,
[illegible] דער ווינד,
[illegible] אין נאַכט,
[illegible] אין שטאָרעם,
האָבען די [illegible]
האָבען די [illegible]
האָבען די גוים [illegible]
האָבען זיין [illegible] ,,דא, זא, וויפיעל געלט!״
האָבען די גוים זיין טלית [illegible]
[illegible] צוזאַמט,
[illegible]
און [illegible] זיך [illegible] פֿון [illegible].

[illegible] דער [illegible]
און אין דעם [illegible] דער [illegible] —
[illegible] אין הויז!
[illegible]
[illegible] — ,,שטעט,
[illegible] צו ליגען אין וויבען, און ווארעמען בעט״.
[illegible]
[illegible] קינד.

דוד איגנאַטאָוו :

אין קעסעלגרוב

רא‏מאַן

I. פייער

גאַנץ פריה.

דער גרויסער ריעז ניו יאָרק האָט זיך דורכגעוואָרפען פון שלאָף און האָט געמיינט, אַז עס איז נאָך צו פריה, און געוואָלט צוריק איינשלאָפען; האָט זיך אָבער באַלד דערהערט אַ פייפען, אַן אויפטרייסלענדיג ברומען, ווי עס וואָלטען אויף די דעכער, אויף די טהורעמס ווילדצורייצטע לייבען אָנגעלאָפען, — האָט דער ריעז אַ בריטען גענעץ גנעטהאָן און זיך אויפגעכאַפּט.

אַנטקעגען איהם אויפ׳ן מזרח האָט זיך דער מאָרגען אין רויטען געצונדען. און אַ יונגער, אַ צופריעדען־פערשייטער, האָט דער מאָרגען גענומען פראַלען אַרויף איבער ניו יאָרק.

די גאַסען זיינען נאָך געווען אין האַלב־פערשלאָפענע שאָטענס פערזונקען. נאָר די טויזענדער דעכער און די אויבערשטע עטאַזשען, וואָס אונטער די דעכער פון די ריעזיגע, הויכע געביידען האָבען שוין מיט ליכט געשיינט און זייערע הונדערטער פענסטער האָבען זיך שוין מיט זון־פלאַם געשפּיגעלט.

פון די הויכע קוימענס האָבען זיך גענומען שפּאַרען דיקע, שוואַרצע זיילען רויך און אַ לייכט ווינטעל האָט זיי גענומען בויגען און ציהען איבער די לאַנגע הימעל־לאַנקעס, וואָס שפּרייטען זיך איבער די הויכע, לאַנגע גאַסען.

זיין פּעקעל אונטער'ן אָרעם, מיט אַ קינדיש־צופריעדענעם שמייכעל אויף די ליפּען, געשטעלט זיכערע טריט און געטראַכט:

— ווער ווייס?! פּיעלייכט פּאַרט אַ קינד? — מאָדנע — — — — אַזוי פיעל מענשען, וואָס ווילען ניט האָבען קיין קינדער, טהוען אַזוינע מיאוס'ע זאַכען — — — און דאָ, אַז איהר ווילט זיך אַזוי אַ קינד, און מיר טאַקע אויך, ווייל פאַר וואָס טאַקע ניט? ווי זאָגט זי: אַ איינ־געלע מיט שוואַרצע הער'עלעך — — — און נעה! אָט שוין אַ יאָהר נאָך אַ חתונה, און — גאָר ניט!

חנה האָט נאָך מאַקס אַרויסגעהן זיך געפּרואווט ווידער איינ־שלאָפען. זי האָט אַראָפּגעלאָזט די אויגען־דעקלעך אָהן דעם חשק זיי צוריק צו עפענען, זיך גענומען לייכט ציהען און דערביי צופריעדען גע־פיהלט און געהערט די זיידענע גלאַטקייט און די ליעבע, זיסע וואַרימ־קייט פון איהר אייגענעם שעהנעם לייב, און צו דעם האָט זיך שוין אויך צוגעמישט דאָס געפיהל — „ווי משוגע מאַקס איז דאָס פאַר איהר!“ און אין אַלגעמיין איהר הערשען איבער מענער. און זי צושמייכעלט זיך — זיך כאַפּענדיג אויף איהר ליעבסטען געדאַנק: „ליעבע איז ניט קיין חלום. דאָס איז אַ פּשוט'ע, געזונטע ווירקליכקייט, אַ זיסע, ליעבע ווירק־ליכקייט!“ — דער שמייכעל און דער געדאַנק זיינען איהר געוועהר, מיט וועלכע זי פערטהיידיגט זיך, אַליין ניט קלאָר וויסענדיג פאַר וועמען, כאָטש כמעט אַלע מאָל זאָגט זי דאָס אין געדאַנק צו ברוך'ן. דאָס שמיי־כעלט זי אַזוי פון איהם, סיי ווען זי זעהט איהם, סיי ווען זי זעהט איהם ניט. און אַזוי טראָגט זיך איהר שמייכעל, פליהט און טראָגט זיך אַ גאָלדענער מיט אַ פאַרקרימטען שנאָבעל און מיט שאַרפע נעגעל צו ברוך'ן און ער פערטשעפּעט מיט זיינע פליגלען אויף בינעם'ען און נאָך אַנדערע „הימעל־מענשען“, וואָס האָבען זיך שטענדיג געדרעהט און דרע־העז זיך נאָך אויצט אַרום איהר...

און זי שמייכעלט ווייטער: — „ווי גוט זי האָט דאָס זיי אַלעמען אָפּגעטהאָן — גענומען און חתונה געהאַט גאָר פאַר אַ פּשוט'ען בחור!...“

קאַפּיטעל 1.

מאַקס האָט זיך אויפגעכאַפּט.

— שוין שפּעט! אויף מיין וואָרט שפּעט! און ער איז אַרויסגע־שפּרונגען פון בעט. ער האָט זיך געהיט, אַז חנ׳קע זאָל זיך ניט אויפ־כאַפּען, און נאָך ניט קיין אָנגעטהאָנענער איז ער אַריינגעלאָפען אין קיך, אָנגעצונדען דאָס גאַז־אויוועלע, אַרויפגעשטעלט די קאַפע, און נאָך דעם זיך גענומען איינוואַשען און אָנטהאָן.

און אַז ער האָט זיך אָנגעטהאָן, האָט שוין די קאַפע געזאָדען. האָט ער אויף גיך אַריינגעכאַפּט אַ גלאָז קאַפע, אַ שטיקעל ברויט, איינגעפּאַקט אין אַ צייטונג זיין מיטאָג: ברויט, סאַרדינען, עפּעל, דאָס פערלעגט אונטער׳ן אָרעם און איז אריין צוריק אין שלאָף־צימער.

דאָ איז ער אַ ווײלע צומישט געוואָרען:

חנה׳ס ווייסער פּנים און איהרע דונקעלע האָאָר, וואָס זיינען געווען צושויבערט אויפ׳ן ווייסען קישען, און איהר שעהנער ווייסער האַלז — —

און איהר האַנד, וואָס איז געלעגען איבער דער לייבטער, גרויער דעק, אַזאַ קלאָרע, אַזאַ לויטערע — — —

און די דינע וואָלקען־גרויע דעק, וואָס האָט זיך איבער איהר כשופ־דיג געקנייטשט און האָט זי אַרויסגעגעבען אַזוי לייכט און אַזוי בויגיג. — — —

און מאַקס האָט אַ קינדערשען שמייכעל געטהאָן און מיט דעם וואַרימען שמייכעל אויף די ליפּען האָט ער זיך צוגעבויגען און אַ קוש געטהאָן איהר האַנד.

האָבען זיך געעפענט איהרע אויגען און זי האָט אַ שמייכעל געטהאָן.

— חנה — — — נו?...

האָט זי נאָך אַ שמייכעל געטהאָן צופריעדען, רויטליך, פערשעהמט.

ווען מאַקס איז אַרוים פון הויז זיינען די גאַסען שוין געווען פול מיט מענשען. איז ער אַריין אין דעם געדיכטען מענשען־שטראָם, מיט

ליפּן ; מיידלעך בלאַסע, פערבּיטערטע מיט צונויפגעפּרעסטע ליפּען, און מיידלעך שטיפעריש, פערשייטע ; מיידלעך, וואָס פיהלען נאָך די נאַכ־טיגע קושען אויף די ליפּען, ציטערען און שמייכלען ליעב. און קינדער: עלטערע, אינגערע, כמעט אַלע ערנסטע — — —

עס ציהען זיך לאַנגע, ברייטע קרענץ.

צווישען די קרענץ געהט אויך ברוך. און איהם דוכט זיך, אז אַלע געהען, ווי אין שפּאַן, אז ערגעץ דאָרט וואו די גרויסע גאַס לאָזט זיך אראָב צום ים, שטעהט אַ גרויסער ריעז, העכער פון די העכסטע מויערן, געפּאַנצערט אין שטאָל און אין אייזען. דער ריעז האַלט אין זיינע איי־זערנע הענד לייצעס פון אָט די טויזענדער מענשען, וואָס זיינען צוטהיילט אין צוויי לאַנגע מחנות און ער טרייבט זיי האַסטיג, כמעט אַלע אין איין וועג: ארויף, ארויף — — —

פון ערגעץ אַ גאַס פאָהר אָן אַ קאַר פול געפּאַקט מיט מענשען. די קאַר דארף דורכפאָהרען בראָדוויי. דער מאָטאָר־מאַן קלינגט און קלינגט. די מענשען אָבער האָבען קיין צייט ניט. יעדערען ווילט זיך איבערלויפען נאָך פאַר דער קאַר. און דער מאָטאָרמאַן קלינגט, אז עס ציטערט די לופט, ער בויגט זיך אריבער און עס דאכט זיך, אז ער טראָגט די קאַר אויף זיינע פּלייצעס און ער שרייט און ער לאָזט די קאַר ביסלעכווייז, אָט־אָט און ער פאָהרט עמיצען איבער — — —

ברוך שטעלט זיך אָפּ.

און מאַקס, וואָס האָט דאָ אָנגעיאָגט ברוך'ן, האָט זיך אויך אָבגע־שטעלט, און מיט זיי האָבען זיך אָפּגעשטעלט עטליכע אנדערע, און דער שטראָם איז אויף אַ ווייעלע איבערגעריסען געוואָרען, אָבער ווי נאָר די קאַר איז דורכגעפאָהרען, האָבען זיך באַלד די אָבגעשטעלטע מענשען מיט אימפּעט ווידער אַ לאָז געטהאָן און זיך צוריק צונויפגעגאָסען אין איין לאַנגער כוואַליענדער מחנה.

— גוט מאָרגען, ברוך!

— גוט מאָרגען!

מאַקס שמייכעלט.

קאַפּיטעל 2.

פון גאַסען און גאַסען שטראָמען אריין די מענשען־כוואַליעס אויף דער לאַנגער בראָדוויי. דאָרטען גיסען זיי זיך צונויף אין צוויי לאַנגע שטראָמען, וואָס ציהען זיך בייביידע זייטען פון דער גאַס, און די מענ־שען־שטראָמען ציהען זיך אוועק ווי טייכען און זעהען אויס ווי פאַרבינגע ברעגען צו די ריעזיגע, הויכע מויערן.

און די מויערן זענען בעהאַנגען מיט שילדען און שילדען, מיט גאָל־דענע אויפשריפטען, און רייסען זיך העכער און העכער און קוקען מאָדנע יעדער איינער מיט זיינע הונדערטער פענסטער... און עס רייסט זיך אריין די רויטע מאָרגען־זון. און עס פלאַקערען אויף די טויזענדער פענסטער, און עס צינדען זיך אָן די גאָלדענע אויפשריפטען, און עס צושפּיעלען זיך שטראַהלען, רויטע, גאָלדענע.

די לופט צושטראַהלט זיך מיט גאָלד און פּורפּור.

עס שטראַהלען די הויכע ריעזען־געביידען און קוקען שטראַהלענדיג אריבער דער גאַס און דערזעהען זיך אנטקעגען אין די פענסטער פון די אנדערע. — — —

און עס זעהען מויערן און מויערן זייערע פּאָלירטע, מאַרמאָרנע זיילען, זייערע פערשיעדענע, פון שטיין געהאַקטע בילדער — — — עס זעהען מויערן אין מויערן זייערע גלייכע און האַלב־רונדע פאָרמען, זייערע גרויסע פענסטער, זייערע גרויסע גלעזערנע ווענד — — — זייערע צאָהל־לאָזע אויפשריפטען, וואָס ציהען זיך איבער זייער גאַנצער ברייט און לויפען ביז אַרויף, ביז אָן אויבערשטען קאַרניז, צו ביז אַ הויכען טהורעם.

און די הויכע מויערען צושטראַהלען זיך נאָך שטאַרקער, זוניגער, צופריעדענער.

און אונטען, אויף די ברייטע זייט־וועגען, כוואַליען זיך די מענשען, שפּרייטען זיך, ווי לאַנגע, ברייטע קרענץ. עס נעהען: מענער ערנסטע, פער׳דאגה׳טע און מענער זיבערע, מיט צופריעדענע שמייכלען אויף די

איך אָן אַלע שבת צו לעגען טלית און תפילין — — — וואָס? דו קוקסט מיך אָן? זאָג איך דיר, אַז מיין אָנקעל איז גערעכט, ער קען אפילו כמעט ניט דאַוונען, ווייל ער אַליין איז שוין דאָ געבאָרען, אָבער אַלע שבת טהוט ער אָן זיין טלית און תפילין — — — נעהמט דעם סדור אין האַנד — ווייל ער איז גערעכט: קינדער, זאָגט ער, דאַרפען וויסען, אַז זיי בע־לאַנגען צו אַ „סוירטען ניישאָן".

— אָבער אום שבת תפילין?!

— וואָ־אָס?

— נו, נאַרישקייטען — רופט זיך אָב ברוך. — דערצעהל בעסער, וואָס הערט זיך וועגען אונזער אוטינג?

מאַקס שפּרינגט לייכט איבער פון איין געשפּרעך אויפ׳ן צווייטען.

— וואָס, וועגען אוטינג?! — שרייט ער אויס. — עה! דאָס וועט שוין זיין איין מאָל אַן אוטינג און אויף דיר וואַרט דאָך דאָרט אַ גאַנצער סורפּריז!

— ?! — — — — —

אַ שעהנע מיידעל קוקט אויפ׳ן אוטינג, ווייל זי וויל זיך מיט דיר בעקענען. אויף מיין וואָרט. זי הייסט בעלאַ. נאָר זי האָט שוין אָנ־געזאָגט, אַז צוליעב דיר זאָל מען זי רופען ביילקע... וואָס, דו קוקסט מיך אָן? אויף מיין וואָרט. ערסט־זיך. זי לעבט מיט איינעם אַ מיסטער לעווין, אַזוי זיך, ווי די היינטיגע, אין פריייער ליעבע. דאָס הייסט, זיי וואוינען נאָך דערווייל ניט צוזאַמען, נאָר זיי בעגעגענען זיך. און איך ווייס — — — האָט אָבער געטראָפען, אַז דו האָסט ערגעץ געלעקט־טשורט און ביזט אָנגעפאַלען אויף די פריייע ליעבעניקעס, איז דער לעווין איהרער אַרויס זיי פערענטפערען און האָט געבראַכט אַ ראיה פון זיך אַליין און איך ווייס דאָרטען וואָס, ווי ער האָט דיר דאָרטען געברייעט, איז, ביסטו נאָך דעם אַרויס און האָסט זיך, זאָגט מען, זיך אַזוי צוקאָכט, אַז דו האָסט פון פּלאַטפאָרם אויסגעשריען, אַז ער געהט צום געלעגער פון זיין פרוי, ווי אַ חזיר צו דער קאָרעטע. אויף מיין וואָרט, מען זאָגט, אַז אַזוי איז דאָס געווען. נו, און פערשטעהסט, — זי איז דערביי אויך געווען — — — און פון דעסטוועגען, זעהסטו, וויל זי דוקא זיין אויפ׳ן אוטינג. זי טענה׳ט, אַז זי מוז דיך זעהן פון דער נאָהענט. ער האָט אויך געזאָלט זיין אויפ׳ן אוטינג. אָבער ווי נאָר ער האָט דערהערט, אַז

ברוך שווייגט. — פון זינט חנה האָט חתונה געהאַט מיט מאַקס׳ען, איז ברוך כמעט אין גאַנצען אנטשוויגען געוואָרען — — — כאָטש שולדיג איז ער אליין: זי האָט געוואַרט, זיך אויסגעקוקט די אויגען, פלעגט אויפציטערען פון זיינער א בעריהרונג, פון זיינעם א בליק, און ער פלעגט זיך אלץ מאַכען ניט ווּיסענדיג, — — — ביז זי איז זיינער א שונא געוואָרען און איהר איצטיגען שמייכעל בעקומען:

„איך בין שעהן און מיר שטעהט ניט אָן, מיר פּאַסט ניט פּער־שפּיעלען — — —"

און אַז ער איז אוועקגעפאָהרען, און אַז ער איז געקומען, איז שוין געווען שפּעט. זי האָט שוין גערעדט פון „א אינגעלע מיט שוואַרצע הערעלעך"... און פלעגט זי דאָס מאָהלען פאַר ברוך׳ן, האָט זי דערביי געשמייכעלט, מיט א ציטערדיגער פרייד, אַז עס פלעגען ציטערען איהרע שעהנע אַקסעל... נאָר פון די אויגען האָט דערביי געקוקט א בעהאַלטענע שלאַנג... און עס געפעלט איהר, וואָס מאַקס איז א פּשוט׳ער, אַן איינ־פאַכער, עהרליכער מענש — — — און פון ברוך׳ס פלעגער ווענען די „פרייע דערפער" לאַכט זי, שמייכעלט מיט איהר שמייכעל.

מאַקס געהט זיך נעבען ברוך׳ן, קוקט ארויף צו איהם און שמייכעלט.

קוקט איהם ברוך אָן — — —

— אַך, גוטער ברודער! — צו׳טענה׳ט זיך מאַקס. — ווען דו וואָלסט חתונה געהאַט! הערסט, אויף מיין וואָרט, — איך זאָג דאָך דיר, מען פּיהלט זיך גאָר אַן אנדערער — — —

— ?!...

— דו פערשטעהסט? — — איך מיין, וואָס האָסטו פון דעם, וואָס אָט ביסטו דאָ און אָט ביסטו ניטאָ — וואָס איז דאָס פאַר א לעבען? פּלוצלונג הויבסטו זיך אויף און בלייבסט ניט ערגעץ... און איך ווייס — — — חנה לאַכט דאָך פון דיר... און צו וואָס דאַרפסטו טאַקע אַזעלכע נעדאַנקען, אַז די אידען שטאַרבען דאָ אויס, און די „דערפער" דיינע און... און איך ווייס וואָס נאָך — — — די קינדער רעדען דאָ ניט קיין אידיש? איז וואָס? אדרבה! — — — איך מיין, ווּעמעס באַבעס דאַנה?! הערסט, ברוך! ווען דו פאָלגסט מיך און האָסט חתונה! הערסט! אויף מיין וואָרט! און ווייסט? — איך האָב ביי זיך אָפּגעמאַכט, אַז ווען איך וועל האָבען אַ קינד, איז ווי נאָר עס וועט אונטערוואַקסען, הויב

קינדער. נו, און דו ווייסט דאָך אליין, אַז די קינדער לייענען דאָ ניט קיין אידיש איז וואָס ווידער? — — —

— און ווער וועט נאָך זיין אויפ'ן אוטינג? — פרעגט ברוך.

— וואָס הייסט, ווער נאָך? עס וועלען זיין אַ סך. עס וועלען אויך זיין נחום, לאה, בינעם און ווי הייסט ער, אָט דער מיט די פלאַקסענע האָאַר... יאָ, זאָג מיר — ס'איז טאַקע אמת, אַז בינעם איז דאָס פערליעבט אין לאה'ן?... און, דו ווייסט, מען זאָגט דאָך, אַז די לאה איז דאָך גאָר פערליעבט אין דיר, אַז זי שטאַרבט פאַר דיינע טריט, און אַז חתונה האָבען וועט זי דוקא פאַר דעם ציוניסט, פאַר נחום'ען. און דו ווייסט, איך האָב בעמערקט, אַז די לאה האָט זעהר שטאַרק ליעב מיין חנה'ן. ניט אמת? — — —

אזוי טענה'נדיג, קומען זיי אַלץ נעהנטער צום שאַפ.

ניט ווייט פון שאַפ הויבט מאַקס אויף זיינע אויגען און ווערט פערציטערט.

— ברוך, זעה נאָר! זעהסט?!

ברוך הויבט אויף זיינע אויגען און דערזעהט —

אין די פענסטער פון שאַפ שווימען ארום רויטע פלאַמען, און ער וויל מיינען, אַז דאָס איז דער אָפשיין פון דער צופלאַמטער מאָרגענזון — — — אָבער די פלאַמען גיבען זיך מיט אַמאָל אַ הויב און ווערען גרעסער, שטאַרקער. אָט! — עס פלאַצען פענסטער! — — — די מענשען, וואָס געהען אויף דער זייט, האָבען זיך אומגעקוקט און זיך גענומען לויפען. עס איז געוואָרען אַ טומעל, און באַלד האָבען זיך צוטראָגען שאַרפע, הילכיגע פייער־סיגנאַלען. די סיגנאַלען האָבען זיך מיט כעס אריינגעשפּאָלטען אינ'ם יונגען מאָרגען און זיך גענומען ברעכען איבער אַלעמענס קעפּ. קאַרס אויף די גאַסען זיינען פּלוצלונג געבליעבען שטעהן אין מיטען וועג — וואַגען ניט צו געהן ווייטער. פון גאַסען און גאַסען האָבען זיך אָנגעטראָגען פייער־וואָגענס מיט געפּאַנצערטע פייערלייט, מיט העק, מיט אייזענס, וואַסער־פּאָמפּען, לייטערס — — — די פערד האָבען זיך געטראָגען. צוואווילדט, שנעל, ווי זיי וואָלטען זיך רייסען פון דער איינענער פעל אַרוים, פונקט ווי גזלנים פון ערגעץ־ווילדע וועלדער האָבען מיט אַ מאָל איינגעשפּאַנט זייערע ווילדסטע פערד, און זיך איבער עפּעס אַ סיבה פּלוצלונג אַ לאָז געטהאָן דורך די שטאָדטישע

דו געהסט דאָרטען זיין, האָט ער פערוואָרפען מיט הענד און מיט פיס.
נו, עס פערשטעהט זיך, אז זי וועט אָהן איהם אויך טרעפען.

— א מאָדנע מיידעל איז די ביילקע! — רעדט מאקס ווידער — אויף מיין וואָרט. אָט דו וועסט שוין זעהן. און, דו ווייסט, זי האָט נעבעטען ביי חנה׳ן, זי זאָל איהר לייהען דיינע „רעגען מעשה׳לעך“. זאָגט איהר חנה, אז זי האָט זיי ניט. חנה איז עפּעס אויך אַזאַ מאָדנע. ניט אמת? וואָס? אויף מיין וואָרט. אָט, שטעל דיר פאָר, אַ־דאָ ניט לאַנג לייען איך דיין „אונזער אונטערגאַנג“, פערשטעה איך עפּעס ניט וואָס דו מיינסט מיט דעם, וואָס דו ברייעסט דאָרט, אַז מענשען, וואָס האָבען ניט קיין גאָט אין הארצען, זיינען ווי שפּיגלען, אין וועלכע עס שפּיגעלט נאָר ניט אָפּ. און אַז אַזעלכע קאַליע געוואָרענע שפּיגלען ווארפט מען ארויס און אַזעלכע מענשען געהען אונטער. — פערשטעהט זיך, אַז איך האָב זיך באַלד געכאַפּט, אַז דאָ מוז איך עפּעס ניט פערשטעהן, ווייל איך ווייס דאָך, אַז דו ביזט אַ פרייגעזאָנענער מענש. וואָס? — — — — נו פרעג איך ביי איהר. — זאָלסטו געוועהן אָנקוקען ווי זי האָט זיך דאָס צולאַכט, אַז איך האָב זיך אַזש דערשראָקען, אויף מיין וואָרט. און איך האָב געמוזט אַוועקלעגען דאָס ביכעל און איך האָב איהר צוגעזאָגט, אַז איך וועל דאָס מעהר אין האַנד ניט נעהמען. און וואָס האָט זי צו לאַ־כען, ווייס איך טאַקע ניט. נאָך אַלעמען — אַ מענש שרייבט דאָך, און איך ווייס? — — — נאָר דו ווייסט דאָך, אַלע מאָל ווען עס קומט עפּעס אַזוי אויס וועגען דיר, שמייכעלט זי עפּעס אַזוי מאָדנע. — ט׳אַ פּנים אַז זי האַלט דיך גאָר פאַר אַ נאַר. און פון דעסטוועגען, ווייסט? — זי אַליין לייענט דאָך דיינע „רעגען מעשה׳לעך“. זאָלסט איהר נאָר ניט דערצעהלען, אַז איך האָב דיר דאָס געזאָגט. אָבער איך האָב דאָס אַליין געזעהן, אויף מיין וואָרט, דו הערסט? — — — און זאָלסט נאָך זעהן, זי האָט זיך ערגעץ בעקומען אַ ז אַ שעהן געבונדען ביכעל, און זי האַלט דאָס עפּעס מיט אַזאַ פּאַראַד, פערשלאָסען — — — קיינער זאָל דאָס, חלילה, ניט זעהן, מען זאָל דאָס חלילה ניט צו׳גנב׳ענען, צי איך ווייס... פונקט ווי דאָס ביכעל וואָלט געוועזן וועד ווייסט וואָס. און גראָדע אָט־אָ דאָס ביכעל פערשטעה איך ניט, צוליעב וואָס דו האָסט דאָס אָנגעשריע־בען. אדרבה, זאָג דו אַליין, דאָס איז דאָך עפּעס מעשה׳לעך פאַר קליינע

קאַפּיטעל 3.

ברוך איז פון פייער אוועק מאָדנע אויפגעראמט.

פון אָנפאַנג איז דאָס געווען זיין געוועהנליכער אינסטינקטיווער רייץ צו שטאַרקער בעוועגונג און צו פייער, ווייל אַלע מאָל ווען ער דער־זעהט ווי פון ערגעץ טראָגט זיך אָן דער רויטער פייער־וואָגען מיט'ן רע־טונגס־געוועהר, מיט די מוטהיגע, געפּאַנצערטע פייער־לייט, וואָס קוקען גע־וואַגט פאַר זיך, דערפיהלט ער מיט אַ מאָל אין זיך אַלע זיינע אָדערען, דאָס בלוט נעהמט זיך דורך זיי מיט אַ מאָל האַסטיג טראָגען און שלאָגט זיך אָפּ אין האַרצען מיט אַ געזונטער, פרישער וואַרעמקייט, און מיט אַ פער־כאַפּטען אָטהעם קוקט ער דערביי אויף די פערד מיט די ווילד־אויסגע־שטרעקטע העלזער ווי זיי רייסען זיך, ווי זיי טראָגען דעם וואָגען מיט אַ פערצווייפעלטער שנעלקייט. זייערע פערדישע עקען — די גריוועס הויבען זיך און פלאַנטערען זיך אין דער וויים־בלויער לופט. א גרויסע פּאַ־רע זעצט פון זייערע נאָז־לעכער, וואָס זיינען צושפּרייט ביז אין רויטען פלייש, און זייערע קרעפטיגע פערדישע לייבער ציהען זיך אויס אַלץ לענגער, ווילדער, ווייטער און עס דאַכט זיך — זיי שליידערען מיט כעס פון אונטער זיך ווייט, ווייט אַוועק די ערד, די גאַס מיט אַלץ, וואָס אויף איהר און מענשען צולויפען זיך אויף רעכטס און אויף לינקס. אַלעס און אַלע בלייבען שטעהן אָנגעשטעלט און זעהען צו מיט אַ מורא'דיגער קנאה ווי פאַרביי זיי טראָגט זיך דורך די פייער־מאַכט צום פייער. און ברוך ווערט דערביי אַזוי ווי פערגליווערט, ווי פערפרוירען פון שטאַרקייט. זיינע אויגען בליצען אויף מיט איינמאָל אויף אלע און אלעם: — אויפ'ן לויף פון די פערד, פון וועלכען עס ציטערען אַש די פענסטער פון די שווערע מויערען; אויף די געזונטע און שטאַרקע פייער־לייט, וואָס קוקען געוואַגט פאַר זיך; אויפ'ן וואַסער־פּאָמפּ, אויף זיינע בלאַנקע מעשענע טהיילען, אויף דער גאַס און אויף די אויפגעטרייסעלטע מענשען. דאָס גאַנצע בלוט גיט זיך איהם דאַן אַ וואָרף אין קאָפּ, די הענד פרעסען זיך

גאַסען. און אַט זײַנען זײ נעבען ברענענדען מױער, שטעלען זיך אָפּ, בעפאַלען איהם פון אַלע זײַטען, קלעטערען אַרויף צום פײַער, צו די ברענענדיגע פענסטער, האַקען, ברעכען — — — און די מענשען האָבען קײן צײַט ניט, קוקען זײ זיך אום צוטראָגענע:

— פײַער!

— פײַער! — — — — —

און זײ קירעווען זיך אָפּ פון דער גאַס און יאָגען זיך מיט אימפּעט װײַטער און נאָך שנעלער.

ברוך איז געבליעבען שטעהן װי אַן אײַנגעגראָבענער מיט אַ דע־מאָנישען שמײכעל אויף די ליפּען:

— פײַער, פײַער! — — — — —

און מאַקס איז געשטאַנען נעבען איהם אַ דערשלאָגענער:

— ברוך, ברוך!

און דער רויך האָט זיך גענומען רײַסען פון די פענסטער װאָלקענ־װײַז, זיך גענומען האַסטיג רײַסען אַרויף. אויבען האָט זיך דער רויך צונויפגעשלאָגען אין אײן שטיק און איז אויף אַ װײַלע געבליעבען שטעהן װי אַן אונגעלומפּערטער גרויסער װאָלקען, זיך אויף אַ װײַלע אומגעקוקט פערװאונדערט און נאָכדעם זיך גענומען שפּרײטען איבער דער גאַס און גאַסען; האָט פערשטעלט די זון און זיך גענומען מאַכען זײַן אײגענעם הימעל.

צופריעדענהייט איז אויף באַלד צוגעקומען דער געדאַנק, אַז חנה, וואָס וואַרפט אויף איהר שמייכעל צו זיין פּלאַן וועגען די „פרייע דערפער", וועט זיך פיעלייכט איצט צונייגען אויף זיין זייט. דער שאַפּ איז דאָך אָפּגעברענט, שוין נאָך דער „ביזי", און מאַקס וועט מן הסתם אַזוי גיך ניט קריגען קיין אַרבייט. — די שטענדיגע ניט זיכערקייט מיט מאָרגע־דיגען טאָג און די ענגע שמוציגע גאַסען — עס אַרט איהר ניט, וואָס די קינדער רעדען דאָ ניט קיין אידיש. אָבער, חנה! זעהסטו דען ניט, וויפיעל איבער דעם מוז פערלאָרען געהן? פערשטעהסטו דען ניט, אַז די זיכערסטע פעדים, וואָס פערבינדען די עלטערען מיט די קינדער, די פע־דים, וואָס שפּינען זיך פון דור צו דור, מוזען זיך איבער דעם אָפּרייסען, און אַז די בעסטע אייגענאַרטיגע מעגליכקייטען וועלען איבער דעם פער־לאָרען געהן. חנה, בעטראַכט זיך, חנה! און היינט, אַז ווען אָט דאָס פייער ברעכט אויס שפּעטער מיט אַ האַלבע שטונדע, וואָלט דאָך די געביידע שוין געווען פול מיט מענשען, און אַלע וואָלטען זיך מן הסתם געווים ניט געראַטעוועט. צו איז דאָס דען דער וועג, ווי מענשען דאַרפען לעבען? און אָט די ביילקעס, חנה? זיי זיינען דאָך אפשר גאָר אויף אַזוי פיעל ניט שולדיג. ס'ווילט זיך זיי ניט אָפּזיצען אין שאַפּ זייערע יאָה־רען, די יונגע, צאַפּעלדיגע יאָהרען, וואָס שפּרינגען אַוועק און בלייבען ניט. און די לעווינס ווילען ניט חתונה האָבען, — צוליעב וואָס? אַז דאָס לעבען איז ניט געזיכערט. און קיין גאָט אין האַרצען האָט מען ניט. אַ פאָלק, פון וועמען גאָט האָט אַרויסגעקוקט שעהנער און לויטע־רער, ווי פון אַלע אַנדערע פעלקער, — און וואָס געהט דאָ פון אונז ווע־רען? חנה, מיר דאַרפען געהן אַהין אין דער ווייטער וועסט. די רע־גיערונג גיט דאָרט אַוועק די ערד כמעט אומזיסט. דאָרטען וועלען מיר קאָנען לעבען אונזער אייגען לעבען. דאָרטען שטאַרקט זיך ווידער אונ־זער בלוט, אונזערע מוסקולען. מיר באָדען זיך אויס אין דער שעהנקייט און ברייטקייט פון יענע טעג, נעכט, פאַרנאַכטען און פריהמאָרגען! — — — שטעל זיך פאָר אַ פאַרנאַכט. דו געהסט אַרויס און דו זעהסט: ווי אַ זונען טאָכטער צושפּרייט אויפ'ן הימעל איבער דער ווייטער סטעפּ אַ רעגענבויגען־פאַרביג בעט פאַר'ן מיעדען היינט, און נאָכדעם לעגט זי זיך אַרויף אויף דעם רייכען געלעגער און ציהט זיך אַזוי ווייבליך און ליעב. און זי איז אין גאַנצען ווי געוועבט פון גאָלד און פורפור, און זי

דערבײַ אָפּט אין שטאַרקע פויסטען. עפּעס כאַפּט זיך בײַ איהם אויף אין הארצען, עפּעס נעהמט זיך ווארימען אויף די ליפּען. און דער פייער־וואָגען טראָגט זיך שנעל פארבײַ אויף זײַנע גרויסע רויטע רעדער, וואָס שפּרינגען אזש אונטער, און באלד נאָך דעם שיסט אימיצער אין עק גאַס אויס, ווי פון א הארמאַט, מיט נאָך אזא וואָגען און מיט נאָך איינעם, און די גאַס בלייבט נאָך זיי ווי פערטויבט אויף א לענגערע ווײַלע, ביז אי־מיצער זאָגט בײַ דער זייט: אָט דאָס הייסען פערד! פּונקט ווי דער טייוועל וואָלט זיך נאָך זיי יאָגען. וואָסערע פערד!? וואָסער טייוועל?
— טראַכט ברוך — דאָס איז פייער, פייער!!

און ווען ער האָט איצט דערזעהן ביים סאַמע פייער, ווי די געזונטע פייער־לייט שפּרינגען אראָפּ פון די פייער־וועגען, שפּאַנען אויף גיך אויס די צוהיצטע, פערשוימטע פערד, מאַכען אויף שנעל פארטיג דאָס געוועהר און ווארפען זיך אין פייער, און ווען ער האָט געזעהן די ריעזיגע רויטע פלאַמען געמישט מיט שטיקענדען, שווארצען רויך, וואָס האָבען ארויס־געזעצט פון דאָ און דאָרט, און דעם צוטראָגענעם געלויף פון די הונדערטער מענשען, וואָס האָבען געשריען: פייער, פייער! — האָט ער דערפיהלט, ווי אין איהם צואוויקעלט זיך א רויטער פייער־קנויל, צואוויקעלט און צושפּרייט זיך אין זײַן הארצען. ערגעץ ווערט אין איהם עפּעס ווי פון שרעק פערפרוירען, און ערגעץ נעהמט אין איהם וואָס שרייען מיט א העלישען ברען: פייער! פייער!

און שמייכלענדיג, האָט ער נאָכדעם בערוהיגט מאַקס'ען:

— נאַר איינער, וואָס ביסטו אזוי צוטומעלט? נישקשה, מאָרגען איז דאָך זונטאג, מאָרגען איז דאָך אונזער „אוטינג“. מיר וועלען דאָס א לעב טהאָן א טאָג, אז א רויך וועט אזש געהן!

— אָבער ווערע איז מיר, ברוך, ביזט פון זינען. ווייסט... וואָס הייסט?... ברוך! עפּעס אזוי לייכט קריגט מען איצט א דזשאַב... דו בעטראַכט נאָר.

— עט, נארישקייטען! דו געהסט דאָך איצט אהיים? איז — „גוד באַי“. גיב איבער א גרוס. מאָרגען טרעפען מיר זיך אויפ'ן אוטינג.

— אָבער, ברוך...

— זיי ניט קיין נאַר.

און ברוך איז אוועק איבער דער גאַס א צופריעדענער. צו זײַן

אַז דו חויבסט אויף דיינע אויגען, שלאָגען זיי זיך ניט אָפּ אין קיין ווענט, נאָר דו זעהסט פאַר זיך אַ רוים, אַ ווייטקייט, אַן אונענדליכקייט. חנה, דאָרטען קאָן מען דאָך ערשט פון דאָס ניי וואַקסען, דאָרטען קען מען דאָך אויפוואַקסען ריעזען.

און עס דאַכט זיך איהם, אַז חנה געהט נעבען איהם, הערט אויס אַלץ וואָס ער זאָגט און שמייכעלט...

— יאָ, ביזט אַפּילו גערעכט, — פיהרט ער ווייטער דאָס געשפּרעך אין זיך, ווי ער וואָלט איהר ענטפערען אויף איהר שמייכעל. — ריעזען דאַרף מען זיין נאָך איידער מען פאָהרט אַהין... ווייל עס איז ניט לייכט פאַר אַ שטאָדטישען מענשען זיך מיט אַ מאָל אין גאַנצען אַפּצורייסען פון דער שטאָדט. ביזט גערעכט. שטעל זיך פאָר, אַז אַפּילו מיט מיר האָט אַ פּאָר מאָל געטראָפען, אַז שטעהענדיג אויפ'ן פעלד ביי דער אַרבייט, האָב איך אַ הויב געטהאָן דעם קאָפּ און דערזעהן ווייט אַרויף ביים האָ־ריזאָנט די שטאָדט ניו יאָרק... און איבער דער שטאָדט — אַ גרויסען ריעז געפּאַנצערט אין שטאָל און אין אייזען, און אין זיינע הענט האָט דער ריעז געהאַלטען טויזענדער און טויזענדער לייצעס און האַסטיג געטריבען און געשריען: מיינע פערד, מיינע פערד! און דער טייוועל וויים איבער וואָס, נאָר מיר האָט זיך גענומען דאַכטען, אַז איך, זייענדיג אַזוי ווייט פון שטאָדט, בין דאָך אין זיינע לייצעס...

דאָס האָט מיר געטראָפען אַ פּאָר מאָל, און גראַדע דאַן, ווען די גאַנצע סטעפּ איז געווען פערשוואומען אין אַ זוניגען, הייסען טאָג.

און חנה הערט און שמייכעלט...

— חנה, חנה!.. פאַר וואָס האָב איך דיך אַזוי משוגענערווייז ליעב? פאַר וואָס ווער איך אַזוי משוגע, ווען מיר דאַכט זיך, אַז דו ביסט נעבען מיר?... און וואָסערע שעהנע הענט דו האָסט עס, חנה! גאָט מיינער, וואָסערע שעהנע הענט! ס'רא לאַנגע, רונדע, רונדע, און ווי עס שפּיעלט זיך אויף זיי די שיינענדע ווייסקייט מיט דער בליהענדער ראָזקייט. זעה נאָר וואָסערע בליהענדע רעדעלעך עס וועבען זיך איבער דיינע שעהנע רונדע הענט! און אַזוי ביזטו דאָך אין גאַנצען, אַזאַ שיינענדיג־ווייסע, אַזאַ ראָז־פערוועבטע. מיין חנה!! מיין שעהנע חנה!... מאָרגען איז דאָך זונטאָג, מאָרגען טרעפען מיר זיך דאָך אויף אונזער אַרויספאָהר אויפ'ן באַרג. דער פּלאַץ איז זעהר אַ שעהנער, אַ מערקווירדיגער. איך

ציהט זיך וואַרעם, שמייכלענדיג, פול מיט לעבענס־זאַפטען, און זי קוקט און זי וואַרט אויפ'ן היינט. און אַט קומט ער אָן, דער היינט, אין פורפורנעם גלאַנץ מיט אַ פייל־בויגען אין זיין האנד, און עס לויפען איהם נאָך אַ מחנה רויטע און גאָלדענע קופערנע הינט. און דער היינט דערזעהט די שעהנע זונען־טאָכטער און ער ווערט צומישט, און עס פאַלט ביי איהם ארויס פון האנד זיין פייל און בויגען... און דאַן... און דאַן קומט אָן די נאַכט. —
— —

און יענע נאַכט, חנה! די נאַכט איבער די ווייטע סטעפּען, אַ הימעל וואָס איז אויף מיילען און מיילען פערזייהט מיט פינקעלדיגע קנאָספּען פון גאָלדענע טרוימען. מיילען ווייטע, ווילדע, וואָס פערליערען זיך אין בלויקייט און אין שטערען־שימער; אַ נאַכט, וואָס איז פול מיט דעם נאַאיווען ערנסט פון אַ פערליעבטער אונשולד. און ווי גוט און ווי ווייט עס טראַכט זיך אין יענע נעכט! — — —

און צו מאָרגען בעווייזט זיך ווידער די זונען־טאָכטער. זי בעווייזט זיך אויפ'ן מזרח מיט איהר ניי־געבאָרענעם, פרישען מאָרגען, און דער מאָרגען שפּרינגט אראָפּ פון איהרע הענד און זי קוקט איהם נאָך און שמייכעלט מיט אַ מוטערליכען נחת, — ווי ער וואַקסט פאַר איהרע אויגען, ווי ער שפּיעלט זיך אינ'ם גאָלדענעם טייכעל, און לאַכט אָן ענטציקטער. און אַט לאָזט ער זיך לויפען, שפּרינגט ווי די בעגייסטערונג איבער איהר גאָלדענער סטעפּ, און אַט קאַטשעט ער זיך, ווי אַ וואַרעמער פערלאַנג איבער דעם רייף פון איהרע ברוסטיגע בערג, פאַלט אריין אין צווישען־טהאָל און שפּרינגט באַלד ווידער ארויף און ווילד ווי די ליידענשאַפט רייסט ער זיך אריין אין דער בלויקייט און לאָזט זיך שווימען איבער דעם טיעפען ווייטען הימעל, און שווימענדיג וואַקסט ער, דער גאָלדענער מאָר־גען, און פראַלט צווישען ערד און הימעל און ווערט אַלץ גרעסער און מוטהיגער.

און נאָכדעם — דער טאָג פון געזונטער, שווערער ארבייט. די ארבייט פון ברייטער, שטאַרקער בעוועגונג. חנה, ניט קיין שאַפּ־ארבייט, נאַר אַן ארבייט, וואו דער קערפּער בעוועגט זיך געזונט און שטאַרק און מען אָטהעמט מיט פרישער, פרייער לופט. און יעדער גראָב, וואָס מען טהוט, איז וויכטיג, און יעדער שניט, וואָס מען טהוט, איז נויטיג. און

ביגע, ריהרעוודיגע. און איהם דאכט זיך, אז ניט נאָר ער, נאָר אויך די מויערען, די גאַסען, קוקען דערויף ווי אויף אַ מאָדנעם חידוש:
— וואָס איז דאָס פאַר אַ זומער, גאָט? ! וואָס איז דאָס פאַר אַ זומער?!

ברוך האָט זיך אָבגעקירעוועט פון דער גאַס און איז אריין אין די ענגע נהעטאָ־גאַסען. די לופט איז געדיכט און גרוי פון דעם שטויב, וואָס איז אויפגעשלאָגען ביז'ן הימעל. און אין דעם שטויב ציהען זיך טונקעלע גאַסען מיט קופּעס מיסט, די מויערען זיינען הארט געשלאָסען איינער צום צווייטען און זעהען אויס ווי גרויסע, הויכע, ברודיגע קאַס־טענס, וואָס זיינען צוטהיילט אין עטליכע עטאַזשען, און זיינען פער־האנגען מיט „פייער־עסקייפּס", ווי מיט אייזערנע שטייגען. אויף יעדען עטאַזש איז אָנגעטשעפּעט אַזאַ שטייג און איין שטייג מיט דער צווייטער איז פערבונדען מיט אייזערנע לייטערס, וואָס זיינען קרום צוהאנגען איבער די געביידען. עס עפענען זיך קראָמען, די סוחרים טראָגען ארויס זייערע סחורות; אויף די אויבערשטע עטאַזשען עפענען זיך פענסטער, און ווייבער לעגען ארויס זייער בעטגעוואַנד צום „לופטערען". „פּוש־קארטס"־טישלעך אויף צוויי הויכע רעדער, מיט פערשיעדענע גרינסען, פרוכט און אנדערע סחורות, צושטעלען זיך אויף ביידע זייטען פון די לאַנגע גאַסען. יעדער פערקויפער נעהמט אויסשרייען זיין סחורה אין דער פערשטויבטער לופט אריין, און אז אַ ווייבעל געהט ארויס איינ־קויפען, נעהמט זי שוין מיט, פאַר איין וועג אויך איהר פּעקעל מיסט און לעגט איהם צו צו איינעם פון די קופּעס.
ברוך שטעלט זיך אָפּ, קוקט און שמייכעלט. — — —
די קופּע, לעבען וועלכער ער האָט זיך אָפּגעשטעלט, איז נאָך גראָדע געוועזען אַ נאַסע און אויסער דעם ריח, וואָס פון איהר האָט געטראָגען, האָבען זיך פון איהר נאָך ארויסגעשפּארט געלע ריטשקעלעך.
אַ פערגעניגען, אויף מיין ווארט! — טראַכט ברוך און שמייכעלט, און קוקט אויף דער לאַנגער, שמוציגער גאַס.
פון וואו ניט וואו לויפט נאָך ארויס אַ פערשפּעטיגטער ארבייטער אָדער אַ פערפּוצטע מיידעל, אַן ארבייטערין, און איילט זיך צו דער ארבייט. —

בין שוין דאָרט איינמאָל געווען — ס'איז אַ הויכער באַרג, וואָס פאַר־רייסט זיך גלייך צום הימעל און קוקט פון דאָרט אַזוי מאָדנע אויף גאָט'ס וועלט. און ס'אַ מאָדנער זומער דער היינטיגער! ניט אמת, חנה, ס'אַ מאָדנער? האָסט בעמערקט? צוערשט האָבען זיך גענומען ווייזען מיידלעך אין פּורפּור. און ווי שעהן עס קוקען אויס אָט די שמאָלע, פּורפּורנע קליידער מיט שוואַרצע אָפּגעלעגטע קעלנער, מיט שוואַרצע קנעפּ, קליידער פון איין לענג, כמעט גאָר אָהן פאַלדען, און ס'אַ שעהנע נעמען זיי טראָגען: פּרינצעסען! און באַלד נאָך דעם נעהמען שפּרינגען איינס נאָכ'ן אַנדערען גאָלדענע מאָרגענס, זוניגע פאַר־נאַכטען און מען נעהמט זיך קוקען פערגאַפט אויף אָט די מאָדנע פּור־פּורנע קליידער, ווי זיי גיבען דאָס אַרוּיס אַלע בעוועגונגען, פּרעסען אַרויס אַלע מיידעלשע פאָרמען און עס זעהען זיך: קליינע מיידעלשע פיס, פרייע, ווייסע העלזער, ווייט צועפּענטע אויגען, זומערדיגע פּנים'ער, און די געלע שטרויענע היט מיט די ברייטע גרויסע פעלדער מיט בלומען און פעדערען און פויגלען... ווי שעהן דאָס איז, חנה! און שפּעטער בעווייזען זיך נייע פּרינצעסינס: ווייסע, מיט גערדיכטע, שוואַרצע קעס־טעלעך, מיט אָפּגעלעגטע שוואַר־בלויע קעלנער און מיט אַ שורה שוואַרץ־בלויע קנעפּ אויף איין זייט. און געהען די מיידלעך, בעוועגען זיך די קליינע קעסטעלעך, שפּרינגען אום איבער די מיידעלשע לייבער, און עפּעס אַזוי שנעל, אַזוי לעבעדיג, שטיפעריש, אַז עס איז שווער אָנצוכאַפּען איין קעסטעלע אויף איין פּלאַץ, איין קעסטעלע נעבען אַ צווייטס — אַלע טאַנצען זיי פאַר די אויגען, אַלע אויף איין מאָל! און נאָכדעם בעווייזען זיך גאָר געלע! — געלע, מיט גרויסע, פּערלמוטערנע קנעפּ. און נאָך־דעם — הימעל־בלויע, מיט ווייסע שנירעלעך, מיט ווייסע קרוזשעוועס... און איצט האָבען זיי זיך שוין אַלע אויסגעמישט: רויטע, גרויע, געלע, בלויע, און זיי געהען אום פרישע, זומערדיגע, און טראָגען זיך אויף מחנות'ווייז, גערטנער, גערטנערווייז...

ברוך שטעלט זיך אָפּ, קוקט זיך אום און דערזעהט, ווי אין די גרויסע פענסטער פון דער הויכער, לאַנגער גאַס שפּיגלען זיך אַריין אַלץ נייע און נייע גערטנער, שפּיגלען זיך אַריין, טראָגען זיך דורך און באַלד בע־ווייזען זיך אַנדערע. דער „ראָש", דער געדראַנג, איז שוין אַריבער. דאָך טראָגען זיך נאָך אום גערטנער, קלענערע, גרעסערע, אַלץ אַזעלכע פאַר־

— האַלאָ, נחום! וואָס הערט זיך? ווי נעהט דאָס מיט דער „אי־דישער פּאַהן“?

— אונזער צייטונג בעסערט זיך, — ענטפערט איהם נחום פער־דעכטיג און כאַפּט זיך באַלד דערויף אַרוים מיט כעס אין קול: — וואָס־זשע, איהר אַליין לייענט גאָר ניט די „אידישע פּאַהן“?

ברוך מיידט אויס זיין כעס און פרעגט מיט דעם פריהערדיגען ערנסט:

— ניין, איך מיין, ווי נעהען דאָס די געשעפטען פון דער צייטונג?

— נישקשה.

— וואָס הייסט נישקשה?

—גאָר ניט, — ענטפערט איהם נחום, און אַלץ מיט אַזאַ טאָן, ווי ער וואָלט גערעדט מיט אַ שונא.

בינעם צושמייכעלט זיך פון דעם ברוך'ן אין פּנים אַריין. ער טראַכט: דו מיינסט טאַקע אין אָן אמת'ן, אַז ער וועט דיר פערגעבען די ליעבע פון לאה'ן און דערצו נאָך די נאַרישע פּלענער פון דיינע דערפער. און באַלד כאַפּט זיך בינעם גאָר אַרויס:

— דו ווייסט, ער זאָגט דאָך, אַז דו ביזט גאָר אין גאַנצען קיין איד ניט!

ברוך קוקט אפילו ניט אין בינעם'ס זייט, אָבער בינעם דערפיהלט גלייך, אַז דערמיט האָט ער ברוך'ן געטראָפען אין אַ פערוואונדעטען פּלאַץ און ער רעדט ווייטער:

— און ניט נאָר דאָס. ער זאָגט, אַז דו האָסט פיינט אידען, אַז דו קאָנסט זיי ניט אָנקוקען, אַז צוליעב דעם האָסטו זיך פערקליבען ערגעץ אונטער'ן שטאָדט, און אַז די פּלענער פון דיינע דערפער זיינען אויך ביי דיר דערפאַר, ווייל דו ביזט אַ שונא ישראל, דיר וואָלט זיך פּשוט וועלען מאַכען די אידען פאַר גוים. און היינט דיין שרייבען — מיט וואָס איז דיין שרייבען אידיש?

— און וואס זאגסטו דערויף? — פרעגט ברוך בינעם'ען, ווי דאָס אַלעם נעהט איהם גאָר ניט אָן.

— איך זאָג, — ענטפערט בינעם, — אַז די מעשה מיט דיינע „פרייע דערפער“ איז פאַר דיר ניט מעהר ווי אַ מעשה. און איך ווייס גלאַט ניט, וואָס מען וויל פון דיר האָבען? מיט וואָס איז זי ערגער פון דיינע „רעגען־מעשיות“?...

— לויפט, לויפט, קינדער! ס'אַ לעבעדיגע וועלט. לויפט און זאָל אייך גאָט העלפען! — שמייכעלט זיי ברוך נאָך.

אַ פעדלער, וואָס איז אַרויפגעפּאָהרען מיט זיין פושקאַרט האַרט אויף דער נאַסער קופּע, האַלט אויסגעצויגען זיין האַלז און שרייט אין איין קול:

— פרישע „טאָמייטאָס", ווייבער! פרישע „טאָמייטאָס, ווייבער! פרישע „טאָמייטאָס", ווייבער! פרישע „טאָמייטאָס", ווייבער! פרישע „טאָמייטאָס", ווייבער! — און עפּעס אַלץ אין איין טאָן, און בלויז די אייגענע פּאָר ווערטער. — פרישע „טאָמייטאָס", ווייבער! פרישע „טאָ־מייטאָס", ווייבער! — ווי אַן אווטאָמאַט, ווי אַ פערשאָלטענער, און אפשר נאָר ווי אַ משוגענער! — פאַלט איין ברוך'ן. די ווייבער דרעהען זיך דוקא אַרום איהם, קויפען, אָבער ער וויל אַלץ ניט אויפהערען און ניט ענדערען זיין געוואַלד.

און ברוך דערפיהלט ווי צוצוגעהן צום אידען און אַרויפלעגען זיין האַנד אויפ'ן אידען'ס אַקסלען:

— נו, גענוג שוין, ר' איד! ביז וואַנען איז דער שיער? און ווייסט איהר, רב איד, מען קען דאָך מיינען, אַז איהר זיינט גאָר ניט קיין מענש, נאָר אַ מין פערשאָלטענער הונט, וואָס האָט זיך פער'עקשן'ט און וויל מעהר ניט שרייען, ווי — האַו, האַו־האַו! — — — און די גאַנצע גאַס איז פול מיט שטויב, מיט שמוץ און — — — און מיט אַזעלכע בייזע, פערביטערטע, פערשאָלטענע הינט — — — הינט! און אַלע האַווקען, בילען — — — בילען. און ברוך'ס שמייכעל אויף די ליפּען צוקרימט זיך דערביי שלעכט און גיפטיג בייז. און ער גיט אַ מאַך מיט דער האַנט, דרעהט זיך אויס און געהט אַוועק.

אויף איינער פון די ווייטערע גאַסען בעגעגענען איהם נחום און בינעם.

בינעם האָט איהם גלייך אָנגעכאַפּט:

— וואָס זאָגסטו דערויף, ברוך, ער וויל דאָך מיך אויפעסען פאַר דיינע „פרייע דערפער"! און וואָס טאַקע ווילסטו האָבען מיט דיינע דערפער? פאַר וואָס טאַקע זאָלען מיר בעסער ניט פאָהרען קיין ציון?

ברוך אָבער מאַכט זיך ניט דערפון, און ווענדט זיך מיט ערנסט צו נחום'ען:

— איהר זיינט אָבער אַלע מאָל אזעלכער, — זאָגט נאָכדעם נחום צו בינעם׳ן, א ברוגז׳ער.

— ניט כדאי זיך נעהמען צום הארצען פון דעם.

— ניין, אָבער פאר וואָס זאָל ער מיינען, אַז אַלע זיינען אין איהם פערליעבט?

— „מיינען", איז ריכטיג, — קרימט איהם בינעם איבער.

— וואָס זשע, איהר רעכענט טאקע, אַז לאה האָט איהם ליעב?

— מעגסט מיר גלויבען, אַז דו ביזט א נאר.

— איהם, ווייזט אויס; האַלט איהר פאר א חכם.

— רעדט בעסער ניט!

— אזוי שטארק זיינט איהר אין איהם איינגעגלויבט?!

— דאָס איז אַ גרויסער בארג און מיר אַלע זיינען שטיקלעך שטיי־נער, וואָס האָבען זיך דאָ און דאָרט אָפּגעריסען פון איהם, וואלגערען זיך איצט ביי זיינע פיס.

נחום גלאָצט ווידער אויס די אויגען און קוקט אָן בינעם׳ען פער־וואונדערט און זאָגט:

— אַבי מען קלאָגט זיך, אַז די צייטען פון פאנאטיזם זיינען שוין אריבער!...

— און וואוהין געהט איהר איצט? — פרעגט ברוך סתם אין דער וועלט אַריין.

בינעם קוקט איהם אָן שמייכלענדיג, און נחום זאָגט:

— איך גערה איצט דינגען דעם „סענטראַל פּאַלאַס“ פאַר אונזער באַל.

— אָבער איהר האָט דאָך נאָך ביז ווינטער גענוג צייט.

— ביז ווינטער איז שוין גאָר ניטאָ אַזוי פיעל צייט, ווי איהר מיינט... — ענטפערט אים נחום מיט סטירדעס און ווענדט זיך גלייך צו בינעם'ען:

— נו, איהר געהט מיט?

— דו דארפסט מיך אפשר האָבען? — פרעגט בינעם ביי ברוך'ן.

— איך דארף דיך האָבען, אָבער מיר וועלען זיך דאָך מאָרגען טרעפען אויפ'ן אוטינג.

— וואָס־זשע, מיט דיין גוּבערנאַטאָר האָט זיך גאָר ניט אויסגעלאָזט?

— אָט וועגען דעם וויל איך טאקע, אַז דו זאָלסט איינרופען אַ מיטינג פון די „פּאַרמערס“ אויף נעקסטען דיענסטאָג.

— אָלרייט.

— וואָס, אָלרייט? — פרעגט איהם ברוך איבער.

— איך וועל דאָס שוין בעזאָרגען.

— איז, גוד ביי! — זאָגט ברוך זיך געזעגענענדיג.

— גוד באַי! — ענטפערט אויך נחום.

בינעם אָבער שטעלט איהם אָפּ:

— איי, נחום, דאָס איז שוין גאָר ניט שעהן פון דיר! נעכטען האָט דאָך לאה דיך געבעטען, אַז דו וועסט זעהן ברוך'ן, זאָלסטו איהם זאָגען, אַז זי דארף איהם נויטיג זעהן?

נחום ווערט צומישט און בלאַס. עס גלאָצען זיך אויס זיינע אויגען און ער זאָגט צוטראָגען:

— זי האָט דאָך דאָס דיך אויך געבעטען... — און... איך האָב געמיינט, אַז דו האָסט דאָס איהם שוין געזאָגט!

— אַ גוטען טאָג, — זאָגט ברוך, און געהט אַוועק פון זיי.

ווען ער איז מיט איהר אַרויס אין דרויסען, איז זי מיט איהם אַריבער אויפ'ן טראָטואַר פון דער אַנטקעגענדיגער זייט גאַס און דאָרטען זיך אויסגעדרעהט מיט'ן פּנים צו דער ביבליאָטעק און אויסגערופען מיט אַ מיידעלשער פרייד:

— איהר זעהט אָט די געביידע?

ברוך כאַפּט אַ קוק אויף דער ברוין־גרויער שטיינערנער געביידע מיט די גרויסע, ווייסע פענסטער, וואָס זיינען געמאַכט געוואָרען ספּעציעל לאַנג און ברייט, כדי אין דער געביידע זאָל קענען אַריין וואָס מעהר ליכט, אויף די ברייטע, לאַנגע טרעפּ, וואָס שפּרייטען זיך פונ'ם טראָטואַר ביז די פיער ווייסע מראַמאָרנע זיילען, וואָס שטעהען אַזוי צושטעלט פאַר'ן טיהר, ווי זיי וואָלטען איינגעלאַדען, מען זאָל קומען, מען זאָל גערן.

און לאה רעדט:

— אָט שוין דריי טעג, אַז אַלע אבענד, ווען איך געה אַהיים, געה איך אַריבער אַהער, קוק פון דאַנען אויף דער ביבליאָטעק און טראַכט: „ווי גוט עס וואָלט געווען, ווען מיר גיט זיך איין צו פערוואַנדלען אָט די גאַנצע געביידע אין אַ אידישער ביבליאָטעק!“

ברוך האָט פון דעם איינפאַל אַ גוטען שמייכעל געטהאָן, ווי אַ ליכ־טיגער פייער וואָלט זיך אין זיין האַרצען אָנגעצונדען, זיך בעגעגענט מיט איהרע אויגען, דערזעהן, אַז די אַקסעל זיינען ביי איהר רונד, כמעט ווי ביי חנה'ן... און דערפיהלט, ווי אַרויפצולעגען זיין האַנט אויף איהר קאָפּ.

און לאה רעדט ווייטער, און רעדענדיג ווערען איהרע אויגען אַלץ ליכטיגער:

— איהר דאַרפט פאַר מיר נאָר טהאָן איין זאַך, ברוך. אין אייערע פעראיינען אָדער ווען איהר האַלט ערגעץ אַ רעדע, דאַרפט איהר דער־מאָנען, אַז אין דער ביבליאָטעק בעקומט מען אַלע אידישע ביכער, און טאָמער טרעפען זיי ניט אַ געוויסען בוך, וועל איך עס שוין פאַר זיי קריגען, ווייל — איהר פערשטעהט — וואָס מעהר ביכער מען וועט ביי מיר פאָדערען, אַלץ מעהר וועט מען מיר ערלויבען אַריינצונעהמען, און זאָלען מיר די אידישע צייטונגען אויף אין דעם אַרויסהעלפען. דאַן ווערט די געביידע די הויפּט־ביבליאָטעק פאַר אידישע ביכער. נו, טהוט איהר דאָס פאַר מיר?

— זיכער, לאה, זיכער! — זאָגט ער צו איהר און נעהמט זי אָן

קאַפּיטעל 4.

ברוך איז אַוועק צו דער ביבליאָטהעק, וואו לאה ארבייט. טראַכ־טענדיג און זעהענדיג פאַר זיך די שעהנע, ווייסע בלומען, וואָס לאה האָט איהם נעכטען געבראַכט.

אַט אַזוי טהוט שוין לאה זייט לאַנג: קלייבט זיך אוים אַ צייט, ווען זי איז זיכער, אַז ברוך איז ניטאָ אין דער־היים, קומט צו געהן צו איהם מיט פרישע בלומען, שטעלט זיי אריין אין בלומען־טאָפּ, גיסט איהם אָן מיט וואַסער און נאָכדעם זעצט זי זיך אריין אין שטוהל, ניט אויס־טהוענדיג אַפילו דעם הוט, און אַזוי זיצט זי זיך אָפּ אַ לענגערע צייט שטיל און אַליין, ביז זי הויבט זיך אויף און געהט אַוועק.

ווען ברוך איז אריין אין ביבליאָטעק, איז לאה אין איהר קלאָר־ווייסען קלייד, ווי אויפגעציטערטער און ווייסער געוואָרען. זי איז אָבער געווען פערנומען מיט אַ פּאָר בעזוכער און האָט זיך בעשיידען צוריק־געהאַלטען. איינע פון איהרע חבר'טאָרינס איז איהר באַלד געקומען צו הילף און לאה איז מיט שטילע טריט ליעב צוגעגאַנגען צו ברוך'ן:

— ווי קומט איהר עפּעס אהער אין מיטען טאָג? — האָט זי ביי איהם געפרעגט, צופריעדען אָננעהמענדיג זיין האַנד.

— דער שאַפּ, וואו איך ארבייט, האָט אָפּגעברענט, אָדער ברענט נאָך!

— וואָס איהר רעדט! כאָטש געווען אַן אינטערעסאַנטער פייער?

— זעהר.

— איהר ווייסט צו וואָס איך האָב אייך אהער גערופען?

— ניין.

— קומט מיט מיר ארוים אין דרויסען.

ברוך האָט לויט דעם אויסדרוק פון איהר פּנים פערשטאַנען, אַז עפּעס האָט זי איהם צו זאָגען אַזעלכעס, פון וואָס זי רעכענט, אַז ער דאַרף זעהר צופריעדען זיין.

אייער פּנים איז געוואָרען אַנדערש, אייערע אויגען אַנדערש, — זאָגט לאה, זיך אַליין אויך ענדערענדיג.

— מן הסתם איז מיר פּלוצלונג אַ שוואַרצע קאַץ איבערגעלאָפען דעם וועג, — זאָגט ער, ווי פון זיך אַליין לאַכענדיג. — אַלזאָ, אַ גוטען טאָג אייך.

— אַגוטען טאָג! איהר וועט דאָך זיין מאָרגען אויפ'ן אוטינג?

— געוויס.

ברוך איז אַוועק אַ צוריצטער: —

ווער איז דאָס דער, וואָס שפּרייט מיר אַלע מאָל אויס אַ שוואַרצע נעץ פאַר מיינע אויגען?! וועלכער טייוועל?! אָבער כאַפּט דאָס דער פייער! שאַדען קען דאָך געוויס ניט, דאָס וואָס אין דער ביבליאָטעק וועלען צו־קומען נאָך עטליכע ביכער און דאָס וואָס נאָך עטליכע מענשען וועלען זיך נעהמען צום לעזען. און ווער ווייס? — אפשר קען נאָך אַ מאָל דער צופאַל ברענגען, אַז עס זאָל גוט צונוץ קומען! און אין ערגסטען פאַלל — ברענט דאָס אויפ'ן פייער! ברענט דאָס אויפ'ן פייער!

און איצטער דאַרף מען נאָך וועגען דעם אַריינגעהן אין קרויזקאָפּ'ס קאַפע! אין אָט דעם ליטעראַרישען גהינם. אַך, צום טייוועל! דאָרטען וועט ער מן הסתם טרעפען דעם שטענדיגען דעבאַטאַנט, רייכער, וואָס ניט זיין געגנער קיינמאָל ניט די מעגליכקייט עטליכע גאַנצע זאַצען צו זאָגען, ווייל ביי דעם ערשטען וואָרט, וואָס מען פּרוּווט זיך צו איהם אַרויסרעדען, וואַרפט ער זיך גלייך אַרויף און נעהמט זיך דערווייזען, אַז ער פערשטעהט שוין פון אויסוועניג, וואָס יענער וויל זאָגען און אַז דאָס דערווייזט טאַקע, אַז די אַלע שרייבער זיינען היפּאָקריטען, ליגנער, אידיאָ־טען! ווייל אַנדערש קאָן גאָר ניט זיין. אַז ניט וואָלטען זיי ניט גע־שריעבען פון קיין נעכטיגע טעג. זיי וואָלטען זיך פערנומען מיט דעם אַרבייטער'ס לעבען, ווייל נאָר דורך דעם אַרבייטער קען די מענשהייט ערלייזט ווערען.

און ברוך'ן נעהמט זיך דאַכטען, אַז ער איז שוין אין קאַפע, זיצט ביי אַ טישעל געגענאיבער רייכער'ן. רייכער'ן דאַכט זיך, אַז ברוך שטימט מיט איהם ניט איין און ער ציהט זיך אַריבער איבער'ן טישעל, כאַפּט אָן ברוך'ן פאַר'ן אַרבעל און נעהמט איהם אונגעדולדיג ציהען, רייסען: — וואַרט! וואַרט! לאָזט רעדען! איהר ווילט מיר אויסברייען,

פאר׳ן האנד עפּעס אזוי גוט און ליעב, ווי ער וואָלט איהר דערמיט פּער־זיכערט, אז זי איז זעהר א גוט מיידעל און זעהר א וואויל קינד. און אזוי האַלטענדיג איהר האנד, האָט ער זי אַריבערגעפיהרט די גאַס און אויפ׳ן וועג איהר פערזיכערט, אז איהר פּלאַן איז שעהן, און ער האָפט, אז עס וועט איהר אויך געלינגען איהם דורכצופיהרען, און אז עס איז זעהר שעהן פון איהר זייט, און אז עס איז ווירקליך זעהר שעהן פון איהר זייט. און ער האָט זי אַרויפגעפיהרט אויף די טרעפּ, געעפענט פאר איהר די טיהר און, געבענדיג איהר זיין האנד צום געזעגענען זיך, האָט ער זי ווידער א מאָל אזוי ווי פון דאָס ניי דערזעהן... מיידלעך דערקענען לייכט אַזעלכע בליקען, און אין דער מינוט ווערט אין זיי אַלעס מיט א מאָל גרייט אויף צו ווערען נאָך שעהנער און בעסער... און ער האָט לענגער פערהאַלטען איהר האנד אין זיינער און צו איהר געזאָגט מיט פרייד:

— איהר ווייסט, איך פיהל איצט, ווי צו נעהמען אייך אויף די הענד און זיך אַוועקטראָגען מיט אייך איבער די גאַסען און אייך ווייזען פאר אַלעמען: — „זעהט, ווי אַ וואויל און גוט מיידעל זעהט אויס!“

— נאָר ווער לאָזט דאָס אייך ניט?

אָבער פון אָט דער שאלה איהרער האָט זיך ברוך מיט א מאָל גענענ־דערט. עפּעס אַ מין גיפטיג פייער האָט זיך מיט אַ מאָל אַ לאָז געטהאָן איבער זיין לייב. — וואָס טהוט ער?... וואָס רעדט ער?... ווער ווייס ווי זי פערשטעהט איהם?... און דערצו נאָך אָט די קליינע קינדער, וואָס נעהען אַריין און אַרויס מיט ביכער, — פערשטעהט זיך, מיט ענגלישע, ווייל זיי קענען דאָך מן הסתם קיין וואָרט אידיש ניט לעזען. און זי מיינט, אז ווען זי וועט האָבען אַ סך אידישע ביכער אין די פּאָליצעס, וועט זי דערמיט ראַטעווען דאָס אידישע פּאָלק פון אונטערגאַנג... און אין דער אייגענער צייט ענטפערט ער איהר:

— איהר ווייסט דאָך, אז איך האָב קיין צייט ניט. אָט איך רעכען שוין באַלד אַריינצוגעהן אין קרויזקאָפּ׳ס קאַפע. דאָרטען וועל איך געוויס טרעפען עטליכע מענשען, וואָס וועלען אייך גערן אַרויסהעלפען אין אייער אַרבייט.

— עפּעס האָט איהר זיך איצט אין איין רגע פערענדערט, ברוך!

פנים'ער: — ארויס! ארויס פון דאנען! געהט צום טייוועל! טהוט עפּעס אַדער לופטערט זיך כאַטש דורך א ביסעל!

און אזוי טראכטענדיג איז ברוך צוגעקומען צום עלעווייטעד־סטאנ־ציע, און שוין קויפענדיג פאר זיך א בילעט אויף צו פאָהרען אהיים, האָט ער זיך פּלוצלונג אומגעקוקט, אז ער איז אויף דער סטאנציע... און ער האָט פון זיך א בייזען לאַך געטהאָן, איז אראָפּ פון אלע טרעפּ און איז אוועק צום קאפע. און ווען ער איז צו צום קאפע, האָט ער ווידער דער־פיהלט, ווי ניט אריינצוגעהן, ווי א וואנד וואָלט זיך פאר איהם אויפגע־שטעלט און לאָזט איהם ניט, און ער האָט אָנגעבויגען זיין קאָפּ עטוואָס פאר זיך, דורכגעבראָכען די וואנד און איז אריין אין קאפע.

אז דעם קינסטלערס הארץ איז א שפיגעל, וואָס שפיגעלט פון זיך ארויס אַלעס וואָס עס זעהט, אַ יאָ? אזוי? זעהט איך דאָך, אז איך האָב געטראָפען. פרעג איך אייך, פאר וואָס זעהט ער ניט די טויזענדער און טויזענדער ארבייטער זאָרגען? פאר וואָס שפיגלען זיי זיך ניט אריין אין זיין שפיגעל? הא? ענטפערט, נו? — נאָר ענטפערען לאָזט ער ניט, און אַ צוקאָכטער שפרינגט ער אויף, ציהט זיך אזש אריבער איבער'ן טיש, כאַפּט איהם אָן פאר די לאַצען: — לאָזט, לאָזט, וואַרט! איך וועל פאר אייך אַליין ענטפערען: — דאָס איז דערפאר, ווייל זיי זיינען היפּאָ־קריטען, ווייל זיי שרייבען בלויז פאר עטליכע פריוועליגירטע א י י נ־צ ע ל נ ע. אפילו איבסען. וואָס מיינט איהר איז איבסען?! זאָרגט זיך ניט, ווען ער וואָלט נאָר ריכטיג געקוקט, וואָלט ער ניט געדארפט נעהמען א גלח אויף אַרויסצוברענגען די אידעען פון „בראנד", צו אַן ארכיטעקטאָר פאר די אידעען פון א „מייסטער סאָלנעס", און זאָ ווייטער. מען קען די אַלע אידעען ארויסברענגען פון די נויטען פון דעם ארבייטער, פון זיין לעבען, פון זיין שטרעבען, — קומען נאָך צו געהן אונזערע אידישע שריי־בער, וועלכע זיינען אויסגעוואקסען אין פאָלק, און רעדען אויך פון פּוסטע נארישקייטען!

ברוך'ן נעהמט זיך דאַכטען, אז ער פיהלט, ווי דאָס ביינקעל וואָלט אונטער איהם געברענט. און ביי א צווייטען טישעל זיצט דער פּובלי־ציסט העלשטיין, גרייט אָנצופאַלען מיט פּונקט פערקעהרטע טענות און ראיות, אז די אידישע ליטעראַטור איז קיין ליטעראַטור ניט, ווייל דער אידישער שרייבער ווייס, אז ער שרייבט בלויז פאר'ן פאָלק, פאר'ן אר־בייטער, און ער זעהט מיט אַלע זיינע כחות זיך צוצופּאַסען צו זייערע טעמפּע מוחות, צו זייער וואולגארען געשמאַק, און דערצו האָט נאָך דער העלשטיין א ווייבעריש פּנים און עפּעס אַזעלכע ווייבערישע ליפּען, אז עס קען פון איהם גלאַט ניט גוט ווערען. און אזוי ווייטער, און אזוי ביי אנדערע טישלעך. און מען רעדט און מען רויכערט און מען קנייטשט מיט די אַקסלען, און די לופט איבער זייערע קעפּ איז פול מיט רייד, מיט רויך און מיט קנייטשען — — — און צו וועלכען טייוועל האָבען זיי זיך דאַרטען אַוועקגעזעצט?!

און ברוך דערפיהלט, ווי אַריינצורייסען זיך אינ'ם קאָפּע מיט רוי־טער אין די הענד און זיי נעהמען שמייסען איבער די קעפּ, איבער די

שוין אַן אַלטער. איהר האָט אַ טעות. איך בין פון די יונגע! איך בין אַ יונגער, איך בין מיט אייך.

ברוך האָט עפּעס פּלוצלונג און מיט אַ מאָל אַ שמייכעל געטהאָן, און אַזוי שמייכלענדיג איז ער צו צו זייער טיש.

— וואָס אנטלויפט איהר פון אונז? — זאָגט צו איהם דער רעדאַקטאָר, דערלאַנגענדיג איהם זיין פעטע האַנד.

ברוך מאַכט זיך ניט זעהענדיג זיין האַנד און זאָגט שמייכלענדיג:

— ווייזט אויס, אַז איך בין ניט איבעריג פערליעבט אין אייך.

בלומענקראַנץ'ס בעוועגליכע אויגען זיינען פון דעם אַ ביסעל צושראָקען געוואָרען, נאָר דער רעדאַקטאָר בערגער פערליערט זיך ניט. ער נעהמט דאָס אָן פאַר אַ וויץ, און ענטפערט נאָך דערויף מיט אַ שמייכעל, און זיין האַנד, וואָס ברוך האָט ניט דערזעהן, האָט ער דאָס גאָר אויסגעשטרעקט אויף אָנצונעהמען דאָס גלאָז וואַסער... און שוין האַלטענדיג דאָס גלאָז וואַסער אין האַנד, פרעגט ער ביי ברוך'ן מיט אַ גוטען שמייכעל:

— וואָס, ס'איז טאַקע אמת, אַז דער פּרעזידענט פון דער נ'ער רעפּובליק איז געקומען זיך דורכרעדען מיט אייך וועגען אייערע „דערפער“? און מען זאָגט, אַז ער מאַכט אייך אַ זעהר גוטען „אָפער“.

— וואָס, טאַקע ספּעציעל צוליעב דעם געקומען? — פרעגט בלומענקראַנץ.

— שרעקט זיך ניט, — זאָגט ברוך מיט אַ לייכטען שמייכעל. — ערשטענס איז דאָס ניט קיין פּרעזידענט פון אַ רעפּובליק, נאָר אַ גובערנאַטאָר פון איינעם פון די וועסטערן סטייטס, און געקומען איז ער ניט ספּעציעל צוליעב דעם, נאָר ער האָט גלאַט געדאַרפט קיין ניו יאָרק.

— אַז איך זאָג, צו וואָס דאַרפט איהר דאָס אין גאַנצען? — צושרייט זיך בלומענקראַנץ. — איהר טאָרט זיך ניט פערנעהמען מיט קיין אַנדער זאַך. איהר זיינט אַ שרייבער! אַ דיכטער!...

— יאָ, אָבער וואָס האָט ער מיט אייך גערעדט? וואָס האָט איהר פון איהם אַרויסגעקראָגען? — פרעגט זיך אַליין דער רעדאַקטאָר בערגער.

— אַלעס, וואָס איך האָב פון איהם אַרויסגעקראָגען איז: ער מיינט, אַז די היינטיגע אידען זיינען נאָך די גאָר אַלטע העברעער, און, עס זאָל אייך צו קיין חרפּה ניט זיין, רבי רעדאַקטאָר, איך האָב פון איהם אויך

קאַפּיטעל 5.

ארום די פערשיעדענע טישלעך און טישען זיינען געזעסען און גע־רעדט שרייבער, רעדנער, רעדאַקטאָרען און גלאַט צייטונגס־לייט. זייער רעדעריי, צוזאַמען מיט׳ן רויך פון זייערע סיגארען, און זייערע בליקען האָבען ברוך׳ן א שלאַג געטהאָן אין פּנים. ער איז אריין טיעף אין קאפּע. דאָס ערשטע, וואָס איהם האָט זיך געוואָרפען אין די אויגען, איז געווען דער הערר קרויזקאָפּ אליין, וואָס איז געזעסען ביי איינעם פון די טישלעך און געשמייכעלט צו דער מיסס פינקעל, א פערעלטערט מיידעל, וואס דער־פיהלט זיך נאָך פון מאָל צו מאָל יונג און ווירדיג, און דרעהט זיך ארום צווישען ליטעראַטען מיט פּרעטענזיעס פון א קורטיזאַנקע. זי איז הויך געבויט, האַלט זיך עלעגאַנט, נאָר פון זינט אָן ברוך האָט מיט איהר גע־טאַנצט אויף׳ן לעצטען ציוניסטישען באַל, איז ווי נאָר ער דערזעהט זי, נעהמען זיך ביי איהם קנייטשען די נאָז־פליגלען פון איבעל. און איצט נאָך דער הערר קרויזקאָפּ מיט זיין ניעדריגען שטערען מיט די שוואַר־צע ברעמען איבער די גרויע אויגען און די פּוכקע, קורצע הענד מיט די גאָלדענע רינגען אויף די פינגער, וואָס זיינען געווען צושפּרייט אויף׳ן טיש און האָבען איהם צוגעגעבען דעם אויסזעהן פון עפּעס א מאָדערנער חיה, וואָס לאַסטשעט זיך!.. ברוך האָט פון זיי גלייך אָפּגעקעהרט זיין פּנים און איז געבליבען שטעהן אויף א ווײַלע זוכענדיג מיט די אויגען צווישען די טישלעך.

— אָט איז ער דאָך! — האָט ברוך דערהערט הינטער זיך די שטימע פון דעם שרייבער בלומענקראַנץ. — ברוך, קומט אהער!

ברוך האָט זיך אויסגעדרעהט און דערזעהן בלומענקראַנץ׳ען צוזאַ־מען מיט׳ן פעטען רעדאַקטאָר בערגער ביי א זייטיגען טישעל.

— קומט אריבער צו אונז! — רעדט ווייטער בלומענקראַנץ. — אָט איך רעד דאָך טאַקע איצטער פון אייך. — איהר מיינט, אז איך בין

נאָט שומר און מציל זיין! נאָר זאָגט מיר, פּאַני רעדאַקטאָר, פון וואַנען האָט איהר דאָס גענומען, אַז רחב הזונה האָט גערעדט העברעאיש? — —

דער עולם צולאַכט זיך:

— כאַ, כאַ, כאַ! טאַקע! טאַקע!

דער רעדאַקטאָר, ניט וויסענדיג צו דער עולם מיינט דאָס מיט אַן ערנסט, צו אין שפּאַס, אַז רחב הזונה האָט ניט גערעדט קיין העברעאיש, מאַכט זיך כלומרשט אַ וויץ אויף זיין אייגענעם חשבון:

— עט, איך ווייס? ביי מיר איז רעכט, אַז וויבאַלד עס איז וועגען דעם דערצעהלט אין חומש, האָט זי מן הסתם גערעדט העברעאיש. אָבער זאָגט מיר נאָר, ברוך, איהר אַרבייט אַלץ אין שאָפּ?

ברוך צועפּענט ברייטער זיינע גרויסע אויגען, שמייכעלט און זאָגט:

— אָרימער מיסטער בערגער! וויפיעל זאָרג איהר טראָגט דאָס נעבאָך אויף אייערע אַקסלען! — נאָר וואָס זאָל איך טהון, איך מוז ביי אייך איצט בעטען, אַז איהר זאָלט זיך זאָרגען פאַר נאָך אַ קלייניגקייט: —

— דאָ בעט זיך אַ ביבליאָטעקארין, אַז מען זאָל איהר העלפען צוקריגען וואָס מעהר אידישע ביכער אין איהר ביבליאָטעק, און איהר קאָנט איהר אין דעם אַ סך אַרויסהעלפען, ווען איהר זאָלט אין אייער צייטונג דערצעהלען, אַז אין דער ביבליאָטעק געפינען זיך אַ סך אידישע ביכער און אַז דערמיט וואָס דער אידישער עולם וועט אָנהויבען פערלאַנגען פון דאָרט ביכער צום לעזען, וועט ער נאָך געבען אַ מעגליכקייט, אַז די אָבטהיילונג זאָל בעדייטענד פערגרעסערט ווערען, וואָס די אויפזעהערין אַליין וואָלט דאָס זעהר וועלען.

בלומענקראַנץ איז אויפגעשפּרונגען:

— אַי, אַי! דאָס מוז דאָך זיין אַ גאָלדען קינד! אויף מיין וואָרט. איך זאָג אייך, אידען, מיר ווייסען גאָר אַליין ניט, וואָסערע קינדער מיר פערמאָגען! קומט, פיהרט מיך צו איהר, ברוך! איך וויל זיך שוין מיט איהר בעקענען! איך וויל איהר דריקען די האנד!

דער רעדאַקטאָר אָבער דערטרינקט זיין גלאָז קאַפּע און זאָגט זיך אָפּ נוטמוטהיג, מיט דעם שמייכעל פון אַ קלוגען:

— איך האָב מורא, אַז די מיידעל האָט דאָס אָט די גאַנצע געשיכטע אויסגעטראַכט צוליעב דעם, אַז זי זאָל ווערען חשוב ביי שרייבער...

— וואָס הייסט?! — זאָגט בלומענקראַנץ אַ ביסעל צושראָקען.

אויסגעפּונען, אַז ער, דער גוי, קען גוט די ביבעל און האָט פּאַר איהר מעהר דרך ארץ, ווי אַזאַ, קיין עין הרע'דיג גרויסער איד, ווי איהר.

דער לוסטיגער דאָקטאָר כּאווקין, וואָס איז צוגעקומען און זיך אַוועק־געזעצט נעבען רעדאַקטאָר, אויסרעכענענדיג, אַז וויבאַלד ברוך זיצט אַנט־קעגען איהם, וועט מן הסתם זיין פּרעהליך. האָט ביי ברוך'ס „קיין עין־הרע'דיג גרויסער איד" אַ גלעט געטהאָן דעם גראָבען רעדאַקטאָר פּאַר זיינע גרויסע אַקסעל ווי אָפּשטויבענדיג איהם און אַרויסגערעדט:

— קיין בייז אויג זאָל אייך ניט שאַדען.

— מיט די היינטיגע „יונגע" איז אַ מאָדנע זאַך, — רופט זיך דער רעדאַקטאָר אָפּ שמייכלענדיג... איך מיין מיט זיי צו זיין אדרבה ואדרבה און צום סוף לאָזט זיך גאָר אויס פּערקעהרט. אויף מיין וואָרט, אַז ווען איך האָב דאָס געשריעבען וועגען דער ביבעל און וועגען העברעאיש האָב איך דוקא אין זינען געהאַט אונזערע „יונגע", ווייל איך וויים דאָך, אַז זיי זיינען אַלע אידישיסטען. און וואָס האָב איך דען געזאָגט? — שרייט ער אויס כלומרשט אויפגעבראַכט. — איך האָב געזאָגט, אַז אין דער ביבעל זיינען פאַראַן שטעלען, פון וועלכע ניט נאָר אַן אונשולדיג מיידעל, נאָר אפילו אַ רוסישער קאָזאַק קען רויט ווערען. און מיט וואָס ווידער איז דאָס די שפּראַך פון רחב הזונה הייליגער פּונ'ם לשון פון אַ עהרליכען אידישען אַרבייטער?!

ברוך דערפּיהלט אין זיך אַ גאַליגען פייער, נאָר ער שמייכעלט אַלץ, און זאָגט, ווי קוקענדיג פון אויבען־אַראָפּ:

— רב רעדאַקטאָר! איהר זיינט פּשוט אַ גראָבער יונג!

— „גראָב", נישט צו פערזינדיגען! — שרייט אויס דער דאָקטאָר, אויסמעסטענדיג דעם רעדאַקטאָר מיט די אויגען.

— סעי, בלומענקראַנץ! — ווענדט זיך דער דאָקטאָר צו בלומענ־קראַנץ'ען, וועלכער איז געבליבען זיצען ניט קאָנענדיג זיך געבען קיין עצה, צי רעדען אָדער שווייגען. — טאָמער וואָלטען מיר גאָר אַרויפגעשטעלט אונזער רעדאַקטאָר אויפ'ן טיש און איהם אַ ביסעל אַרומגעטעסעם, וואָלט ברוך אויפגעהערט האָבען טענות צו אונז, פאַרוואָס ער איז אַזוי גראָב?

— וואָס, איהר אויך אויף מיר? — פרעגט דער רעדאַקטאָר מיט אַ געלעכטערעל, ווי עס וואָלט הייסען: „אָבער גוט אָנגעצווינען"!

— איך אויף אייך?! — רופט זיך אָפּ דער דאָקטאָר. — זאָל מיך

ברוך האָט גאָר ביז איצט ניט געזעהן און האָט א לאַף געטהאָן ברוך'ן גלייך אין פּנים אריין. גלייך מיט בינעם'ן האָט זיך אויך א הויב געטהאָן דער דעבאַטאַנט רייכער, שוין האַלטענדיג בינעם'ען פאר'ן ארבעל און שרייענדיג: ווארט, ווארט! אָט הערט זיך נאָך איין. — בינעם'ען איז דאָס, ווייזט אויס, גאָר געפעלען געווארען און ער האָט זיך נאָך מעהר צולאַכט און איז זיך לאַנגזאַם, הינטען ארום, ארויף אויפ'ן בייג־קעל. דער אַלטער רייכער האָט שוין געהאַלטען אזוי ווייט אין זיינע טענות, אז ער האָט אַלץ ניט אָפּגעלאָזט בינעם'ס ארבעל און זיך גע־הויבען צו איהם מיט זיין גרויען קאָפּ, מיט'ן גרויען שפּיציגען בערדעל. בינעם איז אָבער גלייך ארויף אויפ'ן טיש. פון אַלע טישלעך האָט מען זיך מיט א מאָל א הויב געטהאָן, איינע מיט א געלעכטער, אַנדערע גלאַט ניט ווימענדיג וואָס דאָ קומט פאָר... דאָ ערשט איז דער אַלטער רייכער צו־מישט געוואָרען. זיין ווייסער פּנים איז בלאַס געווארען און ער האָט זיך גלייך געגומען זידלען: משוגע'נער! און דערזעהענדיג אויך ברוך'ן, האָט ער שוין גענומען שרייען:

— משוגעים! דעקאַדענטען! מען קאָן דאָך מיט אייך קיין גלייך וואָרט ניט רעדען! מען דארף אייך פערשפּארען אין משוגעים־הויז!

ברוך איז ארויס פון קאַפע, ווי מען וואָלט איהם פון דאָרטען ארויס־געוואָרפען, און דעם גאַנצען וועג אַהיים איז ער געפּאָהרען, ווי ער וואָלט מיט זיך א שווערע וואונד געפיהרט. און ווער איז ער דאָס אין גאַנצען?

— קומט ער צווישען יענע מענשען, פערליערט ער זיך, ווערט נאַריש און פאַלט. ניטאָ מעהר קיין רוים, קיין ווייטקייט. שפּרייטסט אויס די הענד און דו הערסט דאַכט זיך, ווי די נעגעל דראַפּען אין א דנאָ — כאַטש בויג זיך צו מיט'ן קאָפּ און גריזשע דעם דנאָ מיט די צייהן. אָבער, וואָס צום טייוועל, גיט איהם ארעכט זיך אזוי צו פערהאַלטען צו מענשען? — — — וואָס גיט איהם א רעכט זיי צו משפּט'ען?...

נאָר ווען ברוך איז אריבערגעטראָטען די שוועל פונ'ם לאַנגען, האַלב־דונקעלען קאָרידאָר פון זיין הויז, וואָס איז גלאַט געפלאַסטערט מיט קליינע קוואדראַט־שטיינדלעך, פּונקט ווי ספּעציעל געמאַכט אויף צו גליטשען זיך, האָט ער מיט א מאָל פון זיך אַלעס אראָפּגעטרייסעלט, געגעבען א צוויי,

— ווייל אַז ניט, וואָס מאַכט איהר אויס, אַז די גרינהאָרנס וועלען זיך אויסלערנען ענגליש ?!

— געהט, איהר זיינט אַ ציניקער, — כאַפּט זיך בלומענקראַנץ.

— דער אמת איז, — זאָגט ברוך צום רעדאַקטאָר עפּעס מיט אַ מאָדנע קאַלטקייט און שאַרפקייט אין קול, — אַז איך האָב זעהר שטאַרק חשק אייך אפצוגיסען דאָס פּנים מיט אָט דעם גלאז וואסער, נאָר איהר זיינט דאָך עפּעס אַן עלטערער מענש, און דערצו, האָף איך, אַז איהר וועט פּאָרט געבען אַ נאָטיץ וועגען דעם ענין... טו האָט מיר דערווייל אַ גוטען טאָג.

— אָי, וואָסער אַ היציגער בחור דאָס איז ! — זאָגט דער דאָקטאָר, קוקענדיג אויף ברוך'ן מיט אויפגעשפּיצטע אויגען.

— געהט, ברוך, זייט ניט אַזוי אין כעס. ער איז גאָר ניט אַזוי שלעכט. ער האָט דאָס גלאַט געמאַכט אַ שפּאַס. אָט איהר וועט זעהן, אַז ער וועט געבען דעם נאָטיץ.

— וואָס, איהר זיינט טאַקע אויף דער אמת... ע, מאַכט זיך ניט נאַריש ! זעצט זיך אַוועק, מיר וועלען זיך נאָך איבערבעטען, — זאָגט בערנער, אַלץ גוטמוטהיג שמייכלענדיג.

ברוך אָבער איז גלייך אַוועק פון טישעל, אויפ'ן וועג נאָך אַ מאָל דערזעהן דעם הערר קרויזקאָפּ'ס שמייכלענדיג פּנים מיט די גאָלדענע רינגען אויף די פּוכקע הענד און נאָך אַ פּאָר אַנדערע פּנים'ער, וואָס האָבען איהם נערוועז נאָכגעשמייכעלט, און שוין ניט ווייט פון טיהר האָט ער זיך אָנגעטראָפען מיט דער עלעגאַנטער מיסס פינקעל.

זי איז איהם אנגעקומען כמעט אנטקעגען, אָנציהענדיג די ווייסע הענטשקעס אויף די הענד, וואָס זיינען איהר אליין, ווייזט אויס, זעהר געפעלען, און האָט זיך שמייכלענדיג אַ װענד געטהון צו ברוך'ן :

— העלאָ, ברוך ! וואָס־זשע, איהר דערקאָנט שוין גאָר קיין מענשען ניט ?!

ברוך האָט איהר געענטפערט אויף איהר בעגריסונג, איהר געגעבען די האַנד, זיך ענטשולדיגט, און דערביי געקוקט אין איהרע שמייכלענדיגע אויגען, אויף איהרע ליידענשאַפטליכע ליפּען, אויף איהר הוט „אַ־לאַ־נאַפּאָלעאָן". — — —

באַלד אָבער האָט זיך פון אַ טישעל אהויב געטהאָן בינעס, וועלכען

קאַפּיטעל 6.

אויף מאָרגען צום אוטינג האָט ברוך פערשפּעטיגט.

און אז ער איז צוגעקומען צום באַרג, האָט ער אַ קוק געטהאָן אויפ'ן וועג, וואָס פיהרט ארויף און אַ שמייכעל געטהון.

— צו וואָס דאַרף ער אָט דעם וועג, וואָס דרעהט זיך און בויגט זיך, אזוי תם'עוואַטע, ביז ער קומט אַ מאָל ארויף, אז ער קען דאָך קלעטערן גלייך ארויף.

און ער האָט זיך גענומען קלעטערן, ווי אַ קאַץ צווישען די בוימער איבער שטיינער.

אויפ'ן מיטען וועג האָט ער אָנגעטראָפען אויף אַ סטיינגע־שלאַנג. די ברוינע שלאַנג מיט די דינע געלע פּאַסיקלעך האָט זיך פּלוצלונג פאַנאַנדער־געוואָרפען, זיך אַ הויב געטהאָן אריבער, האַלב אָפּבויגענדיג צו איהם איהר פלאַטשיג קעפּעל מיט די רויט־גרינע אויגלעך און האָט ארויפגע־שטעקט צו איהם איהר צוצווייגטע צונג.

— פּול — פּול — פּול — דו שעהנע בחור'טע! — האָט ברוך צו איהר אויסגעשריען אַ צופריעדענער און אויסגעשטרעקט צו איהר זיין האַנד.

האָט די „בחור'טע“ זיך אַ כאַפּ געטהאָן צוריק, זיך אַ שליידער גע־טהאָן אהער, אהין. איז אריין צווישען אַ קופּע שטיינער און — ניטאָ מיך.

אַ ווײַלע איז ברוך געשטאַנען אַ פערוואונדערטער, און נאָך דעם אַ שפּיי געטהאָן.

— טפו! דו טייוועל! און אז דו ווילסט ניט, דאַרף מען ניט!

און ער האָט גענומען קוקען אַרויף צווישען די בוימער, איבער די שטיינער. — אָה, ער האָט נאָך אַ גאַנץ ווייטען מהלך!

און ער האָט זיך ווידער געלאָזט קלעטערן אויף זיין פריהערדיגען שטייגער.

דריי האַסטיגע שפּאַן און זיך ווי א צופריעדענער אינגעל א גליטש געטהאָן איבער׳ן גאַנצען לייַנג פון קאָרידאָר.

לאָלא — דער בעל־הבית׳טעס הונד, — האָט נאָך, זייענדיג ביי זיך אויפ׳ן ערשטען שטאָק, דערקאָנט פון דעם גליטש, אז ברוך קומט, און ער איז מיט א צופריעדענער איבערגעבענהייט אראָפּגעלאָפען פון אַלע טרעפּ אנטקעגען ברוך׳ן.

און חנה, די שלאַנקע, אין איהר בלויער פּרינצעס, מיט די ווייסע קרוזשעוועס, האָט בלויז אַ קוק געטהאָן מיט איהרע ווייטע אויגען אויף ברוך'ן און אויף דער פאַרביגער געזעלשאַפט, וואָס איז מיט איהם ווי אין זון פערטרונקען, און זי האָט אַ שמייכעל געטהאָן און אויפגעהויבען איהרע שעהנע לאַנגע הענד צום בוים, וואָס איבער איהר קאָפּ און האָט זיך גאָר געגומען ב'רעכען אַ צווייגעל...

ברוך איז פון דעם ווי צומישט געווארען, האָט צוּוואָרפען זיינע בליקען: — דאָ און דאָרטען האָבען זיך געהויבען שטיינער, פעל־זען, העכער און ניעדריגער, און האָבען אויסגעזעהן ווי צוקנייטשטע, גרויע כוואַליעס, וואָס זיינען נאָך אַ מאָל, אַ מאָל אָנגעלאָפען אויף דעם גראז און האָבען זיך פער'חידוש'ט, האָבען זיך פערקוקט ארויף צום הימעל און זיינען אַזוי פערגליווערט און פערשטיינערט גע־וואָרען. די בוימער: זייערע שטאַמען, זייערע צווייגען מיט די בלעטער האָבען איהם אויסגעזעהן ווי רייכע שטיקערייען אויף דער בלויער לופט, וואָס שאָטענען אויס זייער צווייגהאַפטען געוועב אויפ'ן גרינעם גראָז. און אויף דער אנדערער זייט קומט דעם הימעל'ס בלויקייט צו צום באַרג'ס ברעג אַזוי נאָהענט, אַז עס דאַכט זיך, ווי פון דאָרטען הויבט זיך אָן אַ וואַסער, אַ ווייט, אונענדליך־ווייט, בלוי וואַסער — — — און חנה, אַ ווייסע, אַ בלויע שטעהט זיך אויפ'ן ווייך־גרינעם גראָז אונטער דעם שאָ־טענדיגען בוים און ברעכט זיך אַ צווייגעל...

— שטעהט טאַקע בעסער דאָרטען! — שרייט ער אויס. — אַזוי איז נאָך שעהנער, חנה! — האָט חנה אויף איהם אָנגעשטעלט איהרע אויגען און איהר שמייכעל און געפרעגט:

— וואָס? איהר שרייבט איצט?!...

אַ שאָטען איז דורכגעלאָפען איבער ברוך'ס שמייכלענדיגען פּנים. דער עולם האָט דאָס בעמערקט און אַלע האָבען געגומען פּאַטשען:

— הורא! הורא! בראַוואָ!

— בראַוואָ, בראַוואָ! — שרייט אויך ברוך אַליין. — נאָר אויב שוין יאָ אַזוי, איז טאָ לאָמיר כאָטש עסען.

— עסען, עסען, עסען! — שרייען אוים עטליכע מיידלעך.

— אָט דאָס זעהסטו, ברוך, איז שוין דוקא אַ קלוגער פערלאַנג... —

און אז ער איז ארויף אויפ׳ן בארג, האָט ער אָבגעווישט דאָס פער־פלאַמטע פּנים און גענומען קוקען א צופריעדענער, ווי ווייט אונטערען בארג שפּרייט זיך די גרויסע שטאָדט. — פון ערשטען בליק זעהן זיך בלויז שטיקער ווענד, לעכער פון פענסטער, קוימענס, ווי לאנגע זיילען, בוימער... און די גאנצע שטאָדט זעהט אויס ווי רואינען פון אן א מאָל געוועזענער גרויסער שטאָדט.

— צום טייוועל! — ס׳ארא וועלט דאָס איז! — שרייט ער אויס, און ער דרעהט זיך אום, נעהמט זוכען מיט די אויגען און דערזעהט באלד די קאָמפּאַניע דאָרט ערגעץ ארויף, אויפ׳ן גראָז צווישען די בוימער.

— און וויפיעל מיידלעך! גאָט מיינער! וואו האָבען זיי דאָס אָנגע־נומען אזוי פיעל?!

און צווישען זיי זעהט זיך אָן די שטאָלצע חנה, אין א הימעל־בלויען קלייד, וואָס פּאסט אזוי שעהן צו איהר ווייסען, מילד־ווייסען פּנים.

אלע ליגענדיג און זיצענדיג זעהען איהם אויס, ווי א טשערעדע, ווי א שעהנע, פארביגע טשערעדע.

— הא־הו־ו־ו־ו! — שרייט ברוך אויס — הא־הו־הו!

— אָ, ברוך! ברוך! — שפּרינגען זיי אלע אויף און לויפען איהם אנטקעגען:

— פון וואנען האָט איהר זיך גענומען?

— דורך וואנען זיינט איהר ארויף?

— ברוך!

— ברוך!

— פאר וואָס האָט איהר פערשפּעטיגט?

און ברוך׳ס ענטפער אויף די אלע שאלות איז:

— ווי שעהן איהר זייט דאָס אלע. איהר און די קליידער אייערע, ווען איהר שפּרינגט אָט אזוי, אונטער דער זון אויף א הויכען בארג אנט־קעגען מיר! — עס האָט דאָך נאָך די וועלט, ביז אייך, נאָך ניט געזעהן אזעלכע זיהן און טעכטער, אזעלכע ציגען ווי איהר זייט.

— כא־כא־כא! — צולאכען זיך אלע אויף איין מאָל. — וואָס זאָגט ער? — ציגען! ציגען! כא־כא־כא!

— חנה! — שרייט אויס ברוך. — וואָס זייט איהר דאָרט געבליבען שטעהן אין שאָטען? קומט אהער! דאָ איז דאָך דאָ אזויפיעל זון, חנה!

— דו טרינקסט דאָך ניט? חנה זאָגט, אַז דו טרינקסט ניט... לחיים, לחיים!

— הערסט אַן איינפאַל! און ווי אַז מיר ווילט זיך איצט אַ גלאָז ביער?

— וואָס, איהר טרינקט דען? — פרעגט איהם חנה, אַזוי ווי ביין און עטוואָס דערשראָקען. — — —

ברוך'ן האָט אַ רייץ געטהאָן דאָס, וואָס מאַקס וויים דורך איהר, אַז ער טרינקט ניט, און דאָס, וואָס זי מאַכט דעם אָנשטעל פון „אַ פערזאָר־גערין", און אויפ'ן אָרט פון צו ענטפערען איהר, האָט ער אויסגעשריען:

— העי, בינעם! דערלאַנג נאָר דיין גלאָז ביער!

— גיט איהם אַ גלאָז ביער, — רופט זיך אָפּ חנה, מיט אַזאַ טאָן, ווי זי וואָלט געגעבען אַן ערלויבעניס, און ווי זי וואָלט זאָגען: ווער מען אָרט דאָס?..." נאָר ווען בינעם האָט זיך גענומען דערלאַנגען זיין גלאָז ביער צו ברוך'ן, האָט זיך חנה אויף אַ ווײַלע צושמייכעלט נערוועז, און באַלד אָנגעכאַפּט בינעם'ען פאַר'ן האַנד און מיט אַ קינדערשער פער־עקשנט'קייט גענומען שרייען קינדעריש צוצויגען:

— ער טר־י־נ־נקט נישט!

ביילקע איז אויפגעשפרונגען, אויסגעשטרעקט איהר האַנד און זיך איבערווינקענדיג מיט בינעם'ען, האָט זי געזאָגט:

— בינעם! גיט בעסער מיר דאָס גלאָז ביער!

בינעם גיט איהר איבער, און ביילקע נעהמט דאָס גלאָז ביער און טראָגט עס צו גלייך ברוך'ן:

— טרינקט, ברוך!

ברוך האָט אַ ווײַלע אָנגעקוקט די מיידעל און נאָכדעם האָט ער אַרויפגעלעגט זיין האַנד אויף איהר קאָפּ און געזאָגט צו איהר לאַנגזאַם:

— איהר זייט אַ גוט און קלוג מיידעל, נאָר איך טרינק ניט.

ביילקע בלייבט שטעהן פאַר איהם מיט'ן גלאָז ביער אין האַנד:

— וואָס הייסט? — פרעגט זי און קוקט אויף איהם פערוואונדערט.

— איהר פערשטעהט, איך טרינק קיינמאָל ניט.

— געהט, איהר זייט אַ שלעכטער, — זאָגט זי, אַראָפּלאָזענדיג די אויגען.

רופט זיך אָב בינעם, און פונקען פון אַ שטעכיגען געלעכטער צינדט זיך דערביי אָן אין זיינע אויגען.

— אַי, אַי, ס'אַרא גלענצענדע אידעע! — שרייט אויס ביילקע, אונ־טערשפרינגענדיג צו חנה'ן, און חנה ענטפערט מיט איהר שמייכעל, האלב קוקענדיג אויף ברוך'ן:

— ווי פרעהליך איהר זייט דאָס היינט, ביילקע!

— ס'הייסט... אַזאַ יאָהר אויף מיר, ווי קלוג ער איז, — זאָגט מאַקס, זיך ווענדענדיג צו אַלעמען. — און איהר ווייסט? — מיר האָבען דאָך דאָ אויך ביער.

— טאַקע! — שרייט אימיצער אויס.

— טו צובינדט די קלומקעס! — קאָמאַנדעוועט ברוך. — קומט, חברה! צוערשט וועלען מיר אַריינעסען און נאָכדעם וועלען מיר שוין, ווי ניט איז, איבערקעהרען דעם באַרג מיט'ן קאָפּ אַראָפּ.

און אַז מען האָט זיך אויסגעזעצט עסען, האָט זיך ברוך פּלוצלונג דערמאָנט.

— איהר ווייסט, מיך האָט נאָר וואָס בעגעגענט אַ שלאַנג.

חנה האָט עפּעס אָהן אַ שום אורזאַכע אַ ציטער געטהאָן, אויפגעהוי־בען אויף איהם צושראָקען איהרע אויגען און איז באַלד דערויף רויט געוואָרען.

— נו־ו ?! — פרעגט אימיצער פון עולם.

— זי האָט זיך גענומען בויגען צו מיר אַזאַ ציטערו־יגע, אַזאַ שטאָל־צע, אָבער ווי נאָר איך האָב צו איהר אויסגעשטרעקט מיין האנד, האָט זי זיך מישב געווען און איז גאָר אין גאַנצען אנטלאָפען.

— אייערע גליקען !...

— טאַקע!

— וואָס איהר רעדט ?!

— ס'אַרא מאָדנע זאַך מיט דיר, מיין פריינד, — רופט זיך אָפּ בינעם. — מיר דאַכט, אַז דאָס איז שוין ניט דאָס ערשטע מאָל, ווי דאָס טרעפט מיט דיר פונקט דאַן, ווען דו שטרעקסט אויס די האנד...

ברוך גיט בלויז אַ קוק אויף בינעם'ען און פרעגט ביי מאַקס'ען:

— און וואָס זאָגסטו דערויף, מאַקס ?

— וואָס ? — פרעגט מאַקס, נעהמענדיג זיין גלאָז ביער אין האנד.

— אויף מיין וואָרט, ברוך... ווי מיינסטו? מיר קרינגען מאָרגען ארבייט? א?... — דאָ בעגעגענט ער זיך מיט חנה'ס אויגען, און ער קען זיך אָבער שוין ניט אָפּשטעלען און ער רעדט ווייטער: — איך מיין... איך ווייס... וואָס זאָגסטו?... ס'וועט דאָך זיין זעהר אַ מיאוס'ע מעשה...

חנה שמייכעלט אפילו, אָבער מאַקס קען פאָרט לאַנג ניט קוקען אין איהרע אויגען, אָפּשטעלען קאָן ער זיך אָבער אַלץ ניט:

— אַ מיאוס'ע מעשה, — רעדט ער ווייטער. — הערסט, ברוך, איך זאָג דיר — ווען אָט אָ די פלענער דיינע וואָלטען נאָר ניט געווען קיין באָבע מעשות, איז אַזאַ יאָהר אויף מיר... דאָ איז מען דאָך עפּעס אַזוי ניט זיכער... אַז דער רוח זאָל דאָס וויסען. איך מיין...

— אָט אַ פּנים, מאַקס, אַז פאַר דיר וואָלט אויך געווען בעסער ניט צו טרינקען, — רייסט איהם חנה איבער.

— איך ווייס?... אַ? וואָס האָב איך דען געזאָגט? — — — —

בינעם צולאַכט זיך ווידער...

— וואָס לאַכט איהר, בינעם?! — שרייט אויס לאה, וואָס האָט די גאַנצע צייט זיך ווי גאָר ניט צוגעקוקט צו דעם, וואָס דאָ קומט פאָר און אַלץ פערבראַכט מיט אַנדערע, זייטיגע...

חנה'ס האַרץ איז מיט אַ מאָל ווי אָפּגעבריהט געוואָרען פון לאה'ס אָננעהמען זיך.

פאַר אַלעמענס אויגען האָט מיט אַ מאָל ווי אויפגעציטערט לאה'ס זאָנדערבאַרע ליעבע צו ברוך'ן.

ביי נחום'ען האָבען פון דעם אויפגעגלאַנצט די אויגען און ער האָט מיט אַ גאַליגען שמייכעל אַ זאָג געטהאָן:

— בינעם'ען טהוט הנאה, וואָס ברוך האָט צוגעקראַגען אַ נייעם אָנהענגער פאַר זיינע „פרייע דערפער".

ברוך אָבער האָט זיך מיט אַ מאָל אהויב געטהאָן און, ווי אַראָפּוואַר־פענדיג פון די אַקסלען עפּעס, וואָס מוז אַרונטערגעוואָרפען ווערען, האָט ער אויסגעשריען:

— וועל, חברה, גענוג זיך נאַריש געמאַכט! קומט, לאָמיר זיך עפּעס נעהמען טהאָן!

אַלע האָבען זיך מיט אַ מאָל דערפיהלט ווי בעפרייטע, זיינען אויפ־געשפּרונגען פון זייערע פּלעצער און זיך גענומען שפּיעלען.

— איך — אַ שלעכטער! — וואָס פאַלט אייך איין?! — זאָגט ברוך, זי כמעט אַרומנעהמענדיג.

— יאָ, איהר זייט אַ שלעכטער, אַ שלעכטער, אַ שלעכטער מענש!...
— זאגט זי, ווי זי וואלט מיט איהם איצט אונטערפיהרען אַן אַלטען חשבון.

— חנה! — ווענדעט זיך ברוך צו חנה'ן, און ער לאָזט ביילקע'ן ניט אַרויס פון זיינע הענד. — בין איך טאַקע אַ שלעכטער?

— כאַ־כאַ־כאַ! — שרייט אויס חנה, מיט פערוואונדערט צועפּענטע אויגען. — פון ווען אָן האָט איהר זיך דאָס אויסגעלערענט אַרומצונעהמען אַ מיידעל?

— וואָס פאַר אַ נארישקייטען! — שרייט אויס ברוך און ווערט רויט. חנה האָט דאָס דערזעהן מיט איהרע גרויס־צועפענטע אויגען און איז אויך גלייך רויט געוואָרען.

ברוך האָט אַרויסגעלאָזט ביילקע'ן פון זיינע הענד, און אָננעהמענדיג בלויז איינע פון איהרע הענד, געפרעגט:

— ניט אמת, אַז חנה זעהט נאָך אויס אַ סך שעהנער, ווען זי ווערט מיט אַ מאָל אַזוי פּלוצלונג רויט?... אָה! — איהר, הייסט דאָס, זייט אויך רויט געוואָרען?! — זאָגט ער צו ביילקע'ן.

— גאָט מיינער! ס'אַרא שלעכטער מענש איהר זייט! — האָט ביילקע אויסגעשריען, אויפּפּאַטשענדיג מיט די הענד.

און בינעם איז מיט אַ מאָל אויפגעוואַקסען צווישען זיי, ווי פון אונטער דער ערד און האָט אויף זיי אַלעמען אויסגעפּלאַצט מיט אַ מורא'דיגען, פּוסטען לאַכען. — — — —

דער עולם האָט זיך איבערגעקוקט.

מאַקס האָט געוואָלט אַ פּאָר מאָל עטוואָס זאָגען, אַריינוואַרפען אַ וואָרט, נאָר ער האָט אַלץ מורא געהאַט, טאָמער וועט דאָס אַרויסקומען ניט אַזוי... און חנה טענה'ט דאָך מיט איהם נאָכדעם, אַז אין אַזאַ פאַל, איז בעסער ווען מען שווייגט". און זי איז דאָך טאַקע גערעכט, ווייל וואָס ווייס ער, וואָס זיי רעדען דאָרטען? נאָר אָט דאָס, וואָס טאָמער קריגט מען ניט מאָרגען קיין „דזשאָב" איז טאַקע שלעכט, און ער כאַפּט זיך אַרויס:

א ווייטקייט, טראָגען זיך דורך פארביי אונז, שפרייטענדיג אַרום זיך רוים און ווייטקייט און מיט אַמאָל בלייבען זיי ניט, טראָגען זיך אַפּ, פליהען אוועק ערגיץ אין רוים, אין ווייטקייט אריין".

און מענדעל האָט אַ קוק געטהאָן אין ברוך'ס זייט, מיט וואָסער אַ חשק ער ווארפט דאָס דאָרט און כאַפּט דעם באַל, און ער האָט אַ שמייכעל געטהאָן, אראָפּגעריסען פון זיך דעם הוט און איהם אַ שליידער געטהאָן צו ברוך'ן.

ברוך האָט איבערדעם פערפעהלט צו כאפּען דעם באַל. און דער באַל איז אראָפּגעפאלען ווייט פון איהם און איז אַ פרייער אוועקגעשפּרונגען איבער'ן גראָז. עטליכע מיידלעך האָבען זיך גענומען יאָגען נאָכ'ן באַל, האָבען איהם אויפגעכאפּט און זיך מיט איהם גענומען אומוואַרפען צווישען זיך.

— אהער דעם באַל! — האָט ברוך גענומען שרייען צו די מיידלעך. און דערזעהענדיג ווי מענדיל לויפט נאָך זיין הוט, האָט ער איהם אויפגע־כאפּט און איהם אַ שליידער געטהאָן ארויף אויף אַ בוים. דער הוט האָט זיך אפּגעשלאָגען אָן די צווייגען פון בוים און גענומען פאַלען צוריק, האָט זיך ברוך ווידער אַ יאָג געטהאָן נאָכ'ן הוט. מענדעל אָבער איז איהם פערלאָפען דעם וועג.

— מאַקס! מאַקס! — האָט ברוך גענומען שרייען צוהאַלטענדיג מענדלען.

דער עולם איז זיך צונויפגעלאָפען. מאַקס האָט זיך אַ לאָז געטהאָן, אויפגעכאפּט דעם הוט און נאָך איידער מענדעל איז אַנגעלאָפען צו מאַקסען, האָט זיך דער הוט שוין געטראָגען איבער אַלעמענס קעפּ און פון אַלע זייטען האָבען זיך גענומען הערען געשרייען:

— אהער! אהער! אהער!

און די הוט האָט זיך גענומען טראָגען פון אַ צווייטען צו אַ דריטען און צו אַ פיערטען און מענדעל איז אומגעלאָפען ווי אַ פער'סם'טער און זיך גע־פּרואווט אין איין וועג כאַטש ביי אימיצען ארונטעררייסען אַ הוט, אָבער עס געהט נישט... און אָט האָט שוין ברוך ווידער דעם הוט און פער־מעסט זיך איהם ווידער אַרויפצואוואַרפען אויף אַ בוים. בעפאַלען איהם די מיידלעך פון אַלע זייטען, העננגען זיך אויף איהם אָן, כלומרשט — זיי ווילען דאָס איהם ניט לאָזען, ער זאָל אַרויפוואַרפען דעם הוט,

מען האָט געשפּיעלט אין באַל, אין קאַץ־און־מויז און גלאַט אַזוי אַרומגעלאָפן, געקלעטערט, געשפּרונגען.

חנה האָט אין די אַלע שפּיעלען קיין אַנטהייל ניט גענומען. זי האָט זיך גלאַט אַזוי אַרומגעדרעהט צווישען עולם, ווי אַן עלטערע, קליי־נערע שוועסטער...

עס איז געוואָרען פאַרנאַכט.

דער עולם איז נאָך אַרומגעשפּרונגען און געטומעלט.

ברוך און מאַקס האָבען אין אַ זייט פון אַלעמען געשפּיעלט צווישען זיך אין „סטרעיט" באַל: דער האַרטער, ווייסער באַל איז מיט אַ האַסטיגער שנעלקייט אומגעפלויגען איבער דעם לאַנגען שטח פון איינעם צום צווייטען. אויסציהענדיג ווי אַ גלייכען שנור, אַ רונדען ווייסען פּאַס, און האָט זיך הילכיג אַפּגעקלאַפּט — אָט אין ברוך'ס הענט, אָט אין מאַקס' הענט.

נחום, לאה און דער יונגער מאַלער — מענדעל, האָבען זיך פערקליבען ניט ווייט פון זיי און געשמועסט צווישען זיך וועגען די לעבעדיגע ביבלי־שע בילדער צום קומענדען באַל. צווישען די ביבלישע בילדער האָבען זיי אויך אַריינגערעכענט הערצעל'ס בילד: „ביים טייך". לאה האָט דערמאָנט, אַז ברוך איז לעצטען יאָהר געוועזען זייער אונצופריעדען מיט הערצעל'ס בילד. נחום איז פון דעם געוואָרען אויפגערעגט:

— מאַלע וואָס ברוך זאָגט!....

און מענדעל האָט זיך דערמאָנט, ווי ברוך האָט איהם מיט כעס און ביטערקייט געזידעלט: דיין סטאַטיסט האָט געטויגט אויף כפּרות. אין דער פיגור האָט געפעהלט רוים און ווייטקייט. עס איז נאָך ווייניג וואָס דו, ציוניסט מיינער, האָסט איהם אַוועקגעשטעלט אַ קעניגליך שטאָלצען. — שטעהענדיג אָנגעלעהנט אָן צאַם פון בריק האָבען זיינע אויגען געדראַפּט קוקען אויפ'ן וואַסער מיט אַזעלכע בליקען, פון וועלכע מען זאָל זעהן, אַז דער טייך לעבט און ציהט זיך לאַנג און ווייט — — — רוים און ווייטקייט האָט זיך געמוזט פיהלען אַרום דער פיגור. זי האָט געדאַרפט מאַכען דעם איינדרוק פון אַ פּלוצלינג אָנגעפלויגענעם אָדלער, וואָס האָט זיך דאָ נאָר אויף אַ ווײַלע אָבגעשטעלט — עס האָט זיך געדאַרפט פיהלען, אַז דאָס איז איינער פון די וואָס קומען אַרוּב פּלוצלינג פון ערגעץ אַ רוים, פון ערגעץ

כאַפּט ברוך אַרום מיט זיין האַנד חנה׳ס בויגינגע טאַליע:

— חנה! קומט לאָמיר לויפען! איך און איהר, חנה!

— נאָך דאָס פעהלט אייך!... — שרייט חנה אויס פערוואונדערט, שמייכלענדיג און לייכט בויגענדיג איהר טאַליע אַריבער זיין האַנד.

— חנה, חנה, חנה! — שרייט ברוך אַרויס פּלוצלונג, דערפיהלענדיג אַ ווילדען ריס אין הארצען, און ער פערוואַרפט פיבערהאַפט־שנעל איינע פון איהרע הענד אַרום זיין האַלז, נעהמט אַרום איהרע קניען, גיט זי מיט אַ מאָל אַ הויב אויף און לאָזט זיך מיט איהר לויפען ווי אַ צומישטער.

זי רייסט זיך, ראַנגעלט זיך און שרייט צושראָקען.

— וואָס טהוט איהר?! וואָס איז דאָס מיט אייך?! לאָזט מיך אָפּ! לאָזט מיך אָפּ, זאָגט מען אייך! איך זאָג אייך: לאָזט אָפּ! מיין גאָט! איהר זייט פון זינען!...

און ער ווערט פערטרונקען אין זייערע קולות, אין זייער: ברוך! ברוך! ברוך! און אָט האָט ער ארונטערגעכאַפּט אויך ביי מאַקס'ען די הוט — דער עולם האָט שוין צוויי... מען ווארפט, מען שליידערט זיי פון איי־נעם צום צווייטען, און פאַלט אריין אַ הוט צווישען די מיידלעך, שלאָגען זיי זיך אַלע צונויף אין איין קופּע מיט אַ קוויטשען, מיט אַ לאַכען, און ווארפט זיך צווישען זיי אריין ברוך, ווערט שוין גאָר אַ ווילדער טומעל... און נאָכדעם קלאָגט איהם אַ מיידעל פאַר חנה'ן, אַז ער איז שוין צופיעל צולאָזט.

און חנה, זיך האַלטענדיג אין דער ראָלע פון אַ עלטערע און קלוגערע שוועסטער, הערט אויס, בערוהיגט, פערענטפערט, און פון איהרע ווער־טער טראָגט זיך אַ מין צופריעדענע צושטימונג:

— גאָר ניט, גאָר ניט. דאָס איז נאָר דערפאַר, וואָס ער איז אַזאַ וואווילער, אַזאַ שטאַרקער, אַזאַ לעבעדיגער... און די מיידעל, וואָס קלאָגט, ווערט בעסער, הויבט אויף איהם אויף פון אַ זייט איהרע אויגען און דערזעהט זיין הוט, גיט זי מיט אמאָל אַ שפּרונג צו איהם, רייסט ארונ־טער דעם הוט און לאָזט זיך לויפען. ברוך לאָזט זיך נאָך איהר, און זי לויפט מיט אַ געשריי, מיט אַ פערשייטען לאַכען, לויפט איבער'ן גראָז, דרעהט זיך ריהרעוודיג צווישען די בוימער, קוויטשעט און שפּרינגט איבער די שטיינער. און ווען ברוך יאָגט זי אָן אויפ'ן ברעג, וואו עס רייסט זיך אָפּ דער באַרג, לאָזט זי אַרויס אַן אונערוואַרטעטען, כלומרשט פערצווייפעלטען געשריי און פאַלט אריין אין זיינע שטאַרקע הענד.

— אויף מיין וואָרט, אַז ער איז שוין טאַקע גאָר צופיעל צולאָזט, — קלאָגט זי זיך ווידער פאַר חנה'ן.

און אַזוי טרעפט דאָס מיט אַ צווייטער, מיט אַ דריטער, צוויי, דריי אויף איין מאָל, און ברוך'ן געפעלט זייער קלאָגען זיך, און דאָס, וואָס זיי קלאָגען זיך גראַדע פאַר איהר, פאַר חנה'ן.

אָט יאָגט ער זיך נאָך דער קליינער ביילקע. מיט אַ געלעכטער און קוויטשעריי פערלויפט זי צו חנה'ן און בעהאַלט זיך קינדעריש הינטער איהר קלייד, און אַז ער לויפט אָן אַ פערפלאָנטער, שטעלט זיך חנה פאַר איהם אַוועק אַ שיינענדיגע מיט אַ שטאָלצען, ליעבען שמייכעל און זאָגט:

— איהר וועט דאָך אונז טאַקע מיט אַן אמת'ען צולאָזען אַלע מייד־לעך! וואָס איז דאָס היינט מיט אייך?

נאָלדרענעם פויגעל, פאַר וואָס ער פליהט מיט זיי איצט אין דער וועלט פון נאכט, אין דער וועלט פון רוה און פריעדען — — —

ניט אמת, ווי עמיצער וואָלט איצט נאָכגעמאַכט ברוך׳ס אַ מעשה׳לע? — האָט ביילקע דערהערט הינטער זיך.

ביילקע האָט זיך אויסגעדרעהט און פאַר זיך דערזעהן בינעם׳ן, זיין בלאַס פּנים מיט די שמייכעלדיגע רויטע ליפּען, און זי האָט זיך מיט אמאָל צולאַכט:

— כאַ־כאַ־כאַ! ס׳אַרא מאָדנער איהר זייט, בינעם. איהר וואַקסט דאָך אויס עפּעס ווי פון דער ערד.

— ענטשולדיגט, ביילקע, איך שטער אייך פיעלייכט?

— חלילה, וואָס פאַלט אייך איין — ענטפערט ביילקע.

— נו, און ווי געפעלט אייך אונזער ברוך? ניט אמת, אַ פייערדיגער יונג? אַ? — פרעגט זי בינעם.

ביילקע אָבער צולאַכט זיך עפּעס אזוי פּלוצלינג און זאָגט:

— איהר ווייסט, וואָס איך האָב געהערט וועגען אייך?!

— וועגען מיר? וואָס? — פרעגט בינעם פערוואונדערט.

— אַז איהר פערליעבט זיך אין אַלע מיידלאַך, וואָס פערליעבען זיך אין ברוך׳ן.

— וואָס הייסט?

— איך ווייס אויך ניט, וואס דאס הייסט — זאגט ביילקע, נאָך אַלץ לאַכענדיג.

בינעם קוקט אָן ביילקען. — זי איז אַ ראָזעווע און איהר קלייד איז אַ ראָזעווע, נאָר דער אָפּגעלעגטער קאָלנער און די קנעפּ, איהרע האָר און איהרע אויגען זיינען שווארץ — — —

— און דאָס פּאַסט אייך דוקא שעהן — זאָגט ער צו ביילקען — נאָר פון דעסטוועגען וואונדער איך זיך, פאַר וואָס אייער קלייד איז ניט קיין הימעל־בלויע.

ביילקע צולאַכט זיך:

— כאַ־כאַ־כאַ! פאַר וואָס עפּעס בלוי?

— ווייל בלוי און ווייס — ענטפערט בינעם — איהר ווייסט — דאָס דערמאָהנט אייך באַלד אָן רוים און... אין ווייטקייט — — —

*

ביילקע איז געבליבען שטעהן אַליין, ווי אַן אויסגעמאָלענע אין איהר ראזען קלייד צווישען די טונקעלע בוימער און איהרע אויגען האָבען פער־וואונדערט און צושראָקען נאָכגעקוקט ווי ברוך טראָגט מיט זיך חנה'ן אַלץ טיעפער און ווייטער אין וואלד.

די קאָמפּאַניע האָט זיך צושאָטען פּאָרווייז אויף פערשיעדענע פעלצער פון בארג. עטליכע האָבען נאָך געטומעלט דאָרט, ארויף, די זון האָט זיך געבאָדען ניט ווייט פון זיי אין דער בלויקייט וואָס נאָך'ן בארג און זייערע קולות האָבען דורך דעם געקראָגען אַ בעזונדער פארב און קלאַנג.

די זון איז אַלץ נידעריגער געשוואומען איבער דער גרויסער בלויקייט, ביז זי האָט זיך אראָפּגעלאָזט אויף אַ גרויסען בוים וואָס איז געשטאַנען אויפ'ן ברעג פון בארג און זיך גענומען דורכקוקען דורך זיינע צוואַווּאַקסענע צווייגען. איהרע שטראהלען האָבען זיך אין פאסען דורכגעשפארט דורך'ן בוים און די גאָלדענע פאסען האָבען זיך פערטשעפּעט אָן בוים און פעלז און גענומען מיטשלעפּען דעם בארג ערגעץ אהין ווייט אין דער בלויקייט.

ביילקע האָט פון דעם אַ ציטער און אַ שמייכעל געטהאָן:

אין ברוך'ס אַ מעשה'לע געהט דער אַלטער מכשף ארויס פון וואלד. עס איז פאר־נאַכט. נאָר־וואָס נאָך אַ רעגען. די פעלדער ארום וואלד זענען גרין און פייכט און דער מכשף געהט ארויס פון וואלד גרוי און וויים. אויף די פעלדער וואָס אנטקעגען איהם שטעהט אַ גרויס־צוואַוואַקסענער בוים און די אונטערגעהענדע זון שפּארט דורך דעם בוים דורך איהרע לאַנגע גאָלד־רויטע שטראהלען און די זון זעהט אויס דעם מכשף ווי אַ גאָלדענער פויגעל, און איהרע שטראהלען — דאס איז דעם פויגעל'ס גאָלדענער עק, וואָס טשעפּעט זיך אָן אין וואלד און פעלד און אין איהם און שלעפּט זיי מיט זיך אין דער וועלט פון נאַכט... און דער מכשף פערשפּרייט זיינע הענט און דאנקט און לויבט און בענשט דעם גוטען

ווייסען ניט פון שטאַרבען, און אַלץ פון וואָס זיי טראַכטען און וואָס זיי בענעהרען — זעהען זיי נעבען זיך, און ניט אין קיין אַנדער רייך".

משה האָט געזעהן דאָס געוואונשטע לאַנד, כאָטש ער איז פערבלי־בען אין דער מדבר; משה, אָט דער איינציגער, אָט דער ריעזיגער משה, וועלכער בלייבט אין דער מדבר, ווייל ער וויל זיך ניט צושיידען מיט'ן רוים, מיט דער ווייטקייט, און ווייל די אַלע אַנדערע קליינינקייטען וועט שוין יהושע קאָנען פערזאָרגען אָהן איהם. — — — און זיין גאָט איז מיין גאָט און זיין תורה איז מיין תורה. די תורה פון דער וועלט, די תורה פון לעבען, ווייל אויסער'ן לעבען הערען אויף אַלע אמת'ן, דו הערסט וואָס מען רעדט צו דיר? ! — די תורה וואָס בינדט צונויף די ערד מיט'ן רוים און מיט דער ווייטקייט.

פאַר ביילקען איז דער ענין שוין אביסעל צו טיעף, נאָר פון דעסט־וועגען כאַפּט זיך ביי איהר ארויס:

— און אָט דערפון, ווייזט אויס, נעהמט זיך, וואָס אין זיינע מעשה'לאך, איז פאַראַנען אזוי פיעל נאָהנטקייט און ווייטקייט.

— יאָ, יאָ: נאָהנטקייט און ווייטקייט — רופט זיך אָפּ בינעם — איהר האָט זעהר גוט בעמערקט.

— אָבער איהר ווייסט — — — ?

— וואָס? — פרעגט בינעם.

— מיר דאכט — זאָגט ביילקע — אז ער איז נאָר ניט אזא „היילי־גער" ווי איהר אַלע מיינט.

— וואָס הייסט?

— עס הייסט — זאָגט ביילקע אָפּ זיכער און פילדרייטיג.

— ניין, בעלא, איך...

— איך היים ביילקע, ניט בעלא — רייסט איהם ביילקע איבער — און איהר ווייסט? — גיט זי זיך פּלוצלונג א כאַפּ און קוקט מיט א שמייכעל בינעם'ען גלייך אין די אויגען אריין. — אָט ווען איך קוק אויף אייך, דערמאָהן איך זיך נאָר, אז אייער ברוך האָט דאָך אויגען ווי ביי א קינד.

— איאָ אזוי? א? — — —

באלד אָבער גיט זיך ביילקע מיט אמאָל א רים:

— גאָט מיינער! ס'אַרא לשון איהר נוצט דאָס — מע זאָל גאָר אָפּגעהיט ווערען. — זאָגט ביילקע און לאַכט פון בינעם'ען — און דאָס איז דאָך מן הסתם אַלץ דערפאַר, וואָס חנה'ס פּרינצעס איז אין בלוי און ווייס? — — — —

— ניין, חלילה. — זאָגט בינעם און שפּאַרט זיך אָן אין'ם בוים, וואָס איז צוואוואקסען איבער איהם און איבער ביילקען. — דאָס איז נאָר איבער אַ געשפּרעך וואָס איך האָב אַמאָל געהאַט מיט ברוך'ן. — איך האָב איהם פאַרגעוואָרפען, אַז ער איז אַ קריסט און דאָס, פערשטעהט זיך, איז געווען, ווי איך וואָלט איהם אַ וואָרף געטהאָן אַ גיפטיגע שלאַנג אויפ'ן האַרצען, ווייל איהר ווייסט, אַז ער איז דאָך אַ מאָדנער מענש, ער האָט אַ מאָדנע פעהיגקייט צו פערגעסען אין זאַכען, פון וועלכע ער וויל ניט טראַכטען. נו, און מיט'ן וואָרט „קריסט" דערמאָהנט מען איהם גלייך די פּאָגראָמען און נאָך אַזעלכע גוטע זאַכען. און איהר ווייסט, נאָך זיין מיינונג איז דאָך אויף דער וועלט איבערהויפּט קיין קריסטען ניטאָ, אויסער פּיעלייכט עטליכע מאָנאַכען און נאָך אַ פּאָר מענשען, וואָס מען קאָן זיי איבערצעהלען אויף די פינגער.

ביילקע רייסט איבער בינעם'ען:

— פּ'איז אמת, אַז זיין מאַמע איז משוגע געוואָרען נאָך'ן פּאָגראָם?

— געוויס, זי איז דאָך נאָך ביז איצט אין משוגעים הויז. און ווען איהר זאָלט נאָך וויסען ווי שווער עס איז געווען צו גלויבען אַז אין יענעם דאָרף וועט עס זיין אַ פּאָגראָם. די פּויערים האָבען זיי דאָך אַלע אַזוי ליעב געהאַט. און ברוך'ס זיידע איז דאָך ביי זיי געווען כמעט ווי אַ פאָטער.

— יאָ — רייסט איהם ביילקע ווידער איבער — איז וואָס־זשע האָט איהר געוואָלט דערצעהלען — — — איהר האָט דאָך געוואָלט עפּעס דערצעהלען וועגען רוים און וועגען ווייטקייט, דאַכט זיך.

— יאָ — ענטפערט בינעם — איך האָב דאָס איהם פאָרגעוואָרפען אַז ער לעבט אַזוי, פּונקט ווי זיין קעניגרייך איז ניט פון דער וועלט, און, אַז איבער דעם זאָגט ער זיך דאָס אָפּ פון לעבען און פון זאַכען, און אַז ער גלויבט נאָך מן הסתם אין תחית המתים, איז ער דאָן אויף מיר אין כעס געוואָרען און האָט מיר אַזוי געזאָגט: — „ערשטענס ביזטו אַ פערד. און צווייטענס, גלויב איך ניט אין תחית המתים, ווייל איך גלויב, אַז די וואָס קוקען אין רוים, אין דער ווייטקייט — די שטאַרבען גאָר ניט און

— אָבער, ווי ווערט מען אַזוי צובאַלעוועט? גאָט מײַנער! — האָט זי אַרויסגעזאָגט שמייכלענדיג. געוואָלט האָט זי מיט די ווערטער זיין שטרענג און פערטויבען איהר געהאַרכזאַמקייט, אָבער אַרויסגעקומען איז דאָס עפּעס אַזוי וואַרעם, אַזוי ליעב... אַז אָט — זאָל ער זי נאָך האַלטען — — —

אַ צופריעדענער האָט ער זי אַרונטערגעשטעלט נעבען זיך, זאָגענדיג:

— אָט אַזוי זיינט איהר מיר אַ וואוילע!

— געהט צום טייוועל! — האָט זי האַלב ערנסט אַ זאָג געטהאָן. נאָכדעם האָט זי זיך גענומען קוקען אויף איהם דורכדרינגענדיג, שטרענג:

— איך וויל ניט, אַז איהר זאָלט צוגעהן צו מיר נאָהנט! איהר הערט?!

ברוך, אָבער, האָט זי אָנגענומען פאַר'ן האַנט העכער פון עלענבויגען און אַריינגעקוקט איהר גלייך אין די אויגען, און געזאָגט:

— חנה, שמייכעלט אָט איצטער, עס וועט דאָך זיין אַזוי שעהן... שמייכעלט איצטער — אָט, גלאַט אַזוי זיך. אַליין — — —

און חנה האָט ניט אויסגעהאַלטען, זי האָט זיך געפיהלט ווי אַ „נע־כאַפּטע“ און זי האָט גענומען שמייכלען האַלב פערשעמט, זיך אָפּגעדרעהט אויף אַ זייט און אַ ביסעל אַראָפּגעלאָזט איהר שעהנעם קאָפּ און אָפּגעזאָגט שטיל, מיט אַ קינדערשער מינע:

— געהט צום טייוועל!..

— חנה! איהר זייט דאָך נאָך אַ קינד, אַ חנקע! מיר זענען דאָך נאָך אַלע קליינע קינדער, צולאָזטע, גליקליך־נאַרישע, חנה! און וואָס איז דאָס היינט פאַר אַ זומער! אַזאַ זוניגער, ווילדער?!

און וואָס איז דאָס פאַר אַ מאָדע געוואָרען, קליידער וואָס פערשפּיע־לען זיך פון אויבען ביז אַראָפּ? און נאָך מיט אַזעלכע גרויסע, פּערלמור־טערנע קעפּ.

און פאַר וואָס איז דיין קלייד גראַדע אַ בלויע?

די פּעטליעס זענען האַלב רונדע, מיט אַ ווייסינק־זוימעל און פאַר־וואָס זענען אָט אָ די פּערלמוטענע קנעפּ און די בלויע פּעטליעס, אַזוי ריכטיג גלייך?.. און דערלויפען ביז'ן סאַמע ברעג פון קלייד?..

און פאַרוואָס איז דאָס בלויז אויף איין זייט?

— אָבער ער איז אַ שלעכטער. ער איז אַ שלעכטער מענש — שרייט זי אויס מיט גאַל, און איהר שמייכעל פערשווינדעט. — און איהר אליין זענט עפּעס אויך אַזאַ מאָדנער. אין די אויגען, זעה איך, לאַכט איהר פון איהם, איהר קריכט צו איהם מיט די פיס אין הארצען, און אונטער די אויגען מאַכט איהר איהם פאַר אַ גאַנצען נביא.

— וואָס, איהר זייט אויף מיר אין כעס? — פרעגט בינעם אַ צו־טומעלטער.

לאה מיט נחום'ען זענען פערבייגעגאַנגען און ביילקע'ס רוגז האָט זיך מיט אַמאָל איבערגעבראָכען מיט אַ שמייכעל; געשמייכעלט האָט זי פון דעם, וואָס עס האָט אויסגעזעהן — לאה געהט און נחום שלעפּט זיך נאָך... און פון דעם, וואָס בינעם איז נאָך מעהר צוטומעלט געוואָרען ווען ער האָט דערזעהן לאה'ן און נחום'ען...

און ברוך איז דערווייל געלאָפען דורך די בוימער מיט זיין חנה'ן אויף די הענט. און ער האָט זיך מיט איהר אָפּגעשטעלט ווייט פון אַלע — ביי דעם אייזערנעם צוים, וואָס נאָך'ן „אַדלער פעלז".

אַ מינוט האָט ער אויף איהר געקוקט און דערביי געפיהלט די גלאַט־קייט און וואַרעמקייט פון איהרע שלאַנקע פיס און ער האָט זיי גענומען פּרעסען צו זיך נאָך שטאַרקער. און זי האָט זיך אַלץ געריסען און זיך געסטאַרעט צו זיין בייז:

— אָבער לאָזט שוין אַמאָל אָפּ! לאָזט אָפּ!

אָבער ברוך האָט איהר פּלוצלונג אַ הויב געטהאָן העכער פון אייזער־נעם צוים און גענומען בייז פאָדערען:

— גיט אַ שמייכעל! גיט אַ שמייכעל ווי אַ קינד! אַז ניט — פאַלט איהר!..

און ער אַליין איז ווי פערפרוירען געוואָרען פון שרעק, ווייל דער קלאַנג פון זיין שטימע האָט איהם אַליין געזאָגט פעסט און זיכער, אַז — — — —אַט, אַט, נאָך אַ מינוט, נאָך אַ רגע און זי פאַלט, פאַלט פון אַט דער שווינדערליכער הויך — — —

זי האָט אין זיינע הענט אַ לייכט ציטער געטהאָן און גלייך דערויף גענומען שמייכלען, געהאָרכזאַם, מיט דעם שמייכעל פון אַן אונשולדיג קינד.

האָט חנה א שטאַרקען ציטער געטהאָן און זיך גענומען רייסען:
— לאָזט אָפּ!

ער האָט זי אָפּגעלאָזט און אויף זיין פּנים האָט זיך געשפּינעלט כמעט א טייוולישׁ לאַכען:

— אָט צוליעב דעם ווערען דאָס אַלע פּרויען געבוירען?

— ווילדער בחור! וואָס האָט זיך אייך גע׳חלום׳ט? ! לענט זיך צו א קאַלטען קאָמפּרעס צום קאָפּ! — — —

זי האָט זיך אויסגעדרעהט און איז אוועק.

ער האָט איהר נאָכגעקוקט...

נאַכטיג...

גראָז, בוימער, שטערען... און עס דערוויטערט זיך דאָס בלויע קליוד... אָט איז דאָס שוין ניטאָ, און אָט בעווייזט זיך דאָס ווידער אין׳ם אבענד, צווישען די בוימער — — — און פון דא און דארט שווימט, פון מאָל צו מאָל, ארוים בינעם׳ס קאָפּ: — צופּאטלעטע האָר, א בלאס פּנים, רויטע ליפּען, אויסגעטשירעטע ציין, וואס לאכען — — — לאַכען גלייך אין פּנים אריין — — —

ערגעץ נעבען א שטיין ליגט די קאָמפּאניע א מיעדע, א מיידעל פערציהט דאָרט דעם פּראָלעטארישען המבדיל:

ווייי־טער אר־בייט, ווי־דער אר־בייט!...

ווי־דער דרע־העןן די מאַ־שי־נען!

די איבריגע נעהמען איהר ארויסהעלפען...

די טענער טרייסלען זיך אויף, נעהמען זיך ציטערדיג פּלעכטען, מישען זיך איבער, גיסען זיך צונויף אין א הארציג־צואוועהטאָגטער כוואַליע.

די כוואַליע נעהמט זיך שפּרייטען איבער די גראָזען און איבער שטיי־נער, איבער נאָהנטע און ווייטע בוימער, און דער כאָר צוואוואקסט זיך, ווערט נאָך אַלץ גרעסער און גרעסער, דער גאנצער בארג, דוכט זיך ברוך׳ן, ווערט פול מיט אַלטע אידישע פּנים׳ער, גרויע בערד, הארפען... די קלאַנגען פערזיפּצען זיך שווערער, דריקענדער, — דאָס זינגען מיט די אונטערגע־הענדע דורות, ציהען מיט׳ן אַלטען אידישען ניגון דעם נייען זונטאגדיגען

און גראדע אויף דער לינקער? און אָט דאָס מילך־ווייסע זוימעל, בויגט זיך און שלענגעלט זיך נעבען די פערלמוטענע קנעפּ און לויפט שנעל איבער דיין רונדער, לינקער ברוסט, איבער דיין שלאַנקען, לינקען פוס.

פאַר וואָס נאָר איבער דיין לינקען? .. זיינען דען ביי דיר ניט ביידע ברוסטען אלץ איינס שעהן?

זיינען דען ניט ביי דיר ביידע פיס אַלץ איינס שלאַנק?

און דיינע האָר זיינען צושויבערט און פאַלען אויף דיין ווייסען, ליכטיגען פּנים.

אָט נעהמען דיינע הענט פעררייכטען די האָר, און דיין טאַליע ווערט נאָך רייצענדער, לענגער . . . אין די בלויע ארבעל איז אָריינגעארבייט דאָס שעהנע ווייסע געוועב און עס שלאָגט זיך דורך די בלענדענדע לויטערקייט פון דיינע שעהנע רונדע הענט.

און איך בין מיט'ן קאָפּ און מיט די אַקסלען העכער און שטאַרקער פון דיר.

און אין מיר רייסט זיך איצט: פייער, חנה, פייער!

— געה אוועק! געה אוועק!

און ברוך כאַפּט זיך אָן מיט ביידע הענט פאַר די אייזענס.

און דערפיהלט ווי אָפּצורייסען אָט די אייזערנע צוים!

און חנה שטעהט און קוקט אויף איהם מיט איהרע ווייטע אויגען און שמייכעלט . . .

לעגט ברוך ארויף זיינס אַ האנד אויף איהרע ווייכען, רונדען אַקסעל.

זייערע אויגען בעגעגענען זיך און חנה ציטערט אויף, לייכט שמייכ־לענדיג . . .

חנה! — — — ער נעהמט ארום איהר טאַליע, זי גיט זיך אַ בויג און פאַלט צו צו איהם. אָט איז זי נעבען איהם, אַ ווארעמע, איננאנצען אָן אויסגעצווינגענע — — — טוליעט זיך . . .

— חנה! חנה!.... נאָר דאָס הארץ האָט אין איהם מיט אמאָל אַ פער־צווייפעלטען ציטער געטהאָן.... אָן אנדער כח, וואס איז גרעסער און שטאַר־קער פון דער ליידענשאפט, האָט זיך אין איהם אויפגעכאַפּט. די אויגען האָבען זיך ביי איהם פּלוצלינג אָנגעצונדען בייז, די ליפּען האָבען געגומען שמייכלען און פון מויל האָט זיך אַרויסגעריסען: — ל י ל י ת!!

קאַפּיטעל 7.

נאָך אין וויג פלעגט ער קענען אָפּליגען שעה'ן לאַנג און קוקען אויפ'ן פייער פון לאָמפּ מיט א מורא'דיגען ערנסט.

ווי נאָר מען פלעגט אנציגדען די לאָמפּ פלעגען דעם קינד'ס אויגען ווערען גרעסער, משונה'דיג־גרויס! — און מען פלעגט איהם ניט קענען אָפּרייסען פונ'ם פייער. און פלעגט מען אויסדרעהען דאָס וויעגעל פונ'ם לאָמפּ, אָדער פערשטעלען פון איהם דאָס פייער, פלעגט ער זיך צואווייגען, און האָט ער אין גרעסטען געוויין דערזעהן פייער, פלעגט ער באלד אנט־שווייגען ווערען, ווי ער וואָלט גאָר קיינמאָל ניט געוויינט, כאָטש אין די אויגען, מיט וועלכע ער קוקט אויפ'ן פייער, בלישטשען נאָך לאַנג די טרעהרען.

אָדער עס פלעגט א מאָל טרעפען: — ער ליעגט זיך ביי דער מאַ־מע'ס ברוסט וואויל, פיין; די מאַמע גלעט מיט איהר פרייער האנד זיין קעפּעל. ער האלט מיט איין האנד די ברוסט צו זיך און זויגט, נעהמט זיך די מאַמע מיט איהם חן'ען:

— לאָז אָפּ, דו ממזרוק דו! האָסט מורא די מאַמע וועט טראָגען פערקויפען, א?! האָסט מורא? א דו, דו, דו!!!

די מאַמע פערגעהט זיך אַזש פון פערגעניגען, לויפט צו צום טאַטען:

— חיים! זעה נאָר, זעה נאָר ס'אַרא פרעסער דיין זוהן איז שוין אויסגעוואקסען, זעה נאָר, ווי ער האלט עס מיט זיין גרויסער לאַפּע די ברוסט און וויל זי גאָרניט אָפּלאָזען! אָפּלאָזען וויל דאָס ניט! און ווי דאָס קוקט א ביסעל מיט די קלוגע, קלאָרע אויגען! וואָס קוקסטו אזוי?! א? וואַ־אָ־ם? — — — דו לאַכסט גאָר? — — — — לאַכסט פון א מאַמען? פון א מאַמען? דו פערשייטער בחור דו! א־א־א? וואָס? רעד א ביסעל, נו שוין, נו!

און דאָס קינד לאָזט ארויס די ברוסט פון מויל, האלט זי אָבער נאָך אַלץ צו מיט'ן הענטעל און לאַכט צו דער גליקליכער מאַמען, וואָס בוינט

המבדיל... די לעצטע סטרונע... צו וועלען דען די קינדער פון אַט דעם דור אידיש קענען? צו וועלען זיי אידיש וויסען?..

ברוך דרעהט זיך אויס, קוקט אַראָפּ פון בארג, ווייט, ווייט, אַראָפּ, עס ליעגט צוואוואָרפען די גרויסע שטאָדט, ברייט און ווייט, נאַכטיג... דעכער, דעכער... שפּיצען, טורעמס און איבער זיי ציהט זיך און שפּרייט זיך א נעדיכטער, וויים־גרויער נעבעל. דורך דעם נעבעל שלאָגען זיך דורך טויזענדער און טויזענדער עלקטרישע פייערען און קוקען ארוים ווי שטע־רען, ווי לבנות פון א טיעפען ים.

א ווינטעל.

עס רוישען די בלעטער, און אַט דאָס פערפלוכטע, אַט דאָס פער־שאָלטענע זינגען!

איהר וועט דאָך דאָרטען באלד צוקוועטשט ווערען פון אייערע איי־גענע טענער! אייזלען, אייזלען! אייך איז איצט שווער זיך אומצוקעה־רען אין אייערע ענגע שמוציגע גאַסען און געסלאַך? א? שווער?.. נאָר איהר זייט פערשאָלטען? פערשאָלטענע!

און די גאַנצע שטאָדט אונטען, קוקט ארויף מיט איהרע טויזענדער פייערען.

און אין זיין הארצען פערנעהמט זיך עפּעס מורא׳דיג, שווער; און זיין הארצען, פּיהלט ער, פּרעסט זיך איצט א ים, א ים פּאַר א שטורעם. און די גאַנצע שטאָדט איבער׳ן שטאָדט זעהט אויס ווי א ים פּאַר׳ן שטורעם.

ווייט הינטער איהם דערהערט זיך א קנאַקען. חברה האָבען, ווייזט אויס, בעשלאָסען צו בלייבען נאָך א פּאָר שעה, און האָבען צו־לענט א פייער. דורכזיכטיגע, גאָלדענע שאָטענס נעהמען שפּרינגען אין דער נאַכטיגער לופט, טאַנצען אויף די בוימער, אויף׳ן גראָז.

— כאַ־כאַ־כאַ! פייער, פייער! — צולאַכט זיך פּלוצלונג ברוך. און מיט אזא מאָדנעם געפיהל, ווי דער פייער וואָלט דאָס אין זיין אייגע־נעם הארצען אויפגעפראַהלט — פייער! פייער! — — —

אָדער — עס פלעגט טרעפען אַ מאָל, אין מיטען דער נאַכט ווערט אַ שטאַרקער געדרודער, אַלע ווארפען זיך דורך פון שלאָף, דאָס גאַנצע דאָרף איז אויף! מען צועפענט ברייט די אויגען: דער הימעל פאַר'ן פענסטער ברענט, און מוזשיקעס, פערטונקען אין רויטען שיין, לויפען אום מיט העק, מיט עמערס, שלעפען פעסלעך, שפּאַנען פערד, לויפען אום צופּאַטעלטע פון הייזעל צו הייזעל און קלאַפּען אַריין אין די פענ־סטער: — פייער! פייער! און עס כאַפּט זיך אויף פון שלאָף די מאַמע, ווייס, צושראָקען, שפרינגט אַרויס פון בעט, כאַפּט דאָס קינד אויף די הענד און נעהמט זיך מיט איהם אַרומלויפען. —

— מיין קינד, וועה איז מיר! וועה איז מיר!

או אָט עפענט זיך אַ טהיר או עס בעוויזט זיך דעם זיידע'ס גרויע באָרד:

— מען דאַרף זיך ניט שרעקען, — שרייט אַריין דער זיידע אַ צו־טראָגענער. — ס'איז ווייט פון דאַנען. גאָרניט דאָ אין דאָרף, מן הסתם אין כוטאָר ערגעץ — — — לויף ניט אַרום אַ נאַקעטע. נאַ, כאַפּ אויף זיך אַרויף אַ שאַל. חיים איז אוועקגעלאָפען רייטענדיג — — — ס'איז גאָר ניט, מיין קינד. נאַ שטעל זיך אָט־אָ דאָ־אָ, ביים פענסטער. איך קום באַלד אַריין. שטיל איין דאָס קינד.

און די מאַמע מיט דער גרויסער שאַל אויף די אַקסלען שטעלט זיך צום פענסטער, דאָס קינד קוקט אַרויס פון אונטער דער שאַל, זיי קוקען ביידע אַרויס דורכ'ן פענסטער. — דאָס דאָרף נעהמט ווערען שטילער, לעדיגער — — — דער טומעל, די קולות טראָגען זיך אָפּ אַלץ ווייטער, אַהין צום פייער. און דאָרטען ווייט, איבער די שטרויענע דעכער, צו־טאַנצען זיך די פלאַמען, שפרינגען און רייסען זיך אַלץ שטאַרקער און העכער, און דער הימעל איז רויט פון דאָרטען אָן ביז העט, העט אַרויף.

און איבער'ן דאָרף שפרינגען אום רויטע שאָטענס, טאַנצען איבער די הייזלעך, אויף די דעכער, אויף די ווייסע ווענד, אויף די שווארצע פענסטער, איבער די וועגען. — — —

ערגעץ ביי אַ טויער שטעהט אַן אַלטע גויע, קוקט צום פייער און צלמ'ט זיך — — — בעפאַלען זי די רויטע שאָטענס... בלייבט זי שטעהן אַ צוטומעלטע, ווערט פערגליווערט — — — מיט איין האַנד ניט דער־צלמ'ט אין דער לופטען, מיט די אויגען צושראָקען געווענדט צום פייער

צו איהם איהר שעהנעם קאָפּ און רעדט צו איהם „ווי צו א גרויסען“, לאַכט אויף צום טאַטען, וועלכער איז אַזש פערשטומט פון פרייד. אַלע זיינען דורכגענומען מיט אַ ליעבליכער ווארעמקייט, מיט אַ הארצינגען פייער, נאָר אין מיטען דער גאַנצער שמחה — דערזעהט נאָר דאָס קינד די לאָמפּ — ווערט עס מיט אַ מאָל ערנסט, ווי אַן אַלטער, פערקוקט זיך אויפ'ן פייער מיט אַן אויסדרוק פון איינעם, וועמען עס איז עפּעס זעהר, זעהר קשה. — — —

און עס דאַכט זיך ברוך'ן, אַז ער אַליין געדענקט נאָך יענע קינדער־צייט, און אַזוי קלאָר, פּונקט ווי אָט ערשט, אַ מינוט צוריק, איז ער אַ קליין קינד געווען. וויל ער, איז ער דאָס נאָך איצט אויך, און האָט נאָך זיין שעהנע, ווייסע מאַמע, מיט איהר רונדען, ליעבען פּנים, מיט רויטע, פרישע ליפּען, און גרויסע שווארצע אויגען, שווארצע ברעמען, געדיכטע, שווארצע האָר, ווייכע הענד און אַזעלכע ווייכע, ווייסע ליעבע ברוסטען. און ער טהוט מיט אָט דער מאַמען וואָס נאָר ער וויל. — וויל ער, וועקט ער זי אויף אין מיטען דער'ר נאַכט, זי זאָל פאר איהם זינגען איהרע האַר־ציגע ליעדער, אָדער זי זאָל איהם נעהמען אין איהר ווארעם בעט אריין. און וויל ער, מאַכט ער גאָר זי זאָל זיך צוואויינען אין מיטען דער נאַכט; און זי וויינט מיט אַזאַ ווארעמקייט, פון וועלכער שטיינער קענען צו־געהן. און עס כאַפּט זיך אויף פון שלאָף דער טאַטע צושראָקען:

— וואָס פאר אַ געוויין ?! אַ ? וואָס ? דאָס קינד איז חלילה ניט געזונד ? וויל ניט זויגען ? ווארפט זיך ? האָט היץ ? האַ ? מאַכט אַ גאַנצע נאַכט מיט קיין אויג ניט צו ? — — — זאָל איך לויפען נאָכ'ן דאָקטאָר ? אָדער, איך וויים — — — אפשר גאָר אָפּשפּרעכען אַ גוט־אויג ? אַ ?!

און דאָס הויז הויבט באַלד אָן געהן „כאָדאָראָם“. עס ווערט אַ טומעל, מען קלאַפּט מיט די טיהרען, עס קומט אריין אין ווייסען כאַלאַט דער גוט־אויג שפּרעכער, דער גוטער, ליעבער זיידע — — — דערווייל אָבער האָט מען שוין אָנגעצונדען די לאָמפּ. און ווי נאָר דאָס קינד דערזעהט דאָס פייער, פערגעסט ער אין זיינע „אָנשטעלען“ און אין אַלץ, וואָס עס קומט ארום איהם פּאָר, ווייל זיין קעפּעל ווערט באַלד פערנומען מיט אַ וויכטיגען ענין, ווייל די קינדערשע אויגען זעהען איצט פייער, פייער!

און ברייט איבער זיי און נאָך זיי, זיך קנייטשענדיג אין דיקע, רויטע פאַלדען.

און דער קלויסטער־גלאָק קלינגענדיג צו מנחה, ציהט אויס פער־שרפה'ט זיין באַ־אַ־אַם! באַ־אַ־אַם! — —

און דער צוגליהטער הימעל גיט זיך דערביי אַ וויעג און ריהרט זיך אָן אינ'ם וויכען ברעג פון דעם גרינעם וואַלד און באַלד בעווייזט זיך איבער איהם אַ רויטע זוים, די זוים צושפּרייט זיך איבער דער גאַנצער לענג פון דעם גרויסען וואַלד, און זי נעהמט זיך שליידערען, וואַרפט זיך און צושפּרייט זיך אַלץ ברייטער און ווייטער, ביז דער גאַנצער וואַלד פער־שפּרייט זיך מיט אַ פייערדיגע רויטקייט, און דאַן נעהמט זיך די רויט־קייט אַראָפּלאָזען שטופּענווייז. — צוערשט ברענען די שפּיצען, און באַלד זיינען שוין די בוימער ביז האַלב אין פייער, און דאָס פייער לאָזט זיך נאָך אַלץ נידעריגער און נידעריגער. — אָט ברענען די שטאַמען און אָט כאַפּען זיך שוין אָן די טרוקענע בלעטער, וואָס אויף דער ערד, און דאָס פייער נעהמט זיך שוין רייסען פון אונטען אַרויף, דער גאַנצער וואַלד נעהמט ראַש ברענען, פלאַקערען, זיך וויעגען אין פלאַמען.

דער גרויסער ריעז פערשפּעטיגט זיך אויף דער יאַגד און קוקט זיך גאָר פּלוצלונג אַרום, אַז דער וואַלד ברענט! — — — לאָזט ער זיך שנעל לויפען צו זיין שלאָס — צו דער שעהנער בת־מלכה, ער לויפט צווישען די פלאַמען, ברעכט אויפ'ן וועג מיט זיינע הענד ברענענדיגע בוימער אויף רעכטס און אויף לינקס, מאַכט זיך אַ וועג דורכ'ן וואַלד, ער זעהט זיך אָבער אין מיטען דערינען אַרום, אַז ער האָט פערלאָרען דאָס „גליקס־פינגעריל" — אַז ער בלאָנדזשעט — — — אַז ער וועט שוין דעם וועג קיינמאָל ניט געפינען! — — — כאַפּט ער פאַר כעס אָן אַ ברענענדינען, הונדערט־יאָהריגען דעמב, רייסט איהם אַרויס מיט די וואָרצלען און נעהמט זיך מיט איהם וואַלגערען די איבעריגע דעמבעס. אזוי לויפט ער אַרום אַ צורייצטער, וואַרפט זיך אַרום מיט'ן ברענענדיגען דעמב אין די הענד און ברעכט מיט איהם די אַנדערע ברענענדיגע בוימער; די בוימער פאַלען, קראַכען און צוברענען זיך נאָך קנאַקענדיגער און אָט בלייבט ער שטעהן אַ פערמאַטערטער, ה'פאַלט איהם אַרויס דער דעמב פון די הענד, אַ ווייַלע קוקט ער זיך אַרום צוטומעלט, און באַלד פּרואווט ער זיך ווידער לויפען — — — אָבער וואוהין? — אין וועלכער זייט?

— — — ציטערט פון דעם אויף ברוך'לס מאַמע און דערפיהלט, אַז דאָס קינד אונטער'ן שאַל איז נעבען איהר ווי פערשטיינערט געוואָרען:
— ברוך'ל!... גאָט איז מיט דיר;! קינד מיינס! טהייערינקער ברוך'ל! גאָט איז מיט דיר! גיב אַ קוק אויף דער מאַמען! ברוך'ל!
אָבער זיינע אויגען קענען זיך ניט אָפּרייסען פון דעם פייער — — — עס דאַכט זיך, אַז דאָס קינד איז גאָר דאָרטען — — — אַז זיין נשמה באָדט זיך איצט אין פייער.

נאָכדעם, ווען ער איז אַ ביסעל עלטער געוואָרען, פלעגען אויף איהם פונקט אַזאַ מאָדנעם איינדרוק מאַכען די רויטע פאַרנאַכטען. —
דאָס אינגעלשע הארץ ווערט פערציטערט און די אויגען נעהמען קוקען אונרוהיג, ווי נאָר די לופט הויבט אָן ווערען טונקעלער; פון די גערטנער, פון דער ערד נעהמט זיך הויבען דער טומאַן, ווי אַ שכור'ער, ווי אַ שווער פערוואונדעטער, הויבט זיך, וואַקעלט זיך, פאַלט צו און הויבט זיך ווידער אויף — — — און דאָרטען אויפ'ן עק הימעל, וואָס איבער'ן וואלד, צוברענגען זיך גרויסע פייערען און מיט אַזאַ שטאַרקייט, אַז עס איז שווער דעם אָטהעם צו כאַפּען — — — דער טומאַן ווערט רויט, דאָס גאַנצע דאָרף, צום וואלד צו, ווערט איינגעוויקעלט אין אַ רויטען נעבעל און באַלד און וועט אויף אָנהויבען ברענען דער וואלד, דער פאַסטוך איילט די טשערעדע פון וואלד ארויס, יאָגט זיך נאָך איהר נאָך אַ פערפּלאָמטער, פערלויפט פון אַלע זייטען, קנאַקט מיט זיין לאַנגען בייטש, און פון יעדען קנאַק דאַכט זיך צינדט זיך עפּעס אָן, און ער שרייט משונה ווילד:
— האָ־ו־ו! האָ־ו־ו־ו!! האָ־ו־ו־ו־ו!!!
און די בהמות לויפען, ציהען אויס זייערע מיילער און מוקען: — מאַ־אַ־אַ־אַ־אַ! די חזירים פּלאָנטערען זיך צווישען זייערע פיס און קוויטשען ווי פער'סמ'טע, און די ציגען, און די שאָף, ציהען אויס ציטעריג זייער מע־מע־עע! און אַלעמענס קולות הילכען אריין אין דאָרף, צוטראָגענדיג וואלד און פאַרנאַכטיגע רויטקייט. — אנטרונענע פון דער וואלד־שריפה דערצעהלען זיי און שרייען: פייער, פייער! און פון אונטער זייערע פיס הויבט זיך אַ דיקער, רויטער שטויב, הויבט זיך שווער

קען. ליכטיג רויטע פלאמען שלאָגען זיך דורך צווישען די בוימער, מען וואלט געקאנט מיינען, אז דאָס גאנצע דארף אין טהאָל האָט זיך אנגע־צונדען, מען הערט אפילו ווי צושראקענע, ווילדע קולות ברעכען אויס פון מאָל צו מאָל: נאָר דעם זיידען ריהרט דאָס ניט, ער זיצט זיך אלץ פער־טראכט, טיעף, אליין. — איהם לאזט אלס ניט צורויה די מעשה מיט'ן נייען בית־המדרש: — אָבגעברענט געווארען דער אלטער — — אזוי לאנג געשטאַנען לעדיג דער פלאַץ — פערוואקסען געווארען מיט דערנער; ביז גאט האָט געהאלפען, מע האָט זיך געשטעלט בויען — — — אליין גע־שענקט פאר דריי הונדערטער געהילץ, און נאָך וואָס פאר א געהילץ! —מע זאָל חלילה ניט נארען. און היינט נאָך א חוץ: צוויי קנאקענדיגע פינף־און־צוואנציגער. און נאָך מיט וואס פאר א ווארימקייט, מיט וואס פאר א פרייד! און צום סוף לאָזט זיך אויס: עס וואקסט אויף עפעס א פרעמדע זאך! — — — עס איז גאר ניט דאָס — — — גאָט זאל ניט שטראפען פאר'ן רעיון. — אָבער דער אלטער איז דאָך געווען אזא שווערער, אן ערנסטער — — — און דאָס? — — — גאָט זאל ניט שטראפען פאר די רייד, אויסגעוואקסען עפעס אזא יונגער „צוצעק" א ווייסער, מיט א בלעכענעם היטעל, אהן א ברעקעל דרך־ארץ — — — טע! — ס'הייסט נייע יאָהרען, נייע בתי־מדרשים! — טראכט זיך דער זיידע און פיהלט דערבייט ווי איהם בריהט אין הארצען. עס ברענט דאָרט, עס רייסט זיך פון דאָרט א ביטער־צורייצטער פייער! פייער!

און ארום איז שטיל.... א ווינטעל ציהט, ריהרט שטילט אָן זיינע גרויע האָר. פאר איהם ליגט א נאָר וואס אויסגעהאקטער בוים. ליגט אויסגעצויגען ווי א לעבעדיגער. שפּאַרט זיך אָן אויף זיינע דיקע, נאָך ניט אונטערגעהאקטע צווייגען, א פּאָר פערשפּעטיגטע פויגעלאך שפּרינגען אום און פּיסטשען איבער די אויבערשטע צווייגען, די בלעטער פליסטערען, וויעגען זיך שטיל — — — דער זיידע פערקוקט זיך אויף'ן בוים: מעסט איהם אויס מיט'ן אויג: פון אונטען וועט מען דארפען אפשניידען אן אָנדערהאלבען ארשינאָווע קלאָטץ, נאָך דעם, א דריי אַרשין, פון וועלכע מע וועט קענען „ארויסכאַפּען" צוויי פּלאסטען אין דריי ריינע ווערשקאווע ברעטער; העכער וועט מען אפשר קאָנען „ארויסציהען" א „ברוסאַק" פון צוויי און א האלב ארשין און דאָס איבריגע צו האקען אין קלאַפּטער. און ארום שטעהט נאָך וואלד אויף יאָהרען און יאָהרען — — —

— — — עס צינדען זיך אָן זיינע אויגען רויט און ווילד, עס רייסט זיך פון איהם אַרויס אַ ווילדער: וואַ־אַ־אַה!!! און אָט כאַפּט ער זיך אָן מיט זיינע ביידע הענד פאַר זיינע געקרייזעלטע, רויטע האָר, גיט זיך אַ צאַפּעל און פאַלט צווישען די ברענענדע רעמבעס —

און דערווייל צינדט זיך טאַקע אָן דעם גרויסען ריעז'ס שלאָס, וואָס שטעהט ווייט אין טיעפען וואַלד. די פלאַמען דערגרייכען שוין ביז צום גאָלדענעם טורעם, וואו עס איז געפאַנגען די בת־מלכה, וואָס ברוך'ל זעהט פאַר זיך אַלע מאָל: איידעל, בלאַס אין ווייסע קליידער, מיט בלאָנדע האָר, גרויסע בלויע אויגען, מיט אַ ליעבען שמייכעל אויף די שעהנע פרישע ליפּען: כמעט אין גאַנצען ווי חנ'קע — — — איצט אָבער לויפט אַרום די בת־מלכה אַ צושראָקענע, פון איין פענסטער צום צוויי־טען — — — דער גאַנצער וואַלד איז פלאַם־פייער, דער הימעל איבער איהר איז פייער, פייער! — — — און פאַר מורא פערמאַכט ברוך'ל די אויגען אַזוי פעסט, אַז ער פערקריצט אַזש מיט די צייהן. דאַן אָבער דערזעהט ער פאַר זיך דאָס בילד נאָך דייטליכער: אָט רייסט זיך גאָר אָפּ דער גאָלדענער טורעם און הויבט אָן אַרומשווימען איבער די פלאַמען פונ'ם ברענענדיגען וואַלד, ווי איבער כוואַליעס פון אַ ברויזענדען רויטען ים.

און די שעהנע בת־מלכה פאַלט צו צום קריסטאַלענעם פענסטער, קוקט אַרויס צו ברוך'לען אַ פערציטערטע: — וואָס וועט זיין ברוך'ל, וואָס וועט זיין?! — — —

און דער זיידע איז איצט אין וואַלד — ווייט, ווייט אין וואַלד און ער הערט ווי עס קנאַקט, הילכט און קנאַלט און ער מאַכט זיך ניט וויסענ־דיג. ער זיצט פערטראַכט אויף אַ „פּיען“ ניט ווייט פון קאַנטאַר און מאַכט זיך ניט וויסענדיג. — זאָל זיין, אַז מען האַקט נאָך אין דער נאָהענטער „דעליאַנקע“ — — — און דאָס הילכט אין'ם פאַרנאַכטיגען טיעפען וואַלד אַזוי מאָדנע צו פוהרען פאַהרען ערגעץ אין מיט'ן וואַלד, מיט דער „אַביעזדקע“ — קנאַקען די פערדאַרטע צווייגלעך אונטער זייערע רע־דער — — וואַלקען, בלוטיג־רויטע, ברענען איבער'ן אויסגעהאַקטען שטיק וואַלד. פער'כישפ'ט רויט ברענען די פענסטער פון קאַנטאַר. עס זעצט פון זיי די רויטקייט אַזוי שטאַרק, אַז עס איז אונמעגליך אין זיי אַריינצוקו־

דיג. דער זיידע טרעפט, אז איוואן האָט געדארפט צוצאָהלען א צעהן רובעל. איוואן ענטפערט, ער האָט נאָר צוגעגעבען אכט.

— הייסט דאָס — בעשליסט דער זיידע צו איוואן'ס פרייד — אז דו האסט זיך ניט אפּגענארט.

אברהם איז אויך דאָ דערביי. אויף זיין מיינונג איז, אז איוואן האָט זיך ניט אפּגענארט, און דערצו טאקע, אויסגעביטען אן אלטען אויף א יונגען. „אן אלטען אויף א יונגען“! — הערט דער זיידע..... און עס טראָגט זיך אזוי דער געשפּרעך איבער'ן וואלד און לאזט זיך הערען צוריק פון ערגעץ ווייט, ווייט צווישען די בוימער — — — ווי עטליכע לצים וואָלטען זיך דאָס דארטען פערשטעקט און ביי זיך אבגעמאכט איבערצו־קרימען יעדען ווארט.

און ווי נאָר איוואן פאהרט אוועק, בלייבט דער זיידע ווידער אליין — — — מיט איין האנד נעהמט ער אָן זיין ווייסע באָרד, די אנדע־רע פערלייגט ער אין גאָרטעל און דערמאָהנט זיך: עס האָט געברענט דער אלטער בית־המדרש! — — מען זעהט, עס ברענט א בית המדרש! נו!? — — — און ווען חלילה — — — דער היינטיגער — די שעה זאָל ניט זיין — — — וואָלט דאָס אויך אויסגעזעהן, ווי עס ברענט א בית־המדרש?..

דער טאַטע פאָרעט זיך איצט אין קלייטעל. אין שטוב איז פארנאכ־טיג, טונקעל. אין קיך אין נאָך טונקעלער; פון דעם איינציגען פענסטער שפּארט זיך אריין א בלאסליכער, ווייסער שיין, און אָט ביי דעם שיין זייעט איצט די מאמע איבער די פרישע נאָר־וואס אויסגעמאלקענע מילך און צוגיסט זי אין קריגעלעך.

— מאמע!

— וואָס איז, מיין קינד?

— פאר וואס איז נאכט?

— וואס הייסט?....

— מאמע, דו ווייסט ניט?

— וואָס וויים איך ניט?

— פאר וואס איז נאכט?

— נאָט איז מיט דיר, וואס הייסט, פאר וואס איז נאכט?

און — — — די מעשה מיט'ן בית־המדרש נעהט פארט ניט ארויס פון קאָפּ—דאָ און דאַרטען שטעהען פּעניעס פון אונטערגעזעגטע בוימער און קוקען „פּערטייעט" מיט זייערע ווייסע קעפּ — אָט, אָט און זיי וועלען דאכט זיך אַלע אויפשפּרינגען, און אלע אין ווייסע טליתים! — — — — דאָ און דאָרטען זיינען אָנגעוואָרפען קלעצער, שפּענער, קופּעס זעגאַכץ דאָרטען ארויף זיצט אויף א קלאָץ אברהם, חנ'קעס טאטע, דעם זיידענס רעכטע האנד, און קאכט וועטשערע. האלט א מעסער אין זיין האנט און שיילט קאַרטאָפעל. איבער'ן פייער, אויף דריי צוזאַמענגעשטעלטע שטע־קענס, הייננט דאָס אייזערנע קאָך־טעפּעל. ס'ווינטעל ציהט אָפּ אין א זייט דעם בלוי־גרויען רויך; אביסעל ווייטער נעהמט זיך דער רויך שפּרייטען ברייטער, ברייטער, צושפּרייטער און דינער איבער'ן געהילץ, איבער די נאָהענטע בוימער, און בלייבט אויף זיי העננגען, ווי א דינער, דורכזיכטיגער זייד — — — נעבען אברהם'ען שטעהט א פולער עמער טימ פרישען וואסער, עס ליגט א קופּע אנגעקליבענע שפּענער. פון'ם פייער ציהען זיך רויטע, שפּיציגע פלעמעלאך. אין אברהם'ס שווארצע באָרד ווייזען זיך שוין ווייסע האָר — קלערט דער זיידע — — — נעכטען האָט אברהם אונטערגעשאָרען זיינע וואנסען, זעהן זיך ארויס אצינד א פּאָר נאקעטע, בלאַסע ליפּען. — עס דערהערט זיך דאָס אנקומען פון א פוהר, און אָט בעווייזט זיך טאקע די פוהר אויף'ן וועג צום קאָנטאָר. העבט זיך דער זיידע אויף אנטקעגען דער פוהר און פרעגט נאָך אלץ אין רעיונות פערזונקען:

— א שטשאָ טאק פּאזדנא, איוואן?!

איוואן קריכט ארויס פון וואגען מיט דער בייטש אין האנד, ווענדט זיך צום זיידען, ווי צום איינציגען מענשען אויף דער וועלט, וועמען ער וועט גלויבען, — אז אָט, זאל דער זיידע זעהן, ער, איוואן, האָט זיך נעכ־טען אויפ'ן יאריד געביטען מיט'ן פערד, און קאן זיך נאָך אַלץ קיין טאָלק ניט דערשלאגען, צו האָט ער זיך אפּגענארט צו ניט, און ער וויל וויסען דעם אמת'ן אמת. — — —

דער זיידע נעהט צו, בעטראכט דאָס פערדעל, וואס שטעהט זיך אזוי וואויל־יונגעריש, מיט א פערשייטקייט פון א נייעם — — — דאָס פער־דעל האָט גאנץ שטארקע פּיס, ניט קיין אלטע ציין אין מויל, איז ריהרעוו־

די קוימענס לכתחילה אין גלייכע זיילען, העכער אבער פערלירען די גרויע זיילען זייער גלייכגעוויכט און הויבען זיך אָן בויגען אהין און אהער, קרוויזען זיך און ווערען צוריסען אי שטיקער, און גרויע שטיקער נעהמען שוועבען דורך דער רויטער לופט, טראגען זיך צום ראָז־רויטען, ווייטען הימעל, צו די גאָלד־געלע פינקלענדע שטערען. און עס שעפּט ווער וואַסער פון ברונען, דער באַלקען בויגט זיך און סקריפּעט, ווי ס׳וואָלט א ווילדע גאַנז אָדער אַן אנדער ווילדער פויגעל זיך דורכפליהענדיג צושריען. און דער צווייטער עק פון באַלקאַן הויבט זיך אַליין העכער צום הימעל און זיין שווערער קלאָץ וויגט זיך אין דער לופט ווי א גרויסער בעוועגליכער פלעק. און פון די נאָהענטע בוימער פליהען אראָפּ די געלע זומער־זשוקעס און פון זייער זשומען ווערט די דארפישע נאכטיגע לופט פולער און געהיים־ניספול בערעדעוודיג. און קינדער טומלען, יאָגען זיך ארום, שפּיעלען נאָך אין כאַפּערלאַך, באלד ווארפען זיי דאָס שפּיעל און נעהמען זיך יאָגען נאָך די זשוקעס. מע לויפט ארום מיט די היטלען אין די הענט, און ווי נאָר א זשוק פליהט דורך עטוואס נידעריגער, גיט מען א שפּרונג אונטער, דערלאַנגט א פּאטש מיט דעם היטעל, און עס ווערט איבערגעריסען דער זשומען פונ׳ם זשוק, דער זשוק שלאָגט זיך אָפּ אַן דער ערד, נאָך איידער ער האָט צייט צונויפצולייגען זיינע פיעלע פליגלען.

שפּעטער דערהערט זיך א פערדיש הירזשען, א טופּען פון פיעלע פערדישע פיס און א געזונטער פרעהליכער געשפּרעך פון יונגע מענשען. דאָס פיהרען די בעל־הבתישע שקצים זייערע פערד אויף נאכט אין פעלד. און ערשט נאָך דעם, אז זיי פאהרען שוין איבער, דערהערט זיך מיט אמאָל פון ערגעץ א שטארקער געלויף פון דריי פיער ווייסע פערד, וועלכע זיינען ביי די העלזער אנגעטשעפּעט איינער אינ׳ם צווייטען. דאָס איילט אזוי שטארק א פערשפּעטיגטער שייגעץ, וועלכער וויל אניאָגען די איבעריגע, און די נאקעטע, פרייע פערד פאלגען צופריעדען, טראגען זיך אזוי שנעל, אז עס בלאָזען זיך אויף און אפּ זייערע ווייסע גריוועס, זייערע עקען. אויפגעבלאָזען איז דעם שייגעץ׳ס העמד, זיינע ברייטע פלודערען. זיין שטרויענער „קאפעליוש" איז אראָפּגעפלויגען אויף הינטען און שפּרינגט אונטער אויף׳ן בענדעל, וואס ארום האלז, א שווארצליך־גרויער שטויב, ווי א רויך איבער א שטיקענד־יגען פייער, רייסט זיך פון אונטער די ווייסע פערדישע פיס, פון אונטער די אויסגעצויגענע ווייסע לייבער און

— זי — זי וואקסט אוים פון דער ערד?.....

—אָ — אזוי נאר. — דאָס ווילסטו וויסען? — וואס דאָס קינד טראכט זיך! וויעדער מיט זיינע שאלות! האָסט דאָס נאָך ניט געפרעגט דעם זיידען?.... און דערווייל טראַכט די מאמע און דערמאהנט זיך דעם זיידענ'ס קלוגע תרוצים. און באלד ווערט דאָס ביי איהר פארטיג: —

— ווייסט דאָך, אז גאָט האָט בעשאפען די וועלט. יאָ — — — — איז ווען גאט האָט בעשאפען די וועלט — — — האָט ער בעשאפען די וועל—לט.... און ער האָט געמאכט אזוי, אז די נאַכט, וואס איז נעכטען נעשטאָרבען, האָט איבערגעלאזט אזעלכע קליינע אייערלאך, וואס ניט אלע קאָנען זיי זעהן — — — נו — — — — אָ! — און ווען די אייערלאך ווערען אלט א טאָג, א גאנצען טאָג, העבט זיך אָן פון זיי אויספיקען א שפּאָגעל נייע פינסטערניש — — — —

— א? — — — גאָט!! — ער איז א גרויסער, אזא, אזא גרויסער!....

— און א גוטער, מיין קינד, זעהר א גוטער.

און עס ציטערט דערביי אויף א וואַרימקייט, פון א ווייכען, א גוטען, א הארציגען פייער; ס'נעהמט די מילך אין די קריגלעך זיך ווייך רונצלען. עס בעווייזען זיך שטילע, ווייסע רעדער.

יאָ, גאָט האָט בעשאפען די וועלט און ער איז א גרויסער, אזא, אזא גרויסער. —

נאָך די רויטע פארנאכטען פלעגט איהם די נאכט, די שווארצע פינ־סטערניש, זיין ווי מיט א רויטען שטויב פערשאָטען, און פערמאכט ער די אויגען, דאן ברענט די נאכט, ברענט אזוי פייערדיג רויט. די ברענענדיגע רויטקייט נעהמט ארום די ווייסע דארפישע הייזלאך, די געפלאכטענע הילצערנע פּארקענס, די גערטנער, יעדער בלעטעל, יעדער גרעזעל, וואו אַ בוים, וואו אַ פויגעל־נעסט, נאָר זיי צינדען זיך פון דעם ניט אָן. דאָס פייער האָט צו זיי קיין שליטה ניט. — קאָן זיין, דאָס גאַנצע דאָרף איז פיעלייכט אפגעריסען געווארען פון דער וועלט און איז פערוואָרפען געווארען ערגעץ, אין א ווייטען רויטען מדבר, וואו אפילו די לופט איז רויט — — — און קיינער ווייסט ניט פון דעם, און וואו ניט וואו שפּארט זיך נאָך פון א קוימען, ווי געוועהנליך, א גרויסער רויך — — — דער רויך הויבט זיך פון

ארום דעם הונט׳ס קאָפּ מיט זיינע הענטלעך און טוליעט איהם צו זיך:
א, דו גוטער באָקסער! דו טייערער! האָסט זיך פערביינקט, א? און דער גרויסער הונט ציטערט אזש. אן אויסגעצויגענער אין דער ליינג אויף די הינטערשטע פיס, האלזט ער מיט די פאדערשטע דעם קליינעם ברוך׳ל, ברומט אונטער און לעקט מיט׳ן צונג זיין נאקען, און אויף דער ערד ליגט אויסגעצויגען זייער שאָטען — אָט ווי זיי האַלזען זיך און וויעגען זיך, אזוי האלזט זיך און וויעגט זיך דער שאָטען.

און אָט לאָזט ער זיך מיט׳ן הונט לויפען צום בארג היי: אנו, ווער וועט גיכער! — און אָט זיינען זיי שוין אויפ׳ן בארג, פון וואנען די הייזלאך זעהען אוים שיטערער. עס זעהען זיך דורך: פלויטען, און געס־לאך און בוימער — — — אָט איז דאָס געסעל, וואס הויבט זיך בארג ארויף, אָט איז דאָס שטיבעל מיט פענסטער, וואס לויכטען נאָך.

און חנ׳קע איז אין א ווייס קליידעלע — — — אָדער ניין, זאל זיין, אז זי איז אין איהר בלוי קליידעלע מיט די ווייסע שטערענדלאך — — —
די האָר זיינען ביי איהר צולאזט אויף הינטען, און אויפ׳ן קאפּ טראגט זי א שלייף פון א בלויער לענטע, בלויע, גרויסע אויגען, געדיכטע ברעמען — — — דאָס פּנים׳ל איז פריש, עטוואס בלאס, ווי נאָר וואס אויסגעוואַשען — — — דער בת־מלכה׳ס שמייכעל אויף איהרע שעהנע ליפּען — דער בת־מלכה׳ס האָר זיינען גאָלדענע און חנ׳קעס ווערען אליץ שוואר־צער... נו, איז וואָס?... א בת־מלכה דארף האָבען געלע האָר, אָבער חנ׳קע דארף טאקע האָבען שווארצע.... אזוי איז נאָך שעהנער...

און חנ׳קע שטעהט אוןווארט — זי ווייס, אז ערגעץ שטעהט ברוך׳ל אויף א הויכען בארג. און אז באלד וועט ער בעפעהלען, וועט זיך צו איהם אראָפּלאזען דער ווילדער, שווארצער אָדלער מיט די בלוט־רויטע אויגען.

דער שווארצער אדלער האלט ווילד צועפענט זיין ביין־ווייסען שנאָבעל, שטעקט מיט כעס ארויס זיין שפּיציג רויטען צונג, קוקט מורא׳דיג מיט די רויטע אויגען; ער וויל ניט פאלגען, ער וויל ניט. אָבער אז ברוך׳ל הייסט —! — — —

און ברוך׳ל זעצט זיך ארויף אויף אָט דעם גרויסען שווארצען אָדלער און דער אדלער צושפּרייט זיינע גרויסע שווארצע פליגעל אין דער נאכט און טראגט איהם צו חנ׳קע׳ן.

און אָט אזוי איז שוין חנ׳קי: אויך מיט איהם, און זיי פליהען דורך

אינ'ם שטויב לויפט נאָך, ניט אנגעבינדען, א יונגער לאשאק און שרייט און שפּאַלט די לופט מיט זיין יונגען הארציגען הירזשען. — צו שטארק איז דער לויף פון זיינע דינע פיס. דער שייגעץ אין זיין שטארקער איי־לעניש, דרעהט אויס זיין פערפלאמטען פּנים אויף צוריק און שרייט צום לאָשאק: קסיאָ! קסיאָ! קסיאָ!.... — באלד וועלען מיר זיי אָניאגען, באלד! קסיאָ, קסיאָ, קסיאָ! — — — —

עטליכע הינד ווערען אויפגעטרייסעלט פון דעם שטארקען טומעל, און די אזוי אויך אויפגערודערטע לופט הויבט אָן קלינגען מיט זייער אויפגערייצטען: האוו, האוו! —

און נאָכדעם פלעגט זיך ברוך'ל אויפטרייסלען און דערזעהן, אז ניט רויט, נאָר שווארצלעך־בלוי איז די נאכט, שווארצלעך־בלוי דער הימעל. עס שוועבען אום וואָלקען... שטערען... און א לבנה, וואָס איז אויף ארי־בער האלב ווי צוגעדעקט מיט א „פּאָקרישקא", און נידריגער און בריי־טער האָט זיך אָט דער הימעל צוואוויקעלט איבער די שטרויענע דעכער.— אָט דארטען שוועבט א ווייס וואלקענדיל, וועט זיך דאָס געווים באלד פער־טשעפּען אין דעם שפּיץ פון הויכען טאָפּאָל, אָדער נאָך פריהער, — אָן דעם טויבען שטיבעל, וואס איבער מיכטאָדאָ'ס דאך — — — און הייז־לאך נאָך הייזלאך, און דעכער נאָך דעכער ציהען זיך אויף יענער זייט אראָפּ אין טהאָל אריין און הויבען זיך פון דארט ווידער בארג ארויף — — — ער פערקוקט זיך אויף דעם מאָדנעם אויסבייג וואס אי־בער די דעכער, עפּעס אזוי „מאָדנע", אָט פונקט ווי אומיסטען, צוליעב דעם געמאכט. — — —

און דארט — אויפ'ען בארג, נאָהענט צום שטעדטיל וואוינט חנ'קע מיט איהר מאמען. א? יאָ? — — — דארטען, וואו עס לויכט זיך נאָך אָט אין יענעם פענסטער, א — ? — — — און ער לאָזט זיך צו דעם בארג היי, וואס אין זייער הויף. — פון דארטען וועט ער בעסער זעהן.

ווי נאָר ער קומט אריין אין הויף, טאנצט איהם אנטקעגען זייער באקסער — א ווייסער הונט מיט ברוינע פלעקען — דרעהט מיט'ן האָרי־גען וויידעל און וואַרטשעט צופריעדען, לעקט איהם די הענט, ווארפט זיך צו דער ערד. שפּרינגט אויף איהם מיט די פאדערשטע פיס; ווערט ברוך'ל געריהרט פון דעם הונט'ס חבר'ן זיך, און נעהמט אָן זיינע פאָדער־שטע פיס און פערלעגט זיי צו זיך אויף די אקסעל. נאָכדעם נעהמט ער

טהו איך נאר דיר. נא דיר נאָך איינעם — — — א ? נו, איצט זעהסטו שוין ? ! — — — —

— אוי, ברוך'ל, ביזט א—ז—א גו—ו—טע—ע—ע—ר ! — ציהט זי אויס געריהרט און וויקעלט ארום איהרע וויכע, ווארעמע הענטעלעך ארום זיין האלז. און אין ברוך'לס הערצעל צאפּעלט מיט אמאָל אויף א בלויאינק־צארט פייערל. און ער גיט אזש א ציטער און פאלט שיער ניט ארונטער פון בארג היי. — — — — — — — — — — — — — — — —

אויפגעטרייסעלטער און צארטער כאפּט ער ארום דעם הונט :

אוי דו באָקסעריל ! באקסעריל ! באקסעריל !

און אין א ווײַלע ארום טענה'ט ער צום הונט, אז ער מוז זעהן שלום ווערען מיט חנ'קעס קעצעל, ווײַל ביז'ל וואַנען איז דער שיער ? ! און איהר קעצעל איז דאָך טאקע אזא שעהן, שווארץ קעצעל מיט א קלאָהר־ווייס בייכעל, ווייסע לאפּקעס, ווייס אונטער'ן העלזעל און ווייסע, שעהנע וואָנסען. און היינט היינגט דעם נאָך חנ'קע אויף א רויטען באנד אויפ'ן העלזעל. און דאָס פּאסט דאָך דעם קעצעל אזוי שעהן ! הערסט, וואס איך זאָג דיר, אז פון היינט אָן און ווייטער זאלסטו זיך מיט דעם קעצעל מעהר ניט איינרייסען, אז ניט ! שרייט ער אויס און טראָגט אונטער א פעסט־געמאכטען קולאק צו באקסער'ס פנים אזוי, אז דער הונד פערזשמורעט אזש די אויגען, ציהט אָפּ דעם קאפּ און זעצט זיך אזש צו פאר שרעק — — הערסט וואס מען רעדט צו דיר ? ! אָט אזוי, אָ, זאלסטו מיר געדענקען !

אויף דער שוועל פון טהיר, וואס פיהרט צום הויף, בעווייזט זיך חנ'קע. אין דער לינקער האנד האלט זי אונטערגעקליעבען איהר קליידעלע, ווי א גרויסע — — — און טאקע אינ'ם בלויען קליידעלע מיט די ווייסע שטערען — — — חנ'קע הויבט אויף איהר שעהנעם שטאָלצען קאָפּ : הו — אזש אויף אזא הויכען בארג היי קאנסטו ארויפקריכען ! ?

— א גרויסע מציאה ! — — —

— קאָנסטו פון דאָרט זעהן אונזער שטוב.

— אויף וואס דארף איך אייער שטוב ? ! —

— נו, איז וואס ? — — —

— א גאנצע זאך ! — — —

— — — — — — — — — — — —

הימעל און שטערען. און ווי נאָר עס קומט צו דער האנד א שעהן שטעַ־רענדעל, טשעפּעט דאָס ברוך׳ל אן אָן איהרע שווארצע לאָקען, ווערען איהרע לאָקען אָנגעשנורט מיט שטערען, און זיי טראָגען זיך שיינענדיג אין דער לופטען און וויספּערען — — — און ברוך׳ל רייסט פונ׳ם הימעל די שעהנסטע שטערען און מאכט א שנור ארום איהר ווייסען האלז, בראסלעטען אויף איהרע ווייסע הענט און אויך איהרע שיך בעפּוצט ער מיט שטערען, און חנ׳קע פּרעסט זיך צו איהם און שמייכעלט צו איהם מיט איהרע פרישע ליפּען, קוקט אויף איהם מיט איהרע בלויע אויגען.

— חנ׳קע, לאָמיר ראטעווען, לאמיר בעפרייען די שעהנע בת־מלכה!

— וואס איז, ס׳איז איהר דען שלעכט ביים גרויסען ריעז? זאגסט דאָך, אז ער האָט זי ליעב.

— זי ביינקט אבער.

— נאָך ועמען?

— נאָך איהר טאטען, נאָך איהר מאמען.

— ביינקט איך אויך נאָך מיין מאמען, יאָ.

— ביזט דאָך א גוטע — דו ביזט דען א שלעכטע? — — —

— אז איך ביינק אָבער נאָך מיין מאמען!?

— זעה, מיר זיצען דאָך ביידע אויפ׳ן גרויסען, שווארצען אדלער; זעה, ווי גרויס עס שפּרייטען זיך זיינע ברייטע, שטארקע פליגלען. ווי זיי רייסען זיך און פּאטשען: פּה! פּה! פּה! — — — און ווייסט? — זיין בויך איז דאָך ווייס, טאקע ווי א ווייסער פּוך. דאָס איז ער נאָר פון אויבען אזוי מורא׳דיג שווארץ. און מיר פליהען דאָך דורך הימעל און שטערען, און דיינע האָר האָב איך בעדעקט מיט שטערען, און ארום דעם האלז — זיינען שטערען, און ארום דיינע הענד — שטערען און שטערען אויף דיינע שיך. און אָט נעהם איך דיך ארום און אָט גיב איך דיר א קוש — — — וואָס? האסט זיך דערשראקען?! — — — די שטערען וועלען ניט דערצעהלען דיין מאמען — זיי האָבען דיך ליעב, און דער הימעל רעדט ניט — — — און דעם אדלער וועל איך באשווערען. און גאָט—? ער איז דאָך אזא גוטער — — — זיי נאָר דו א גוטע און לאז מיך ראטעווען די בת־מלכה.

וועסט נאָכדעם זי קושען? יאָ....

— אויף מיין ווארט, אז ניט. ווי איך בין א אידיש קינד, אז דאָס

בארג דערפיהלט דאָס און גיט א ציטער. ניט אויף ברוך'ל א ציטער, און עס כאפּט זיך אויף דער הונד אויף די פיס — וואס איז? הא? — — — — נעהמט איהם ברוך'ל ארום, בויגט זיך צו צו איהם, פערמאכט די אויגען און דערזעהט: ווידער רויט — — — עס איז רויט. עס ברענט, עס איז פייער. אלעס איז פייער, פייער! און דערצו פליהט פון ערגעץ אַן א פערשפּעטיגטער זשוק. דער זשוק פליהט און האלט צולאזט אלע זיינע פליגלען און זשומט. פון זיין זשומען ציהט זיך א רויטער שנור — — — אויפ'ן וועג בעגעגענט ער זיך מיט נאָך א זשוק און זיי זשומען אריין איינער דעם צווייטען עפּעס אזעלכעס, פון וואָס ברוך'ל ניט זיך צושראָקען א שטארקען צאפּעל.... די זשוקעס צופליהען זיך באלד, דער אהין, דער אהער, און ציהען זייערע רויטע שנורען אין פערשיעדענע זייטען: זשום, זשום, זשו־ם...

ברוך'ל עפענט אויף א פּאָר צושראקענע אויגען — די נאכט איז קלאר, די נאכט איז בלוי. — און וואס איז מיט דיר ברוך? ! — — — —

— — — פייער? — — — פייער — ? — — — —

— סאיז טאקע שטערען אויף דיין קליידעלע? טאקע אמת'ע שטערען?

נו, יאָ, אזוי זאגט די מאמע. וואָס איז? — — — דו האסט דען ליעב שטערען?

— הי־הי־הי! וויפיעל שטערען אין הימעל! — ענטפערט ער און פעררייסט דעם קאפּ ארויף. — — —

— וואלסט בעסער אנגעזאגט דיין באקסער, אז ער זאל מיר ניט צו־רייצען דאָס קעצעל. — יאָ!

— העסט, אז זי האָט א משוגען קעצעל, איז איהר באקסער שולדיג!

— באלד עפּעס שטעלט דאָס אַן א פּאָר שווארצע אויערען, און די קעצענע אויגען, צוציהט די שטעכיגע וואנסען און הארבעט אוים דעם רוקען משוגענערווייז: און זי טהוט דעם נאָך אַן א רויט בענדעל! — — —

— עס געפעלט דיר ניט דאָס קעצעל? ! — — —

— הם, א שעהן קעצעל!

פון דעסטוועגען האָט דיין באקסער מורא פאר דעם! יאָ.

— מיין באקסער מורא! ? — — —

יאָ, יאָ, ער טאנצט ארום קעצעל, האווקעט, ווארפט זיך צו דער ערד, אָבער צוגעהן צו דעם נאָהענט האָט ער טאקע מורא. יאָ.

— דאָס איז דערפאר, וואס איך הייס איהם ניט, אבער, ווען איך זאל איהם נאָר א זאג טהאָן, הויבט ער דאָך אויף זיין לאפּע און צורייבט דיר דאָס קעצעל אויף שטיקלעך — — — — — — — — — — — — — — —

אין א קורצע ווייל ארום, הויבט זי אויף איהרע אויגען צו איהם ארויף, וואו ער שטעהט דארטען אויפ'ן בארג היי, וואו עס ליגט לעבען זיינע פיס דער גרויסער הונד, און אין איהרע אויגען שטעהען טרערען —

— אוי, ס'ארא לענטע אין דיינע האָר! טאקע א זיידענע?....

זי אבער שטעהט נאָך א ווייל און ענטפערט ניט. און נאָך דעם נעהט זי גאר אין גאנצען אוועק.

ברוך'ל קוקט איהר נאָך און זעהט, ווי זי נעהט זיך דאָס אוועק אזוי נדלות'דיג — זי וויל איהם שוין גאר ניט ענטפערען! — — — און ער דערפיהלט, אז עס בלאזט א ווינטעל — — — אז דער ווינטעל נעהמט ווייך דורך זיינע האָר, גליטשט זיך דורך איבער זיין לייב, און נעהמט זיך דורכגעהן די הייעלאך פון בארג, יעדער הייעלע בעזונדער — — — דער

נאָר אז — — — — דו האסט זיך אזוי איינגע'עקשנ'ט, — ווילסט דוקא פיער דערפער אויף איין מאָל און אין יעדען דאָרף ניט ווענינגער זוי צוויי הונדערט מענשען, און יעדער איינער זאָל דיר איינצאָהלען אזא סומע געלד. כאָטש דו ביזט אפילו גערעכט, ווייל דאן ביזטו מיט אלעם זיכערער, ווייל, אז דו האָסט, ס'הייסט איך מיין, אז די באנק האָט שוין אזוי פיעל געלד און אזוי פיעל מענשען, און אז זי בויט שוין אוים פיער פינף דערפער, און יעדער איינער איז זיך א בעל הבית אויף זיין אייגענער פארם און די באנק העלפט איהם נאָך אוים אי מיט געלד אי מיט מאשי־נען, און העלפט איהם נאָך אויס צו פערקויפען און קויפען, דאן פער־שטעהט זיך, איז מען מיט אלעס זיכערער. און דאָס, וואס דו ווילסט דוקא, אז ס'זאָל זיין ווייט פון א גרויסער שטאדט, איז אויך מן הסתם פון זיכערקייט וועגען. איאָ? וואס? מיינסט איך פערשטעה ניט? און דערצו טאקע זוכסטו דאָך יענע ווייטע פלעצער, וואו עס זאָל זיין פלאַץ פאר נאָך און נאָך דערפער, און מיט דער צייט קאן זיין, וואלט מען דאָך טאקע געקאָנט בילדען אן אידישען שטאאַט. וואָס?—אך, ווען דאָס וואָלט זיך דיר איינגעגעבען! און איך וואונדער זיך טאקע, פאר וואס חנה — — — נו, איך ווייס — — — —

מאקס ווערט אנטשוויגען און געהט א לעננגערע צייט נעבען ברוך'ן און שווייגט. נאָכדעם כאפט ער זיך ווידער:

— א, צו אלדע גוטע יאָהר! אז איך הויב זיך אָן דערמאהנען: — ווער איז צו מיר גליך? עפעס גאר א קליינינגקייט! — חתונה געהאט מיט אזא מיידעל ווי חנה. איך האָב דאָך אלע מיינע יאָהרען וועגען אָט אזא מיידעל געטראכט.... אז איך בין אריין אין דער „אָרגאניזאציע“, האָב איך דעם ערשטען מאָל אזא מיידעל געזעהן — — — און נאָכדעם— ווי!? — — און אז איך בין אָנגעקומען אהער קיין אמעריקא — — — — ווייס איך וואס — — — און אויף וואס, האָב איך געקלעהרט, דארף מען נאָר אין גאנצען חתונה האָבען? וואס איז? מען קריגט ניט, אז מע דארף? און ערשט איצט, אז גאט האָט מיר געהאלפען, — געה, זוייס, נעה ריכט זיך, נעה ווייס, אז איך וועל זיך דארפען פרעגען: צו וואָס האָב איך דאָס געדארפט, נו יא, אדרבא, זאג, צו וואס!

ברוך ענטפערט ווי־ניט־ווי, פרואווט זיך איהם געבען צו פערשטעהן,

II. ווינטער

קאפיטעל 8.

אויף מאָרגען נאָכ'ן „אוטינג", האָט מען זיך געלאזט זוכען „דזשאבס" און מען האָט זיך ארומגעזועהן, אז עס פאנגט זיך אָן „נאָר די רעכטע סלעק", א קריזיס גאָר. באנקען האָבען גענומען אנזעצען, און טעג האָבען אנגעהויבען געהן אזעלכע שווערע, פערוואלקענטע.

— וואס הערט זיך עפּעס, מאקס? — פרעגט ברוך בעגעגענדיג זיך מיט איהם.

מאקס קוקט איהם אָן א צורודערטער.

— גוטער ברודער! עס פייפט. הערסט? — עס פייפט אין אלע ווינקעלעך! הערסט, וואס מע זאגט דיר? — עס איז צרות, עס איז גרויסע צרות.... און ס'איז אזא פערדראסיגע זאך — רבונו של עולם! אויף וואס פאר א וועלט לעבען מיר? וואס הייסט דאָס, א מענש, א געזונטער, א שטארקער, וואס וויל ארבייטען, זאל פלוצלינג בלייבען אָט אזוי אָ? אָן עק מיט א סוף. און דאָס, וואָס די באנקען האָבען גענומען אָנזעצען, דאָס, זאָגט מען, איז זעהר אַ שלעכטער סימן, און דאָ וועט דאָך שוין באלד אנקומען דער ווינטער, הערסט, אויף מיין ווארט — — — וחען דיר וואלט זיך טאקע איינגעגבען דיין פּלאן, איז אזא יאָהר אויף מיר,

האָט אָבער אויף איהם קוים אָפּגעאַרבייט אַ צוויי דריי וואָכען און איז וויעדער געבליבען אָהן אַרבייט. און דאָ איז שוין טאַקע אָנגעקומען דער ווינטער און מאַקס איז געוואָרען פון טאָג צו טאָג אַלץ מעהר נידערגעשלאָגען, אַלץ מעהר פערצווייפעלט און אין הארצען האָט ביי איהם אַזוי מאָדנע געקאָכט, און ער האָט זיך איינפאַך קיין אָרט ניט געקענט געפינען. באַלד עפּעס פלעגט ער אַ ווילדען שפּיי טהאָן פאַר זיך, ווי ער וואָלט דאָס אויף עמיצען געשפּיגען מיט גאַל.

ווי מיאוס עס איז געווען זיין פריהערדיג לעבען, אז א מאן מעג זיך צוזא־מענקומען מיט א פרוי בלויז, ווען ער האָט צו איהר דאָס נויטהיגע רע־ליגיעזע געפיהל, ווייל אז ניט, געהט ער צו דער פרוי, פונקט ווי א חזיר צו דער קארעטע — און...

דאָ אבער רייסט איהם מאקס מיט אמאָל איבער:

— גוט וואס דו האסט מיך דערמאהנט, אויף מיין ווארט. דו ווייסט, אָט א די מיידעל — ביילקע — וואס האָט דיר אויפ'ן „אוטינג" אלץ געשריען, אז דו ביזט א שלעכטער. נו, דו ווייסט דאָך, איך האָב דיר שוין דערצעהלט פון איהר. זאלסט נאָר איצט זעהן! — זי איז דאָך טאקע פערליעבט אין דיר. דו ווייסט? זי זאגט, אז דו האסט אויגען, ווי ביי א קינד. אויף מיין ווארט. און אז ווען דו וואלסט נאָר וועלען, זאגט זי, וואלט זי איהר לעווינ'ען אוועקגעוואָרפען און וואלט געווארען דיינע א כלה מיט אלע אידישע פיטשעווקעס. — וואָס הייסט, זאגט איהר חנה, דו זאגסט דאָך, אז ער איז א שלעכטער מענש? — וויים איך וואס, זאגט זי, איך וואלט איהם געלאזט, ער זאל מיך אויפעסען אָט אזוי — זאגט זי — וואָלט איך איהם אונטערגעטראגען מיין האנד צום מויל — נא. עס! עס מיך אויף אין גאנצען, אין גאנצען! און זי רעדט פון דיר טאקע נאָר ווי פון היץ.

— אָט אָ די מיידעל, וואָס איז רויט געוואָרען אין מיינע הענט?! — פרעגט ברוך, זיך דערמאנענדיג — — —

— יאָ, און אָט א דאס, וואס זי איז רויט געווארען, האָט זי אויך דערמאהנט. זי ווערט גאר קיינמאָל ניט רויט, זאגט זי. — אבער וואס קריכען מיר אזעלכע נארישע געדאנקען אין קאפּ, ברוך, ברוך! זאג אדרבא דו, וואס טהוט מען, וואס עס איז קיין ארבייט ניטא? בעטראכט נאָר, עס וועט דאך זיין אזוי שלעכט. איך וויים.....

— ביזט גערעכט, מאקס, א דאָס, וואס דו האסט ניט קיין ארבייט איז טאקע זעהר שלעכט, אבער פיליכט, אפשר מאָרגען. מע דארף גוט זוכען.

אזוי אבער איז דאָס אוועק א וואך און צוויי, א מאָנאט, און מעהר פון א מאָנאט. נאָך דעם האָט ע..עם מאקס יא געקראגען א „דזשאב". ער

זיין אבער דאָס איז, ווייל מיר דארפען צוגעהן אין א פלאַץ וועגען ארבייט.

באַלד אָבער האָט זיך דערהערט דאָס קלינגען פון טהיר־גלעקעל.

חנה האָט אביסעל צושראָקען א טראַכט געטהון: „ווער קאָן דאָס זיין?“ און אויפ'ן ערגסטען פאַל האָט זי זיך פערפאַנצערט מיט איהר שמייכעל און איז אוועק עפענען די טהיר.

דער קארידאר איז שוין געווען ווי אָנגעפילט מיט דונקעלהייט, און פון זיין דונקעלהייט איז ביילקע מיט איהר ראָזעווען פנים און מיט איהרע אין רינגען געקרויזטע שווארצע האָר, ווי ארויסגעשוואומען אינ'ם שיין פון די נאָך ליכטיגע צימערען מיט פראָסט און פרישער פייכקייט אין די אויגען.

— האַלאָ, בעללאַ! — האָט זי חנה בעגריסט, שמייכלענדיג, און האָט זיך מיט איהר פערנומען אין א צווייטען צימער.

— האלא! חנה, וואס מאכט איהר עפעס? אך ס'א פראסט עס נעהמט דאָס אויף נאכט, א פערגניגען!

און ביילקע נעהמט זיך פאַנאַנדערשפּילען איהר ווינטער־ראָק און רעדט ווייטער:

— ווי עס געהט דאָס אונזערע ציוניסטען! — די גאנצע צייט האָט דאָס געהאלטען אין איין רעגענען, אז עס האָט זיך אויסגעדאכט, היינ־טיגען ווינטער וועט שוין גאר ניט אויפהערען צו רעגענען, און פונקט איצט, פאר זייער באַלל, האָט דאָס מיט אמאָל אנגעהויבע נעהמען פרעסט איינס נאָכ'ן אנדערען. און וואס איז עפעס דער מעהר מיט אייער מאקס'ן?

— גאר ניט — זאגט חנה מיט א שמייכעל און נעהמט צו דעם ראק פון ביילקעס הענט.

ביילקע נעהמט אויף ארונטער דעם הוט פון קאפּ, נעהמט ארויס א קאַם פון די האָר און בעסערט זיך מיט איהם צו די לאָקען, און זאָגט:

— איהר ווייסט, איך רעכען, אז עס וועט זיין זעהר א שעהנער באָל.

— יאָ, איך רעכען אויך אזוי — זאגט חנה און דער שמייכעל פון איהרע ליפען פערשווינדעט ניט, און אָט געהט זי גאָר נאָהענט צו צו ביילקע'ן און דערפיהלט דערביי אין זיך א פלוצלינגע ליידענשאַפט צו ביילקע'ן — איהר נעהמט זיך דאכטען, אז ניט זי, נאָר ברוך קוקט דאָס איצט אויף ביילקע.... און ביילקע זעהט אויס, ווי א יונגערע נאָר וואס

קאפיטעל 9.

איינמאָל, פארנאכט, ווען מאקס איז געקומען פון גאס א דערשלאָגענער, מיט נאָכגעלאָזטע הענט און א פערלאָרענער זיך א וואָרף געטהאָן אויף דער סאָפקע, איז צו איהם צוגעגאנגען חנה און געזאָגט:

— מאקס! ווייסט — איך האָב דאָך פאר זיך געפונען ארבייט!

— וואָ־א־אס!!

— ביי מיין ארבייט איז דאָך נאר איצט „ביזי"!

חנה!... וואס הייסט.... וואס רעדסטו?! חנה!

ער האָט זיך אויפגעהויבען און האָט איהר ניט געקאנט קוקען גלייך אין פנים אריין, האָט ער זיך צוריק אראָפּגעלאָזט אויף דער סאפקע און איז געבליבען זיצען אזוי, ווי א פערטויבטער. די אויגען האָבען געקוקט פאר זיך.

און ביי חנה׳ן אויף די ליפּען האָט זיך איהר שמייכעל בעוויזען. —

זי האָט זיך צוגעזעצט צו איהם. אָבער דאָס מאָל האָט זי אליין ארויפגעלעגט איהרע א ווייסע, ווארעמע האנד ארום זיין האלז און גענומען רעדען צו איהם ווי אַן עלטערע שוועסטער:

— נאר איינער, וואס איז אז א ווייב העלפט אמאָל ארויס?

מאקס האָט א לענגערע צייט ניט געקענט ענטפערען. נאָכדעם אבער האָט ער זיך גענומען טענה׳ן, כמעט בעטען:

— וואס הייסט, א ווייב זאל אויף מיר ארבייטען? — — — — פאר וואס? איך בין דען קראנק? צו איך וויל דען ניט ארבייטען, צו בין איך דען חלילה געווען א שלעכטער, ניט קיין פלייסיגער ארבייטער? און איך וויל דאך איצט אָננעהמען אבי־וואסער ארבייט. און דערצו אָט, אָט, פּילייכט נאָך מארגען, פילייכט נאָך מאָרגען... און ביי ברוך׳ן וועל איך שוין מעהר קיין סענט ניט לייהען — — — הערסט, אויף מיין ווארט — חנה! אויף מיין ווארט! — מאָרגען ארום ניין א זייגער דארף ער דאָ

— זאגט מיר דעם אמת, חנה, ווי מיינט איהר, ברוך וועט מיט מיר וועלען טאנצען?

— דאַס דארפט איהר ביי א י ה ם פרעגען — זאַגט חנה און פרעגט גלייך מיט א שמייכעל:

— וואַס־זשע, איהר האָט זיך טאקע מיט אן אמת פערליעבט אין ברוך׳ן?.....

— איך ווייס ניט, חנה, איהר הערט.... ס׳איז עפּעס אזוי.... נאָר וואס?.... — און ביילקע ווערט מיט א מאָל ווי אפּגעגאסען מיט פייער און צולאכט זיך פלוצלינג: כא, כא! עס פּלאָנטערען זיך ביי מיר די ווערטער! איאָ איך בין א נאריש מיידעל?

פּלוצלינג אָבער דערהערט זיך ביי דער טהיר א הילצערנער גע־לעכטער. די פרויען ציטערען אויף, דרעהען זיך אום און דערזעהען בינעם׳ען נעבען זיך.....

חנה ווערט אין כעס און ווערט רויט:

— איהר ווייסט דאָך, בינעם, אז איך האָב פיינט אָט א די שטיק אייערע!

— אָבער גאָט איז מיט אייך, חנה! דארטען זיצט מאקס מיט אן אראָפּגעלאזטען קאָפּ און ווייס ניט, וואו ער איז איצט אין דער וועלט, און דאָ האָט איהר זיך פאררעדט און זיך אויך, ווייזט אויס, פערגעסען, וואו איהר זייט ערגעץ אין דער וועלט — — — און קיין פייער צינדט איהר ניט אן, מן הסתם פון שטימונג וועגען — — —

מאקס האָט דערהערט ווי בינעם פער׳מסר׳ט איהם, אז ער זיצט מיט אן אראָפּגעלאזטען קאָפּ, איז ער אויך צוגעקומען צו זיי און ברוגז׳לעך געננומען טענה׳ען:

— ווער זיצט דאָס מיט אן אראָפּגעלאזטען קאָפּ? וואס הייסט.... וואָס.... וואס איז דאָ?... א יאָ, חנה, מען דארף שוין טאקע אנצינדען פייער? —

— יאָ, צינדט אָן פייער, און איך וועל געהן מאכען טיי. איהר וועט דאָך בלייבען אויף טיי, בינעם? — זאגט חנה זיך גלייך איבערבעטענדיג מיט בינעמען.

— „שור“, „שור“! — זאָגט בינעם א צופריעדענער און א לאכענ־

דערוואַקסענע שוועסטער.... און הנה דערפּיהלט, ווי צו מאַכען עפּעס אַ בעוועגונג, און זי נעהמט צוריק ארוים דעם קאָם, וואָס ביילקע האָט נאָר וואָס פערשטעקט אין קאָפּ און שטעקט איהם איבער אין אַן אַנדער פּלאַץ, עס זאָל אויסקוקען בעסער, שעהנער — — — —

ביילקע טוליעט זיך צו צו חנה'ן און פרעגט:

— איאַ, חנה, איך בין אַ שעהן מיידעל!

— זעהר! — ענטפערט איהר חנה.

— און איהר וועט דאָך זיין אויפ'ן באַלל?

—יא! — ענטפערט איהר חנה — ברוך וועט מן הסתם אויך זיין.

— טאַקע! — שרייט אויס ביילקע — אַי וועט דאָס זיין גוט! וועט איהר זעהן, ווי מיר וועלען טאַנצען! איך האָב דאָך אזוי ליעב טאַנצען, און היינט ווען איהר זאָלט נאָך זעהן ווי מיר פּאַסט מיין סאַמעטען קלייד! און וואָסער אַ קלייד וועט איהר אָנטהאָן?

— מיין ליכטיג בלוי קלייד מיט'ן ווייסען גאַז.

— ברוך האָט טאַקע זעהר ליעב בלוי?

— וואָס פאַלט אייך איין? — זאָגט חנה אַלץ שמייכלענדיג — מיר פּאַסט בלוי, ווייל איך בין אַ ווייסע. און איהר ווייסט — זאָגט חנה, מיט אַ מאָל ווערענדיג גאָר פרעהליך — איך שטעל זיך דאָך שוין מאָרגען ארבייטען!

טאַקע! אַ שאָד, וואָס איהר האָט ניט געוואָלט געהן ארבייטען אין דעם שאָפּ, וואו איך ארבייט. פּונקט איז היינט געוואָרען ליידיג אַ פּלאַץ נעבען מיר און איך האָב אַ גאַנצען טאָג געטראַכט, אז עס וואָלט געווען זעהר גוט, אויב איהר זאָלט וועלען אנקומען אין אונזער שאָפּ און דערצו מיין איך אַלץ, אז ביי אונז איז פאַר אייך אַ סך בעסער, ווייל איהר קאָנט דאָך נאָך דעם שאָפּ פון אַמאָל און די „פּאָרליידי“ וואָלט אייך געוויס באַלד פעררעכענט פאַר אַן „אַלטער האַנד“ און איהר וואָלט דערפאַר גע־קאָנט אויסמאַכען מעהר ווי אין אַ נייעם פּלאַץ.

— עס דאַכט זיך אייך אומזיסט אזוי אויס, ביילקע. אַ גוטע האַנד מאַכט אומעדום גוט אויס.

— איהר זייט אפשר גערעכט — זאָגט ביילקע און נעהמט ארום חנה'ען פאַר דער טאַליע און פרעגט:

— וואָס־זשע, איך בין ביי אייך קיין פרוי ניט, צו איך בין קיין אי־דישע ניט?

— וואָס זאָל איך אייך זאָגען, מיר דאַכט זיך, אַז איהר קאָנט נאָך ווערען אַ גוט מיידעל. אָדער אפשר איז דאָס, ווייל מיר וואָלט זיך וועלען, איהר זאָלט דאָס זיין...

ביילקע צולאַכט זיך. איהר געלעכטער גיסט אַפּ בינעמען מיט אַ ציטערדיגער ווארימקייט. זיין שטימע ענדערט זיך, ווערט אַביסעל ווייכער און ווארימער, ער נעהמט זי אָן אונטער דער האַנד און זאָגט איבער:

— איהר ווייסט, ביילקע, מיר וואָלט זיך זעהר וועלען, אַז איהר זאָלט דאָס זיין.....

— אָבער מיט וואָס זיינען ביי אייך חנה, אָדער לאָמיר זאָגען, לאה, שלעכט?

— איהר רעדט אַזוי נאַאיוו, ביילקע, זיי זיינען דאָך דאָס טאַקע די, וואָס בעווייזען, אַז אונזערע פרויען זיינען די נידריגסטע, וואָס די וועלט פערמאַגט נאָר. שטעלט אייך פאַר ביי די גוים, ווען אַ אַזאַ מיידעל, ווי חנה, איז פערליעבט אין אַזאַ מאַן ווי ברוך, און דערצו נאָך אַזוי שטאַרק פערליעבט, וועט זי חתונה האָבען פאַר עמיצען אַנדערש? און דערצו נאָך פאַר מאַקסען? ניין, זי וועט פאַרזיצען, אָדער זי וועט גאָר אַוועק אין מאָנאַסטיר, ווייל אויב זי וואָלט געהאַנדעלט אַנדערש, וואָלט זי אויף זיך געקוקט, ווי אויף אַ גאַסען־פרוי. אַ היינטיגע אידישע טאָכטער אָבער האָט גענוג שכל. זי וועט זיך אַזוי ווייט ניט בעגנארעשען. זי וועט חלילה ניט פערזיצען ביז׳ן גרויען צאָפּ...

ביילקע צולאַכט זיך:

— ווי אין כעס איהר זייט דאָס. און וואָס זאָגט דערויף ברוך?

— ער זאָגט — ביי איהם געהט דאָך דאָס שוין אריין אין „אונזער אונטערגאַנג“ — אונזער היינטיגע פרוי איז פערוואַנדעלט געוואָרען אין אַ זי, וואָס וויל מיט איהר לייב מאַכען דעם בעסטען געשעפט, בעזונ־דערס די פרוי, וואָס פאַהרט פון דער אַלטער וועלט אַהער. די בעסטע פון זיי פאָהרט דאָך אַהער מיט אַ בעהאַלטענעם געדאַנק, אַז עס וועט זי אויפ־כאַפּען עפּעס אַ רייכער, אַ מיליאָנער, און וועט זי אריינפיהרען אין זיין

דיגער פון דעם, וואָס חנה, די שעהנע שטאָלצע חנה האָט זיך אויף אַזאַ אופן געווענדעט צו איהם.

חנה איז אַוועק אין קיך צוגרייטען דעם טיי. דער טאָן פון בינעם'ס „שור", „שור" האָט זי אַזוי ווי דורכגעשטאָכען און איבער עפּעס אַ סבה איז דאָס ביי איהר צונויפגעבונדען געוואָרען מיט'ן מאָרגענדיגען באַלל.... דער באַלל, ביילקע, לאה, ברוך, בינעם, נחום, דאָס אַלעם האָט זי איצט גענומען בריהען, ווי זי וואָלט אין זיך איינגעשלונגען הייסע קוילען. זי וועט אויפ'ן באַלל ניט געהן, זי וועט ניט! און ברוך וועט אויך ניט געהן. ניין. זי וועט דאָס ביי איהם פּשוט בעטען, וועט ער איהר צוליעבטהאָן. יאָ, זאָל ער מאָרגען פערברייננגען ביי איהר אין הויז. יאָ, זי האָט דאָך איהם שוין לאַנג אַזאַ זאַך ניט געבעטען. זאָל ער פאַר איהר דערצעהלען פון זיינע מעשיות, וואָס ער טראַכט צום שרייבען. ער האָט דאָך שוין פאַר איהר אַזוי לאַנג גאָרניט דערצעהלט. יאָ, און מאָרגען איז דאָך דער ערשטער טאָג, וואָס זי שטעלט זיך אַרבייטען. און דערפאַר טאַקע בעט זי איהם, אַז ער זאָל פערברייננגען דעם מאָרגענדיגען אָבענד מיט זיי. יאָ, „ווייל מאָרגען איז דאָך דער ערשטער טאָג, וואָס זי ווערט צוריק אַ מיידעל!"— גיט איהר מיט אַמאָל אַ בליץ אויף אין קאָפּ. און עס ווערט איהר פון דעם מיט אַמאָל אַי פרעהליכער, אַי לייכטער. עפּעס אַ שווערקייט שווימט אָפּ פונ'ם האַרצען און זי קוקט דערויף ווי אויף אַ גליקליכען געדאַנק: — יאָ, יאָ, — מאָרגען ווערט זי צוריק אַ מיידעל, אַ מיידעל! יאָ!

נאָכ'ן טהיי האָט בינעם בעגלייט ביילקע'ן אַהיים. אַ לענגערע צייט איז בינעם געגאַנגען מיט ביילקען און ביידע געשוויגען.

— וואָס שווייגט איהר בינעם? — האָט ביי איהם ביילקע געפרעגט. בינעם שווייגט.

— וואָס, איהר זייט אין כעס אויף מיר? — האָט ביילקע ווידער גע־פרעגט.

— אויף אייך ניט. ניין. נאָר אויף אונזערע אידישע פרויען.

— וואָס הייסט?!

— הא, איהר ווייסט גאר ניט, וואָס דאָס איז אַזעלכעס!

ביילקע לאַכט און זאָגט:

— אַט דאָ וואוין איך, אויפ'ן צווייטען שטאָק, רעכטס.
בינעם קוקט זי אָן....
— גוד־ביי! — זאגט זי איהם, געבענדיג די האנד — קומט פון דעסטוועגען אמאָל ארויף צו מיר. אפשר....
אָבער בינעם האָט שוין מעהר ניט געהערט און איז אוועק....
ווען ביילקע איז ארויף, האָט זי ביי זיך געטראכטעט לעוויכ'ען.

פּאַלאַץ מיט דיענער און דיענסטען און דערפאַר טאַקע וועט זי איהם „ליעב האָבען“ און וועט זיך מיט איהם לייגען אין זיין גאָלדען בעט. איהר דאַרפט ענטשולדיגען, טאָמער איז דאָס געזאָגט אַביסעל צו שאַרף, ווייל עס ווילט זיך דעם אומגליק פּשוט אַנשפייען אין פּנים אַריין. און איך זאָג אייך, אַז ברוך איז גערעכט, ווען ער זאָגט: „אונזערע היינטיגע טעכטער פּעהלט לחלוטין גאָט אין האַרצען. די צאינה וראינה, וואָס האָט געהייליגט און געלייטערט אונזערע מאַמעס, האָט אויף זיי אויפגעהערט ווירקען, און אויב עס וועט ניט געשאַפען ווערען אַזאַ מין נייע ליטעראַטור, וואָס זאָל פאַר אונז צוריק ראַטעווען די עהרליכקייט פון אונזערע אידישע טעכטער, זייגען מיר פאַרלוירען, ווייל מענשען, וואָס זיינען ניט אנגעבינ־דען אין קיין העכערער וועלט, האַלטען אין איין פאַלען און ווערען אַלץ שמוציגער, ביז זיי ווערען אין גאַנצען בלאָטע“.

ביילקע'ן געפעלט, וואָס בינעם כעס'ט זיך, וואָס ער רעדט דאָס צו איהר מיט אַזאַ וויכטיגען טאָן און זי צולאַכט זיך און זאָגט:

— אָבער ווי געפעלט אייך דער מיליאָנער, וואָס חנה האָט פאַר זיך אויפגעזוכט?....

— ניין, ביילקע, ערשטענס גיבען זיך דאָך ניט אַלעמענס חלומות איין, און צווייטענס איז דאָך דאָס ביי חנה'ן געווען אַ חשבון גאָר פון אַן אַנדער סאָרט. און דערצו איז נאָך דאָס חתונה־האָבען מיט מאַקסען ביי איהר געווען ווי אַ מין צוגעטראַכטער שמייכעל, מיט וועלכען זי האָט זיך גענומען קוקען אויף ברוך'ן און אויף אונז אַלעמען.... איהר האָט זיך צוגע־קוקט צו איהר שמייכעל? — פאַראַן אַזאַ וואַסער־חיה'לע, וואָס האָט זעהר אַ שוואַכען רוקען, נאָר אַ נישקשה'דיגען מויל און הערנער, און דערפאַר, אַלע מאָל, ווען דאָס קומט אין בעריהרונג מיט די אַנדערע, וועלכע זיינען שטאַרקער פאַר דעם, האַלט עס פאַר זיי שטענדיג גרייט דעם מויל און די הערנער, און דרעהט זיך די גאַנצע צייט אַזוי, אַז מען זאָל חלילה ניט דערזעהן דעם שוואַכען רוקען...

פון דעסטוועגען האָט איהר, ווייזט אויס, נאָך פאַרט ליעב חנה'ען! — ווילט זיך ביילקען זאָגען. אָבער זי דערזעהט, אַז זיי זיינען שוין נעבען איהר הויז — עס קאָן זיין, אַז ביי איהר זיצט איצט לעווין — דערמאַהנט זיך, און זאָגט:

— הערסט, וואָס מיר איז גאָר איינגעפאלען, מאַקס? ווערליג די פענ־סטער זיינען פערפרוירען, איז ווייזט אויס אין דרויסען א גוטער פראסט, און עס וואָלט געווען א יושר, מיר זאָלען היינט גאָר אריינכאַפּען א גליטש! (ווידער דאַכט זיך איהר אויס, אַז זי רעדט ווי ברוך...) און ווייסטו וואָס איך וועל דיר זאגען, דו וועסט זיך דאָך היינט זעהן מיט ברוך'ן, איז, מאך מיט איהם, אז מיר זאלען זיך היינט אבענד טרעפען אויפ'ן סקייטינג רינג אין פּארק. ער וואוינט דאָך ניט ווייט פון דארטען. און דו נעהם מיר ארויס מיינע „סקייטס", שאַרף זיי אָן און מאך מיר, אז זיי זאלען גלאנ־צען, ווי די שפּיגעלעך, ווייל, פערגעס ניט, אַז איך בין דאָך היינט אויפ'ן אייז דיין מיידעל! — וועסטו זעהן, ווי מיר וועלען דאָס היינט א לעב טהאָן!

— נו, און אויפ'ן באָלל?! — פרעגט מאקס פערוואונדערט.

— עי, נאַר, ווער דארף דאָס האָבען דעם באָלל זייערען?! זאג ברוך'ן אז איך האָב דאָס ביי איהם געבעטען, הערסט? און דו זאלסט מיר נאָר קיין נאַר ניט זיין.

מאקס שמייכעלט אונטער, ווען ער בעגעגענט זיך מיט איהרע אויגען. זי אָבער זעהט די געמאכטקייט פון דעם. זי נעהמט זיך פּרואווען פערשיע־דענע אנדערע מיטלען, אָבער עס געהט ניט... און שוין אן אנגעטהאָנענע צום ארויסגעהן, פאַלט זי פּלוצים אויף א פּלאַן: זי געהט ראש צו צו איהם, כאַפּט איהם אָן פאַר די הענט און נעהמט כלומר'שט בייז פאָדערען:

— גיב א לאַך! גיב א לאַך!

מאקס, וואס האָט זיך געהאט פון אנפאנג דערשראקען פון איהר פּלוצלינגען בייזען קעהר, דערהערענדיג, אז דאָס איז אין גאנצען צוליעב א לאַך, האָט זיך טאקע גאנץ הארציג צולאכט.

— העכער, העכער! — האָט זי געגומען שרייען נערוועז, זיך דער־מאָהנענדיג, אז אויך דער איינפאל איז ברוך'ס, ברוך'ס! — „וואָס וויל ער פון מיר האָבען?!" — איז איהר דורכגעפלויגען אין קאָפּ — וואס האָט ער זיך דאָס מיט אמאָל אריינגעזעצט אין מיין פלייש און בלוט? ! — —

און מאקס לאכט און לאכט. און לאכענדיג שרייט ער אויס, אָט דאָס איז איין אנפאל פון א....

— מיידעל — כאפּט זי אונטער.

קאפיטעל 10.

אין דער דאָזיגער נאַכט האָבען די איינוואוינער פון ניו יאָרק, זיך לעגענדיג אויף זייערע געלעגערס, דערפיהלט, אַז דער פראָסט קרעפטיגט זיך, קומט צו זיך אַלץ מעהר און מעהר, און אין־דער־פריה, ווען זיי האָבען זיך אויפגעכאַפּט, איז שוין איבער דער שטאָדט געלעגען אַ ווייסער ווינטער.

— כא־כא! ווי גוט דאָס איז, ווי גוט דאָס איז! — האָט חנה אויס־געשריען גאַנץ פריה אויפשפּרינגענדיג פון בעט און דערזעהענדיג דורכ'ן פענסטער די ווייסע שטאדט.

— זעהסט, מאקס, ווי שעהן עס איז צוליעב מיר געווארען אין דרויסען. גאָט ווייס, אז היינט געה איך צו דער ארבייט, נעהמט ער און שפּרייט פאר מיר אויס זיין וועלט אין ווייסען, און ווי זאגט אונזער ברוך: זיי געבענשט מיין גאָט, זיי געבענשט!

— חנה, אפשר וואלסטו נאָך היינט ניט געגאנגען צו דער ארבייט. פיליכט — — —

— אָ, הער מיר אויף דיינע נארישע שטיק! — זאגט זי כלומר'שט אונגעדולדיג און נעהמט זיך אנטהאָן — האָסט געהערט אביסעל, איך וויל ארבייטען, לאזט ער מיך ניט. וואס מיינסטו בין איך דיר? הערסט! — איך וויל ניט, אז דו זאָלסט מיר גאָר מעהר איבעררעדען וועגען דעם. דו פערשטעהסט, מיר ווילט זיך פשוט צוריק ווערען א מיידעל. שטעל זיך פאָר, ווי גוט דאָס איז. אין גאס און אין שאפּ איז מען א מיידעל און מען לעבט ווי א מיידעל און מען פיהלט ווי א מיידעל און אין דער היים האָט מען זיך א מאן. אזא גוטען, א וואוילען. דאָס איז דאָך א לעבעדיגע וועלט, מאקס, ניט אמת?

מאקס שמייכעלט, איהר צוליעב — — —

און חנה'ן פאַלט איין: וואָס איז דאָס! עפּעס איז זי, דאכט זיך, היינט אין גאַנצען ברוך'יש געשטימט. רעדט, דאכט זיך, אויף זיין אופן!... אָבער זי פערטרייבט דאָס באַלד.

קאַפּיטעל 11.

פאַר ברוך'ן האָט זיך דער מאָרגען אנגעהויבן „עפּעס אזוי מאָדנע":

די לעצטע פּאָר נעכט איז ער וועניג געשלאָפען, און די נאכט פאַר דעם מאָרגען האָט ער בלויז פאַרטאָג געכאַפּט א דרעמעל. גאַנץ פריה האָט ער זיך אויפגעכאַפּט און איז ארויס אינ'ם ווייסען דרויסען און דערזעהן, ווי עס וואַרט אויף איהם א גרויסע גאָלדענע זון. ניט ווייט פון איהם אין פּאַרק ליגט אויפ'ן שנעע צולייגט א גרויסע גאָלדענע זון און וואַרט אויף איהם, ווי זי וואָלט זיינער א געטרייער הונט געווען. — און דאָס האַרץ פאַרגעהט זיך אזש ביי איהם פון ליעבע און פרייד, און ער צושמייכעלט זיך ווי א דערוואַקסענער פון א קינדערישען, חוצפּה'דיגען איינפאַל: — „די זון וואַרט אויף איהם! און ווי זיינער א געטרייער הונט!" און דער פּאַרק, און די בערג, און די בוימער זיינען ערשט אויפ'ם ניי צוליעב איהם אויפגעוואַקסען, אלע אין ווייסען, אלע אין ווייסען. זיי וואַקסען נאָך, זיי צעוואַקסען זיך ערשט איצט פאַר זיינע בליקען, און אָט, וויפיעל ווייסע בערג, וויפיעל פערשנעעטע בוימער! ווי זיי שפּרייטען זיך און בויגען זיך. דער ווינט בלאָזט שטאַרק און פראָסטיג. און אויף א קליינעם ווייסען בערגעל ליגט זיין גרויסע גאָלדענע זון און וואַרט, און שיקט צו איהם אראָנזש־גאָלדענע שאָטענס. די גאָלדענע שאָטענס ציהען זיך צו איהם ציטערדיג — צופריעדען איבער'ן צאַרט ווייסען שנעע און קושען זיינע פיס. — זיי געבענשט דו פרישער, זוניגער, ווינטער־פריהמאָרגען! זיי געבענשט!

ער לאָזט זיך געהן צו דער סטאַנציע פון דער אויבערשטער שטאָדט־באַהן, און דער שנעע שפּיעלט אויס אונטער זיינע פיס זיין יעדען טריט: טריט־טראָט, טריט־טראָט, טריט־טראָט! טריט־טראָט! און עס דאַכט זיך נאָך, ווי פויגעל פּיסשען, ווי טויבען וואָרקען, פידלען שפּיעלען. און דער ווינד נעהמט ארום, האַלזט און גלעט, וואַשט און ווישט און קושט דאָס פּנים, די אויגען, די הענט. — זיי געבענשט! זיי געבענשט, פאַר פראָסט און ווינט, פאַר שלאָף און שנעע. —

— נו, גוט, זאל זיין א מיידעל, זאל זיין א מיידעל.

— נו, גיב מיר נאָך א קוש פאר'ן אוועקגעהן.

— וואָס הייסט? איך וויל דאָך דיך בעגלייטען צום שאפ.

— ניין, איך וועל געהן אליין, ווי א מיידעל.

— וואָס הייסט?... וואס.... אדרבא.... איך מיין....

— ביין, איך וועל געהן אליין.

זיינען פול און פול מיט מענשען, און זיי אַלע זיינען נאַר־וואס אויסגעשלאָ־פענע, און אַלע זיינען זיינע ברידער און שוועסטער, זיינע זיהן און טעכ־טער — זיי שמייכלען אַלע מיט זיין שמייכעל — און אויך פון זייערע אויגען רייסען זיך גאָלדענע פויגעל. גאָלדענע פויגעל פּילען אין די וואַגאָנען, שלאָגען זיך אָפּ און פלאַטערען אויף די פענסטער פון די מויערען, וועלכע לויפען פערביי די וואַגאָנען. גאָלדענע פויגלען פליהען אוועק, שפּרינגען אריין און באָדען זיך אין טייך. און ווי מאָדנע די מיידלעך האָבען זיך דאָס גענומען אָנטהאָן היינטיגען ווינטער! — ווינטער רעק מיט׳ן פוטער ארויס! פון אמת׳ען אדער נאָכגעמאַכטען פוטער. און עס זעהט אויס אזוי קינדעריש, ווי זיי וואָלטען גענומען דער מאמע׳ס פוטער׳ס זיי איבערגע־קעהרט אויף דער לינקער זייט און זיי אנגעטהאָן אויף זיך גלאט אזוי, פון קאַטאָוועס וועגען.... און היטלען האָבען זיי אנגעטהאָן אזעלכע מאָדנע — פון סאַמעט און פוטער האָבען זיי אויפגענעהט אזעלכע הויכע, שפּיציגע קאַלפּאַקען. מיידלעך זאָל זיך דאָס פלוצלינג פערגלוסטען אנצוטהאָן קאַל־פּאַקען! — — — און אונטען איז די גאַנצע שטאָדט איבערגעפּלאַכטען מיט פאַרביגע ריהרעוודיגע מחנות. די גאַנצע שטאָדט, דאַכט זיך, געהט, די גאַנצע שטאָדט ריהרט זיך און געהט... און די מחנות זיינען מיט זון בעפלעקט. — גאָטס ברכה אויף זייערע קעפּ, גאָט׳ס ברכה.

נאָר ווען ער איז אראָפּ אין גאַס און דערזעהן, ווי די מחנות בויגען זיך אריין אין דער ברייטער גאַס און גיסען זיך דאָרט צונויף אין צוויי, נאָך ברייטערע, אונענדליך לאַנגע מחנות, וואָס ציהען זיך אויף ביידע זייטען פון דער גאַס, און די אונענדליכע ריהרעוודיגקייט פון אָט די טונ־קעלע קליידער, ליכטיגע פּנים׳ער און אָט די היט, די קאַלפּאַקעס, און די מאָדנע רעק מיט׳ן פוטער ארויס, און צווישען די ביידע מחנות, די קארס, וואָס לויפען איבער דער לייַנג פון דער גאַס, אַרויף און אַראָפּ, פול געפּאַקט מיט מענשען און קלינגען, און טומלען, און רודערען; און די פוהרען: גע־זונטע, גרויסע פערד, די אנגעלאָדענע וועגען, וואָס גליטשען זיך און קלאַפּען אין זייערע אנגעשמירטע רעדער, און די גרויסע, שווערע רעדער, וואָס קלאַפּען אָן שטיין; און די פערפּוצטע גלעזערנע פענסטער, וואָס שפּיגלען אין זיך אריין אי די מחנות מענשען, אי די גרויסע פערד מיט זייערע אנגעלאָדענע וועגען, אי די „קארס", און צושפּיגלען אזוי די ברייטע גאַס אויף ביידע זייטען און מאַכען זי דורך דעם נאָך גרעסער,

ער איז אריין אינ׳ם עלעווייטעד־באהן.

דער באהן — א קייט וואַגאָנען אַנגעשלאָסען איינער צום צווייטען — נעהמט זיך יאָגען אין דער הויך, אויף זיין אייזערנער בריק. די זון לויפט איהם נאָך פון צווישען די בוימער פון פארק, שפרינגט איבער די בערג, פערלויפט אָפט אויפצופריהער... און עס זעהען זיך אונטער דער בריק פעלדער, הייזלעך מיט פערשנעעטע דעכער און זיין זון, זיין גרויסער גאָלדענער הונט שפרינגט איהם נאָך. זי שפרינגט און קאטשעט זיך איבער די ווייסע פעלדער, איבער די ווייסע דעכער — — — און אָט פאָהרט ער אריין אין די הויכע גאסען, וואס הויבען זיך נאָך מיט טויזענ־דער קעפּ העכער פון עלעווייטעד. ער פאָהרט צווישען גאסען, וואָס וואקסען אין הימעל אריין! — איהם נעהמט זיך דאכטען, אז ער פאהרט צווישען שטעדט, וואס הייגגען אין דער לופטען — — — און די גרויסע, לאנגע בריק איז ווייס פערשנעעט, און איבער איהר ציהען זיך לאנג און ווייט זעקס ריינע, אייזערנע פאסען, וואס בלאנקען אונטער דער זון אין גאָלד און אין זילבער. זיין באהן פאהרט אויף די מיטעלסטע צוויי און מיידט אוים די אנדערע באהנען, וואס טראגען זיך אָן פוןביידע זייטען. זיין באהן לויפט, ווי זי וואלט וועלען איינרייסען די וועלט, און די ווייסע בריק, דאכט זיך, נעהמט מיט שרעק לויפען אנטקעגען און שווינדט אונטער די רעדער. ער פאהרט פון צפון אויף דרום און אין דעם איי־גענעם וועג לויפט אויך, ניט ווייט, דער שטאדטישער מזרח־טייך, וואס ווערט פערפראָרען בלויז ביי די ברעגען און אין מיטען איז ער, ווי עס וואָלט גאר קיין פראסטיגער ווינטער אויף דער וועלט ניט געוועזן. די זון און דער טייך פערשווינדען אלע מאָל. און אין די עקען פון די גאסען, וואָס שניידען איבער די שטאָדט פון מזרח אויף מערב, שפרינגען זיי ווידער ארוים. די זון זוכט אויף זיין פענסטער. שפרינגט צו צו איהם און קושט איהם ליעב און דער טייך שמייכעלט דערביי ציטערדיג־פריש, ווי א גליקליך צופריעדענע מאמע. און באלד פערשווינדען זיי ווידער. זיי בלייבען ערגעץ אונטען, און ביי דער נעקסטער גאס שפרינגען זיי ווייטער ארוים און ער שמייכעלט זיי אנטקעגען: — מיין שעהנע זון, און דו, שעהנער, גאָלדענער טייך! און פון זיינע אויגען נעהמען זיך רייסען גאָל־דענע פויגעל — א פינטעל מיט די אויגען, און עס פליהען ארוים א פּאָר גאָלדענע פויגעל, און אָט נאָך א פּאָר און אָט נאָך א פּאָר. די וואגאנגען

— פאר וואס לאזט איהר אונז ניט לעבען? וואס ווילט איהר פון אונז האָבען? וואס ווילט איהר האָבען? — — —

— איהר זייט דאָך א קלוגע מיידעל, איז פאר וואס ערגערט איהר זיך אזוי פון מיין ניט לאזען אייך „לעבען“?

ביילקע שווייגט און ברוך רעדט ווייטער:

אפשר דערפאר, ווייל איהר אליין זייט אינוועניג אין זיך ניט גאר צופריעדען?... איהר פערשטעהט, איך רעכען, אז יעדער מענש וויל זעהן זיין אייגענע געשטאלט וואס ריינער, און עס איז נויטיג פאר יעדען מענשען צו פיהלען די רגע פאר אט דעם „לעבען“ אייערען און נאָך דעם, כאָטש אפילו גאָר אונבעוואוסט, אז עפּעס טהוט ער א זאך, וואָס איז גרויס און לויטער.... שטעלט זיך פאר — א מענש עסט, איז דען עסען־לעבען? ניין, עסען איז א מיטעל אויף צו לעבען.

ביילקע מאכט זיך ניט וויסענדיג און פרעגט:

— וואס הייסט?

ברוך קוקט זי אָן, ווערט אביסעל בייז, כאטש ער שמייכעלט, און זאָגט:

— ווען איהר עסט, איז דען עסען לעבען? איז דען דאָס עסען דער זין פון לעבען? וואלט איהר וועלען מען זאל אויף אייך זאגען: איהר לעבט אויף דער וועלט, כדי איהר זאָלט עסען? — ניין; ווייל עסען איז בלויז א מיטעל אויף צו לעבען. און דאָס וואס איז א מיטעל טאָר ניט און קאן ניט געמאכט ווערען פאר א צוועק. און וואָס איז דער מענש, וואָס לעבט זיינע טעג אין פוסטע ליידענשאפט אָהן א שום רעליגיעזען געפיהל, אָהן א שום צוועק?

— גוואלד, וואס פאר א שלעכטער מענש איהר זייט! ווי איהר ווילט פון גאר ניט וויסען, ווי איהר ווילט זיך מיט גארניט רעכענען. זעהט איהר דען ניט, אז די אומשטענדען זיינען אזעלכע, אז מען קאן ניט.

— אז מען קאן ניט — רייסט איהר ברוך איבער — לעבט מען ווי א ריינע, אידישע טאָכטער.

— כא־כא, — צולאכט זיך ביילקע — „ווי א ריינע אידישע טאָכ־טער“. איהר זייט דאָך נאָך א קינד, אויף מיין ווארט. זעהט איהר דען ניט, ווי עס זעהען אויס די פערזעסענע מוידען, וואס האָבען אפּגעלעבט זייערע יאָהרען ווי ריינע אידישע טעכטער? דערשרעקט איהר זיך ניט פאר

ברייטער, אונענדליך ברייט און לאנג, איז ברוך געבליבען שטעהן א פער־ווירטער, אין הארצען האָט געגומען בריהען א פייער, א בייז, א ביטער פייער: זאל ער בענשען, צו זאל ער שעלטען?

— וועמעס ארבייט איז דאָס? גאָט'ס צו דעם טייוועלס?

— און וויפיעל מענער בלאסע, פערמאטערטע? און וויפיעל מיידלעך דארע, פערעלטערטע?

און ערגעץ דארט, וואו די לאנגע גאס לאזט זיך אראָפּ צום ים, שטעהט דער גרויסער ריעז געפּאנצערט אין שטאהל און אין אייזען, ווייט אויסגעוואקסען איבער אלעמענס קעפּ און האלט אין זיינע גרויסע, אייזערנע הענט די לייצעס פון אַט די אלע מענשען און טרייבט און שרייט: מיינע פערד! מיינע פערד!

אונגליקליכע! אין גאָט, וואָס קאָן זיין גוט ווי א גאָט און בייז ווי א גאט, האָט איהר זיך שוין באלד פערגעסען. אי איהר, אי די בעלי־בתים אייערע, איז ביי וועמען וועט איהר מאנען אייערע אלע טענות?

— — — ביי אט דעם ריעז פון שטאהל און אייזען? אונגליקליכע, פער־שאָלטענע! ווער וועט לעשען אייערע פייערען? ווער וועט היילען אייערע וואונדען?

— הי! גאָט מיינער! ווי א מענש פערטראכט זיך דאָס אביסעל! אַט דאָס הייסט א דיכטער! אוי, ווען איהר וואלט נאָר ניט געווען אזא שלעכטער — זענט איהר דאך זעהר אן אריגינעלער מענש, אויף מיין ווארט.

ברוך קוקט זיך אום און דערזעהט נעבען זיך ביילקען:

— א גוטען מארגען, ביילקע!

— הערסט, ער האָט זיך ערשט דערמאנט צו ענטפערען!

ברוך קוקט אויף איהר א שולדיגער.

— אָבער ווען איהר וואָלט נאָר ניט געווען אזא שלעכטער מענש, ווי איהר זייט — — — איך וואלט דאך געפאלען צו אייערע קניע, איך וואלט געקושט אייערע פיס.

געזאגט האָט זי די ווערטער מיט א שפּאסיגען טאָן. און האָט גע־מיינט, אז עס וועט אוועקגעהן פאר א שפּאס, האָט זי זיך אבער בעגעגענט מיט זיינע אויגען און איז רויט געווארען.....

— איז מיט וואס בין איך דאָס טאקע אזא שלעכטער?

אַז איך געה אין אַ גראָבען ווינטער ראָק.... און דערצו גיט נאָר אַ קוק, ווי די לאַנגע גאַס מיט די מענשען לאָזט זיך דאָס דאָרטען בארג אַראָפּ און ארויף. זעהט דאָס דען ניט אויס ווי צוויי פאַנטאַסטישע בוימער, וועמעס צווייגען עס גיסען זיך צונויף אין טהאָל, ציהען זיך ביז אונז און נאָך ווייטער פון אונז, וועמעס צווייגען עס ציהען זיך אויף אין אַלע גאַסען, ס'אַרא מאָדנע בוימער, ס'אַרא מאָדנע בליהונג! ס'אַרא מאָדנע שפּיעל פון פּנים'ער און קליידער. און פאַר וועמען איז אָט דאָס שפּיעל, אויב ניט פאַר'ן טייוועל? אונטער די פיס ביי זיי איז דאָך שוין לאַנג קיין שנעע ניטאָ, צו ווייסען זיי פון ווייסער צאַרטקייט, צו ווייסען זיי, אַז אונטערן שטאָדט שטעהען איצט ווייסע פעלדער, ווייסע בערג מיט ווייסע פערשנעעטע בוימער, וועלכע הויבען זייערע צווייגען צום הימעל? און וויפיעל פון זיי וועלען נאָך פיליכט היינט פערברענט ווערען? און ווער זאָל דערויף אויפפּאַסען, די בעאַמטע? אָדער יעדער איינער פון זיי ווייס דאָך, אַז אויב ניט ער, וועט אַן אַנדערער צונעהמען דעם כאבאר. — און ווייסט איהר ניט פאַר וואָס אַזאַ מיידעל ווי איהר, וואָס איז אין „דער היים“ מן הסתם, ווי אַנדערע אַזעלכע מיידלעך, געווען אַן איבערגעבענע רעוואָלוציאָנערקע, פון וועמעס אויגען עס האָט געלויכטען אַ הייליג פייער, פאַר וואָס איהר האָט זיך דאָס דאָ מיט אַמאָל געגומען צו „לעבען“? איז דאָס אפשר ניט דערפאַר, ווייל אויך איהר האָט זיך אַרומגעזעהן, אַז דאָס שפּיעל איז דאָ פאַר'ן טייוועל? פאַר'ן טייוועל, וואָס איז געפּאַנצערט אין שטאָהל און אין אייזען?

— אַזוי, אַזוי דרעהט איהר זיך דאָס אַרויס פון מיין שאלה. — שרייט ביילקע אויס. — באַ־כאַ — און עפּעס אַזוי פלוצלונג רייסט זי אַרויס איהר האַנד פון זיינער און גיט זיך אַ שטעל פאַר איהם:

— זאָגט מיר נאָר, וואָלט איהר ניט געהאַט קיין חשק מיך אויפצועסען אין גאַנצען? ! אָט איך וואָלט זיך פאַר אייך אויסגעטהאָן אַ נאַקעטע, אָט גלייך איצט, אין מיטען גאַס? — — —

— איהר וואָלט זיך דאָך חלילה פערקיהלען, זאָגט ברוך זיך בעהערשענדיג.

— ס'אַרא גוטער איהר זייט! און איהם נעהמענדיג צוריק אונטער'ן אָרעם זאָגט זי — ניט אמת, איך בין עפּעס אַזאַ מאָדנע? — מען קאָן זיך נאָך פאַר מיר איבערשרעקען?

זייערע גרויע האָר, פאַר זייער צונויפגעפּרעסטע ליפּען, פאַר זייערע אויגען און פאַר זייער פערגעלטע און פערטריקענטע לייבער?

— דאָס איז דערפאַר, מיין פריינד, ווייל זיי האָבען דאָס געטהאָן אלס אן אפּקומעניש, און ניט דערפאַר, ווייל עס איז שעהן, ווייל עס איז אן אידעאל, און ווייל מען קאן מיט מעהר שטאָלץ קוקען אויף דער וועלט, ווען מען איז אונשולדיג, ריין, ווי ווען מען איז פערשמירט אין זינד. און דאָס וואס איהר זאגט: אומשטענדען, יא, — די אומשטענדען דאַ אין שטאָדט זיינען זעהר שלעכטע, און דערפאַר שריי איך דאָך ראטעוועט זיך, ראטעוועט זיך פון אָט דעם פייער, וואס וויל אייך פערלענדען.

— נו, פרעג איך אייך, איהר ווילט, אז איך זאל ווערען א פאַרמערקע, איך זאל מיט אָט די הענט זיך נעהמען גראָבען ערד? — און דערביי שטרעקט זי איהם אוים איהר הענטעל מיט די לענגליכע ראזעווע פינגער, און זי טראגט איהם די האנד גלייך צום מויל — — —

ברוך שמייכעלט:

— ווי ווענינ איהר פערשטעהט נאָך אלץ, ווי ווענינ איהר ווייסט, און ווי פערלוירען איהר זייט.

— נו, נו, זייט ניט אין כעס אויף מיר. זאגט מיר בעסער, מען מעג דאָך אייך נעהמען אונטער'ן האנד?

— נו, געוויס מעג מען, פאַר וואס דען ניט?

זי לענט אריין איהר האנד אין זיינער, און געהט מיט איהם אזוי א ווײַלע, און עס פאלט איהר איין צו פרעגען:

— איך האָב געהערט, אז איהר האָט פיינט מיידלעך וואס פודערען זיך און וואָס קייען „טשואינג־גאם", און אז פאַרפומירען האָט איהר דוקא זעהר ליעב?

— איהר פודערט זיך דען?

— זעהר זעלטען.

אין א ווײַלע ארום הויבט זי אויף איהרע אויגען ארויף צו איהם.

— ס'אַרא מאָדנער מענש איהר זייט! מיין קאָפּ גרייכט דאָך אפילו ניט ביז אייערע אקסלען. און ס'אַרא מאָדנע האנד ביי אייך! זאגט מיר, פיהלט איהר מיין האנד? — — — איך מיין — — — מיין האנד איז דאָך אזא ווארעמע? — — —

— וואס מאַכט איהר זיך נארעש ווי א קינד, זעהט איהר דען ניט,

האָבען זיך שטיל צובויגען. עס האָט געזאָלט זיין א שמייכעל — — — — עס האָט זיך בעוויעזען א שמאָל פּאַסיקעל איבער איהרע ווייסע, נערוועז־ ווייסע ציינער. זי האָט זיך אבער קלוג א דרעה געטהאָן און אָפּגעזאָגט:

— עי געהט..... איך האָב קיין צייט ניט. גוד־באַי!

— אוי, וואס פאר שלעכטער מענש איהר זייט, ווי אלע ווערען דאָס לעבען אייך רויט, מען קען דאָך נעבען אייך משוגע ווערען! גאָט מיינער! וואָס ווילט איהר האָבען?

ווען ברוך איז אריין אין די קלענערע אידישע גאסען, האָט ער נאָך דאָרטען געטראָפען שנעע, און אויפ'ן שנעע — גרעסערע און קלענערע קו־ פּעס מיסט און פּעסלאך מיט מיסט און אַש. קינדער מיט ביכער אונטער די הענט האָבען זיך געאיילט אין „סקול". און ערגעץ איז א אינגעלע, פון היימליכקייט וועגען, איבערגעשפּרונגען איבער א קופּע מיסט, און גלייך נאָך דעם, איבער נאָך איינער. און אָט האָט א הוליע געטהאָן דער ווינד און זיך גענומען צוטראָגען די קופּעס איבער דער גאנצער גאס. די אשעס האָ־ בען זיך גענומען טראָגען אין דער לופט, איין פּעסעל איז געשטאַנען אזוי שלעכט, אז עס האָט זיך א דרעה געטהאָן א פּאָר מאָל און גלייך א פאָל געטהאָן, ארויסוואַרפענדיג די אשעס. דער ווינד האָט זיי אויפגעכאַפּט און האָט זיי פאַנאַנדערגעבלאָזען איבער דער לאַנגער גאס צוזאַמען מיט די שטיקלעך שמוציגע פּאַפּיר, וואס ער האָט אויסגעריסען פון די קופּעס.

— און אָט דאָ וואוינען מענשען! — טראַכט ברוך מיט גאַל — און אָט דאָ וואוינען מענשען, און שפּייען זיך ניט איינער דעם צווייטען אין פּנים אריין! כאַ־כאַ, וואו זיינען מיר דאָס? אויף וואס פאר א וועלט?

און אָט שפּאַרט א אידעל מיט א אידישער באָרד א פּושקאַרט. דער ווינט רייסט זיין באָרד און די קינדער צולאַכען זיך הילכיג: „לוק עט דהאַט שיני, לוק עט דהאט שיני!" — און אָט העלפּט נאָך גאָט, אז דער ווינד רייסט אראָפּ דעם אידענ'ס היטעל. די קינדער צולאַכען זיך נאָך הילכיגער. דער איד שטעלט אַוועק דעם פּושקאַרט און לאָזט זיך לויפען נאָך דעם היטעל. איינער א „סמאַרטער" אינגעלע פערלויפט אויפצופּריהער כאַפּט אויף די היטעל און וואַרט, און ווען דער איד קומט צו, בעהאַלט דער אינגעלע די היטעל אויף הינטען און נעהמט פאר איהם טאַנצען און

נו, געווים! עפּעס א קליינינקייט! — זאגט ברוך סארקאסטיש, זי אויסמעסטענדיג מיט די אויגען. — אבער ווי, איהר האָט נאָך ווייט צו געהן?

— איהר ווילט שוין פון מיר פּטור ווערען? — — — —

נו, נארישקייטען! איך דארף נאָך באלד זיין ביי מאקס'ען. ער ווארט געווים אויף מיר. איך דארף מיט איהם אין א בעשטימטער צייט צוגעהן אויף א פּלאטץ, טאָמער וועט זיך פּיליכט דארטען עפּעס מאכען.

— איהר ווייסט? חנה געהט דאָך שוין היינט צו דער ארבייט?

— יאָ? — וואוהין? טאקע אין דעם זעלבען שאפּ וואו איהר אר־בייט?

— ניין, זי האָט דוקא געוואלט אזא שאפּ, וואו קיינער קען זי ניט. שאט! אָט געהט זי דאָך!

ברוך האָט דערפיהלט, ווי אין זיין הארצען וואלט עמיצער שארף א ציה געטהאָן עטליכע אָנגעצויגענע פעדעם — — — יא, יא, אָט לויפט זי — — —

— חנה איז טאקע כמעט ווי געלאפען: זי האָט קיין צייט ניט. זי האָט זעהר קיין צייט ניט.

— וואָס כאפּט איהר אזוי? ס'איז נאָך פריה — זאָגט ביילקע.

— ניין, ביי אונז הויבט זיך דאָך אָן פריהער. און איהר, ברוך, זעהט זיך היינט מיט מאקס'ען, ער האָט אייך עפּעס צו דערצעהלען.

— וואָס איז?

— זעהר א וויכטיגע זאך — — —

— קאָנט איהר דאָך מיר איצט גלייך זאגען — זאגט ברוך, וועלכער דערקענט, אז די „וויכטיגקייט" איז א געמאכטע.

— ניין, — זאגט זי בלאס, שמייכלענדיג — איהר מוזט זיך מיט איהם אליין זעהן — און זי מיידט דערביי אויס צו קוקען אויף ביילקען — — —

— וואָס, איהר זייט ברוגז אויף ביילקען? — האָט ברוך בדעה צו מאכען שפּאס, נאָר ער דערמאנט זיך, אז חנה וועט דאָך געווים גלייך רויט ווערען, און ער פרעגט:

הייסט דאָס א סוד?

אָבער חנה איז גראד דערפון ערשט רעכט רויט געווארען. די ליפּען

קאַפּיטעל 13.

דעם גאנצען טאג איז ברוך געווען זעהר נערוועז, און מיט וועמען ער האָט זיך נאָך דעם בעגעגענט, האָט ער געמוזט ענטפערען א תירוץ, אז ער האָט זיך די לעצטע עטליכע נעכט ניט אויסגעשלאָפען, און ערשט פארנאכט, ווען ער איז געקומען צו זיך אהיים, האָט זיך זיין אונרוהיגקייט גענומען איינשטילען. וואס נעהענטער עס איז געוואָרען צו נאכט האָט דער פראָסט גענומען ווערען אַל'ץ שטארקער און פרישער, און ווען די נאכט איז צוגעפאלען, איז ברוך שוין געווען אויף אזוי ווייט אן „אנדערער", אז ארויסקוקענדיג פונ'ם פענסטער, האָט ער גענומען טראכ־טען, אז די וועלט איז א לעגענדע, און אז איצטער, אין דער נאכט, איז זי א ווינטער נאכט לעגענדע. און אין קאפּ האָבען זיך גענומען דרעהען גע־דאנקען און בילדער וועגען „זיידען פראָסט" און דעם פעטער שנייער, ווי אָט דער גרויסער ריעז־פראָסט מיידט אוים, דעם בלאסען פעטער שנייער, מיידט אוים זיינע בליקען, און דער פעטער שנייער קוקט טאקע עפּעס אזוי מאָדנע, גלייכגילטיג, מיט בליקען פון ווייטע, אפענע פעלדער, און טאָמער בעגעגענט זיך מיט איהם דער שטארקער פראָסט, לאָזט ער אָפּ הענט און פים — — — און ווי מאָדנע דער היינטיגער טאג האָט זיך אָנגעהויבען! — אויף יעדער גאס אן אנדער זון, אויף יעדער גאס א נייע זון! און אט זיינען איצט נעבען איהם אלע זונען! וויל ער — נעהמט ער זיי צונויף, נעהמט זיי צונויף אין זיינע הענט, אויף זיין ברוסט, און געהט מיט זיי ארויף איצט, אין דער נאכט, אויף א הויכען ווייסען בארג, און ווייזט זיך פאר די מענשען — א ריעז מיט אזוי פיעל רויטע און גאָלדענע זונען אין זיינע הענט — — —

יאָ, א שעהנער מארגען איז געווען דער היינטיגער! און וואס עס איז געווען נאָכדעם, דאס היפּט ער איבער, דאָס וויל ער ניט געדענקען. און ער גיט זיך איבער צו בילדער, וואס וועבען זיך פאר איהם פון נאָהענט און פון ווייט, און פון הארצען שטייגען דערביי טענער, אזעלכע געזונגטע און

רייסט איהם פאר׳ן באָרד און רייצט איהם און שרייט: „שיני־וויסקי, שיני־וויסקי“.

— ווארט, ווארט די לויפער, איך וועל דערצעהלען דיין מאמען, — נעהמט דער איד שרייען, ציהענדיג זיך צו דעם היטעל.

— „שאַט־אַפּ“ — שרייט אוים דער אינגעל און גיט א שליידער דאָס היטעל פון זיך. אן אנדער בויטשיקעל לויפט צו. ער וויל אויך הנאה האָבען פון דער שמחה, אבער דער איד האָט שוין אין צייט אונטערגעכאפּט די היטעל און זיך גלייך געלאזט צו זיין „פּושקארט“, שעלטענדיג אמעריקא און די אידישע „ממזרים“ און די וויסטע פרנסות...

— נישקשה, נישקשה! — שמייכעלט ברוך — דעם אינגעל׳ס טאטע, קאן זיין, טהוט אָן יעדען שבת טלית און תפילין, ווייל ער וויל, אז זיין קינד זאל וויסען, אז ער בעלאנגט צו א „סוירט׳ן ניישאָן“.....

קאפּיטעל 14.

ביילקע איז געגאַנגען אהיים פון דער ארבייט א שמייכלענדיגע, א טאַנצענדיגע. זי האָט אלץ געטראַכט, ווי זי וועט זיך אנטהאָן, ווי זי וועט זיך פערקאַמען, ווי זי וועט דאס היינט אויסזעהן אויפ'ן באָל, און זי האָט פון זיך הנאה געהאט, און איהרע אַקסלען האָבען זיך פון מאָל צו מאָל אויפגעהויבען, זיך צונויפגעצויגען, ווי זי וואָלט זיך געפיהלט ארומגענומען פון הנאה.

זי נעהמט פאר זיך זעהן דעם באָל. די טענץ, די בעקאַנטע און אונ־בעקאַנטע פּנים'ער.... עס פערשטעהט זיך, אז ברוך וועט דארטען אויך זיין. און גוט וואס זי האָט איהם אין דער פריה גאר ניט געזאָגט וועגען באָל. ווי ער וועט דאס איבערראַשט ווערען!... און ווי, אז ער וועט דארטען ניט זיין? ער וועט שוין דארטען געוויס יאָ זיין — בעשליסט זי מיט א שמייכעל אויף איהרע פולע, רויטע ליפּען און מיט א צופריעדענעם גלאַנץ אין די אויגען. און חנה האָט דאָך נעכטען אויך געזאָגט, אז ער וועט זיין.

אָט דאָס איז אביסעל א מאָדנער בחור — טראַכט זי ווייטער וועגען ברוך'ן. האסט געזעהן, א מענש זאָל זיך דאס ביי איצטיגער צייט נעהמען רעדען וועגען גאט! און טאַקע גאר ווי פון טייטש־חומש ארויס! און מעשה'לעך שרייבט ער, אז עס קומט איהם פאר זיי אויסקושען יעדען אבר! און ער איז דאָך אזא גרויסער, אזא שווערער, און פונדעסטוועגען, ווען דו געהסט נעבען איהם, פיהלסטו, ווי איהם אָנצוכאַפּען פאר'ן פּאָלע. דיר דאכט זיך אלע מאָל אויס, אז אָט העבט ער זיך אויף און פליהט אוועק פון דיר. איהר פּנים צושמייכעלט זיך נאָך פרישער. — מען דארף דאָס איהם טאַקע אזוי זאגען: „איהר ווייסט ברוך, איהר זייט דאָך עפּעס אזא מאָדנער, ווען מען געהט מיט אייך, פיהלט מען, ווי אנצוכאַפּען אייך פאר'ן פּאָלע. עס דאכט זיך אלע מאָל אויס, אז האָט העבט איהר זיך אויף און פליהט אוועק". — קאָן זיין, אז בינעם איז גערעכט, טראַכט זי ווייטער,

ליעבע, גוטע, געטרייע און צופריעדען־פערביינקטע. עס קומט אריין דער בעל־הבית׳טעס הונד. אָבער ברוך, א פערוואבטער, א פערזונגענער ריהרט זיך ניט פון ארט. דער ווייסער הונד גערט צו, קוקט איהם אָן. שמעקט זיינע טריט איין מאל און נאָך אמאָל, און ער לעגט זיך אוועק לעבען זיינע פיס.

און נאכדעם, אז ברוך האָט זיך אנגעטהאָן, האָט גענומען זיינע גליטשערס, און איז ארויס — האָט איהם בעגעגענט א בלויע, פרישע ווינ־טער־נאכט, א ווייסע ווייט, וואָס האָט זיך געצויגען אויף מיילען און מיילען, איבער בערג און בערג און האָט אריינגעשטראהלט אין דער בלויער נאכט. — — —

און די נאכט האָט זיך געהויבען שטיל און זיכער ביז צום ווייטען הימעל און האָט זיך צו איהם געצויגען און געפרעסט, און דער הימעל האָט זיך איבער איהר געשפרייט ווי א פערשטערנטער בלויער ים.

און דער פראָסט האָט געוועלטיגט אין דער נאכטס בלויער לופט, האָט פערכאפּט דעם אטהעם און געמאכט פידלען דעם שנעע אונטער די פיס. און האָט געשטארקט די אדערען, האָט אנגעצויגען די מוסקולען, געקרעפ־טיגט דאָס בלוט, און געמאכט פיהלען פראסטיג, ברענענדיג.

בערג ווייסע, מיט בוימער נאקעטע, פערשנעעטע האָבען זיך געהויבען דאָ און דארט, שטילע, לעבעדיגע און האָבען זיך צופריעדען גע׳חבר׳ט מיט דער קרעפטיגער, טיעפער בלויקייט, וואס ארום זיי און וואס איבער זיי: —

— זיי געגריסט די קרעפטיגע, בלויע ווינטער־נאכט! זיי געגריסט!

און דער שטארקער ריעז, דער זיידע־פראָסט, קלאפּט דערפאר אָפּ דעם ערשטען גרעסטען בארג אין פלייצע:

— וואויל, וואויל, מיין קינד! — וואויל, און שפּאנט ווייטער.

האָט זי נעהאט א געפיהל, ווי זי וואלט מיט זיך מיטגעבראכט א טייערען אוצר.

די מיסעס האָט פאר איהר געעפענט די טהיר, געענטפערט אויף איהר גוט אבענד און זיך פערוואונדערט:

— וואָס, איהר האָט דאָ קיינעם ניט בעגעגענט?!

— ניין.

— דאָ האָט דאָך עמיצער געווארט אויף אייך, און ער איז נאָר וואס ארויסגעגאנגען.

ביילקע איז געבליעבען שטעהן א פערוואונדערטע. זי האָט זיך דער־מאָנט, איהר האָט זיך געגומען דאכטען, עמיצער האָט זי בעגעגענט אויף די טרעפּ, און האָט זיך ווי א שאָטען צוגעפּרעסט צו דער וואנט, ווען זי איז פארבייגעגאנגען.

ווי האָט ער אויסגעזעהן? — פרעגט ביילקע ביי דער מיסעס א פערוואונדערטע, כאָטש זי האָט שוין ביי זיך אין דער מינוט אפּגעמאכט, אז דאָס איז געווים געוועזן בינעם.

— אזא בלאסער, מיט רויטע ליפּען, און אזוי הויך — זאגט די מי־סעס, אויפהויבענדיג איהר האנד, אביסעל העכער פון איהר אייגענעם קאָפּ — אָבער ס'איז גארניט — בערוהיגט זי די מיסעס, — ער האָט געזאגט, ער וועט דאָ באלד זיין נאָכאמאָל.

ביילקע איז אריין אין איהר צימערעל, אראָפּגעווארפען פון זיך דעם ווינטער־מאנטעל און אנגעצונדען פייער. אויפ'ן טיש איז געלעגען א צעטעלע:

„איך בין דאָ ערשט געוועזן. איך וועל דאָ באלד ווידער זיין. איהר געהט דאָך געווים צום באלל“.

בינעם.

ביילקע האָט דאָס איבערגעלעזען און האָט זיך צולאכט.

— איהר געהט באלד עסען, בעלא? — פרעגט זי די מיסעס.

— יא, איך וועל נאָר נעהמען א וואנע.

— איהר וועט פריהער נעהמען די וואנע?

— יא.

— וואס איז, איהר געהט היינט ערגעץ?

— יאָ. היינט איז דאָך דער ציוניסטישער באלל.

זיך דערמאָהנענדיג, וואָס בינעם האָט איהר אַמאָל געזאָגט וועגען ברוך'ן: אז די אלע מעשיות וועגען גאָט האָט דאָס ברוך בלויז פאר'ן פשוט'ען עולם, און פאר זיך האָט ער עפּעס א מין „רוים", „ווייטקייט" און „פייער, פייער!" — אָ, ווייסט זיי ביידען דער גוטער יאָהר!

פונדעסטעוועגען, אויגען האָבען זיי ביידע שעהנע, אי ברוך אי בינעם, עפּעס אזעלכע קינדערשע. זיי וואָלטען זיך נאָך ביידע געמעגט שפּיעלען אין זאמד — — — און וואָסער א פראָסט עס איז היינט! — גיט זי א טראכט, זיך אומקעקענדיג, ווי עס פריהרט דער ווארעמער אטהעם, וואס שפּארט זיך ארויס פון איהר נאָז, פון איהר מויל, און זי דערפיהלט זיך גוט און ווארעם אין ווינטער־ראָק.

פאר איהר און אונטער איהר ציהען זיך מענשען אהן אן אנהויב און אהן א סוף. די בעלויכטענע קארס, וואס לויפען ארויף און אראָפּ איבער די לאנגע גאסען, זיינען ערטערווייז פערשאטען מיט שנעע. דער עלעוויי־טאָר, זיינע בעלויכטענע וואגאנען, וואס זיינען געשלאָסען איינער אן אנ־דערען, טראגען זיך אויף די אייזערנע בריקען, איבער אלעמענס קעפּ, ווי גרויסע, זשיפּענדע שלאנגען, וואס זיינען פערקאוועט אין שטאָל און אין אייזען — — — די גרויסע פערפּוצטע פענסטער זיינען פול מיט ליכט און גיסען זייער ליכט אויף די כוואַליענדע מענשען־מחנות, וואס טראגען זיך און טראָגען זיך פארביי; און די מענשען־מחנות ווערען אָבגעגאָסען מיט ליכט; און די מענשען־כוואליעס ווערען פערשפּיגעלט און פער־פלעקט מיט ליכט.

ביילקע שטעלט זיך אפּ נעבען איינעם פון די פערפּוצטע פענסטער. זי שטעלט זיך אפּ און פערקוקט זיך אויף א בלוי זיידען העמד, וואס איז שעהן פאנאנדערגעשפּרייט צווישען אנדערע שעהנע פרויענזאכען. זי קוקט אויף דאָס בלויע העמד און דערמאָנט זיך מיט א שמייכעל אין ברוך'ס ליעבע צו בלוי... און אָט דערזעהט זי נאָך אן אנדער, א געל־ווייס מיט בלויע פאסען ארום ברעג, — „זי זעהט אין גאנצען אויס ווי א אידי־שער טלית" — פאלט איהר איין. — אָי, אויף מיין ווארט, ער וואלט דאָך פאר איהר משוגע געווארען.

און ביילקע איז אריין אין קראָם און געקויפט דאָס העמד. און ווען זי איז געקומען אהיים מיט דעם פערפּאַקטען העמד אונטער'ן אָרעם,

קאפיטעל 15.

נידריגער, צווישען די בערג, אויפ'ן אייז־ראנד, גליטשען זיך שוין חברה, פרישע, יונגע, וואַרפען זיך איבער מיט ווערטער, טומלען, לויפען, שוועבען איבער'ן אייז. און עס קומען נאָך אָן אַלץ נייע און נייע, זעצען זיך צו אויף די בענק, וואָס אַרום ברעג, און טהוען אויף גיך אָן די שטאָלענע גליטשערס, און וואַרפען זיך אויפ'ן אייז. און אז מען גליטשט זיך דורך דעם ערשטען ראנד, ווערט מיט אמאָל ווארעם — ווארפט מען פון זיך אראָב די אויבערשטע ווינטער־קליידער און מען דערפיהלט מיט אמאָל אזוי לייכט. אזוי פערגעניגענדיג גרינג, כאטש פליה! לאזט מען זיך פליהען איבער'ן אייז, אויף די גוט געשארפטע, בלאנקע גליטשערס. מען נעהמט זיך טראָגען שנעל און שנעלער, איינע הינטער די אַנדערע, איינע פאר די אנדערע, און ווער גאר צוזאמען: איינער אָן דעם צווייטען, איינער אָן דעם צווייטען, אין א לאנגער, ריהרעוודיגער קייט, וועלכע טראגט זיך שנעל און האסטיג, און ווער עס גליטשט זיך האנד אין האנד אין דער ברייט, ווי א לעבעדיגער פארקאן — — — און די בלוטען צואוואַרעמען זיך אַלץ פרישער, לעבעדיגער און וואַרימען צופריעדען די היוט פון די קרעפטיגע, יונגע לייבער. און עס ווערען צופלאַמטע באקען ליידענשאַפטליך געקושט, געביסען פון דעם שטארקען פראסט און די ברוסט אטהעמט פריי, פריש, גערן, און דאָס הארץ נעהמט שלאָגען מוטהיגער און אַלץ צורייצטער, ווילדער רייצט דער ווילדער פראסט.

איז עמיצער צופריעדען, גילטשט ער זיך שטארק, איז עמיצער אויף עפּעס אין כעס, גליטשט ער זיך אויף צו־להכעיס, נאָך שטאַרקער.

אָט האָט עפּעס איבער'ן אייז לויז א קלונג געטהון. דאָס איז ביי א מיידעל, אין מיטען יאָגען זיך מיט איהר חבר'טע, אַרונטערגעפאַלען איין גליטשער. דאָס מיידעל פאַלט, די חבר'טע פרואווט זי אונטערכאַפּען און ספּאַטיקעט זיך אליין, איין מאָל און נאָך אמאָל און לאזט דערביי א פּאר מאָל ארויס א מיידלעשען קוויטש. זי לאזט די הענט אין דער לופט און

— אזוי, — ציהט אוים די מיסעס מיט א שמייכעל, אפּגעהענדיג פון דער טיר.

ביילקע האָט צופאַקט און פון דאס ניי גענומען בעטראַכטען איהר איינגעהאנדעלט זיידען העמד. דאָס העמד איז איהר נאָכאַמאָל זעהר גע־פעלען געווארען. און איצט האָט זי אויסגעדריקט איהר צופריעדענהייט דערמיט, וואס זי האָט פערשפּרייט דאָס העמד אויפ׳ן בעט און זיך גע־נומען אויף איהם שפּריצען פּארפומען.

נאכדעם איז ביילקע אריין אין באד צימער, פון דאָס ניי אויסגעוואַ־שען די מילך־ווייסע וואַנע און אָפּגעדרעהטביידע קראַנען. דאָס וואסער האָט מיט א פּאטשעריי גענומען פאַלען אין דער וואנע אריין. דאָס צימער איז באלד געווארען פול מיט וואסער־גערויש, און וואס ווייי־טער איז דער גערויש געווארען אלץ שווערער און טיעפער. זי האָט זיך אויף שנעל גענומען אויסטהאָן, און נאָך איידער אין וואנע איז געווען גענוג וואסער איז זי שוין געשטאנען אין גאנצען אַן אויסגעטאָנענע אינ׳ם ליכטיגען צימער. די פּארע האָט זיך אין ווייסע, ווארעמע וואלקענדליך גענומען הויבען פון דער וואנע, זיך שפּרייטען איבער׳ן צימער. און זי, א ווארעמע, א ראזעווע, מיט א שווארצען געקרויזטען קאפּ איז ארומגענומען געווארען פון ווייסע וואָלקענלעך.

א ווײַלע איז זי אזוי געשטאַנען, ביז זי האָט זיך מיט א שמייכעל דערמאנט, אז זי זעהט שוין מן הסתם באלד אוים, ווי איינע פון ברוך׳ס זונען־טעכטער, וועלכע בעווייזען זיך ביי איהם אויפ׳ן הימעל נאָכ׳ן רעגען, האָט זי זיך געכאפּט און אין גאנצען פערדרעהט דעם הייסען קראַן. די ווייסע פּארע האָט באלד אויפגעהערט שלאָגען. זי האָט דעוויל גענומען און מיט האָרנאדלען זיך העכער ארויף פערשטעקט איהרע געקרויזטע, שווארצע האָר. און אז זי איז אריין מיט די פיס אין וואַסער, איז א גרויל אריבער איהר לייב, און זי איז געבליעבען שטעהן אן אויסגעצויגענע. דאָס וואסער איז געווען אביסעל צו קאלט. די קראנען זיינען שוין געווען פערדרעהט. אין באָד־צימער איז געווען ליכטיג און שטיל, נאָר אָט האָט זיך דערהערט דאָס קלינגען פונ׳ם גלעקעל ביי דער אריינגאנג־טיר. די טיר האָט זיך געעפענט און עס האָט זיך דערהערט אַי בינעם׳ס אי לעווין׳ס שטימען, האָט זי נאָך א ציטער געטהאָן און גלייך דערויף אויך א שמייכעל גע־טהאָן און זיך מיט אמאָל אראָפּגעלאזט און זיך אויסגעצויגען אין וואסער.

באלד ווארפען זיך די צוויי נייע פּאָרלעך צווישען די גליטשערס, און עס הייסט — צוויי בלונדע בחורים האָבען זיך אויף אַ ספּאָרטישען אופן בעקאַנט מיט צוויי פרעמדע מיידלעך, וועלען אין איינעם פערברענגען אַ צופריעדענעם אבענד אויפ'ן אייז־ו־אַנד און וועלען זיך נאָכדעם צו־געהן און, קאָן זיין, אַז זיי וועלען זיך קיינמאָל מעהר ניט בעגעגענען, אָדער זיי וועלען אָפּמאַכען זיך צו טרעפען דאָ נאָך אַ מאָל און נאָך אַ מאָל, ביז זיי וועלען נאָכדעם נעהמען „ארויספאַהרען" צוזאַמען. — — — —

ברוך'ן איז דער פאַל זעהר געפעלען. קען זיין, אַז אַט אויף אַזאַ אופן האָט זיך אַמאָל חנה בעקענט מיט מאַקס'ן; זי האָט דאָך איהם דער־צעהלט, אַז זיי האָבען זיך געטראָפען אויפ'ן אייז — — — און — — — — און נאָכדעם האָבען זיי זיך אויפגעהויבען און זיינען אַוועקגעפלויגען. — און פליהען — — — אָט זיינען זייביידע; האַלטען פאַר זיך געשלאָסען די הענד, ווי אין טאַנץ. ווי שעהן עס נעהמט זי אַרום איהר ווייסער, וואָלענער סוועטער! ווי רויט צופלאַמט זיינען איהרע ווייסע באַקען! און ס'בלישטשען מיט פרישער פייכקייט איהרע ווייטע אויגען. עטליכע טונ־קעלע האָר האָבען זיך ארויסגעשלאָגען איבער'ן שטערען פון אונטער איהר ווייסען, פוטערנעם הוט און זיינען בעדעקט געוואָרען מיט ווייסען פראָסט. — חנה!! און ס'אַרא קלוגע, שלאַנקע בעוועגונגען זי מאַכט דאָס! — — גליטשער קוקען זיך אום, און לאָזען ז־ך נאָכ'ן פּאָרעל: פערלויפען אויף־צו־פריהער און בלייבען אויף אַ ווייַלע הינטען; פערלויפען פון רעכטס, פערלויפען פון לינקס, און עס שווינדעלט אין די אויגען דאָס בלאַנקע שטאָל פון אונטער אַלעמענס פיס, וואָס שלייפען אַרום איהר מיט אַ מאָד־נעם גערודער דאָס יונגע, קרעפטיגע אייז, און דאָס אייז לאָזט פון מאָל־צו־מאָל אַרויס מורא'דיגע קלאַנגען, ווי עס וואָלט זיך דאָרט און דאָ אין שטיקער שפּאַלטען, אָדער פער'כשופ'טע, שטילע, ווי עס וואָלטען פּלוצלונג ערגעץ ביי אַ פידעל־שפּיעלער סטרונעס פּלאַצען. — — —

ברוך'ן טהוט דאָס הנאה, און אויך ער נעהמט אַן אַנטהייל אין דעם צולאָזטען געלויף, ווי אויך ער וואָלט צום ערשטען מאָל „דאָס מיידעל אין דעם ווייסען סוועטער" דערזעהן — — — און אָט האלט ער שוין לענגער ניט אויס, פערלויפט פון לינקס, און הייסט זיך געבען איהר פרייע האַנד, און — מען לאָזט זיך אין דרייען.

באלד ווערט ער קאַפּריזנע, ווי אַ צופּעסטשעטע קינד: — מאַקס זאָל

קאַן קוים כאַפּען דאָס גלייכגעוויכט. לויפט באַלד אונטער א בחור, כאַפּט אונטער די צווייטע און העלפט זיך אויפהויבען דער ערשטער.

— איהר האָט זיך א קלאַפּ געטהאָן? — פרעגט דער בחור.

— ניין, ניין! — ענטפערט זי מיט א לייכטען שמייכעל, — גאַר ניט.

— אז איהר גליטשט זיך אליין.... ווערטעלט ער זיך.

— כאָ־כאָ־כאָ־כאָ!

— כאַ־כאַ־כאַ־כאַ!

צולאַכען זיך די מיידלעך.

— איז עס דעריבער?!

— ס'הייסט! — — — געוויס! — מיידלעך. און אַט אין אזא נאַכט, — און אויף אזא גוטען אייז — — — אליין — — — דאַרפען פאַלען — — —

— כאַ־כאַ־כאַ־כאַ!

— כאָ־כאָ־כאָ־כאָ!

און באַלד גליטשט זיך צו נאָך אַן אנדער בחור, רויט, צופלאַמט, מיט'ן ארונטערגעפאַלענעם גליטשער אין האַנד און מישט זיך גלייך אריין:

— נו, וואס איז דאָ צו לאַכען?! — — —

— אָט האָסטו דיר נאָך אַן אנדערען!

— אויף איהר אזוי?

— נו געוויס! — ענטפערט כלומרשט ערנסט דער ניי־צוגעקומע־נער. — איהר קענט דען צושרויפען אַ גליטשער ווי מען דאַרף? איך בין זיכער, אַז ביי אייך וועלען זיי אויך באַלד אַרונטערפאַלען — און ער גיט איבער דעם איינציגען גליטשער דעם ערשטען בחור און נעהמט זיך גלייך בעקוקען די גליטשערס פון דער צווייטער.

דער פראָסט ברענט, די מיידלעך לאַכען, בעהאַלטען זייערע הענד אין די מופטעס, די בחורים אַרבייטען פלייסיג. — האַלט אַ בחור איין פוס אין האַנד און שרויפט אָן דעם גליטשער, שטעהט דאָס מיידעל נאָר אויף איין פוס. גיט זי זיך אַ וויכנע און לאָזט אַרויס אַ קוויטש. זי האָט מורא, זי זאָל ניט פאַלען — שפּאַרט זי זיך אָן מיט איהר ברוסט אינ'ם בחור'ס אַקסעל. און אַז עס לויפט פון ערגעץ אָן אַ בעקאַנטער, אָדער גלאַט אַ כוואַט, שרייט ער אויס מיט אַ קנאַה'דיגען ניגון: „אָה, יו קיד!“ און פליהט פאַרביי שנעל, שניידענדיג דאָס אייז אַלץ ווייטער און ווייטער.

סען איבער'ן גרינליכען אייז — — — ברוך הויבט אָן פיהלען חנה'ס האנד דורך די הענדשקעס. — ס'ארא האנד! סארא האנד! — — —

וואַרפט ער אָפּ פערביטערט די האנד, דרעהט זיך ארויס פון זיי, גליטשט זיך אָפּ אין א זייט צום ברעג און בלייבט דאָרט אליין... בערג און בוימער — — — ווייכע עלעקטרישע לאָמפּען, וואָס בלענדען דעם ווייסען שנעע ארום — שווארצע שטאַמען מיט נאַקעטע צווייגען, וואָס ציהען אויס זייערע שאָטענס ברייט און לאַנג איבער'ן צוקרעלטען אייז, אונטער די פיס פון די גליטשער; אָט דאָרט לויפט וואָס אריבער פון איין בארג צום צווייטען, — א הינטעל? — — — און א לאַנגער בלויער שאָטען לויפט איהם נאָך איבער'ן קלאָרען שנעע... אָט איז דאָס שוין אויפ'ן צווייטען בארג. עס פערשווינדעט. און ווידער שא. — ווידער בוימער, ווידער ווייסע בערג און בלויער רוים, און ווייטע פייערלעך, און א גערויש, ווי מען וואָלט אויף שטיינערנע רעדער ברייטע און לאַנגע מעסערס שארפען — — — און אָט דערהערען זיך קלאַנגען פון א שטאָדט-זייגער: באַ־אַ־אַם; באַ־אַ־אַם — — — און עס צוקאָט־שען זיך, עס צוטראָגען זיך די קלאַנגען, צושווימען זיך אין דער פראָסטיגער לופט, באָדען זיך, טוקען זיך — באַ־אַ־אַם! באַ־אַ־אַם...

— און אָט לאָזען זיי זיך אראָפּ, לעגען זיך אויס אויפ'ן שנעע, קיילעכדיגע, רויטע — — — און זיי קוקען צוגליהט אין דער בלויער וועלט: באַ־אַ־ם! באַ־אַ־אַ־ם! — — און אָט פערגעהען זיי זיך, בע־האלטען זיך שטיל אויס אינ'ם טיעפען שנעע, נאָר די לופט געדענקט נאָך לאַנג — באַ־אַ־אַ־ם! באַ־אַ־אַ־ם — — — — — !

און אין הארצען נעהמט זיך צינדען פייער! עס ווערט איהם מיט א מאָל אזוי באנג. — כאָטש רייס ארויס דאָס הארץ און שליידער דאָס אין ווייסען שנעע אריין! און זאָל אויפ'ן שנעע שטעהן דער רויטער פלעק, און זאָל ער רייצען און שרייען: פייער, פייער!.. — — — און דער טונקעל־בלויער הימעל איז פערשאָטען מיט גאַנצע קופּעס שטערען, און זיי קוקען אלע אראָפּ אזוי אָנגעשטעלט, אז עס פיהלט זיך ווי אָט, אָט... אָט־אָט, און עס נעהמט רעגענען מיט שטערען... און דער ווייסער שנעע ווערט פעררעגענט מיט שטערען — — —

ער דערמאָהנט זיך:

— ווי האָט איהר דאָס אויפגעכאַפּט אָט דעם בחור, חנה?

געהן אויף דער זייט און ער אויף יענער, און האָט גלייך חרטה און בייט זיך אָפּ צוריק — — — און אַט פאַלט איהם איין, און אין מיטען לויף גיט ער זיך מיט אַ מאָל אַ שטעל אָפּ, אַזוי אַז זיי שלאָגען זיך אַלע צונויף און פאַלען.

און זיי גיבען איהם אַלץ נאָך, פערגיבען איהם אַלעס. נאָך מעהר, — זיי בלייבען גליקליך, צופריעדען פון אַלץ, בעזונדער זי. — — —

— מיין גאָט, ווי צולאָזען איהר זיינט דאָס היינט! וואָס איז דאָס מיט אייך?! — זאָגט זי און לאַכט צופריעדען.

— אויף מיין וואָרט, ער איז היינט פּשוט משוגע! — צושרייט זיך מאַקס. — האָסט געהערט אַזוינס! מילא, איין מאָל אַ הכמה!

— נעוועך מיינד! אונזער ברוך איז אַלרייט! גערעכט — אַז הוליען איז הוליען! און זי קוקט דערביי שעלמיש, קוקט דאַכט זיך מיט אין גאַנ־צען איהר שלאַנקען לייב, מיט איהרע ברוסטען, מיט אין גאַנצען איהר פערצאַפּעלטער נאַקעטקייט. — — —

— נו, אַלזאָ, רב ברוך, געגוג! אַצינד זייט שוין אַ מענש — — — גוט! — — און זי דערלאַנגט איהם איין האַנד, מאַקסען די צווייטע און שטעלט אַרויס אויף־צו־פריהער איהר ברוסט, בויגט אונטער אַ פוס און הויבט אָן:

— איינס, צוויי! איינס, צוויי! שטאַרקער!! איינס, צוויי! איינס, צוויי! און עס זעהט אויס: זי איז אַ ווייסער פויגעל, און זיי — איהרע צוויי שוואַרצע פליגעל. — — —

און עס שוועבט דער פויגעל אין דער בלויער נאַכט, צווישען ווייסע בערג און שטערען און שרייט: איינס, צוויי! איינס, צוויי! ווערט ווילד און שרייט: איינס, צוויי! איינס, צוויי! ווערט צורייצטער, ווילדער און צושרייט זיך: איינס, צוויי!! איינס, צוויי!! שטאַרקער! שטאַרקער! ס'אַראַ פראָסט! או־הו — הוך! — וואָס איז מיט דיר, פויגעל? ווייסער, גוטער פויגעל? און דאָס אייז אונטער די פיס האַרטעוועט זיך, שטאַרקט זיך, וועט, דאַכט זיך, באַלד פּלאַצען פון שטאַרקייט.

און דאָ און דאָרטען ברענען אויפ'ן אייז־רונדע רויטע פייערלעך — אויף צו דערצעהלען, אַז יענע פּלעצער זיינען געפעהרליך. — קוקען די פייערלעך, ווי רויטע וואונדען, און וועלכע עס ציהען זיך בלוט־רויטע פאַ־

צוימגט ער זיך שנעל און שנעלער, און דערפיהלט באַלד יענע גוטע ווא־רעמקייט. — ווידער בריהט דער פראָסט זיין צופלאַמטען פּנים, ווידער אָטהעמט זיך מיט חשק און כח. און ער סטאַרעט זיך צו האַל־טען נאָר צווישען פרעמדע, קוקט אויף פרעמדע פּאָרלעך, אויף פרעמדע מיידלעך — — — באַלד אָבער נעהמט ציהען אַן אנדער ווינט. עס ווערט לינדער, און עס נעהמען פאַלען פּוכקע, ווייסע שנייען — — —

„דאָס האָט מיין גליקגילטיגער פעטער־שנייער זיך געגומען שפּרייטען זיין נעץ", — גיט ברוך אַ טראַכט, און עפּעס מיט אזא געפיהל, ווי ער וואָלט דאָס אויסגעשריען הויך, אַז אַלע זאָלען דאָס הערען און זיי גע־וואָרענט:

„היט זיך פאר מיין גלייכגילטיגען פעטער שנייער! דאָס איז דער פעטער שנייער!"

די גליטשערס נעהמען זיך יאָגען פלייסיגער און ווערען אַלץ מעהרער פערפּלאָנטערט אין דער ווייסער נעץ. עס ווערט שווער צו זעהן עטוואָס ווייטער פון זיך — — — לויפסט, לויפסט, און פון דער ווייסער נעץ איז זיך ניט אַרויסצורייסען! — — —

די שנייען, דאכט זיך, בעפאַלען ברוך'ן:

„ברוך! דאָס, וואָס דו האָסט געוואָלט האָבען, פון וואָס דו האָסט זיך אָפּגעזאָגט, וואָס מען האָט ביי דיר צוגענומען, בלייבט אויף אימער און אייביג דיינס. עס לעבט, וואַקסט און צובליהט זיך אַלץ ליעבער און שעהנער, פאר דיר.

„זיי ווייט — זיי גלייכגילטיג".

„קורצזיכטיג, נאַריש איז די לײדענשאַפט".

„מיר שנייעלעך, מיר — דאָס געשפּין פון דיין בלאַסען, גלייכגיל־טיגען פעטער־שנייער...

ברוך'ן אָבער האָט דאָס ווידער גענומען טראָגען צו חנה'ן... און אויפ'ן וועג, זי זוכענדיג צווישען דעם געוועב פון שנעע און מענשען, דערמאָהנט ער זיך: „און ווי זי האָט דאָס היינט אין דער פריה אויסגע־מיטען, אַז ביילקע זאָל נאָר ניט וויסען, אַז היינט פאָהרען זיי זיך גלי־טשען! — — — און אָט דאָס פּאַסיקעל איבער איהרע צייהן — — — אך, חנה, חנה!

ער האָט זיי געטראָפען וואַרטענדיג:

— מיר האָבען זיך געטראָפען אויפ׳ן אייז.

— אזוי !...

— וואָס אזוי ?

— גאָר ניט !...

און חנה׳ן האָט א קלונג געטהאָן דער „גאָר ניט". ער נעדענקט נאָך, ווי זי האָט צועפענט איהרע בלויע אויגען... און באַלד האָט זי די אויגען צועפענט ברייטער... און נאָכדעם — א קלוגער קוק פון אויבען־אַראָפּ און אַן ענטפער: — הו־הו !!! — — —

פון הימעל רייסט זיך פּלוצלונג אָפּ א גרויסער שטערען און לאָזט זיך מיט אַמאָל אַראָפּ פאַר ברוך׳ס אויגען, ווי א צורייצטע, ווייס־צו־גליהטע שלאַנג.

ברוך ציטערט אויף און דערפיהלט א ריס אין האַרצען און, דאַכט זיך — א ביטערקייט אין נאָז. און נאָך איידער ער קוקט זיך אום, גיט וואָס, מיט א מאָל, א שרעקליכען קלאַפּ ! — — —

— פּף — פּפּפּאַף ! — עס דערהערט זיך א מורא׳דיגער גערודער, און א רעווע ווי פון א ווילד־צורייצטען לייב — — — אויף איינעם פון די ווייטערע בערג שפּרינגט מיט א מאָל אַרויף א שוואַרצער לאָקאָמאָטיוו. א ווייסער שיין פון א רעפלעקטאָר לויפט צושראָקען פאַר׳ן לאָקאָמאָטיוו, פון קוימען זעצט א ווייסער רויך מיט שטיקער דיקע, גאָלדענע פלאַמען — שוואַרצע וואַגאָנען ; ליכטיגע פענסטער ; פּנים׳ער טאַנצען, שפּרינגען — — — עס האַלט זיך איין וואַגאָן אַן אַנדערען, איינער אַן אַנדערען אין א צוצווינגענער, לאַנגער קייט, און איבער זיי פליהט און קנייטשט זיך א ווייס־גרויער, מיט גאָלד־געמישטער פּאַס פון קוימען׳ס האַסטיג־שלאַ־גענדען רויך, און אַט גיט זיך די ראַשיגע קייט מיט׳ן פּאַס רויך א שליי־דער אהער, אהין — — — עס דערהערט זיך ווידער אַן אויפּטריים־לענדער רעווע און — — — עס בלייבען צווישען די נאַקעטע בוימער בלויז עטליכע ווייסע וואָלקען רויך. — און ברוך צושמייכעלט זיך פון די איבערגעבליענע וואָלקען רויך. — — —

— קאַלט. וואָס, צום טייוועל, האָב איך זיך דאָ אוועקגעשטעלט ! זיינע גליטשערס זיינען צוגעפרוירען צום אייז.

ער רייסט זיך אָפּ, לאָזט זיך צוריק אריין צווישען די גליטשערס. ער איז אויסגערוהט און וואָלט וועלען לויפען, אנטלויפען פון זיך אַליין ;

— וואָס איז? איהר ווערט שוין נערוועז? — פרעגט זי און צו־שמייכעלט זיך מיט איהר שמייכעל. — — —

און אַט בויגט זי זיך צו צום ברעג, נעהמט אָן אין האנד א ביסעל פרישען שנעע, פעררייסט דעם קאָפּ ארויף און נעהמט זיך שיטען דעם שנעע אין מויל אריין. און בשעת זי שיט דעם ווייסען שנעע אויפ'ן רויטען, צושפּרייטען צונג, ציהט זי זיך אזוי קלוג, ווי זי וואָלט געוואָקסען ארויף, אינ'ם שיין פונ'ם עלעקטרישען לאָמפּ, וואָס פאַלט אויף איהר פריש־ווייסען פּנים און צייכענט אויס א גרויסע, שיינענדע ראָד ארום איהר און ארום זיי אלעמען. און דערביי האַלט זי די אויגען נאָר א ביסעל אָפען און שמייכעלט. — — — —

מאַקס לויפט צו צו איהר:

— נו, פרעג איך דיך, חנה, איצטער, אז דו ביזט אזוי צוהיצט. נו וואָס, אדרבא, זאָג שוין דו, ברוך, וואָס? — — — —

— נא דיר אויך א ביסעל און זיי ניט אין כעס! — רופט זי זיך אָפּ און טראָגט צו א האנד מיט שנעע צו מאַקסעס מויל.

דער עולם צושמייכעלט זיך. עפּעס א פרעמדער בחור, וואָס שטעהט ניט ווייט פון זיי — ווייזט אויס, צוליעב חנה'ן — צולאַכט זיך גאַנץ הויך. חנה קוקט זיך אום אויף דעם פרעמדען — — — —

— אָה! איהר ווילט אויך א ביסעל?! — פרעגט זי ביים פרעמדען, זיך דערביי אויסציהענדיג, ווי זי וואָלט געשטאַנען ניט אויף איהרע גלי־טשערס, נאָר אויף אזעלכע מין פויגעל־פיס. — — — —

— אָה! געווים! — זאָגט דער בחור, צוקומענדיג נעהנטער. — אָבער איך וויל ניט „א ביסעל", נאָר א גאַנצען „לאָט".

— מיין מאַן אָבער האָט שוין צוגענומען אין גאַנצען, — זאָגט זי, אָנווייזענדיג אויף מאַקס'ען.

דער בחור „פערשטעהט", אַז דאָס וואָרט „מאַן" איז בלויז צוליעב „שפּאַס", און ספּאָרטיש שמייכלענדיג לויבט ער זי פאַר דעם געלונ־גענעם שפּאַס — — — — און באַלד דערויף לאַדט ער זי איין:

— קומט, לאָמיר כאַפּען א לויף.

ברוך'ן איז דעם ספּאָרט'ס וואַגען דוקא געפעלען, נאָר ער האָט עפּעס

— האַלאָ, ברוך! זעה נאַר, אַט איז ער דאָך, דיין פערלאָרענער.

— וואו זיינט איהר דאָס פערפאַלען געוואָרען?

— א צום טייוועל! ווי דער שנעע פאַטשט אין די אויגען אריין!

— און דער הימעל איז כמעט אין גאַנצען לויטער! — — —

— ס'האָט דער ווינד, מן הסתם, ערגעץ אָפּגעריסען א בוואַליע שנעע און טראָגט זיך מיט איהר אַרום.

— און ס'קאָן נאָך לאַנג אזוי אָנהאַלטען?

— עס וועט באַלד אריבערפליהען. אַט, עס ווערט שוין שיטערער.

— און דאָס אייז איז דערוויילע געוואָרען ווי בעשמירט מיט בוימעל!

— איך האָב בעסער ליעב, ווען דאָס אייז איז טרוקען. דאַן הערט זיך געזונטער, ווי פיס שניידען אזוי געשמאַק דאָס אייז — זאָגט ברוך.

— און דערביי וואָלט נאָך געפּאַסט, — כאַפּט אונטער חנה, — אז איהר זאָלט נאָכמאַכען מיט'ן צונג: הורה־, הוררר! — — —

אזוי זיינען זיי אָפּגעשטאַנען א וויילע. און ס'האָט אויסגעזעהן, ווי זי וואָלט געווען א פעלדמאַרשאַל. זיי — ברוך, מאַקס און נאָך א פּאָר אַנדערע בעקאַנטע, זיינען איהרע פליגעל־אַדיוטאַנטען, מיט וועלכע זי וואַרפט זיך גוטמוטהיג איבער מיט א וואָרט. — און זי איז אזוי גוט, אז זי קלינגט פאַר זיי אויך אויס, פון מאָל צו מאָל, איהר כשוף'דיגען: כאַ־כאַ־כאַ און כאָ־כאָ־כאָ! און דאָס אייז־פעלד פאַר זיי איז פול מיט בע־וועגונג, מיט טומעל און געזאַנג:

שרייענדיג, רעדענדיג און זינגענדיג טראָגט מען זיך אום אין פער־שיעדענארטיגע פיגורען.

מענשען יאָגען זיך, פאַלען און שפּרינגען באַלד ווידער אויף, טרייס־לען פון זיך אָפּ דעם ווייסען שטויב און לאָזען זיך ווידער. — — —

און אַט דערזעהט ברוך, ווי דער לאָק האָר, וואָס האָט זיך ארויסגע־שלאָגען איבער חנה'ס שטערען, איז פערשנעעט, און א כוואַליע בלוט שלאָגט איהם צו צום האַרצען. די ליפּען רייסען זיך צו די שנעעלעך פון אָט דעם לאָך, אָדער כאָטש איהם אָננעהמען מיט דער האַנד און איהם פערלעגען אונטער'ן אויער.

— פאַר וואָס טראַמפּלען זיך ביי אייך די האָר? — פרעגט ער, זיך איינהאַלטענדיג.

זיך געגומען ציהען איבער אַלעמענס קעפּ און געשמיסען ווי מיט בייטשען:

— אהיים! אהיים אַ־אַ־אהיים!!!

דער עולם איז געוואָרען ווילד, צושראָקען און זיך גענומען מיט אימפּעט אריינכאַפּען נאָך און נאָך אַ ראנד. האָט ברוך אָנגעכאַפּט חנה'ן אונטער'ן אָרעם און אַ קאָמאַנדעווע געטהאָן: אַ קייט! שנעל! האָט מאַקס זיך אָנגעכאַפּט אָן ברוך'ן פון הינטען, אָן מאַקסען זייערער אַ בע־קאַנטער, אָן דעם בעקאַנטען נאָך אָן אַנדערער, און אַזוי האָט מען זיך אַלע אינאיינעם אַ לאָז געטהאָן אינ'ם לעצטען, אינ'ם שנעלסטען לויף.

קיין חשק ניט, אַז די קאָמפּאַניע זאָל זיך נאָך פּערגרעסערען, דרעהט ער זיך אויס און זאָגט צו איהם שמייכלענדיג:

— סעי, קיד, מיר דאַכט, אַז דיין מאַמע זוכט דיך דאָרטען...

דער בחור קוקט זיך אַרום, אַז ער האָט ניט געטראָפען... ער ענט־פערט ברוך׳ן מיט אַ שמייכעל, און שמייכלענדיג שרייט ער אויס צו חנה׳ן:

— גוד־באַי! — און טראָגט זיך אָפּ.

דער עולם צולאַכט זיך. חנה ענטפערט איהם זיין „גוד־באַי“ און שרייט איהם נאָך לאַכענדיג. — זי ווינשט איהם, אַז ווייטער זאָל דאָס איהם בעסער גליקען!

פאר׳ן אוועקגעהן ווערט דער גליטש־פּלאַץ ליעבער, בעט זיך ממש ביי יעדען: — נעהם כאָפּ אריין נאָך אַ גליטש! נאָך אַ מאָל גליטש זיך דורך דעם גאַנצען ראנד! גוט? — טהו עס נאָך אַ מאָל! — אַ? — צו דער פראָסט וועט דען נאָך לאַנג אָנהאַלטען? און ביז מען דערלעבט זיך דאָ צו אַזאַ פראָסט — — — קום, אָט אין יענער זייט, צו די ביימער — דאָס אייז איז דאָרט אַזוי גלאַט — בלויז אַ צוויי־דריי שטאַרקע בעווע־גונגען און נאָכדעם טראָגט דאָס שוין אליין — ס׳איז אַנטקעגען ווינט? נו, איז וואָס? — עס איז דאָך נאָך בעסער, העלדישער! און דערפאַר צוריק־וועגס טראָגט דאָך דאָס ווי אויף פליגלען. — — —

דאָך ווערט דער עולם שיטערער, מען מוז מאָרגען פריה אויפשטעהן, און די פיס ווערען זיין שווער. און עס ווערט אַלץ לעדיגער, פוסטער און דעם ווינט ווערט פון דעם אַלץ גראַמער, היימליכער, און ער נעהמט זיך אָפּקעהרען דעם שנעע פון אייז, קעהרט ווי מיט ברייטע ווייכע בע־זימער. עס הויבט זיך אויף אַ שטויב און טראָגט זיך מיט אַ לייכטען בייזער. — — —

און אָט האָט ערגעץ אַ פּאָליסמאַן צונלעגט זיין פייפעל צום מויל און ארויסגעלאָזען אַ לאַנגען פייף. דער פייף האָט זיך אַ צוויי, דריי מאָל צובראָכען און איז נאָכדעם ווידער אַוועק גלייך. און באַלד האָבען אויף אַלע אַנדערע פּאָליסלייט, וואָס אויף דער וואַך אַרום אייז, גענומען פייפען. עס האָט זיך צוטראָגען אַ טומעלדיג פייפען אין דער נאַכט און האָט

אידישע אויגען און ווערען פעראַגפּט, און צועפּענען זיך נאָך ברייטער און צושייגען זיך נאָך העלער און ליכטיגער — — — און דער אָרקעסטער גיסט פון זיך אַלץ נייע און נייע כוואַליעס טענער אונטער די פיס, און די טאַנצענדע הויבען זיך אויף די כוואַליעס פאַר־ווייז, וויעגען זיך, שפּיעלען זיך און גליטשען זיך איבער זיי. און אָפּט נעהמען זיי זיך אויף זיי טאַנצען ווי אויף פּייער, ווי אויף הייסע קויהלען — — — און די כוואַליעס נעהמען זיך אָן מיט פאַרפומען, מיט וואַרעמקייט פון לייבער, מיט פאַרבען פון די קליידער, מיט׳ן גלאַנץ פון טויזענדער און טויזענדער בליקען און ווערען מיט אַמאָל אַזוי גרויס, אַז די טאַנצענדע ווערען פון זיי אינגאַנצען פערטרונקען. דאַן נעהמען זיך די פּאָרלעך פעסטער אַרום, ווי זיי וואָלטען זיך ווּעלען ראַטעווען, ווי זיי וואָלטען זיך געזעגענען... און לאָזען זיך גראַציעז אַראָפּ צו דער ערד, נאָר די כוואַליע גיט זיי אָבער מיט אַ מאָל א הויב אַרויף, און זיי ציהען זיך אויס, טהיילען זיך ערשטוינט פאַנאַנדער און כאַפּען זיך באַלד ווידער אָן פאַר די הענד. און הונדערטער פּאָרלעך נעהמען זיך טאַנצענדיג טראָגען איינע געגען די אַנדערע און מישען זיך און בייטען זיך און רייכען זיך פרעהליך די הענד, און אָט פלעכט זיך פון זיי אויס אַ גרויסער, בונטער ראָד — — — אַ ראָד פון שעהנע אויגען, א ראָד פון שעהן און רייך געקליידטע מענער און פרויען, א ראָד פון שעהנע הענד, אַ ראָד פון שעהן־טאַנצענדע פיס, און דאָס טאַנצענדע ראָד ציהט זיך און דרעהט זיך ווי אַרום אַ קעסעל־גרוב. און באַלד נעהמען זיך גיסען גאָר אַנדערע טענער. דאָס ראָד ווערט גלייך צוריסען. עס ווערט אַ נערוועזער טומעל פון טענער, וועלכע נעהמען זיך ווילד דרעהען, און דרעהענדיג נעהמען זיך די טענער מיט פערשיעדענע בייגונגען און ווענדונגען אַרומיאָגען אין איילעניש, און די מענער כאַפּען אויף זייערע פּאָרען און נעהמען זיך אַלץ שנעל און שנעלער אַרומטראָגען איבער׳ן זאַל, און עס ווערט אַ וויכער פון מענשען און פנים׳ער, פון קליידער און פאַרבען. און שטעהט וואו אַ בחור נעבען אַ מיידעל און שמועסט מיט איהר וועגען אַ יום טוב׳דיגען צו אַפילו וועגען אַ וואָכעדיגען ענין, איז ווי נאָר ער דערהערט אָט דעם צורייצטען טומעל פון טאַנץ, פערגעסט ער איהר פלוצלונג צו ענטפערען אויף איהר שאלה, זיין האַנד גיהט זיך אַ ציה צו איהר טאַליע, איהר האַנד צו זיין אַקסעל און זיי וואַרפען זיך אַריין אין טאַנץ. און שטעהט וואו אין אַ זייט א

קאַפּיטעל 16.

דער זאַל, וואו דער באַל איז פאָרגעקומען, איז איינער פון די גרעסטע אין ניו יאָרק. אָפּט קומען דאָרטען פאָר פערשיעדענע אויסשטעלונגען, און עס קען זיין, אז איבער דעם האָט דער זאַל קיין סופיט ניט און ער הויבט זיך פון די פיס ביז'ן הויכען רונד־געבויגענעם דאַך, וואָס איז געמאַכט פון מאַטען גלאָז, דורך וועלכען דער גרויסער הויכער זאַל ווערט בייטאָג אָנגעפילט מיט הימעל־ליכט.

איצט אָבער זיינען הויך איבער אַלעמענס קעפּ פערצויגען טעפּיכער פון פערשיעדענע פאַרבען און פערשיעדענע געזעצטע קווייטען. איין טעפּיך איז אָפּגעטהיילט פון צווייטען אזוי, אז צווישען איינעם און דעם צווייטען זיינען געבליעבען ברייטע פּאַסען לעדיגער רוים, און דער לעדי־נער רוים האָט אויך אָנגענומען דאָס אויסזעהן פון אַ פערשפּרייטונג...

דער טאַנץ־פּלאַץ איז פערשטראַהלט מיט אַ שאַרף־ווייסען עלעק־טרישען ליכט. און די פּנים'ער און די פערשיעדען־פאַרביגע, עלע־גאַנטע און קלוג־געניייהטע דאַמען־קליידער, די שוואַרצע מענער־קליי־דער און זייערע כשופ'דיג־ווייסע פריש־געפּרעסטע העמדער, זייערע גלאַנ־ציגע שיך, — און זייערע אַלעמענס שמייכלען שווימען אום אין ליכט, נעהמען אין זיך אריין און שלאָגען פון זיך אָפּ דאָס ליכט אויף פערשיע־דענע אופנים... צעהנדליגע און צעהנדליגע פּאָרלעך הויבען זיך אויף די שפּיץ פינגער, בויגען זיך און דרעהען זיך, נעהמען זיך אָרום און צו־וואַרפען זיך, שווימען און טאַנצען אין ליכט... און ביי די מראַמאָרנע זיילען, וואָס זיינען צושטעלט רונד אַרום דעם גרויסען טאַנץ־פּלאַץ, שטע־העןn טויזענדער מענשען אין אַ בונט־פאַרביגען ראָד און קוקען אויף די צאָהלאָזע טאַנצענדע פּאָרען, אויף זייערע קליידער, אויף זייער טאַנצען, אויף זייער האַלטען זיך און אויף די הונדערטער קלאָרע אויגען, וואָס לויכ־טען ווי בלויע און שוואַרצע פינקלענדע שטערען אין דער אונענדליכער ליכטיגער ווייסקייט... און אזוי קוקען טויזענדער אידישע אויגען אויף

ווי נאָר ער האָט זיך מיט איהר געטראָפען, נאָך ביי איהר אין צימער, האָט זי איהם ביי די ערשטע עטליכע ווערטער געפרעגט:

— ברוך וועט זיין אויפ׳ן באָל?

— געוויס וועט ער זיין! — האָט ער געענטפערט.

און איצט האָט זי זיך צו איהם דעם גאַנצען אָבענד פערהאַלטען עפּעס אַזוי נערוועז — אָט איז זי נעבען איהם, און באַלד בלייבט זי ניט — — — און זוכען זיי זיך וויעדער אויף, פרעגט זי איהם גלייך מיט אַ פערדעכטיגען שמייכעלע:

— נו, וואו איז דאָס אייער ברוך? — — —

פּונקט ווי זי וואָלט איהם חושד געווען, אַז ער האָט זי דאָס איבער עפּעס אַ סיבה אומיסטען אָפּגענאַרט.

און קיין איין טאַנץ האָט זיך איהם נאָך ניט איינגעגעבען אויסצו־טאַנצען מיט איהר ביז צום סוף.

און ניט נאָר זי, נאָר איבעראַל, וואו נאָר בינעם האָט זיך געדרעהט, וואו נאָר ער האָט זיך געשטעלט, האָבען זיך באַלד געפונען פרעגער:

— וואו איז ברוך?!

— וואָס? ברוך איז נאָך ניטאָ?

— ברוך איז נאָך ניט געקומען?!

— וואָס איז דער מעהר מיט ברוך׳ן?

און די מעהרסטע פון די פרעגער זיינען אַלץ מיידלעך און פרויען, און זיי פרעגען עפּעס אַלע מיט דעם טאָן פון ביילקע׳ס טענה, און בינעמ׳ען האָט זיך גענומען דאַכטען, אַז ביילקע שיקט זיי דאָס אַלע אָן אויף איהם...

און אָט קומט אָן ביילקע מיט נחום׳ען אונטער׳ן אָרם. נחום ווענדט זיך גלייך צו בינעמ׳ען מיט אַ גאַליגען געלעכטער:

— וואָס־זשע, אייער ברוך׳ן שטעהט שוין גאָר אינגאַנצען ניט אָן צו ווייזען זיך צווישען אונז? צי ער האָט נאָך אפשר אינמיסטען אויף היינט אָבענד אַראַנזשירט אַ מיטינג פון זיינע „פרייע דערפער“? —

— ער האָט אויף היינט ניט קיין מיטינג, — ענטפערט בינעם, און מיט אַזאַ קלאַנג אין זיין שטימע, ווי ער וואָלט אין זיך דערשטיקען אַ געפעהרליך פייער, און ער דערפיהלט ווי אין איהם שרייט איצט ברוך׳ס: „פייער, פייער!“

מאַן מיט אַ פּרוי, קומט צו זיי אונטער דער וויכער פון טאַניץ, ווערען זיי מיט אַ מאָל אויפגעציטערטער, אינגער; עפּעס שווימט פון זיי מיט אַ מאָל אוועק און עפּעס שווימט צו זיי גלייך צו און נעהמט זיי אַרום און וואַשט זיי מיט אַ שעהמעוודיגער רויטקייט, צינדט אָן זייערע אויגען מיט אַ ווארימען גלאַנץ, און זיי נעהמען זיך אַרום, ווי גאָר, גאָר אַ מאָל... און זיי וואַרפען זיך אריין אין טאַנץ.

בינעם איז דעם גאַנצען אָבענד אַרומגעלאָפען פערביטערטער און נערוועזער ווי אַלע מאָל: — צו פיעל זיינען געווען די בעלנים, וואָס האָבען זיך אָנגעשלאָגען צו טאַנצען מיט ביילקען, און כמעט יעדער ספּאָרט, וואָס האָט זי איינגעלאַדען צום טאַניץ, איז צוגעקומען מיט אַ טענה, אַז זי קומט איהם דעם טאַניץ, אַז זי האָט דאָס איהם צוגעזאָגט נאָך צוריק מיט אַ מאָנאַט אָדער צוויי, ווען ער האָט זיך מיט איהר גע־טראָפען דאָרטען און דאָרטען; און אַנדערע ווידער האָבען געמאָנט, אַז דאָס קומט זיי נאָך פון לעצטען באָל און אַז זי מוז אָפּצאָהלען איהר חוב. און ביילקע האָט מיט זיי אַלעמען פרעהליך גערעדט און פרעהליך־לאַכענדיג זיך געפּרואווט דערמאָהנען אָן זייערע טענות, און ערשט נאָכ־דעם יעדען פון זיי מיט אַ פּול־דייטיגען געלעכטער אָפּגעשיקט:

— שטעלט זיך אין דער ליין!

ביילקע איז דין, כמעט קינדיש, אָבער דאָך רייצענד־שעהן געבויט, און איהר טאַנצען איז אַלע מאָל לייכט, לופטיג. און ווען דער טאַנץ־פּלאַץ ווערט צו געדיכט, קאָן זי זעהר קלוג און לייכט באַלאַנסירען, אויס־מיידען שטערונגען, פון מאָל צו מאָל זיך אַ ציה טהאָן, זיך לייכט אַרי־בערבויגען איבער דער האַנד פון איהר קאָמפּאַניאָן, אָדער זיך צוטוליען, זיך כמעט אָנקלעפּען אָן איהר קאָמפּאַניאָן...

און דערצו האָט נאָך ביילקע'ן זעהר שעהן געפּאַסט דאָס שוואַרצע, סאַמעטענע קלייד, און דאָס וואַסער פון דער וואַנע, וואָס זי האָט ניט לאַנג גענומען, האָט איהר פון מאָל צו מאָל געמאַכט פיהלען די אייגענע הויט אויפ'ן לייב, ווי די הויט וואָלט געוואָרען אַ גאָר נייע, אַ נאָר וואָס אָנגעצויגענע. — — — און זי האָט כמעט אַליין געזעהן, ווי זי בליהט, ווי זי וואַקסט אונטער יענעמ'ס בליקען. — — —

נאָר בינעם האָט פון איהר געהאַט צרות.

געגומען אַרומדרעהען צווישען די טענצער און זיך אויפגעזוכט אַלץ נייע און נייע פאָרען. אָט האָט דער פּאַס דערגרייכט ביילקע'ן און בינעמ'ען און זיי האָבען זיך ביידע מיט אַ מאָל דערזעהן לויכטענדיגע, אויפגעשטראהלטע, און זי האָט זיך נאָך דערביי אָפּגעבויגען פון איהם, איבער זיין האַנד, איהם אָפּוועגדענדיג פון אַ פּאָר, וואָס האָט זיך געטראָגען אויף זיי. בינעם האָט זיך מיט אַמאָל דערפיהלט לייכטער, ליכטיגער. און איהר האָט ער דערזעהן פאַר זיך, אַזאַ לאַנגליך־בויגיגע, אונענדליך שיינענדיגע, איהרע האָר, איהרע אויגען און דאָס שוואַרצע סאַמעטענע קלייד זיינען מיט אַ מאָל בלענדענד און שיינענדיג שוואַרץ געוואָרען און האָבען אַזוי שעהן אַרויסגעפּרעסט די בלאַסער געוואָרענע ראָזקייט פון איהר פּנים, פון איהר דעקאָלטירטען האַלז... און זי איז געווארען אַ דורכזיכטיגע... און איהרע שעהנע פיס און די שוואַרצע סאַמעטענע שיכלעך, און די שוואַרצע זיידענע זאָקען האָבען געטאַנצט אין ליכט... בינעם האָט פעסטער ארומגענומען איהר טאַליע, זי צוגעצויגען צו זיך... דער שיין פון רעפלעקטאָר האָט מיט אמאָל געגומען בייטען זיינע פאַרבען, ווי עטליכע פערשיעדענע פארביגע זונען וואָלטען זיך געגומען ראַנגלען צווישען זיך. די מענשען און זייערע קליידער האָבען אויך געגומען בייטען זייערע פאַרבען און האָבען געגומען אויסזעהן ווי אַ געדיכטער ראָי פון טויזענדער פערשיעדען־קאָלירטע שמעטערלינגען — — — און בינעם האָט דערזעהן נעבען זיך ביילקע'ן — אָט אַ רויטע, אָט אַ בלויע, אָט איז זי אַ גריינע און אָט אַ געלע, אַ גאָלדענע, אָט אַ היים־ראָזעווע, און אָט מיט אַמאָל ווידער דורכזיכטיג־ווייס און שטראַהליג־שוואַרץ, און אלע מאָל אַזאַ בויגיגע, אַ לייכטע, אַ לופטיגע, — און ער האָט זיך פערלאָרען, האָט זי צייטערדיגער, פעסטער אַ ציה געטהאָן צו זיך און זי אַ קוש געטהאָן.

האָט זיך ביילקע אַ דרעה געטהאָן, זיך אַרויסגעגליטשט פון זיינע הענד און איהם געלאָזט אין מיטען טאַנץ מיט צוויי ליידיגע הענט אין דער לופט.

— וואָס דען? — פרעגט נחום.

— אפשר האָט ער זיך אויסנעבראָכען אַ פוס, — ענטפערט בינעם האַרט און שארף.

און דאָ האָט מיט אַ מאָל אַ יאָג געטהאָן דער וויכער פון טאַנץ און מיט אַ מין שטילען און שווער־ברויזענדען פייער זיך גענומען דרעהען אונטער די פיס. בינעם האָט גענומען קוקען אויף ביילקע'ן. פון ווייטען אָבער האָט ער באַלד דערזעהן לעווינ'ען, מיט וועלכען ער האָט זיך גע־טראָפען ביי ביילקע'ן נאָך פאַר'ן געהן צום באַל. און ער האָט בעמערקט, אז אויך ביילקע האָט איהם דערזעהן... אבער ווי נאָר ביילקע האָט דער־זעהן לעווינען און פערשטאַנען נאָך זיין שמייכעל, אַז ער געהט זי איינ־לאַדען צום טאַנץ, האָט זי זיך אַ נייג געטהאָן צו בינעם'ען... און בינעם האָט גלייך אַרומגענומען איהר דינע סאַמעטענע טאַליע, און ניט קוקענדיג מעהר ניט אין נחום'ס און ניט אין לעווין'ס זייט, איז ער טאַנ־צענדיג אַוועק מיט ביילקע'ן איבער'ן זאַל, זיך געמאַכט אַ וועג צווישען עולם און איז אריין אינ'ם פאַרביגען קאָך פון מענשען און טענער.

ווי נאָר ביילקע און בינעם האָבען דורכגעמאַכט אַ צוויי־דריי פיגו־רען, האָבען זיך פּלוצלונג און מיט אַ מאָל אויסגעלאָשען אַלע עלעקטרישע לאַמפּען און עס איז איבער'ן גאַנצען זאַל געוואָרען שטאָק־פינסטער. די מוזיק אָבער האָט געהאַלטען די מענשען ווי פערכישופ'ט אין טאַנץ, און באַלד האָט איבער אַלעמענס קעפּ אויסגעשאָסען אַ שמאָלער, ווייסער שיין פון אַ רעפלעקטאָר. דער שיין איז געלאָזט געוואָרען פונ'ם אויבערשטען באַלקאָן און זיין שמאָלער עלעקטרישער שטראָם האָט פון אָנפאַנג דער־גרייכט די בלומיגע טעפּיכער, וואָס זיינען געהאַנגען הויך איבער אַלע־מענס קעפּ, און זיך גענומען שפּרינגען פון איין טעפּיך אויפ'ן צווייטען, און אין דער טיעפער פינסטערניש האָבען די טעפּיכער הויך איבער אַלע־מענס קעפּ מיט אַ מאָל אויפגעבליהט און אויפגעבליצט מיט זייערע רייכע, אָריענטאַלישע בלומען און פאַרבען... נאָכדעם האָט זיך דער ווייסער שיין אַראָפּגעלאָזט צווישען די הונדערטער טאַנצענדע פּאָר, וואָס האָבען אָנגעפילט דעם גרויסען טאַנץ־פּלאַץ... אָט האָט זיין שיין אַרומגענומען בלויז איין טאַנצענדיגע פּאָר, און אָט עטליכע פּאָר אויף איין מאָל. און די פּאָרען האָבען אין דער פּלוצלונגער פינסטערניש גענומען אויסזעהן ווי ליכטיגע, לייכטענדיגע... און אַזוי האָט דער שטראַהלענדער פּאַס זיך

איצט אַזוי פיעל פרישע שטערען און אַלע קוקען — — — און דאָרטען שטעהט דאָך מאַקס אַליין, אַזאַ געזונטער, שעהנער — — — נעהמט פּלוצלונג אַ ווייסע חנה מיט לאַנגע ברעמען און ווערט זיך רויט — — וואָס ? — — —

— ברוך !...

— וואָס איז ?

עס בלייבט שטיל — — —

שנעעלעך פאַלען, איינציגע, ווי צוגעצעהלטע.

דאָס הארץ איז ביטער פערקלעמט.

עס בענקט זיך.

וואוהין ?

עפּעס ווילט זיך.

עפּעס ווילט זיך ?

ס'ווילט זיך גאָר ניט.

גאָר ניט ?

מאַקס און זיינע בעקאַנטע געהען אויף־צו־פריהער און שמועסען וועגען איין, וועגען גליטש.

— אַך, איז דאָס געווען אַ גליטש !

— און אַזוי, כמעט אונגעריכט.

— נו, ווער וואָלט זיך דאָס געקענט ריכטען נעכטען, אַז היינט וועט פּלוצלונג ווערען אַזאַ איין ?

— אַזאַ אייז געדענק איך שוין ניט פון פאַר צוויי־יאָהרען אָן.

— אָ ! דו מיינסט יענעם מאָל, ווען דער אייז האָט געפּלאַצט ?

— יאַ. דו געדענקסט נאָך, ווי פּלוצלונג, מיט אַ מאָל, אין סאַמע „ראָש“, אַז עס גיט ניט אַ שאָס, ווי פון אַ האַרמאַט : — טראַך !! און דאָס וואַסער ניט מיט אַ מאָל אַ פליוך אַרויס.

— און ס'אַראַ געוואַלד ! ס'אַראַ קוויטשעריי עס איז געוואָרען ! וואָס ?...

— אַ געוואַלד ! עפּעס אַ קלייניגקייט ? איך אַליין האָב זיך דאָך אַזאַ טרייסעל געטהאָן, אַז איך האָב געמיינט, איך ווער אַ צושאָטענער.

מאַקס'ען אָבער נעהמט באַלד בויערען אין קאָפּ דער געדאַנק,־ אַז מאָרגען וועט חנה מן הסתם ווידער אויפשטעהן צו דער ארבייט. און

קאַפּיטעל 17.

אויפ׳ן וועג אהיים פון גליטש האָט מען זיך גענומען וואַרפען מיט „קולקעס" שנעע.

אַט פליהט אַ ווייסער קנויל פון חנה׳ס האַנד און טרעפט ברוך׳ן גלייך אין פּנים אריין. לאָזט זיך ברוך נאָך איהר, יאָגט זי נאָך איבער דעם ווייס־געבעטען פעלד. די שוואַרצע פּאָלעס פון זיין לאַנגען ראָק צופליהען זיך ווי פליגעל. און זי אנטלויפט, לאַכט און שרייט:

— ברוך! ברוך! מעהר ניט! אויף מיין וואָרט — ניט!

— אז ווער דאַרף דאָס אייערע תירוצים?!

— ברוך!! אָה! האַ־האַ! — שרייט זי אויס שוין אין זיינע הענד.

— אַט איצט, בחור׳טע, וואַרט! — מיט איין האַנד האַלט ער זי פעסט אַרומגענומען, מיט דער צווייטער נעהמט ער אָן שנעע און נעהמט איהר איינרייבען דאָס פּנים. זי וועהרט זיך, רייסט זיך פון איהם און טוליעט זיך און פּרעסט זיך צו איהם... איהר לייב, דאַכט זיך, נעהמט מיט אַ מאָל גרעסער ווערען, צוואוואַקסט זיך אונטער זיינע הענד — — און זי רייסט זיך און שרייט צופריעדען, פערשייט. און מאַקס און זיינע בעקאַנטע שרייען צו פון דער וויטענס:

— אַט אזוי! גוט, גוט! הוראַ! הוראַ!

האָט ער זי אָפּגעלאָזט — — —

זי האָט זיך גענומען אָפּווישען דאָס פּנים, פערריכטען די, האָר אויפגעהויבען איהרע אויגען און זיך בעגעגענט מיט זיינע.

— געהט צום טייוועל! — האָט זי אָפּגעזאָגט מיט אַ כלומר׳שטען כעס און אַראָפּגעלאָזט איהרע לאַנגע ברעמען...

— איז צו וואָס דאַרפט איהר נאָך רויט ווערען?

— געהט צום טייוועל!...

— ניין, איך מיין גאַנץ ערנסט — — — וואָס פאַר אַ פּנים האָט דאָס? אזאַ ווייסע נאַכט, און אויפ׳ן בלויען הימעל וואַלגערען זיך דאָך

— און איך האָב געמיינט, אז דו וועסט זיין מיין האדידזשאַ — !

— און דו, הייסט דאָס, ביזט שוין א געזאלבטער מאהאמעד!

—חנה!

— און פּלוצלונג דרוקסטו אָפּ אזעלכע ווילדע ליעדער! — דו וואָלסט דאָך פּשוט זיך אליין אויפגעגעסען. — ס'ארא ליידענשאפטליך־ווילדען זיידע־פראָסט דו האָסט דאָס אויפגעמאָהלען און גליך מיט איהם דיין קאַלטען, גלייכגילטיגען פּעטער־שנייער.

— חנה!...

— און אין ווילדסטען ברען קומט דיין פּעטער שנייער און הויבט אויף זיינע גלייכגילטיגע בליקען, לאָזט דער פראָסט אָפּ הענד און פיס, ווי אן אלטער, ווען מען כאַפּט ביי עפּעס א איינגעלישען נארישקייט.

— אז איך האָב אָבער דאָס נאָך גאָר ניט אויפגעשריעבען! — — איך האָב דאָס נאָך דערווייל ניט אויפגעשריעבען. — — —

— כאַ־כאַ־כאַ! כאָ־כאָ־כאָ־כאָ! — — — — — —

— חנה!! — — — — —

— „חנה, חנה! דו וועסט נאָך א מאָל קריצען מיט די צייהן און שרייען: חנה, חנה!

— און חנה?

— חנה האָט א היים, חנה האָט א גוטען, עהרליכען מאַן. חנה וועט שוין ביז דאַן האָבען א קינד, א איינגעלע מיט שווארצע — — —

— און ברוך?

— וועט זיך וואלגערען, ווי א היימלאָזער הונט.

— ווי א איד!?

— ווי א ברוך!

— און ווען אמאָל אין אן אבענד שפּעט, וועט ער אָנקלאַפּען אין דיין טהיר, דו וועסט עפענען און דערזעהן: ברוך! — — — — א מיעדער, אן אלטער — — — אויך דו וועסט שוין דאַן האָבען גרויע האָר. וואָס פאר א פייער וועט זיך דאַן אויפכאַפּען אין דיין הארצען? — — — — ווי וועסטו מיך דאַן אָנרופען? — — — — וואָס וועסטו זאָגען? — — — וועסטו זיך דערמאָהנען אין א מעשה'לע פון א ברוך'ל מיט א חנ'קע, וואָס זיינען געוואקסען אמאָל ערגעץ ווייט, אויף יענער זייט ים, אין א שטאָדט, אין א דאָרף ביי א וואלד? און ווי ס'האָט

וואָס איהר קען נאָר איינפאַלען! איצטער, אין אַזאַ צייט, ווען דער קאָפּ איז אַזוי ז׳ער׳הרג׳עט, פערגלוסט זיך איהר צו גליטשען, ס׳איז דאָך פּשוט אַ בזיון פאַר לייט — — — נאָר פון דעסטוועגען, מן הסתם אַז זי וויל אַזוי, מן הסתם — — — איך ווייס?

חנה און ברוך געהען הינטען און שווייגען שטום, נאָר איבער זייערע קעפּ טראָגען זיך רעיונות... טענות, וואָס טענה׳ן זיך אַליין:

— האָלסט נאָך אַלץ פון דיין „אונזער אונטערגאַנג"?

— יאָ.

— און וועסט טאָקע קיינמאָל ניט חתונה האָבען?

— בעסער קוק איך דעם אונטערגאַנג גלייך אין די אויגען אריין.

— און האָסט מיך ליעב?

— חנה!

— וואָס? — — —

— ?... דיין ווייסע בלאַסקייט, און דאָס, וואָס אָפּט זיינען אַזש דיינע ליפּען בלאַס. און דאָס, וואָס אָפּט קוקסטו ווי אַ געטרייע שוועסטער, ווי אַ מאַמע, און אָפּט ווי אַ געהאָרכזאַם קינד.

און וואָס דו מאַכסט זיך נאַריש, און וואָס דו פרעגסט אַזאַ נאַרישע שאלה. און וואָס דיינע בלויע אויגען קוקען אַזוי מאָדנע ווייט, ווייטער ווי דו אַליין קענסט דאָס גאָר פערשטעהן.

און דאָס וואָס דו ביזט אַזוי שעלמיש קלוג.

און דיין לאַכען, וואָס קלינגט ווי גאָלדענע רינגען, וואָס קושען זיך אין דער לופטען איינער מיט׳ן צווייטען. דיין לאַכען, וואָס שווימט אַזוי לייכט איבער: פון כאַ־כאַ־כאַ אין כאָ־כאָ־כאָ! און וואָס דו ווערסט פּלוצלונג רויט און עס צינדען זיך בלייכע רויזען אויף דיינע ווייסע באַקען.

און דאָס ציטערען פון דיינע רונדע בריסט.

און דיין שלאַנקען צאַפּעל, חנ׳קע! דער צאַפּעל, וואָס האָט אַזוי ליעב מיינע ברייטע אַקסעל, מיינע אומגעלומפּערטע הענט.

— איז וואָס־זשע ביזטו אַוועקגעפאָהרען אויף אַזוי לאַנג, און אַזוי ווייט, און פון זיך גאָר ניט געלאָזט וויסען? און געקומען צוריק אַזוי שפּעט? — — — איבער דיין „ערד־ארבייט"? אַלץ איבער אָט די „פרייע דערפער" דיינע? — אָ, ווי איך וואָלט דיך דערפאַר וועלען! —

חנה קאָן לענגער ניט אַריבערטראָגען אַט די שטומע טענות, און זי רייסט איבער:

— וואָס איז מיט אייך, ברוך? — — — —

— האָ?! — — — —

— וואָס האָט איהר זיך אַזוי פּערטיעפט? וועגען וואָס טראַכט איהר עס?

ברוך אָבער ענטפערט:

— הם! איך טראַכט? יאָ — — — ווי מיינט איהר אַ שטייגער — — — אַזאַ פּלאַן — — — אָרגאַניזירען אַ פעראיין פון גליטשער, ס'הייסט אַרויסרייסען עטליכע חברה פון אַט די „וועלט־פערזאָרגער", וואָס האַלטען זיך אויף אין קרויזקאָפּ'ס קאַפע: — געבוג שוין, קינדער, קומט, לופטערט זיך דורך אַ ביסעל!... האָ?...

חנה שווייגט.

— — — ?

— מערקווירדיג, ווי עס ווערען ביי אייך געבוירען די פּלענער! — רופט זיך אָפּ חנה אין אַ ווייַלע אַרום. — עפּעס אַזוי פּלוצלונג! — — — האָט איהר דען וועגען דעם געטראַכט די גאַנצע צייט? — — — און מאָרגען קאָן זיין, זאָל אייך נאָך איינפאַלען צו פערווירקליכען אַט דעם נייעם פּלאַן.

— נו, יאָ.

— אָבער, וועגען וואָס האָט איהר געטראַכט אַט די גאַנצע צייט?...

— איך רעכען, אַז מיר האָבען, מן הסתם,ביידע געטראַכט וועגען סענטימענטאַלע נאַרישקייטען. — — —

— אָבער וועגען וואָס האָט איהר געטראַכט? — — — —

— ווי נייגעריג איהר זיינט דאָס! נו, וואָס וועט שוין אייך אַרויס־קומען, ווען איך וועל אייך דערצעהלען, אַז געטראַכט האָב איך וועגען דעם, ווי איהר וועט זיך מאָרגען פערשלאָפען און זיך אויפכאַפּען מיט אַ מאָל, ווי פון אַ פּלוצליכען פייער, — ווי עמיצער, אַ פערדרויכערטער, מיט צופאַטעלטע האָר און מיט אויסגעשטשירעטע, געלע צייהן וואָלט זיך אָנגעבויגען איבער אייער בעט מיט אַ פּלוצלונגען אויסגעשריי: פייער! פייער! — — — און ווי איהר וועט זיך דאָס נאָכדעם אין איילעניש נעהמען יאָגען צום שאַפּ, און ווי פאַר'ן שאַפּ נעהמט איהר שוין בעצייַ־

אמאָל ברוך׳ל אַ נעץ פערשפּרייט און האָט אַ פויגעל געכאַפּט, און איז מיט שמחה אהיים געלאָפען, — ער וועט איהם זיין חנ׳קען ברענגען. און אז ער איז אהיים געקומען, און אַז חנ׳קע האָט אַ פּערציטערטע גענומען בעטען: — אוי, ברוך׳ל! ברוך׳ל! לאָז מיר האַלטען דעם פויגעל! כאָטש נאָר אַ קליין ביסעלע, אָט־אזא קליין־קליין ביסעל! נו, איז כאָטש אַ גלעט טהאָן, נאָר אַ גלעט טהאָן איבער די פעדערלעך. אוי, ברוך׳ל! ברוך׳ל — איז ברוך׳ל פּלוצלונג צוגעגאַנגען צום צועפּענטען פענסטער און אַ געשריי געטהאָן: נאַ! און דערביי אַוועקגעשטעלט דעם פויגעל אויף זיין צו־עפּענטער האנד — — — דער פויגעל האָט זיך אין איין רגע, צוגעזועצט, אַ פּאַטש געטהאָן מיט די פליגעל און — — — ווען חנ׳קעס מאַמע איז אריין, האָט שוין חנה ביטער געוויינט: מאַמעניו, מאַמעניו! דער פויגעל! ער האָט אַפּגעלאָזט דעם פויגעל, דעם פויגעל! — — —

און אין די אַלע פויגעל, וואָס איך האָב אַפּגעלאָזט און אַפּגעלאָזט צוליעב דיר, צוליעב מיר, ווּעסטו זיך דערמאָהנען דאן? — — — און אין אונזערע שטענדיגע קריעגערייען ווּעגען מיין הונט באָקסער און דיין שוואַרצען קעצעל? און אין מיין ליעבע צו דער בת־מלכה, וועלכע דו פלעגסט קיינמאָל ניט ליידען און וועלכע האָט, דאכט זיך, אויף אייביג אַוועקגעלעגט אַ שאַרפען רים צווישען מיר און דיר? — — — און ווי איינמאָל האָסטו אויסגעפלאָכטען אַ קראַנץ פון בלויע פעלד־בלומען, און איידער דו האָסט איהם אַנגעטהאָן אויף מיין קאָפּ, האָסטו געפרעגט: — און דו ווּעסט איהם נאָכדעם ניט אַוועקשענקען דיין בת־מלכה?... מיר זיינען שוין דאן געווען דערוואַקסענע קינדער. עס איז געווען „קאָניקול“־צייט. איך בין צומישט געוואָרען — — — און דו ביזט געשטאַנען פאַר מיר אַ ווייסע, אַ שיינענדע אין דיין ברוינעם גימנאַזיום־קלייד מיט׳ן בלויען קראַנץ אין דיין האַנד, ביי דיין שלאַנקען, לינקען פוס. און איך מייד אויס דיין שאלה און פרעג:

— וואָס? — דו ווילסט מיר איהם ניט אָנטהאָן?

— לאָמיר איהם בעסער ביידע צורייסען, — ענטפערסטו.

— טהו איהם אָן אויף זיך.

— ניין, — ענטפערסטו. — איך האָב איהם געפלאָכטען פאַר דיר —

— ווידער רויט? — פרעגט ער. — איך זאָל געהן צום טייוועל! — זאָגט דאָס! עס קומט דאָך ביי איך אַרוים אַזוי שעהן.

— געהט צום טייוועל!

— ווי גוט דאָס קומט ביי איך אַרוים! ווי גוט! זאָגט דאָס נאָך איינמאָל. נו?!

חנה איז שטיל און אויך ברוך איז אַנטשוויגען געוואָרען.

מאַקס מיט זיינע בעקאַנטע זיינען געגאַנגען אין פאָראויס און שוין גערעדט צווישען זיך וועגען דעם קומענדען „פּרייז פייט“: —

— געווינען וועט דער נעגער.

— אין לעבען ניט!

— איך וועט.

— דער נעגער איז „סמאַרט“ און פלינק ווי אַ טייוועל.

— דזשעפּערים איז שטאַרק ווי אַן „אינדזשען“.

— נאָר ער בעוועגט זיך ווי אַ בער.

— ער האָט מיט איין קלאַפּ אַוועקגעלעגט אַ פערד.

— פינף צו איינס!

— איך וועט.

און עס האָט געסקריפּעט דער שנעע אונטער די פיס, און ווי אַ פייער האָט זיך געשפּאַרט דער אָטהעם פון מויל און די גליטשערס וואָס זיינען געהאַנגען אויף רימענס אין די הענד, האָבען זיך געקלאַפּט איינס אָן צווייטען, ווי אויך זיי וואָלטען צווישען זיך געפיהרט אַ געשפּרעך.

פּלוצלינג איז חנה'ן איינגעפאַלען און זי האָט מיט אַ צו־להכעיס געפיהל זיך אַ ווענד געטהאָן צו ברוך'ן:

— ווי קומט דאָס, וואָס איהר זיינט היינט ניט געגאַנגען צום באָל?

ברוך האָט זיך אויף איהר אומגעקוקט... האָט אַ שמייכעל געטהאָן, און געענטפערט:

— פון רחמנות וועגען.

חנה האָט פון דעם ענטפער אויפגעציטערט... און אַ צושראָקענע און בעליידיגטע האָט זי אויסגעשריען:

— אויף וועמען! ? — און זי האָט זיך גלייך געכאַפּט און צוגעגעבען — אויף נחומ'ען?

ברוך האָט אַ קנייטש געטהאָן מיט די אַקסלען:

טענס שלעפּען די שפּילקעס פון הוט, און נאָך איידער איהר וועט אַריבער־טרעטען די שוועל, וועט איהר שוין האָבען אויסגעטהון איין אַרבעל פון ווינטער־ראָק, דעם הוט אין די הענט — זאָל די פּאַרליידע זעהן, אז איהר פיהלט זיך שולדיג און וועט דאס אָפּגעהן גלאַט, איהר וועט אָפּקומען בלויז מיט'ן ביסעל האַרץ־קלאַפּעניש, וועט איהר זיך דאָס צוכאַפּען צום מאשין און זיך נעהמען יאָגען, יאָגען — — — —

— ברוך !! — — — —

— ניט ברוך, נאָר אָט דער פערדרוויכערטער, מיט די אויסגעשטשי־רעטע, געלע צייהן שטעהט פאַר די אויגען און שרייט: פייער! פייער!! — — — צום טייפעל, חנה, ווי דאָס ברענט: — פייער, פייער! ווי א קאַלטער ניפּט וואָלט זיך אַריינגעגאָסען אין די ביינער און צינדט זיך און ברענט: — פייער, פייער!

— דעמאָן!

זיי בלייבען שטיל — — — ברוך דערזעהט די צוויי לאַנגע שאַ־טענס, וואָס ציהען זיך פון זיי איבער'ן ווייסען שנעע — — — זיינער איז א לאַנגער, א ברייטער, און איהרער איז ווי זיינס א קינד... און עס בעוויזט זיך א שמייכעל אויף זיינע דיקע ליפּען און זיי צוציהען זיך ברייטער, און פּלוצלונג גלאַנצען אויף זיינע אויגען שוואַרצער, טיעפער — — — עפּעס וואַרעמעס, בלוטיגעס שלאָגט זיך אָפּ אין זיין האַרצען: או־ו־ו! — — — צורייסען, צופּליקען אויף איהר די קליידער, זאָל זי בלייבען אין גאַנצען נאַקעט! צופּאַטלען איהרע האָר, זיך איינבייסען אין איהרע ליפּען ביז בלוט, זיך איינבייסען אין איהרע בריסט, אין איהר וואַרימען לייב אַרויפכאַפּען זי צו זיך אויף די הענד א נאַקעטע, זי איינ־הילען אין זיין ווינטער־ראָק און בייסען, בייסען! — — —

און דער שמייכעל אויף די ברייטע ליפּען צושפּרייט זיך נאָך ברייטער — — — עס שמייכלען די ליפּען — — — און דאָס האַרץ ווערט דערביי געגעסען פון א בלוטיגען „פייער, פייער!"

זי הויבט אויף די אויגען, גיט א קוק אויף איהם און זאָגט:

— מיר דאַכט... איהר וואָלט מיך איצט אויפגעגעסען? — — — —

— יא, — ענטפערט ער מיט א בלוטיגען פייער־גליה.

האָט זי א שטאַרקען ציטער געטהאָן, און אין א ווילע אַרום גע־שמייכעלט — — — און נאָכדעם מיט א מאָל שטאַרק רויט געוואָרען.

— הייסט דאָס, אויף פערד, אויף עזלען, מעג מען יאָ רחמנות האָבען, און אויף מענשען ניט! — שרייט חנה אוים בייז, ווי זיך קריגענדיג מיט ברוך'ן.

ברוך ענטפערט שארף:

— אויף פערד און עזלען מעג מען, ווייל דאָס וואָס א מענש הויבט זיך אויף העכער פון א בהמה, דורך זיין רחמנות און ליעבע צו זיי, האָט ער ווענינגסטענס ניט געזינדיגט געגען זיין אייגענעם מין. אָבער רחמנות האָבען אויף א מענשען, דאָס הייסט כמעט ווי אויסצונוצען די געלעגענהייט פון יענעמס פאַלען, כדי זיך אויפצוהויבען איבער איהם.

דער ענטפער האָט נאָך מעהרער אויפגערייצט חנה'ן: — „ער ווארפט זי איצט צו זיינע פים! ער איז ניט געגאַנגען אויפ'ן באַל אוים רחמנות!... און ער וויל איהר איינרעדען אז דאָס האָט ער געמיינט די מים פינקעל!..." און דער געדאַנק, אז אוים רחמנות צו איהר איז ער דאָס ניט געגאַנגען אויפ'ן באַל, נעהמט זי ברענען און שטיקען און זי פאַלט איהם ווידער אריין אין די רייד, ניט טראַכטענדיג וואָס זי טהוט און צו וואָס זי דארף דאָס:

— כא, כא! און אָט די גאַנצע קריסטליכע וועלט, וואָס פערגעטערט רחמנות און ליעבע!?

חנה האָט דערמיט אויפגערייצט ברוך'ס שווערסטע וואונד. ברוך אָבער ווייסט און פיהלט אין וואָס חנה איז איהם חושד, ער זעהט ווי זי ערגערט זיך פון דעם, און זיין הארץ נעהמט זיך ווארעמען מיט אלץ מעהר און מעהר ליעבע צו איהר. און כאָטש ער קוקט גאָר איצט ניט אין איהר זייט, זעהט ער זי פאַר זיך א ווייסע, א ליכטיגע, וואָס ווערט אלץ ווייסער, דורכזיכטיגער.... און אינגאַנצען זיין בלוט נעהמט זיך איצט ציהען צו איהר:

— חנה! — ווענדעט ער זיך צו איהר מיט א געענדערטער שטימע, אין וועלכער עס האָט שוין אָפען געציטערט זיין ליעבע צו איהר — וואָס פאַר א ביישפיעל איז פאַר דיר די קריסטליכע וועלט? די קריסטליכע רעליגיאָן איז געגעבען געוואָרען פון אידען צו דער ניט־אידישער וועלט — צו מענשען, אויף וועלכע זיי האָבען געקוקט ווי אויף הינט! ווי אויף מיאוס'קייטען! פאַר אידען אָבער איז דאָס געווען א רעליגיאָן, וועלכע זיי

— חלילה, וואָס פאַלט אייך איין! רחמנות איז זעהר אַ ביליגער פּרייז, און די נחום'ס וואָס לעגען אויף אַ חלום אַזוי פיעל ענערגיע און וואָס דרעהען זיך דאָרט איצט אין זאַל אַרום פערארבייטע, מיט אויפ־געצויגענע שטערנס, מיט אויפגעגלאַנצטע אויגען — זיי פערדיענען געוויס ניט אַזאַ ביליגען פּרייז, כאָטש איך זעה שטענדיג אין זייערע אויפ־געגלאַנצטע אויגען אַ בעהאַלטענעם וועהטאָג, אַ מורא, אַז די אַרבייט איז פאַר'ן טייוועל. און די אַלע וואָס טאַנצען אויפ'ן באַל זעהען מיר אָפט אויס ווי גייסטער פון אַן אונטערגעגאַנגענעם פאָלק, וואָס זיינען איבער עפּעס אַ סיבה אויפגעשטאַנען אין מיטען דער נאַכט און זיך צוטאַנצט. — — —

און מיר דאַכט זיך אויך, אַז אין דעם לאַנד וואו עס געפינען זיך שוין איצ־טער אידען וואָס טהוען אום שבת אָן טלית און תפילין, כדי מיט דעם צו דערצעהלען זייער אָבשטאַמונג, וועלען מיט דער צייט אָט די ציוניסטישע בעלער מיט ביבלישע בילדער בלייבען דער איינציגער זכר פון אידישקייט.

— אָבער אויף וועמען איז דאָס געוועזן אייער רחמנות? — רייסט איהם חנה איבער אונגעדולדיג.

— ווען איך האָב לעצטען יאָהר — ענטפערט ברוך — דערזעהן, ווי אין דעם לאַנגען זאַל וואָס נעבען טאַנץ־פּלאַץ דרעהען זיך אַרום די פערעלטערטע מיידלעך, וואָס ערשט ווען זיי קומען צו אַ באַל זעהען זיי זיך אַרום, אַז זיי זיינען שוין אויסגעשפּיעלט, איז מיר פּשוט ניט גוט געוואָרען. עס איז אויסגעקומען ניט אַנדערש, כאָטש נעהם און שטעל זיך מיט זיי טאַנצען פאַר רחמנות!... בעזונדער אָט די עלעגאַנטע מיס פינקעל. זי האָט הפנים ערשט דאָ דערפיהלט, ווי שלעכט עס איז פאַר אַ אידישער טאָכטער צו פיהרען אַ לעבען נאָכ'ן שניט פון פראַנצויזישע ראָמאַנען. און די לעווינס, און אויך בלומענקראַנץ, וואָס האָבען זיך צו יענער צייט געדרעהט אַרום איהר, האָבען זי דאָ מיט אַמאָל אַזוי שאַרף גענומען אויס־מיידען. און מיך האָט דער טייפעל אַ שטופּ געטהאָן צו איהר און איך האָב זי איינגעלאַדען צום טאַנץ.... און נאָך ביז אויף היינטיגען טאָג, ווי נאָר איך דערמאָן זיך אָן דעם, דערפיהל איך, ווי אַ מיאוס'קייט ליעגט מיר אין נאַרגעל און ווארגט מיך צום ברעכען. גאָט מיינער, ווי מיאוס עס איז רחמנות צו האָבען אויף מענשען! איך פלעג אין דאַרף רחמנות האָבען אויף פערד, אויף עזלען, וואָס פלעגען זיך פערמוטשען, אָדער פערמאַטערט ווערען...

— חנה ! איהר געדענקט נאָך ווי מיר פלעגען קאטשען שנעע־קוילען? גרויסע קנוילען שנעע....

און ברוך מעסט דערביי מיט די אויגען דאָס ווייסע פעלד... עס שווימט ארוים דאָס דאָרף און צוזאַמען מיט'ן דאָרף — די וועסט מיט איהרע ברייטע סטעפען, וואָס פערשפרייטען זיך אונטער א ווייטען אונ־ענדליך בלויען רוים... רוים און ווייטקייט, רוים....

און אָט קאטשען זיי ביידע א הויפען שנעע, וויקלען איהם איבער'ן ברייטען פעלד. דער הויפען ווערט אַלץ גרעסער און גרעסער, פערוואַנ־דעלט זיך אָט אין א רונדען קנויל און אָט אין א ווייסען קלאָץ. און זיי ארבייטען פלייסיג, ווערען פערפלאָמט. עס זעצט פון זיי א פארע; עס שלאָגט זיך ארויס א לאָק האָר איבער איהר פנים, עס שלאָגט זיך ארויס א שווארצער טשוב איבער זיין שטערען און זיי שפּארען דעם הויפען אַלץ פעסטער, איבערגעבענער. ערגעץ ווייזט זיך א וואַלד, באַלד און זיי זיינען מיט'ן קנויל נעבען וואַלד. און הינטער זיי בלייבט א לאַנגער, לעדיגער פאַס, און דער לעדיגער פאַס צושניידט דאָס ווייסע פעלד אויף צווייען. — — —

— באַלד וועסטו זעהן, חנ'קע! אָט קייקעל נאָך א ביסעל. — ניטאָ קיין זאַך אומזיסט... אַך, ווי שעהן עס פאַסט דיר דער לאָק, און ווי שעהן עס איז דיין צופלאַמטער פנים! — — — און ווי דו קייקעלסט דאָס אַזוי פלייסיג, מיין גוטע חנ'קע! — קייקעלסט און פרעסט זיך דערווייליע צו מיר — — — האָסט זיך ליעב פרעסען צו מיר?... — קייקעל, קייקעל! — — —

— גענוג שוין, חנ'קע! — שרייט ער אויס מיט א פריידיגען פייער אין הארצען.

— וואָס ווילסטו טהאָן?!

— באַלד! דו וועסט זעהן. איך וועל אויפשטעלען די קלאָץ.

— וואָס ס'טו מאַכען, א מענש?

— ניין, מיין קינד! באַלד ס'טו זעהן, אז ניטאָ איז קיין זאַך אומזיסט.

און ער נעהמט אָן די קלאָץ פון איין זייט און ווי נאָר ער שטעלט זי אויף, דערהערט זיך באַלד א פּלעסק פון פליגעל, א קוויטש, און — עס פליהט ארויס מיט צופריעדען נאָכגעלאָזטע פליגלען דער פויגעל, וואָס

האָבען פון זיך אַרויסגעשטויסען מיט'ן גאַנצען כח, וואָס זיי האָבען נאָר געהאַט אין זיך !...

נאָר ביי די לעצטע ווערטער האָט ברוך שוין דערפיהלט ווי אין איהם פערנעהמט זיך אַ העליש פייער, גאַל און גיפט נעהמט זיך רייסען פון האַרצען, אָבער ער שטאַרקט זיך, און מיט זיין אויסגעאַרבייטער פעהיג־קייט — ניט צו טראַכטען פון זאַכען, וועלכע ער וויל ניט געדענקען, האָט ער אין זיך דערשטיקט דאָס גיפטיגע פייער און איז געבליבען שטיל. פון חנה'ס בליקען האָט ער דערקאָנט, אַז זי האָט חרטה אויף'ן גאַנצען גע־שפּרעך, און דאָס האָט איהם געהאָלפען זיך צו בערוהיגען און אויפ'ן אָרט פון צו טראַכטען וועגען פּאָגראָם און אַנדערע קריסטליכע מערדערייען, האָבען זיך ביי איהם ווידער גענומען וועקען קינדערשע עראינערונגען.

חנה'ן האָט שוין ניט נאָר באַנג געטהאָן, נאָר אויך וועה געטהאָן, וואָס זי האָט אַזוי פּלוצלינג דערמאָנט די קריסטליכע וועלט. אין איהר אייגענעם אונגליק וואָס איז פערבונדען מיט'ן פּאָגראָם האָט זי ווי פער־געסען, נאָר איהר האָט זיך גענומען דאַכטען, אַז דאָרטען אַרויף אויפ'ן שניי־פעלד שטעהט איצט ברוך'ס מוטער, אַ נאַקעטע, פערשאָטען ביז'ן האַלז אין שנעע, אַזוי אַז עס זעהט זיך נאָר אַרויס איהר פּנים און די צו־שויבערטע שוואַרצע האָר... פּונקט ווי די גוים פון זייער דאָרף האָבען מיט איהר געטהאָן נאָכדעם ווי זיי האָבען זי פערמוטשעט ביז משוגעת.

און חנה נעהמט זיך צושראָקען און שולדיג טוליען צו ברוך'ן.... און אָט דאַכט זיך איהר — זי זעהט ערשט איצט ווי דער סטודענט וואסיל, ברוך'ס בעסטער חבר, פאַלט ברוך'ן צו די פיס, קושט איהם די הענד און ברוך — שטעהט פאַר איהם אַ גרויער, שטויסט איהם פון זיך און רעדט צו איהם מיט גאַל: „דו קומסט צו מיר ווי אַ קריסט און איך שפּיי דיך אין פּנים. — היינט ווען זיי דאַרפען דאָס — האָבען זיי דאָס געטהאָן; מאָרגען, ווען דו וועסט דאָס דאַרפען, וועסטו דאָס טהאָן, ווייל איהר זיינט אַלע הינט. הונט, אַרויס פון מיין הויז!!" און ווי ברוך האָט דאָס נאָכ'ן אונגליק פאַר קיין פאַל ניט געוואָלט פאָהרען אין דאָרף. און ווען מען האָט די מאַמע געבראַכט אין שטאָדטישען משוגעים הויז, איז ער שוין אויך אין שטאָדט ניט געווען...

אָבער דאָס פעלד פאַר די אויגען ציהט זיך ווייט, ציהט זיך ווייס. און ברוך רייסט איבער חנה'ן :

קאַפּיטעל 18.

בינעם האָט נאָך דעם לאַנג אַרומגעזוכט ביילקע׳ן אין זאַל און האָט זי שוין מעהר ניט געקענט געפינען. פאַר כעס האָבען זיך ביי איהם פון מאָל צו מאָל צונויפגעקריצט די צייהן און דערצו האָט מען איהם נאָך איצט גענומען רייצען פון אַלע זייטען מיט׳ן נאָמען — ביילקע!!

נחום כאַפּט איהם אָן אַ צופריעדענער:

— מיר רעכענען, אַז דער היינטיגער באַל זאָל אריינטראָגען אַ דריי טויזענד דאָלאַר. איהר קענט זיך גאָר ניט פאָרשטעלען ווי נויטיג דאָס איז פאַר אונזער צייטונג. איצט מעג מען דאָך שוין זאָגען דעם אמת: מיר האָבען מיט גרויס מאַטערניש דערצויגען ביז׳ן איצטיגען באַל די „אידישע פאָהן“. און מיר טהוט טאַקע זעהר באַנג, וואָס ברוך איז ניטאָ אויפ׳ן באַל. נאָך אַלעמען, קיין שונא איז ער דאָך ניט, און איך גלויב, עס וואָלט איהם זיכער הנאה געטהאָן, ווען ער זעהט וואָסער אַ שעהנעם עולם מיר האָבען צונויפגענומען. קיין איינער פון די בעלער, וואָס זיינען געווען היינטיגען יאָהר, האָט ניט געהאַט אַזאַ גרויסען און אַזאַ אינטע־ליגענטען עולם, ווי מיר. דאָס בעווייזט אייך, אַז די בעסערע פון אונזער פאָלק פיהלען, אַז מיר זיינען זייערע, און ביי זיי איז רעכט צוליעב אונ־זער באַל איבערוואַרטען אַלע אַנדערע בעלער. און וואו איז דאָס ערגעץ ביילקע אַהינגעקומען?

לאה, אין איהר עלעגאַנטען קלייד פון דין־ראָזען זייד, פערפּוצט מיט אַ דינעם ווייסען געוועב, איבערגעבונדען אויפקאָס, פון איין אַק־סעל צו דער טאַליע מיט אַ ברייטען פאַס זייד פון ווייס און בלוי, אויף וועלכען עס איז מיט גאָלדענע ווערטער אויפגעשריעבען: „לעזט „די אי־דישע פאָהן!“, לויפט אָן צו בינעמ׳ען מיט בילעטען פאַר׳ן בופעט אין האַנד און שרייט צו איהם אויס, ווי צו אַ ווילד־פרעמדען:

„טשעקס פאַר דהי באַר!“

בינעם קויפט ביי איהר טשעקס, און זי פרעגט:

ער האָט אַ מאָל אָפּגעלאָזט — — — און נאָך איהם פּאַטשט אַרויס אַ גאַנצע מחנה און גיבען זיך אַ הויב אויף אין דער לופטען, דרעהען אויס אַ פּאָר רעדער און לאָזען זיך צוריק אַראָפּ אויף ברוך'ן. און ברוך ווערט אָפּגעשאָטען מיט פויגלען און אַלע פּיסטשען זיי און פלאַטערען און גלעטען מיט די פליגעל. מיט די צועפּענטע שנאָבעל קושען זיי זיך איינער מיט'ן צווייטען פאַר פרייד. און דער אַלטער פויגעל רופט פון קלאָץ אַלץ נייע און נייע — די יונגערע, די גאָר יונגע; און דאָס פּיסטשען און דער פליגעל־פּלעסק ווערט אַלץ גרעסער, רוישיגער.

— חנה, מיין חנ'קע, זעה נאָר! זעהר נאָר, ווי עס ווערט גאָר ניט פערלוירען. — אמאָל, אמאָל אָפּגעלאָזט אַ פויגעל — — — געדענקסט? — — — און איצט זעה וויפיעל? — — — נאַ, קענסט זיי איצט אַלע גלעטען, אַלע קושען — — — און וואו איז דיין קראַנץ? — — — — — חנה, חנ'קע!... — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

— —

ברוך ציטערט אויף — — — מאַקס מיט זיינע בעקאַנטע, מיט זייערע שאָטענס נעהען אויף־צו־פריהער אויפ'ן ווייסען שנעע און שמועסען נאָך וועגען דעם פּרייז־פּייט. —

— טפו, צו אַלדע טייוועל! — שרייט ברוך אויס. — העי, מאַקס, צו וועלכען טייוועל האָסטו זיך דאָרטען פערדרעדט! דו ווייסט, אַז איך בין ניט נעשלאָפען די לעצטע עטליכע נעכט, גנעהסטו און לאָזט מיך איבער אַליין מיט חנ'קען.

— כאַ־כאַ־כאַ! — צולאַכט זיך חנה. — וואָס האָט זיך אייך גע־חלום'ט? — — — — —

מאַקס לויפט צו:

— ד'וויים?... וואָס — — — איך מיין אדרבה — — — — איהר רעדט דאָך מן הסתם... — וואָס? — — — אויף מיין וואָרט.

— ביזט אַ נאַר! מיר קלעפּען זיך די אויגען.

מיך האָט ער געפיהרט און איך בין געגאַנגען איבער פינסטערניש אָהן ליכט — — — !

מיינע וועגען האָט ער פערצאַמט מיט געבראָכענע שטיינער און מיינע אויסוועגען — פערקרימט — — — !

אָנגעצויגען האָט ער זיין בויגען און מיך געשטעלט פאַר א ציעל צו זיין פייל — — — !

עפּעס א מין טיעפער בעדויערען האָט דערביי גענומען עסען בינעמ'ס האַרץ, און פּונקט דאַן איז צו איהם צוגעקומען לעווין און איהם מעשה גוטער־ברודער אָנגעכאַפּט פאַר'ן האַנד:

— וואו איז זי ערגעץ אהינגעקומען? — — — — —

דער נאַרישער, באַלעבאַטישער טאָן, מיט וועלכען לעווין האָט זיך צו איהם געווענדעט, און דער וואָרט „זי" האָבען בינעמ'ען נאָך מעהר אויפגערעגט און זיין בליק האָט זיך מיט פעראַכטונג אָפּגעשטעלט אויף די צוויי ברייטע פאָדערשטע ציינער, וואָס האָבען זיך ארויסגעזעהן פון צווישען לעווין'ס ווייכע ליפּען, און זיין רעכטע האַנד האָט זיך צונויפגעמאַכט אין א שטאַרקען פויסט אויף צו דערלאַנגען לעווינ'ען אין די ציינער אריין.

— פוי, צום טייוועל, וואָס פאַר א נאַרישען נאָז איהר האָט! — שרייט צו איהם בינעם אויס אָן אויפגעבראַכטער.

— איך פרעג אייך אויף איהר, אויף ביילקע'ן, — זאָגט לעווין, זיך פערליערענדיג, און ער צופּענט דערביי די אויגען. — וואָס איז מיט איך? וואָס? — — — —

— וואָס מיט מיר איז, איז ניט אייער טאַטענ'ס עסק!

— איהר זיינט שכור?! — רופט זיך אָפּ לעווין, שטעלענדיג א פוס אויף צוריק.

אַלע אָדערען האָבען זיך אין בינעמען אָנגעצווינען און האָבען איהם א בריה געטהאָן, ווי זיי וואָלטען געוועזען פון צוגליהטען אייזען. ער האָט דערפיהלט, ווי אָנצוכאַפּען דעם לעווינ'ען פאַר'ן האַלז און איהם א שלייַדער טהאָן צו דער ערד. צום גליק אָבער איז לאַה פאַרביי געגאַנגען און האָט זיך געוואָלט ווענדען מיט עפּעס צו בינעמ'ען, נאָר דערזעהענדיג, וואָס דאָ קומט פאָר, האָט זי גלייך אָנגעכאַפּט בינעמ'ען פאַר דער האַנד:

— בינעם! וואָס איז מיט אייך? וואָס קומט דאָ פאָר?... — און

— און וואָס איז דאָס עפּעס מיט אַ מאָל ביילקע ניט נעוואָרען?

— יאָ, עפּעס זעהט מען ניט ביילקע'ן! — לויפט פאַן נאָך אַן אַנ־דערע, אויך מיט טשעקס אין האַנד.

די טענץ זיינען אויף אַ ווײַלע איבערגעריסען געוואָרען. אין זאַל איז געוואָרען פינסטער — אויף דער בימה האָט מען גענומען בעווייזען לעבע־דיגע בילדער:

„ירמיה אויפ'ן שטיין" און אַרום איז אומעטיג־גרוי און פאַרנאַכטיג באַנג און ווייט — — — און דער אָרקעסטער נעהמט צואווהטאָגט־שטיל און ביטער־בייז צוצוויגען שפּיעלען „א נ י ה ג ב ר", און דער כאָהר, וועלכען מען זעהט ניט, נעהמט שטיל מיטזינגען, און ביסלעכווייז ווערען די קולות אַלץ העכער און דריקענדער, קומען זיך צונויף און מישען זיך אויס מיט'ן אָרקעסטער, און באַלד ווערען זיי ביידע פערלאָרען. עס דאַכט זיך אויס, דער אָרקעסטער שפּיעלט, נאָר זיינע כלים גיבען קיין טענער ניט אַרויס... הינטען שטעהט אַ כאָהר מיט צועפּענטע מיילער, נאָר זיי זינגען ניט... און אז אָט דער גאַנצער ברייטער געמיש פון שפּיע־לען און געזאַנג, איבער וועלכען עס שווימט אום אַ טיעפער, טויזענד־יאָהרינער, האַרציגער אומעט, שטראָמט אַרויס פון דעם נביא'ס האַרצען, פון זיין נשמה, פון זיינע ביינער, פון אָט דער גרויסער טראַגישער גע־שטאַלט, וואָס זיצט איצט אויפ'ן שטיין, טיעף פערטראַכט און שווער נעבוינען. און באַלד נעהמט זיך בינעמען דאַכטען: — אַרום דעם נביא ווערט אַ ראָד מיט מענשען, און אונטער דעם ראָד נאָך אַ ראָד, און אַזוי אַלץ ווייטער און ווייטער, איין ראָד אונטער דעם אַנדערען, איינס אונ־טער דעם אַנדערען, און וואָס ניעדעריגער איין ראָד איז, אַלץ גרעסער און מעהרער איז זיין צאָהל מענשען. ביז עס ווערט אַ גרויסער הויכער באַרג. און אויבען ערהויבט זיך די גרויסע טראַגישע געשטאַלט פונ'ם נביא. זיינע אַריינגעגראָבענע גרויסע אויגען קוקען טיעף אין זיך און ווייט, ווייט פאַר זיך, נאָר זיין גרויסער צער ניעדערט און גיסט זיך אַריין אין די הערצער און אין די אָדערען פון די דורות און דורות, וואָס רינגלען אַרום דעם באַרג, און זייער אַלעמענס בלוט נעהמט מיט געשריי און מיט ביטערניש מיטזאָגען:

איך בין דער מאַן וואָס האָט געפיהלט דעם פּיין, די רוט פון זיין צאָרען — — — !

האָט מיט זיין האַנד פעסט אָנגענומען דאָס הענטעל און דערפיהלט ווי אויפצוהויבען דאָס גלאָז און מיט אַ מאָל און מיט'ן גאַנצען כח מיט איהם אַ קלאַפּ טהאָן אין דעם גלאַטען מראַמאָרנעם טישעל, נאָר ער האָט אַ שמייכעל געטהאָן פון דעם איינפאַל און זיך גענומען דאָרשטיג טרינקען דאָס קאַלטע ביער. פון העפליכקייט וועגען האָט ער געוואָלט ניט אויס־טרינקען דאָס גלאָז ביער אין איין מאָל, אָבער ווען ער האָט שוין געהאָט אָראָפּגעשלונגען אַ טהייל פון דעם ביער און דערפיהלט אַרום זיין הארצען די קאַלטע פייכטקייט, וואָס האָט מיט זיך געטראָגען קיהלקייט, וואַרעמ־קייט און עפּעס אַ מין ברייטע גראַמקייט, האָט ער ניט אויסגעהאַלטען און אָהן אַן אָפּהאַלט אויסגעטרונקען אין גאַנצען דאָס ביער מיט איין מאָל.

און נאָכדעם האָט ער מיט אַ פערשולדיגטען שמייכעל גענומען קוקען אויף לאה'ן.

לאה האָט דורך אַ לאַנגער שטרוי געצויגען אין זיך דעם לעמאָנאַד פון איהר דינעם גלאָז, וואָס איז געשטאַנען אויף אַ הויכען, גלעזערנעם פינגער־פיסעל, און כאָטש זי האָט זיך עטוואָס דערשראָקען פון דעם אופן, ווי בינעם האָט אויסגעטרונקען דאָס ביער, האָט זי זיך געמאַכט, אַז זי האָט דאָס גאָר ניט בעמערקט. און אָט האָט זי נאָך אויף אַ ווייל‍ע אָניפּגעהערט טרינקען, מיט דער שטרוי גענומען דרעהען די שטיקלעך אייז אין גלאָז און געפרעגט:

— און ווי געפעלט אייך: ניט ברוך, ניט חנה! פאַר וואָס זיינען זיי היינט ניט געקומען?

בינעם ענטפערט ניט, נאָר ער שמייכעלט.

לאה האָט ווידער אריינגענומען די שטרוי אין מויל.

און בינעם קוקט אויף איהר און זעהט, ווי שעהן עס ציהען זיך צונויף איהרע באַקען פון אָט דעם זויגען דעם לעמאָנאַד דורך דער שטרוי, און אַז איהר לאַנגליך פאָרמירטע מאָרדעטשקע איז עהנליך צו חנה'ס און אַז איהרע אַקסלען זיינען ביי איהר אַזוי רונד און שעהן צוגעוואַקסען ווי ביי חנה'ן...

— און וואו איז דאָס פאַרט מיט אַמאָל בײלקע אַהינגעקומען? — ווענדט זיך צו איהם ווידער לאה.

בינעמ'ען איז מיט אַ מאָל דורכגעפלויגען אַ געדאַנק אין קאָפּ, אַז לאה ווייסט, וואָס אין איהם קומט איצט פאָר, נאָר זי מאַכט זיך ניט

דערביי האָט זי צוגעוואָרפען אַ פעראַכטענדען בליק אין לעווין׳ס זייט.

לעווין איז געווען צופריעדען, ווען ער האָט דערזעהן עמיצען פאַר־ביינעהן, אָן ווען ער האָט זיך געקענט אָנטשעפּען און מיטגעהן.

אַ ווײַלע איז נאָך בינעם געשטאַנען און לאה האָט איהם ניט געקענט ריהרען פון אָרט. נאָכדעם האָט ער גענומען שמייכלען און איז מיט איהר אַוועק צום בופעט און אויפ׳ן וועג צו איהר גערעדט:

— נו, גאָר ניט. וואָס האָט איהר זיך דערשראָקען? איך ווייס? ער איז אַ נארישער בחור. און איך האָב פיינט זיינע צייהן. נו, און איהר ווייסט דאָך, ווי מיך קאָנען אויפרעגען צוויי נארישע ברייטע לאַפּעטעס.

— אָבער ווי ווערט מען דאָס אַזוי אין כעס אויף יענעם?

— וואָס פערשטעהט איהר ניט, ווי מען נעהמט און מען ווערט אין כעס? — רעדט צו איהר בינעם שמייכלענדיג.

דער בופעט איז געווען פול מיט אויפגעראַמטען עולם, וועלכע זיינען געווען יום־טוב׳דיג צוזעצט אַרום די פולע, רונדע מראַמאָרנע טישלעך.

בינעם מיט לאה׳ן האָבען פאַר זיך אויסגעזוכט אַ טישעל.

— לאַנג אָבער וועל איך מיט אייך ניט קענען זיצען, — וואָרענט איהם לאה, אָנווייזענדיג איהם אויף די טשעקס, וועלכע זי האָט צו פער־קויפען.

— וועל, — ענטפערט בינעם מיט אַ שמייכעל. — וועל איך נאָך אַן איבערינען מאָל זיין פון די רייכע, וואָס בענונענען זיך מיט אַ ביסעל. און וואָס וועט איהר הייסען בעשטעלען?

— לעמאָנאַד, — זאָגט לאה.

דער קעלנער איז צוגעקומען. בינעם האָט ביי איהם בעשטעלט פאַר לאה׳ן לעמאָנאַד און פאַר זיך ביער.

— צו וואָס דאַרפט איהר איצט ביער? איהר זיינט דען איצט נאָך וועניג אויפגערעגט? — פרעגט לאה.

— ווער ווייס, אפשר נאָך וועניג?! — שמייכעלט בינעם.

ווען דער קעלנער האָט צוגעטראַגען די בעשטעלונג, האָט דאָס גלאָז ביער, ביים אַוועקשטעלען, געגעבען אַ מאַסיווען קלאַפּ אָן דעם מראַמאָר... די גלאָז איז געווען אַ שווערע און האָט געהאַט אַ הענטעל, אין וועלכען עס האָבען געקענט אַריין אַלע פינגער פון אַ מענשליכער האַנד. בינעם

קאַפּיטעל 19.

װען ברוך איז געקומען צו זיך אהײם, האָט ער דערזעהן, אַז אין זײן צימער איז ליכטיג. װער זאָל דאָס זײן?

— א! — קלערט ער. — געװיס פון פעראײן. און װי שפּעט יענער זיצט און װאַרט דאָס אויף מיר. עס קען געװיס זײן דער איבער־געבענער בינעם.

נאָר װען ער האָט אויפגעעפענט די טהיר, איז איהם אנטקעגען גע־קומען בײלקע!

— גוטען אבענד, בײלקע! — שרײט ער אויס ערשטױנט, זיך בע־מיהענדיג צו זײן פרעהליך. — װי קומט איהר אהער אזוי שפּעט?

אויפ'ן טיש שטעהען אין װאַסער פרישע בלומען, און ברוך האָט זיך שיער ניט ארויסגעכאפּט: „און װאָסערע שעהנע בלומען איהר האָט דאָס מיט זיך געבראַכט!" נאָר ער דערמאָנט זיך, אַז עס קאָן דאָך זײן, אַז די בלומען זײנען לאה'ס...

בײלקע, דערזעהענדיג איהם מיט די גליטשערס אין האנד: —

— װאָס? איהר האָט זיך נאָר געגליטשט?! הײנט זעהט, װאָס פאר א שלעכטער מענש איהר זײט! פאר װאָס האָט איהר מיר ניט געזאָגט, אַז איהר נעהט זיך הײנט גליטשען?

— װען איך האָב זיך מיט אײך געזעהן, האָב איך דאָס נאָך אלײן ניט געװאוסט. — װי קומט איהר אהער אזוי שפּעט?

— איך בין געװען בײ מײנער א מומע. זי װאױנט דאָ, אין יאָנ־קערס. אויפ'ן װעג צוריק, קלעהר איך: מען דאַרף זיך ארײנכאפּען צו אײך — — — און װעמען װעט דאָס אײנפאלען, אַז איהר װעט אויף זיך לאָזען אזוי לאַנג װאַרטען?!

— טאַקע, טאַקע. װי מאָדנע דאָס איז? נעה װײס, אַז מען װאַרט אויף דיר! אַז עמיצער איז צו דיר געקומען?!

ברוך נעהמט זיך ארומדרעהען איבער'ן צימער נערװעז...

ווּיסענדיג און שפּיעלט זיך מיט איהם ווי מיט אַ אינגעל... זיין אויפ־רעגונג האָט מיט אַ מאָל ווידער גענומען שטייגען, זיין פּנים איז געוואָרען פינסטערער, די אויגען שאַרפער, און ער האָט אַ קלאַפּ געטהאָן מיט'ן גלאָז אָן טיש, אַזוי אַז דאָס גלאָז האָט זיך שיער ניט צובראָכען. דער קעלנער איז צוגעלאָפען און בינעם האָט בעשטעהט נאָך אַ גלאָז בייר.

לאה האָט זיך אויפגעהויבען.

— איך דאַרף שוין געהן.

— וואָס איילט איהר זיך? איהר האָט ניט, וואָס מורא צו האָבען; איך וועל שוין די איצטיגע גלאָז ביער ניט אויסטרינקען פאַר איין מאָל...

— פון מיינעטוועגען! — שרייט זי אויס, אויפציהענדיג די אַקסעל.

— נאָר איהר ווייסט דאָך, — זאָגט זי, איהם אָנציינענדיג אויף די טשעקס. — אָבער אין וועל נאָך אפשר באַלד זיין צוריק.

לאה איז אוועק. ווען מען האָט בינעמען דערלאַנגט דאָס גלאָז ביער האָט עס ווידער מיט איהר שווערען גלאָטען דנאָ אַ מאַסיווען קלאַפּ געטהאָן אָן דעם מראַמאָר, און ווידער האָט בינעם ביים אָננעהמען די גלאָז דערפיהלט די פריהערדיגע ליידענשאַפט — צו צוקלאַפּען דאָס גלאָז אָן דעם מראַמאָר.

— וואָס בין איך דאָס, משוגע?! — גיט ער זיך אליין אַ בייזען פרעג, ווי ער וואָלט אויף זיך אָנשרייען פאַר די נאַרישע איינפאַלען, און ער גיט מיט פערדראָס און כעס אַ הויב דאָס גלאָז און!... — דאָס הארץ האָט זיך אין איהם אַ קאַלטען ריס געטהאָן. ער אליין איז מיט שרעק אויפגעשפּרונגען. מיט אַ געשריי און קוויטשעריי זיינען אויפגעשפּרונגען מענער און פרויען פון די ארומיגע טישלעך. און באַלד האָט ער ארום זיך דערזעהן אַ ראָד פון פערפוצטע מענער און פרויען, וואָס האָבען אויף איהם געקוקט מיט ווילד־צושראָקענע בליקען. און אָט האָט ער צווישען זיי דערזעהן ביילקע'ן, און באַלד האָט ער זיך איבערצייגט, אַז ער האָט אַ טעות... און אויפ'ן נאַסען טישעל, וואָס נעבען איהם ליגען שטיקלעך גלאָז... און ער קוקט אויפ'ן עולם און שמייכעלט... און אָט זיינען באַלד אָנגעלאָפען לאה, נחום, דער מאָלער — מענדיל, אַ פּאָר קעלנער. עפּעס אַ בעקאַנטע מיידעל האָט פון זיך אראָבגעריסען איהר זיידענעם שאַרף און מיט איהר איהם גענומען ווישען דאָס בלוט פון זיין האנד... — — —

„דזין־דזין“ הייסט דאָס מיידעל, פאַר וועלכער דער זיידע־פּראָפּסט האָט אָוועקגעגעבען שטאַרקע דרייצעהן וועלדער. זי איז איהם טהייער, ווי דער שוואַרץ־אַפּעל פון אויג. זי — האָט אָבער ליעב דעם בלאָסען שפּיעלער; זי האָט ליעב צו טאַנצען אונטער זיינע טענער, צו בויגען איהר קערפּער, פּונקט ווי זיי וויעגען זיך; און דערהערט זי אין מיטען טאַנצען, ווי זיין פידעל ציהט אויס — דזין־דזין! — ווערט זי אַן אויפ־געציטערטע און פאַלט אין גאַנצען אריין אין זיין מאַכט.

איצט אָבער שרייט זיין פידעל — דזין־דזין! די מיידלעך ווילען איהם ארויסהעלפען, — לויפען זיי אום איבער׳ן אייז און שרייען און רופען: דזין־דזין! דזין־דזין! — — —

דזין־דזין אָבער קומט ניט. זי האָט היינט מורא מעהרער ווי אַלע מאָל, ווייל זי ווייס, אַז דעם זיידען געהט דאָס היינטיגע נאַכט זעהר גוט, און נאָכדעם, ווי ער וועט אָנברעכען א סך בוימער און אָנשפּאַלטען א סך האָלץ, ווען די בלויע פייערען וועלען שוין זיין צושפּרייט איבער׳ן גאַנצען וואַלד און עס וועלען ארום זיי טאַנצען די ווילדע מיידלעך, וועט זיך איהם פערוועלען האָבען נעבען זיך זיין דזין־דזין, פאַר וועלכער ער האָט אוועקגעגעבען דרייצעהן וועלדער.

דער שפּיעלער אָבער וויל פון גאָר ניט וויסען. די פידעל רופט און רופט. — גליטשען זיך די מיידלעך אהין, אהער און רופען, רופען. און אַז די טענער צורייצען זיך, רייסען פון זיך די מיידלעך אראָפּ די בלויע העמדער און נעהמען זיך ארומלויפען איבער׳ן אייז נאַקעטע. און אָט קלעטערען זיי אַרויף אויף די דערבייאיגע בוימער און שטעהען הוילע, פערציטערטע אויף די פערשנעעטע בוימער און קוקען צושראָקען אין אַלע זייטען, איבער׳ן ווייט־צוצוויינטען, ווייסען וואַלד, מיט די אויגען זוכען זיי און רופען: — דזין־דזין! דזין־דזין!! ברענגט דער ווינט צוטראָגען נאָך כוואַליעס און ווינט־מיידלעך, ווערען זיי אַלע פערכאַפּט פונ׳ם „דזין־דזין!“ און וואַרפען פון זיך באַלד אראָפּ די ווייסע שנעעאיגע שלייערס, שפּרינגען ארויס אין די בלויע, זיידענע העמדער און קוקען זיך איבער צושראָקען — — — דזין־דזין איז צווישען זיי ניטאָ! — — טאַנצען זיי אַלע פערצווייפעלט ארונטער, שלאָגען זיך אַלע צוזאמען, פלעכטען זיך איבער, נעהמען ווילד בייסען איינע די אַנדערע און שטשירען אויף דער בלויער נאַכט מילך־ווייסע פערבלוטיגטע צייהן. און ווייסע

— זאָגט דעם אמת, זיינט איהר צופריעדען פון דעם, וואָס איך בין צו אייך געקומען?

— וואָס רעדט איהר?... וואָס הייסט — — — שטעלט זיך פאַר — — — איצטער איז דאָך ווינטער, און אָט דער שנעע, און אָט די בערג, די וועלדער. זיי קאָנען דאָך משוגע מאַכען אַ מענשען. און פונקט איצטער געהט זיך ערגעץ איבער ווייטע פעלדער דער פעטער־שנייער אין זיין גרויסען, ווייסען טלית. ער געהט זיך אזוי לייכט, פערטראַכט. זיין באָרד איז ווייס און שיטער, און ער קוקט אזוי ווייט, אזוי קאַלט און גלייכגילטיג. — — — און ערגעץ צווישען וועלדער אין אַ וואַלד צינדען איצט ווינד־מיידלעך, בלויע פייערען, און אז עס שטאַרקען זיך די בלויע פייערען, שטאַרקט זיך דער פראָסט. און דער זיידע ברעכט בוי־מער און וואַרפט זיי אין פייער. ער שפּאַלט מיט זיינע הענד די שטאַרק־סטע דעמבעס, שפּאַלט זיי אין שטיקער, און די ווינד־מיידלעך כאַפּען זיי אונטער און וואַרפען זיי צופריעדען אין פייער, און צוליינען נאָך אַלץ נייע און נייע פייערען. און די בלויע פייערען קנאַקען; עס קנאַקען די שטיקער, די בוימער. עס קנאַקט און הילכט דער גאַנצער שוואַרץ־וויי־סער וואַלד, און דער זיידע געהט אוועק אין זיין אַרבייט אַלץ ווייטער און ווייטער. און אין טהאָל, ביי דעם אייז, בעוויזט זיך דער פיעדעל־שפּיעלער, אַ צורייצטער, אַ בלאַסער. ער שפּאַרט זיך אָן ביי דעם בוים, וואָס וואַקסט, ווי אויף אומצופאַלען, און נעהמט זיך שפּיעלען אויף דער דינער סטרונע, און עס צוטראָגען זיך שאַרפע, רופענדע טענער — — — און עס בעוויזט זיך פריש־שמייכלענדיג אַ שעהנע ווינד־מיידעל אין אַ העל־בלויען זיידענעם העמד, און דאָס העמד ציטערט אויף איהרע רונדע, ווייכע גליעדער, אויף די בריסט, און זי גיט אַ קוק אויפ׳ן פיעדעל־שפּיעלער און דערקאָנט, אז ער מיינט ניט זי... — איהר פערשטעהט, ביילקע? — ער מיינט ניט זי... איז זי אָבער אַ גוטע און הויבט זיך אויף אויף די באָרוועסע פיס, אויף די שפּיץ פינגער ציהט זי זיך אויס און ווערט נאָך לענגער און שלאַנקער, הויבט אויף איהר שעהנעם קאָפּ, איהר נאַקעטע רעכטע האַנד, און רופט און העלפט איהם רופען. קומט אָן נאָך אַ מיידעל, און נאָך אַ מיידעל. אַלע ווייסע, ציטערדיגע, שפּרינ־גענדיגע, אַלע אין בלויע, זיידענע העמדער, אָבער זיין פיעדעל רופט שוין איצט קלאָר: — דזין דזין!!

קלייד — בלויז איין רויז. און די רויז איז רויט ווי בלוט, און די רויז איז רויט, ווי פייער. — — —

— קינד, ווי קען איך נאָר היינט זיין אַ שלעכטער? איהר זאָלט וויסען וואָסער אַ שעהנע זון עס האָט מיך היינט פריה בעגעגענט, און ווי דער שנעע האָט אונטער מיינע פיס געשפּיעלט, ווי עס פּיסטשען פויגעל, ווי עס וואָרקען טויבען. און ווי נאָכדעם, ווען איך בין געפאָהרען אין „עלעווייטעד", איז אויף יעדער גאַס צו מיר ארויסגעשפּרונגען אַ נייע זון, און נאָכדעם, ווען עס איז שוין צוגעפאַלען די נאַכט, האָב איך מיט אַמאָל פאַר זיך דערזעהן די אַלע זונען. און איך האָב זיי צונויפגענומען אין מיינע הענד און האָב זיי געפּרעסט צו מיין הארץ, און אַזוי האָב איך געוואָלט ארויפגעהן אויף אַ הויכען בארג און זיך מיט זיי ווייזען פאַר מענשען, פאַר קינדער, — זאָלען זיי הנאה האָבען, זאָלען זיי זעהן, ווי גליקליך מען קען זיין אין דער וועלט. אַך, ביילקע, וויפיעל גליק עס איז פאַראַן אויף דער וועלט. וויפיעל גליק! און וואָס זיינען דען די צרות פון יאָהרען אנטקעגען דעם אונענדליכען גליק פון איין מינוט? — אַ זעמדעל אין אַ לויטערען ים, ביילקע!

— אַך, ברוך, ברוך! איהר זייט דאָך עפּעס אַזאַ מאָדנער? — — — אין וואָס פאַר אַ וועלט לעבט איהר? — — — ברוך! — — —

— קינד, איך לעב אין דער אמת'ער וועלט. זיי — די גאַנצע שטאָדט לעבט אין אַ פאַלשער, אין אַן אויסגעטראַכטער וועלט.

— ברוך; ברוך!! ברוך!!! — שרייט זי פּלוצלונג אויס. — נעהמט מיך אויף די הענד, דריקט מיך צו צו זיך, פּרעסט מיך אריין אין זיך, לאָזט מיך בלויז איין נאַכט זיין מיט אייך. קיינער וועט זיך צו מיר מעהר ניט צוריהרען. איך וועל זיין בלויז אייערע. איך האָב זיך גע־וואַשען, גע'טובל'ט, מיין גאַנצער לייב שמעקט איצט. איך וויל זיין אייער כלה. איך וויל זיין אַ כשרה, אייערע, ברוך; ברוך! — — — נאָט מיינער! ווי איך פערליער זיך נעבען אייך! וואָס זיינט איהר פאַר אַ מענש? פון וואַנען האָט איהר זיך גענומען?! איך וועל דאָך לעבען אייך משוגע ווערען. איך האָב זיך דאָס היינט אָנגעטהאָן אויף צו געהן צום באַל, און אַלע זאָגען, אַז מיט מיר איז אַזוי גוט צו טאַנצען. איך בין דאָך אַזוי לייכט, אַזוי דין. איך האַלט זיך אַזוי לייכט אויף די פיס. און אַזוי פיעל האָבען דאָך נאָך געוואַרט, אַז איך זאָל מיט זיי היינט

שפּיציגע צייהן זיינען פערבלוטיגט פון זייערע אייגענע לייבער, און זיי נעהמען מיט זיי בייסען די לופט, ציהען אויס זייערע קעפּ און צובילען זיך ווי ביטער־פערצווייפעלטע הינט. — קען שוין די שעהנע דזין־דזין לענגער ניט אויסהאַלטען און לאָזט זיך קייקלען און שפּרינגען איבער באַרג און טהאָל, טאַנצט און שפּרינגט אַ פערצאַפּעלטע איבער בוימער און ביי־מער און בעוויזט זיך אויפ'ן אייז. — — —

און ווי נאָר זי בעוויזט זיך אויפ'ן אייז, דערהערט זיך באַלד אַ שטאַרקער, פּראַסטיגער בייזער; עס ציטערט אויף דער אַלטער וואַלד, עס שלאָגט זיך אויף אַ ווייסער שטויב, אַ צורייצטער, ווילדער שטורעם. — עס קנאַקען צווייגען, עס פּלאַצען בוימער, דאָס אייז נעהמט זיך אין שטי־קער רייסען. עס ציטערען אויף שטעדט און דערפער, עס בעווייזט זיך אין זיין ווילדען כעס דער ציידע־פּראָסט.

ברוך, וואָס איז געוואָרען אין דער צייט פון זיין דערצעהלען, אַלץ מעהרער און מעהרער נערוועז, בלייבט מיט אַ מאָל שטעהן אַ בלאַסער.

ביילקע שפּרינגט אויף:

— און וואָס איז געוואָרען? וואָס איז געוואָרען?! — — —

— נאַרישע מיידעל. וואָס האָט איהר זיך אַזוי דערשראָקען? — ערגעץ איבער ווייטע, ווייסע פעלדער געהט דאָך איצט צום וואַלד דער פעטער־שנעער — — — בלאַס, פערטראַכט, אין אַ גרויסען, ווייסען טלית, און שטעלט צום וואַלד־צו זיינע טריט, אַזעלכע רוהיגע, אַזעלכע גלייכגילטיגע. — — — — — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

אַך, וואָסער אַ שלעכטער איהר זייט, וואָסער אַ שלעכטער איהר זייט! — שרייט זי אויס, צוגעהענדיג האַרט צו איהם.

ברוך נעהמט אָן מיט זיינעביידע הענד איהר קאָפּ. ווי שעהן עס שמעקט איהר שעהנער, שוואַרצער קאָפּ, און וואָס פאַר אַ שעהנער איינ־פאַל עס איז צו קעמען אָט די שעהנע האָר אין צוויי כוואַליעס, און נאָכ־דעם זיי ערשט איבערבינדען פון אויבען מיט אַ שוואַרצער סטענגע. און וואָסערע שעהנע, אידישע אויגען! קליינע פולע ליפּען, און די קליינע רונדע בריסט פרעסען זיך אַרויס פון אונטער דעם שוואַרצען, סאַמעטענעם קלייד. ווי זי האָט זיך דאָס פערפּוצט! און וויפיעל חן עס גיט צו איהר דינער פיגור די אָנגעשפּיליעטע פרישע רויז. אויפ'ן גאַנצען שוואַרצען

— פאַר וואָס זעה איך ניט?! פאַר וואָס ווייס איך ניט?! — טענה'ט זי דורך טרעהרען.

— צו זעהסטו דיין אייגען הארץ? און פאַר וואָס ווייסטו, אז דו האָסט א הארץ? — — — צו זעהסטו דיינע געדאנקען? און פון וואנען ווייסטו, אז דו האָסט א געדאנקען? — גאָט, דאָס זיינען די בעסערע פערלאנגען פון דיין הארצען, דאָס זיינען די ריינערע געדאנקען פון דיין קאָפּ. הער, וואָס איך זאָג דיר. קוק זיך איין אין דעם. און אז דו וועסט זיך אין דעם איינלעבען, וועסטו דערזעהן, וועסטו דערפיהלען, אז דאָס איז בלויז דער טהייל פון גאָט אינ'ם מענשען, ווייל ער אליין איז גרויס, — „עס איז פול די גאנצע וועלט מיט זיין כבוד", אָבער ער איז נאָך גרעסער, נאָך גרעסער פון טויזענדער און טויזענדער וועלטען צוזאַמענגענומען. עס שפּרייט זיך זיין ריינקייט און שעהנקייט איבער הימעל און שטערען, אָבער ער איז נאָך גרעסער און שעהנער פון טויזענד און טויזענדער פערשטערענטע הימלען צוזאמענגענומען, ווייל ער איז גאָט, ווייל ער איז דער איין און איינציגער גאָט, און עס איז ניטאָ מעהר קיין גאָט אויסער איהם. און געבענשט איז דער מענש, און ווי וואויל איז איהם, ווען ער דערפיהלט אין זיך א טהייל פון אָט דעם גרויסען גאָט. און וואו איז דען דער מענש, אין וועמעס הארצען עס וואוינען שוין גאָר ניט קיין גוטע פערלאנגען, אין וועמעס קאָפּ עס זיינען שוין גאָר ניטאָ קיין ריינע געדאנקען. ביילקע! פערשטעה, אז דורך דעם, וואָס דאָס זינדיגע שלעפּט אראָפּ דאָס לויטערע צו זיך, ווערט דאָס ניט געלייטערט, נאָר דורך דעם, וואָס דאָס זינדיגע הויבט זיך אויף צו דער לויטערקייט, הויבט זיך אויף צו גאָט. ערגעץ אין דיר איז פאראן א לויטערער מאָרגענשטערען. לאָז איהם אויפגעהן, ביילקע, און זאָל ער אויפשטראהלען אין דיר, און זאָל ער ארויסשטראהלען פון דיינע אויגען אין זיין גאנצער לויטערקייט. — — — ווי שעהן דאָס וועט זיין, ביילקע, ווי שעהן! א רוים, א ווייטקייט וועט זיך עפענען פאַר דיינע אויגען, און דו וועסט נעהמען קוקען גרויס און ברייט און ווייט. — — —

אזוי האָט נאָך ברוך לאנג גע'טענה'ט, רעדענדיג און מאָלענדיג.

און דורך דער הארצינקייט פון איהרע טרעהרען און פון דער איבערגעבענער ווארעמקייט פון זיין שטימע, האָט ביילקע גענומען פיהלען אין זיך עפּעס נייעס, ווייטעס, עפּעס אזעלכעס, אנטקעגען וועלכען עס עפענט

טאַנצען, און איך האָב גאָר איבערגעלאָזט דעם באַל און בין אוועק צו אייך און — — — צום סוף זיץ איך דאָ די גאַנצע צייט און וואַרט. און טאָמער האָב איך דערהערט טריט, בין איך דאָך אַלע מאָל אויפגע־שפּרונגען ווי אַ משוגענע... און איהר האָט זיך גאָר נעגלימשט די גאַנצע צייט! — ווען איך וואָלט דאָס געוואוסט, וואָלט איך דאָך געלאָפען אייך אויפזוכען אויפ'ן אייז. חנה איז דאָך דאָרטען אויך געווען — — — אָבער איך האָב פּאַר איהר קיין מורא ניט. זי ווייס, אַז איך האָב אייך ליעב; אַז איך וואָלט געקושט אייערע פיס, אַז איך וואָלט זיך געלאָזען פון אייך אויפעסען; אַז איך וויל ווערען אייער כלה. און טאָמער האָב איך געזינדיגט, דאַרפט איהר מיר מוחל זיין, ווייל ווי לאַנג קען מען נאָך דאָ, אין דער גרויסער שטאָדט, זיין יונג?... ברוך! — — — דער שאָפּ זוינט דאָך אויס דעם מאַרך פון די ביינער. איהר זאָלט מיך געוועזן אָנ־קוקען, ווי שעהן איך בין געווען, נאָר־וואָס ווען איך בין אַהער געקומען צו פאָהרען — — — אָך, ברוך! ברוך!... און ווער האָט אייך געבראַכט אָט די בלומען? זאָגט: איהר האָט זיי אליין געקויפט?...

און אָט איז זי געבליעבען שטעהן. טרעהרען האָבען זי גענומען שטיקען אין האַלז, און באַלד איז זי צונעפאַלען מיט'ן קאָפּ צו זיין ברוסט און גענומען וויינען, זיך צאַפּלענדיג אין זיינע הענד.

— ביילקע! קינד! פיהלט איהר כאָטש איצט, אַז גאָט איז מיט אייך?

— וואָס ווילט איהר מיט אייער גאָט? וואָסער גאָט?! וועלכער גאָט!! ניטאָ קיין גאָט! ניטאָ!

— דער אידישער גאָט. אָט דער גאָט, וואָס איז זיך איצט אַזוי שטאַרק נוקם אין דיר, פאַר וואָס דו ווילסט פון איהם ניט וויסען. קעהר זיך איצט אום צו איהם און ער וועט דיר מוחל זיין, ווייל ער איז דאָך דער, פאַר וועמעס פייערדיגען צאָרן עס ציטערט אויף דאָס מענשליכע האַרץ. און ער איז אָבער אויך פול מיט רחמים, ביילקע. און ער פערגיט און ער היילט. מען קען זיך צו איהם אומקעהרען, ווי אַ קינד צו אַ טאַטען. ער איז אַ גוטער, ער איז אַ גרויסער און גוטער, ביילקע. קוק זיך אום און זעה, — ווי ער וואַכט, ווי מען קען זיך פון איהם ניט בעהאַלטען!

דער אידישער גאָט שטראָפט אפילו פאר שלעכטע געדאנקען.

— וואָס הייסט?

— עס הייסט, — זאָגט ברוך, — אז מיט ניט גוטע געדאנקען פער־פאָהרט מען צום ניט גוטען. — אָט הער אַ מעשה, וואָס האָט געטראָפען שוין לאנג צוריק: — — —

די וועלט איז געווען ווייס — עס איז געווען ווינטער.

און ערגעץ אויף אַ פעלד איז געשטאנען אַ ווייסע קרעטשמע.

און אין דער ווייסער קרעטשמע האָט געוואוינט אַ איד מיט זיין ווייב.

און זיי האָבען געהאט אַן איין־איינציג קינד, אַ שעהנע טאָכטער, אויף וועלכער גאָט און לייט האָבען זיי מקנא געווען.

די טאָכטער איז געווען אַ כלה און איהר חתן איז געווען אַ קאסיר אין וואלד.

און איינמאָל פארנאכט ברענגט מען דעם חתן אַ בריוועל פון איהר, און מיט אַ ציטערדיגער האנד איז דאָרט אָנגעשריעבען — — — „די מאמע בלייבט אין שטאָדט אויף נאכט און דער טאטע — — — קום!... — ער שלאָפט, אַ מיעדער נאָכ'ן מארק".

און דער חתן האָט געוואוסט, עס זאָל ווערען פינסטער, אז ער זאָל קומען, ווען דער טאטע וועט שוין שלאָפען, און אז אוועקפאָהרען זאָל ער, ווען קיין האָהן וועט נאָך ניט קרעהען...

און ווען די נאכט איז צונעפאלען, האָט ער אָנגעזאָטעלט זיין שוואר־צען פערד. און אז עס איז שוין געווען גוט פינסטער, האָט ער זיך אַרויפגעכאַפּט אויף איהם און זיך גענומען טראָגען דורכ'ן וואלד.

זיין שווארץ פערד האָט זיך געטראָגען, האָט זיך אויסגעצויגען און געשוואומען דורכ'ן גרויסען, ווייסען וואלד, און דער חתן האָט זיך אַלע מאָל צוגעבויגען צום פערד'ס קאָפּ און איהם צופריעדען געפּאטשט אין זיין ברייטען האלז, ווי ער וואָלט איהם וועלען זאָגען: — באלד רייסען מיר דורך דעם וואלד, באלד וועלען מיר ארויס אויף די אָפענע ווייסע פעלדער צו דער קרעטשמע, צו מיין כלה.

די צייט אָבער ציהט זיך און די נאכט ווערט אַלץ גרעסער, טיעפער און שפּעטער — — — און ארום איז נאָך אַלץ וואלד און וואלד...

נעהמט זיך דער חתן נאָך שטארקער יאָגען דאָס פערד. — איהם טהוט באנג די גוטע צייט. און ער פאָהרט און פאָהרט, און קוקט זיך

זיך ציטערדיג אויף דאָס האַרץ, די נשמה. זי ליעגט אַ פערוויינטע, איינ־גענורעט מיט איהר קאָפּ אויף זיין ברוסט און פאַר די פערוויינטע אויגען שפּרייטען און ברייטען זיך פערשטערענטע הימלען — — — און עס קלינגט נאָך אין די אויערען ברוך׳ס אויסגעשריי: „טויזענדער און טויזענדער פערשטערענטע הימלען, אָבער ער איז נאָך גרעסער, ער איז נאָך שעהנער!“ — — — — פון וואַנען האָט זיך ברוך גענומען מיט זיינע טענות? — — — און וואָס וויל ער פון איהר האָבען? — — — און ווי גוט עס איז צו ליעגען איינגענורעט אין איהם! — — — און זי פּרואווט זיך פון דעסטוועגען און פרעגט מיט אַ מין מורא און שטילקייט, ווי זי וואָלט ניט וועלען אויפרודערען די שטילקייט:

— פאַר וואָס זאָרגט איהר זיך אַלץ פאַר דער נשמה?!

און ברוך לעגט אַרויף זיין האַנד אויף איהר קאָפּ, ווי אויפ׳ן קאָפּ פון אַ קינד און נעהמט צו איהר רעדען מיט אַ גוטער, בערוהיגענדער שטימע, ווי עס רעדט אַ טאַטע צו אַ קינד, ווען ער מוז פאַר׳ן קינד אויך פערנעהמען דעם פּלאַץ פון אַ מאַמע:

— ביילקע, לייב אָהן אַ שום העכערען פערלאַנג, אָהן אַ שום רעלי־גיעזען געפיהל, — דאָס איז פון וואָס דו ליידסט איצט אַזוי שטאַרק! ווען דאָס וואָלט אָבער געווען פערבונדען כאָטש נאָר מיט קינדער־האָבען, ווי ביי חנה׳ן, למשל — — — אָדער עס וואָלט גלאַט געווען ריין, און דו וואָלסט הנאה געהאַט פון דעם, וואָס דו ביזט ריין! קענסטו זיך דען פאָרשטעלען, ווי וועיט גליקליך דו וואָלסט געווען? — — — און אַז דו האָסט זיך שוין יאָ געוואַשען און גערייניגט, — איז פון וועמעס־וועגען האָסטו דאָס געטהאָן: צוליעב גאָט אָדער צוליעב דעם טייוועל?

— צוליעב דיר, צוליעב דיר! — ענטפערט זי מיט אַ מאָל. — און דו ווייסט, — זאָגט זי מיט אַ גענערטער שטימע. — איך טראָג דאָך איצט אויף זיך אַ בלויע־זיידען העמד. דו האָסט דאָך ליעב בלוי — — אָט האָסטו דאָך איצטער אויך גערעדט פון בלויע זיידענע העמדער — — ברוך! ברוך!! — — — איך האָב זיך דאָך צוליעב דיר געוואַשען און גערייניגט, זיך אָנגעטהאָן אין סאַמעט און אין זייד, זיך געשפּריצט און געזאַלבט, און אַלץ געציטערט און געטראַכט: אָט אַזוי, אָט אַזוי דאַרף מען טהאָן, ווען מען וויל ווערען ברוך׳ס כלה.

— און מיט וואָסערע געדאַנקען דערביי? דו ווייסט גאָר ניט, ווי

און פּלוצלונג דערזעהט ער, ווי טיעף אין וואַלד צינדט ווער בלויע פייערן — פייער, פייער! — שרעק און פייער צינדט זיך אין זיין האַרצען. ווילד הילכען פּעסטע, טעמפּע טרים. — ווילד טרייבט ער אום אין וואַלד זיין פערד.

און פאַר די אויגען שוועבען בלויע פייערן און עס טראָגט זיך ווילד און פרעמד דער ווייסער וואַלד.

— האַ־הו! האַ־הו! — שרייט ער אויס, און פון ערגעץ ווייט שרייט עמיץ צוריק: האַ־הו! האַ־הו! — — — און עס דאַכט זיך דעם חתן, אַז אין דעם ווידער־געשריי שפּרייט זיך איבער׳ן וואַלד דער כלה׳ס ציטער... — זי ציטערט, ווייל איהר טהוט אויף באַנג די גוטע צייט. און ווידער נעהמט זיך איהם דאַכטען, אַז אַט ענדיגט זיך דער וואַלד. אַט ענדיגט ער זיך דאָ, און אַט ענדיגט ער זיך דאָרטען... און אַט ענדיגט ער זיך אין עטליכע פלעצער אויף איין מאָל. — — — אָבער וואוהין נאָר ער פאָהרט אָן, פערשווינדען די צייכענס... און דער וואַלד ווערט נאָך אַלץ גרעסער און פרעמדער, און פאַר די אויגען שפּרינגען און טאַנצען ציטערדיגע, בלויע פייערן און די טריט פון דעם אייגענעם פערד הילכען משונה׳דיג, און שרעקען.

ביז מיט אַמאָל, דערזעהט ער פאַר זיך אַ וועג, וואָס פיהרט צו אַ ווייסער, אָפּענער ווייטקייט, וואָס מישט זיך אויס מיט׳ן בלויען הימעל, און ער פאַלט צו צום פערד, נעהמט אַרום זיין האַלז און שרייט אויס:

— מיין פערד! מיין געטרייער פערד!

גיט דאָס פערד אַ הירזשע, ציהט זיך אויס נאָך לענגער און נעהמט זיך טראָגען איבער דעם וועג, ווי אַ פייל פון בויגען — — — פּלוצלונג אָבער גיט דאָס פערד אַ שפּרונג אָפּ צוריק, שפּיצט אויף די אויערען, שפּרינגט־אויף אויף די הינטערשטע פיס מיט אַ צועפּענטען מויל, מיט אויסגעשטשירעטע גנעל־ווייסע צייהנער. די נאָז־לעכער האָבען זיך ווילד צושפּרייט און די אויגען בליצען גרין! — — — —

ביילקע ציטערט אויף און דערפיהלט, ווי אַ שפּרונג־צו־טהאָן אונ־טער׳ן פערד׳ס פיס. — זאָל ער זי צוטרעטען! זאָל ער זי צוטרעטען! און ברוך ענדיגט:

— און עס האָט געטראָפען, אַז די מאַמע איז שוין מעהר פון

אום. — פאַר איהם איז נאָך אַלץ וואַלד... אַלץ וואַלד און וואַלד — — — —

אָבער אָט דערזעהט ער, ווי דאָרטען אַרויף ענדיגט זיך שוין דער וואַלד. דאָס האַרץ ציטערט אין איהם אויף פון פרייד, די אויגען ווערען איהם ליכטיגער, ער שפּאַרעט שטאַרקער אונטער זיין פערד, אָבער ווי נאָר ער קומט צו יענעם אָרט, הויבט זיך גאָר פון דאָרטען ערשט אָן גרויסער וואַלד... גרויסער וואַלד און וואַלד... אָבער ער מאַכט זיך אַ האַרץ און שמייכעלט: —

איהם דוכט זיך, אַז ער זעהט דורך די פערשנעעטע בוימער די ווייסע קרעטשמע. אַלע פענסטער זיינען פינסטער, נאָר פון איינעם קוקט אַרויס זיין ווייסע כלה — און ער שרייט צו איהר:

— באַלד קומען מיר פון וואַלד אַרויס!

און ער נעהמט זיך נאָך שטאַרקען צואיילען זיין פערד. — ער שטעלט זיך אַזש אויף די אייזענס פון זאָטעל:

— מיין פערד! געשווינד!!

און דער שוואַרצער פערד נעהמט זיך טראָגען אַן אויסנעצווינגענער אויפ'ן ברייטען וועג צווישען די פערשנעעטע בוימער, אַזוי אַז ער ריהרט כמעט אָן די ערד מיט זיין בויך. ווערט דעם חתן אַ ביסעל היימליכער: פאַר זיינע אויגען שוועבט איהם אַרויס זיין שעהנע כלה, ווי זי שמיי־כעלט און ציטערט און שרייבט:

„...מאַמע בלייבט אין שטאָדט אויף נאַכט און טאַטע — קום!... — ער שלאָפט אַ מיעדער נאָכ'ן מאַרק...“

און ער דערמאָהנט זיך אָן איהר שלאַנקען, פרישען ציטער און עס שרייט פון איהם:

— קינד, באַלד ביזטו געבען מיר! און איך דאַנק דיין טאַטען, און איך דאַנק דיין מאַמען, און, מיין פערד, איך דאַנק אויך דיר!

מיט אַמאָל אבער ווערט דאָס פערד אונרוהיג! — עס שמעקט און ניסט... און דער וואַלד ווערט איינגאַנצען פרעמד... ניט היימליך גרויס... דער חתן ציטערט אויף, אַז ער ווערט שיער ניט פערפרויירען פון שרעק, און אין קאָפּ בליצט ביי איהם אויף:

— ס'האָט מיר ווער פערפיהרט מיין פערד! קום איך ווען פון וואַלד אַרויס? — — — קום איך ווען פון וואַלד אַרויס? — — — —

שטאָדט ניט געקומען און דער טאַטע האָט זיך שוין מעהר פון שלאָף ניט אויפגעכאַפּט, און די טאָכטער איז שוין אויף שטענדיג ביים פענסטער פערבליבען, און דער חתן איז שוין מעהר קיין מאָל פון וואַלד ניט אַרוים.

און די, וואָס פאָהרען אַמאָל פאַרביי יענעם וואַלד, זאָגען, אַז ביי דער נאַכט, אין אַ געוויסען שעה, דערהערען זיך מיט אַמאָל פעסטע, טעמפּע טריט.

עס טרייבט ווער אום איבער׳ן וואַלד ווילד זיין פערד. כאָטש מען זעהט ניט קיינעם. דאָס פערד, הערט זיך, לויפט, לויפט און שטעלט זיך אָפּ פון מאָל צו מאָל... און איבער׳ן וואַלד צוטראָגט זיך דעם חתן׳ס פערביינקטער געשריי:

— קום איך ווען פון וואַלד אַרוים? קום איך ווען פון וואַלד אַרוים?

און דער קלאַנג פון ברוך׳ס שטימע רעדט נאָך מעהר פון די ווערטער, און עס קלינגט אַזוי טיעף און ווייט פערביינקט:

קום איך ווען פון וואַלד אַרוים? קום איך ווען פון וואַלד אַרוים? —

— —

אַ לענגערע צייט איז שטיל. ביילקע ליגט אַ פערגעסענע. פלוצלונג אָבער דערהערען זיי איבער זיך אַ צורייצטען געלעכטער. ביילקע האָט צושראָקען אַ הויב געטהאָן איהר קאָפּ פון ברוך׳ן. איהרע צושויבערטע האָר, האָבען גענומען פאַלען צו די אַקסלען, צו איהר סאַמעטען קלייד.

— בינעם! — — —

אין טהיר איז געשטאַנען בינעם אַ בלאַסער מיט אַ פערבונדענער האַנט. ער איז אויף זיין אופן אריין אין צימער ניט פרעגענדיג, ניט קלאַפּענדיג, און ווי ער האָט זיי אַזוי דערזעהן, איז ער נאָך בלאַסער געוואָרען און ער האָט זיך ניט געקאָנט איינהאַלטען און ער האָט זיך צולאַכט. און ווען די קליינע ביילקע האָט זיך אַ צושראָקענע אַ הויב געטהון, אַ צושויבערטע, מיט פערוויינטע אויגען און האָט אויסגעשריען — בינעם! איז זיין געלעכטער גאָר משוגע געוואָרען. און אַזוי משוגע לאַכענדיג איז ער אַראָפּ פון אַלע טרעפּ און אַוועק.

ביילקע איז אויפגעשפּרונגען אויף די פיס.

— בינעם!

ברוך האָט זיך ניט גערירט פון אָרט.

אבא אָסטראָווסקי פֿון יענע טעג

שטאַרבן זיך געזעגענען און דער טאַטע האָט זיך שוין מער פאַר שלאָף ניט אויפגעכאַפּט, און די מאַמע איז שוין אויך שטענדיג ביז פאַרנאַכט פאַרבליבן, און דער חתן איז שוין מער קיין מאָל פון וואַלד ניט אַרויס.

און זי, וואָס פאַרהערט אַמאָל פון דערווייטנס יענעם וואַלד, זאָגט, אַז ביי זייער נאַכט, אין אַ געוויסער שעה, דערהערט זיך מיט אַמאָל אַ געשריי, מען זאָל ניט ...

עס טרייבט ווער אום אין וואַלד צווישן די ביימער. נאָר מען זעהט ניט קיינעם. דאָס פערד, האָרכט זיך, ליגט, לויפט און שטעלט זיך [illegible]

[illegible] פאַרבייגעקומער געשריי:

— קום איך ווען פון וואַלד אַרויס? קום איך ווען פון וואַלד אַרויס?

און דער קלאַנג פון ברוך'ס שטימע רעדט נאָך מעהר פון די ווערטער, און עס קלינגט אַזוי מיט אַ מאָל און זייער פאַרבענקט:

— קום איך ווען פון וואַלד אַרויס? קום איך ווען פון וואַלד אַרויס? —

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

אַ לעבעדיגע צייט איז געווען. ביילקע ליגט אַ פאַרשטומטע אַלע צוזאַמען אַבער דערהערט ווי אויבער זיך אַ אויסגעטאָן געלעכטער. ביילקע האָט געשריגן אַ מאָל געזעהן איהר קאָפּ פון ברוך'ן. איהרע צעשויבערטע האָר, וואָס מען געבונדן צוזאַמען צו די פּלייצעס, צו איהר פאַרטעגן קלייד.

— ביינעם! — — —

און טויזנט אין געשטאַנגען ביינעם אַ בלאַסער מיט אַ פאַרבונדענער [illegible]

[illegible]

ווען די קליינע ביילקע האָט זיך אַ צושפּאַרט אַ הויך געזאַנג, אַ [illegible] שוואַרצע, מיט פאַרוויינטע אויגן און האָט אויפגעשריגן — ביינעם! אין זיין געלעכטער באַרג זיינע געוואַרן. און אַזוי מעשה לאַנג פון דער גראַם פון אַלע טרעפּ און גאַסן.

ביילקע איז אויפגעשפּרונגען אויף די פיס.

— ביינעם!

מיך האָט זיך ניט גערירט פון אָרט.

III. רעגען

קאַפּיטעל 20.

פון זינט אָן חנה האָט זיך געשטעלט אַרבייטען איז זי נאָך שעהנער און שטאָלצער געוואָרען.

— עס איז טאַקע גאָר ניט שלעכט צו זיין צוריק אַ מיידעל, — האָט זי אַלץ גע'טענה'ט — יאָ. — עס איז גאָר ניט שלעכט צו זיין צוריק אַ מיידעל און אינטריגירען די בחורים, וואָס שיקען צו איהר ליעבעס־שמייכלען דורך די פענסטער פון די אַנדערע שעפּער, וואָס שטעהען אַנטקעגען איהרען.

פלוצלונג אָבער האָט זי זיך אַרומגעקוקט, אַז זי שוואַנגערט! — —

פאָרגעקומען איז דאָס עפּעס אַזוי מאָדנע. — זי האָט זיך אויפגעכאַפּט איין מאָרגען עפּעס צו־פריה — — — מאַקס איז שוין ניט געווען, ער איז שוין אַוועקגעלאָפען זוכען אַרבייט נאָך די מאָרגען־צייטונגען. איז וואָס? — — — נאָר אָט דערפיהלט זי, — עס איבעלט... עס קנייטשען זיך די פליגלען פון נאָז, עס קערט די גאַל, עפּעס שפּאַרט אונטער'ן הארצען אַזוי עקעלדיג — — — אָט לאָזט דאָס אָפּ אויף אַ וויילע — — — פון וואָס זאָל דאָס זיין? און אָט ווידער! עס ווילט זיך ברעכען! — — — וואָס האָט זי דאָס נעכטען געגעסען?

און שאָפּ ביי דער אַרבייט האָט זי ווידער דערפיהלט, אַז עס

— דאָס דאכט זיך מיר אוים! — ס'איז גאָר ניט. דאָ לאַכען זיי זיך גלאַט אַזוי.

זי הייבט זיך אויף, געהט אריין אין טואַליעט צימער, כאַפּט אַ קוק אין שפּיעגעל: בלויע רעדער אַרום די אויגען! — — זי וועט געהן אַהיים. ניין, — די מיידלעך וועלען זיך אַלע אַ הויב טהון פון די פּלעצער, וועלען זי אָנקוקען, און קאָן זיין, אַז זיי וועלען ווידער ארויספּלאַצען מיט געלעכטער — — — נו, איז וואָס? — — — נארעשקייטען. זי וועט גלאַט איצט ניט געהן אַהיים.

— אַ קינדעלע, געוויס אַ אינגעלע. ס'איז דאָך אַזוי גוט. ס'וועט האָבען שווארצע הערעלעך, וועט זיין געראָטען אין — — — אין ברוך'ן! — פּאַלט איהר איין.

שא — זי וועט דאָס — — — גאָר אַ נאָמען געבען נאָך איהם — ברוך!

ברוך, ברוך! — ברוך!

ס'וועט נאָך זיין אַזוי:

זי'ט זאָגען — איך טראָג! מאַקס וועט ניט וויסען, וואָס פריהער — וויינען צו לאַכען. ער וועט זיך ארויסדרעהען און אַוועקלויפען צו ברוך'ן, וועט ברוך אַ צוטומעלטער צושפּרייטען זיינע אויגען: — „וואָס רעדסט דו?!“ — און ער וועט זיך אַ כאַפּ טהון פאַר די האָר: — „אַזוי?! — און ניט קיין געלד און ניט קיין ארבייט — — — וועל! מע מוז זיך געבען אַן עצה. און ברוך פערגעסט זיין אידעע וועגען „אונזער אונטער־גאַנג“, אַז „אויף וואָס דארפען מיר דאָ גאָר געבוירען קינדער ווען זיי וואַקסען אוים ניט אונזערע?“ און ער וועט זיך לאָזען אין גאַס — זיך געבען אַן עצה. און אָט אַזוי וועט ברוך ארומלויפען די גאַנצע צייט פון איהר שוואַנגערען און זיך זעהען געבען אַן עצה. און וועט ער זי דער־זעהען וועט ער קוקען אויף איהר אַ גוטער, ווי ער וואָלט זי וועלען איינ־שפּינען אין זיינע בליקען — — — און זי דערפיהלט שוין, ווי עס וועבט זיך אויף איהר לייב אַ העמד פון זיינע וואַרעמע בליקען — — — אַ העמד פון ברוך'ס קושענדיג צושטראַהלטע בליקען וועבט זיך איבער איהר לייב, אין וועלכען עס וואַקסט אַ קינד פון מ אַ ק ס 'ען גאָר — — — וואָס וועט הייסען נאָך איהם — ברוך.

ווי ער וועט דאָס פון דעם אויפציטערען: — חנה! — — — —

איבעלט, זי האָט זיך געוואָלט אויפהויבען פון ביינקעל, אָבער — — — —
עפּעס איז זי אַזוי מיעד, אָפּגעשוואַכט — — — און ס׳ווילט זיך ניט צו־
שיידען מיט׳ן ווענטיל פון ביינקעל — — — זי נעהמט קוקען אַרום זיך
צושראָקען — — — באַלד איז דער איבעל אַריבער. די מיעדקייט נור
איז פערבליבען אין אַלע גליעדער, די הענט זיינען ווי פער׳חלש׳ט און
ס׳ווילט זיך ניט אָוועקנעהמען די אַקסעל פונ׳ם ווענטעל — — — —
און אַט פערגלוסט זיך איהר גאָר, אַז דאָס ווענטעל פון ביינקעל זאָל זיך
נעהמען בויגען — — — זאָל זיך אויסציהען מיט איהר — — — זאָל
זיך דאָס ציהען, ציהען — — — און אַט הויבט איהר צונג אָן זויגען די
סליונע, נעהמט לעקען דעם גומען, אָבער דער גומען האָט עפּעס גאָר קיין
טעם ניט... עס וואָלט, זיך וועלען עפּעס... זויערס!.. וויינינגס! אָט!..
א? — גיט איהר מיט אַמאָל אַ שלאָג אין קאָפּ — פּאָסטאַוועקס! — —
אַזוי גאָר! אַ קינד — — — אַ קינד! — — — אַ מאָדנע קעלט גיט
זיך מיט אַמאָל אַ לאָז איבער איהר גאַנצען לייב, טאַפּט איבער איהר יעדען
צאָהן אין מויל, די האָר פון קאָפּ. — אַ קינד! — — — און באַלד, אין
אַ ווײַלע אַרום ווערט איהר מיט אַמאָל וואַרעם, אַזוי ליעב, און גוט —
אַ קינד! אַ אינגעלע! עס גלאַנצען אויף גליקליכע טרערען אין די אויגען,
אַ צופריעדענע רויטקייט אויף די באַקען — — —

נאָר אַט ווערט זי בלאַס, נערוועז, אויפגערעגט: — וואָס הייסט
דאָס?!.. גראָדע איצט, פּלוצלונג, אין מיטען דערינען. און אַז די
מיידלעך וועלען זיך דערוויסען — — — און זיי מיינען דאָך נאָך אַז זי
איז אַ מיידעל. צו וואָס האָט זי דאָס געטהאָן? — — — ס׳ווילט זיך
זיין אַ מיידעל? קיינער זאָל ניט וויסען, אַז מען איז ניט און מען איז?..
כאַ־כאַ!

זי נעהמט זיך קוקען אויף די מיידלעך, וואָס זיצען אויסגעזעצט
איינע נעבען די אַנדערע אַרום די לאַנגע טישען — — — די פענסטער
פון די ווענט האָבען זיך אויפגעשפּיעגעלט אויף די מיידעלשע קעפּ, אויף
די אַקסלען — — — אַט גיט עפּעס איין מיידעל אַ זאָג צו דער צווייטער,
און די מיידלעך צולאַכען זיך אַלע הילכיג, פרייליך. פון וואָס לאַכען
זיי? — — — אַט, האָט זיך איינע אומגעקוקט, זיך בעגעגענט מיט
חנה׳ס אויגען, זיך אָפּגעקעהרט און עפּעס אַ זאָג געטהון, און מען האָט
זיך נאָך שטאַרקער צולאַכט. — — —

אַז מע איז אַ פרייער מענש... און ווי וואָלט זי דען איצטער אויסגע־זעהן, ווען זי האָט אַ קינד?..

אַז זי האָט זיך צוריק גענעצט ארבייטען, האָט זי ווידער דערפיהלט די מאָדנע מיעדקייט; ס'האָט זיך ווידער פערוואלט, אַז דאָס ווענטעל פון ביינקעל זאָל זיך אויסציהען מיט איהר — — — זיך ציהען, בויגען ביז זי וועט זיך אראָפּקאַטשען אויף דער ערד. זאָלען די מיידלעך וויסען, זאָלען זיי אַלע וויסען, און — אַז, דאכט זיך, ערשט נעכטען איז זי אַ מיידעלע, אַ חנה'קע געווען — ערגיץ דאָרט אין אַ היים, נעבען אַ מאמע, צווישען היימישע — און אַז, ווען זי וואָלט אפילו דאָרטען שטאַר־בען, וואָלט דאָס ניט געווען אַזוי אין דער פרעמד — — — צווישען ווילד־פרעמדע, וואָס האָבען גאָר קיינמאָל קיין צייט ניט — — — און ברוך איז אַ ברוך'ל געווען, און פלעגט זיך מיט איהר שפּיעלען — — — היינט איז ער אַ שרייבער, דער שרייבער פון די „רעגען מעשה'לעך“.

אין דער היים איז ער געווען אַ בעוואוסטער רעוואָלוציאָנער, האָט ער שלעכט אויסגערעכענט — איז צו אַ פּאָגראָם געקומען. און איך האָב נאָך ביז דאַן געהאַט אַ טאַטען מיט אַ מאַמען. און זיין מאַמען האָט מען נאָכדעם צוגענומען אין משוגעים הויז. יאָ. און איצט וויל ער פון זיין זיידען, פון זיין טאַטען, פון זיין מאַמען גאָר ניט וויסען. ער וויל ניט. און מיך האָט ער ליעב. נאָר ער וויל ניט וויסען. ער וויל ניט. און איך האָב איהם ליעב, און איך וויל זיך אין איהם נוקם זיין, איך וויל זיך אין איהם נוקם זיין, יאָ. איך האָב חתונה געהאַט פאַר מאַקס'ען. מאַקס איז אַ פּשוט'ער, אַן עהרליכער, און ער האָט מיך ליעב. ער האָט מיך זעהר ליעב, יאָ — — — יאָ. און פאַר וואָס מעגען אינטעליגענטע מענער יאָ חתונה האָבען פאַר איינפאַכע, פּשוט'ע פרויען? פאַר וואָס מעגען זיי יאָ? פאַר וואָס האָבען זיי זיך אויף אַלעם צוגענומען דאָס רעכט?!

נאַט מיינער! אָבער וואָס, בין איך משוגע?!..

און אָט נעהמט זי זיך דערמאָנען און עס פאַלט איהר איין, אַז דאָס קינד, קאָן זיין, איז שוין אַלט דריי מאָנאַט, נאָר זי איז אַ „נאַר“ — האָט זי ניט געוואוסט — — — און צוליעב וואָס האָט זי דאָס חתונה גע־האַט? צו וואָס האָט זי דאָס געדאַרפט? אויף צו להכעיס ברוך'ן? צו אפשר, ווייל עס האָט איהר פּשוט דערעסען דער שאָפּ? — — — געהט מען, הייסט דאָס, און מע כאַפּט אויף אַן אונשולדיגען בחור, אַ מאַקס און

— זיין נאָמען איז — ברוך — וועט זי זאָגען שאַרף — אַ נאָמען נאָך דיר — — — —

— אָבער, חנה. ביזט דאָך פון זינען. חנה! מיר זיינען דאָך אידען.

און חנה וועט שמייכלען — ליגען אין קינפעט, אַן אָפּגעשוואַכטע, קוקען אויף דעם הויכען שטאַרקען ברוך'ן, ווי ער שטעהט פאַר איהר אַן אויפגעטרייסעלטער — און זי וועט איהם שמייכלען גלייך אין זיין צו־טראָגענעם פּנים אַריין: און דאָס קינד וועט טאַקע הייסען — ברוך.

און ס'ווילט זיך איהר אַזש צובויגען זיך צום אייגענעם בויך, און איהם אַליין קושען — — זי האָט דאָך אויף דעם אַזוי לאַנג געוואַרט — — — אַרויפשפּרינגען אויף ברוך'ן ווי אַ ווילדע קאַץ, ווי אַ טיגער — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

אָבער, אַט צוליעב דעם דען האָט זי דאָס די גאַנצע צייט געוואַרט?! ——— — זי האָט דאָך געוואָלט אַ קינד גלאַט אַזוי זיך — — — ווייל נאָך דעם — זאָגט מען — פּערגעסען זיך אַלע נ אַ ר י ש ק י י ט ע ן — — — מען האָט ליעב דאָס קינד, האָט מען אויך ליעב דעם קינד'ס טאַטע — — — אָבער פאַר וואָס־זשע איז דאָס געקומען אין אַזאַ אונ־מעגליך שלעכטער צייט. כדי געבען ברוך'ן די מעגליכקייט פאַר איהר צו זאָרגען?! — — — און ווי איז, אַז נאָכדעם וועט איהם גאָר ניט אַרען, וואָס זי וועט דאָס קינד אַ נאָמען געבען — ברוך? — — — — אַז עס וועט איהם נאָך גאָר הנאה טהון? — — — אַז ער וועט זיך מאַכען: עס טהוט איהם הנאה?.. יאָ. אויף איהם איז דאָך דאָס צו גלויבען. יאָ. דאַן ווי — — — אַז ס'איז נאָר אַ מיידעלע?!.. און ברוך האָט דאָך גאָר ליעב קליינע קינדער! — — — און דערצו נאָך אַ קינד פון „זיין" חנ'קען — — — און אַז זי וועט גאָר שטאַרבען פון קינפעט?! — — — יאָ. שטאַרבען און איהם איבערלאָזען אַ נייע חנה'קע — — — שטאַר־בען? — — — וואָס הייסט? וואָס פאַר אַ נאַרישקייטען!

נאָר גלאַט אַזוי, וואָס דאַרף זי איצט דאָס קינד? — — — זאָל זיין שפּעטער, אַן אַנדער מאָל. און אויף וואָס דאַרף מען נאָר אין גאַנצען קינדער? כדי מען זאָל זיך ניט קאָנען קיין קעהר טהון? — — — — וואָס איז דען שלעכט, אַז מען איז אַ „מיידעל" און מע האָט אַ מאַן, און מע קאָן זיך פאָהרען גליטשען און צו אַ באָלל, און צו פּיק־ניקס און גלאַט־

קאַפּיטעל 21.

די נאַכט האָט חנה ניט געקענט איינשלאָפן, אַלץ געטראַכט און געטראַכט — — —

פון מאָל צו מאָל איז פאַר איהר ארויפגעשוואומען ברוך'ס פּנים, בלאַס, פאַרברענט, עטוואָס מיעד, די האָר צושויבערט, די אויגען קוקען גרויס, שטאַרק. זי קוקט אויף איהם און ווערט ווי עלעקטריזירט פון זיינע בליקען — — — הויבט ביסלעכווייז אונטער איהר קאָפּ פון קושען — — אויפהויבענדיג לאַנגזאַם דעם קאָפּ, האָבען זיך צולאָזט איהרע לאַנגע האָר און זיך גענומען נאָכשלעפּען איבער'ן ווייסען קישען, און זיינען איהר נאָכגעקראָכען ווי שלאַנגען, האָט זי פון דעם אַ ציטער געטהון און דער ציטער האָט זיך ווי אַ קאַלטער נעץ ארומגעוועבט ארום איהר ווארעם לייב — — — אַ פּערציטערטע האָט זי זיך שטיל אויפגעזעצט און גע־קוקט אויף ברוך'ס געשטאַלט. דאס געשטאַלט האָט זיך געוויעגט אין דער פינסטער, אויף יענער זייט בעט צופוסענס, נעבען שלאָפענדיגען מאַקסען און געקוקט אויף איהר און געקוקט — — — אָט האָט ער געקוקט אויף איהרע נאַקעטע הענט, אָט — אויף איהרע אַקסעל און אָט — אויף איהר ברוסט — — — האָט זי נאָך אַמאָל דערפּיהלט דעם ציטער ארום איהר לייב און אַ הויב געטהאָן די דעק אויף זיך ביז'ן האַלז:

— וואָס קוקסטו אויף מיר? ! וואָס ווייסטו? — — — דו ווייסט גאָר ניט! דו ווייסט גאָר ניט! יאָ. איך בין עפּעס ניט געזונט. דאָס אַלץ. איך געה מאָרגען צו אַ דאָקטאָר — — — יאָ. און איך לאַך פון דיר. יאָ.

ברוך קומט צו צו איהר:

— חנה, זאָל שוין זיין גענוג. דו מיינסט טאַקע מיט אַן אמת'ען — דו ביסט שוין אַ גרויסע? דו ביסט דאָך נאָך אַ חנה'קע, אַ קליינע חנה'קע. געדענקסט? אָט, ווי נאָך דאָרטען אין דער היים, און מיינע מעשה'לעך — — — ווייסט, עס איז דאָך היינט אַ מאָדנער ווינטער...

מע שמייכעלט... גאָט מיינער, וואָס איז דאָס מיט מיר? — פרענט זי און שמייכעלט — — — און אַט הויבט זי אויף דעם קאָפּ צום פענסטער, ווייטער מיט אַ פּאָר דעכער הויבט זיך אויף אַ גרויסער, שטיינערנער מויער, ביי אַ פענסטער פון איינעם פון די העכערע עטאַזשען וואַרט אויף איהר אַ בחור מיט פערליעבטע בליקען און צופריעדענע שמייכלען — — — דער בחור האָט זיך אין איהר „פערליעבט" ווי נאָר ער האָט זי דאָ דערזעהן אַרבייטען. און אַט ווייזט ער מיט די פינגער, אַז היינט, זעקס אוהר אָבענד, וועט ער וואַרטען אויף איהרביים שאָפּ — — — איז ווען זי וויל — הייסט דאָס, קאָן זי דאָך גאָר טהון אַ נייעם שרוך! — טראַכט זי און קוקט אויף'ן בחור און שמייכעלט — — —

— ניטאָ קיין פּייער.
ז׳ער ער געקומען אין דער אַנדער קרעטשמע?
— ניטאָ קיין פּייער.
ז׳ער געקומען אין דער דריטער קרעטשמע?
— ניטאָ קיין פּייער.
איז ער געקומען אין דער פערטער קרעטשמע?! —
— פּייער!! פּייער!!
— פּאַמעלאַך, פּאַמעלאַך! ברוך!
— פּייער! פּייער!
— אוי, אוי, ברוך! איך פאַל! — מאַ—אַ—אַמ—ע! — — —
— פּייער! פּייער!! — —
זי האָט צועפּענט די אויגען — — — — — — — — — — — — — — —
— —

און וואָס וויל ער פון מיר האָבען?! וואָס? — — — און דאָס פענסטער מיט׳ן גאַרדין האָט זיך אויפגעשפּיגעלט איבער׳ן בעט. און דאָס בעט זעהט פון דעם אויס, ווי אָפּגעשאָטען מיט בלומען — ציטערט זי אויף: — מאַקס! און עס קאָן זיין, פאַלט איהר דערווייל איין, אַז מאָרגען וועט טאַקע געהן אַ רעגען! — — און דאָס הייסט דאָ — ווינ־טער! און וואָס וויל ער האָבען? וואָס וויל ער האָבען?
מאַקס וואַרפט זיך דורך.
— וואָס איז?! וואָס? דו שלאָפסט נאָך ניט?! חנה?!
— ניין, גאָר ניט — — —
— מאַקס! פלעגסט טאַקע אָפט, זעהר אָפט געהן אין די — — — — הייזלעך? ס׳האָט דיר דערעסען? — — — אַן אייגענע ווייב איז בע־סער, אַ יאָ בעסער? מאַקס! דו שלאָפסט? נאַ, נעהם מיך אַרום — — — איך האָב עפּעס מורא, אַזוי מ־ו־ר־א — — — פאַר וואָס גלעטסטו ניט מיין ברוסט? — — און זי פּרעסט זיך איינגאַנצען אַריין אין איהם. נעהמט אַליין אָן זיינע אַ האַנט און טראָגט זי צו צו איהר ברוסט — — — און דאָס, וואָס ביי אַ זייט שטעהט ברוך און קוקט, איז זאָל ער קו־קען. און דאָס, וואָס ברוך איז נאָך ביז איצט אַ בחור, אַ ריינער, אַן אונשולדיגער בחור, לאַכט זי פון איהם, לאַכט זי פון איהם — — — — יאָ. זאָל ער קוקען — — — —

און — מאָרגען וועט געהן אַ רעגען. — פון'ם ים, פון אין מיטען דעם גרויסען ים, וועט זיך אויפהויבען די גרויסע געשטאַלט אין'ם שוואַרץ־גרויען קלייד מיט'ן ליכטיגען פּנים, און מיט ווייט־צושפּרייטע הענט וועט זי זיך רייסען אַרויף — — — טייכען וועלען רינען פון איהרע נאַסע, ברייטע אַרבעל און זי וועט זיך הויבען אַלץ העכער און העכער, צום ווייטען הימעל, און די פאַלדען פון איהר שוואַרץ־גרויען קלייד וועלען זיך האַלטען טייכען וואַסער און אַז די געשטאַלט וועט צוטראָגען איין האַנט צום פּנים און וועט איהם פאַרשטעלען, וועט באַלד ווערען טונקעל... און פון דעם אַרבעל וועט זיך אַרויסגיסען אַ טייך וואַסער, וועט איהם דער ווינד אין ברעקליך צוטראָגען און די ערשטע טראָפּען וועלען זיך אָפּשלאָגען אין די פענסטער. און נאָכדעם וועט זיך די שוואַרצע געשטאַלט מיט אַמאָל פערנעהמען אַרויף אויף'ן הימעל און אַז זי וועט שוין שוועבען איבער'ן הימעל, וועלען מיר מיט נאָך אַנדערע קינדער, אומלויפען אין די נאַסען און שרייען און רופען, ווי גאָר אַמאָל:

גאָט, גאָט! גיעב אַ רעגען,
פי'ן די קליינע קינדערס וועגען,
ניט קיין סך, ניט קיין ביסעל,
נאָר גיס אָן אַ פולע שיסעל.
גאָט, גאָט, גיעב אַ רעגען — — —

און נאָכדעם וועלען מיר אומלויפען אין די קאַליוזשעס, זיך פּאַליוזשען, מיט די באָרוויסע פיסלעך. אַ יאָ, חנה'קע? — — — וואָס? — דו שלאָפסט נאָך אַלץ ניט?.. ווייסטו וואָס? — קום און מיר'ן זיך וויע־גען אויף דער „הודאלקע", וואָס? דו האָסט מורא? איך וואַרף צו שטאַרק? און אַז דו בעטסט זיך ביי מיר, בין איך אַ שלעכטער, און וואַרף אויף צו להכעיס נאָך שטאַרקער? איך בין אַלע מאָל אַ שלעכטער? ס'זאָגט דיין מאַמע, איך בין אַ רוצח? איך וואַקס אַ וואַלד־גזלן? — — — אָבער איצטער, דעם מאָל, הודעסט דו זיך מיט מיר? יאָ? גוט. קריך אַרויף. האַלט זיך אָן שטאַרק, שטאַרק. אָט אַזוי־אָ. גוט. מיר הויבען אָן:

אַמאָל — איז געגאַנגען — אַ איד — אין וועג.
האָט ער געוואָלט פערדרויכערען זיין ליולקע.
האָט — ער ניט געהאַט — קיין פיי—'ער—
ז'ער געקומען אין דער ערשטער קרעטשמע?

— מיינט איהר מן הסתם, אז דער עולם דערמאָהנט זיך אין אייערע רעגען־מעשהלעך — פאַלט איהם חנה אריין אין די רייד.

— נו, נארישקייטען. איהר האָט דען ניט עפּעס קלוגערס צו דער־צעהלען ?!

— יאָ... — רעדט זי ארויס עפּעס מיט אמאָל, צושראָקען...

— און וואו איז דאָס מאַקס ?! — פרעגט שוין ברוך פערדעכ־טיגט — — —

— ער וועט ערשט זיין צוריק אין א פּאָר שטונדען...

— אזוי ?.. — איהר ווילט, דאכט זיך מיר, עפּעס זאָגען ? — —

— איהר זיינט דאָך אַלע מאָל א גזלן. — זאָגט חנה עפּעס אזוי אָפּ־געהאקט.

— נו ?! — — — פרעגט ברוך.

— איהר פערשטעהט, איך בין עפּעס ניט מיט אַלעמען, איך קאָן דורך די נעכט ניט שלאָפען, בין איך געווען ביי א דאָקטאָר, האָט ער מיר געגעבען פּילען, זיינען זיי דאָך מן הסתם ביטער, וויל איך, אז איהר זאָלט זיי מיר איינגעבען מיט גוואַלד.

— ווי קינדעריש איהר זיינט נאָך, חנה'קע.

— נו, איהר גיט מיר איין ?! יאָ ?... טרעט זי צו צו איהם...

— נו גוט, נו גוט. — ענטפערט ברוך.

— טאַקע ! — אָי, ס'אַרא וואוילער גזלן איהר זיינט דאָס !

און זי דערלאַנגט איהם די פּילען, א גלאָז וואסער, און ווען ער נעהמט זיך צוגרייטען, דערשרעקט זי זיך עפּעס ווידער פּלוצלונג. —

—ברוך !!.. — שרייט זי אוים — און טרערען גלאַנצען איהר אין די אויגען.

— נו — — — חנה. איהר מאכט זיך דאָך פּשוט נאריש.

— ברוך, ברוך ! איך האָב עפּעס אזוי מורא, אזוי מורא — — — —

— קינד וואָס איהר זיינט. קומט אהער. זעצט זיך איצט צו מיר אויף די קניע. גוט. דעם קאָפּ בויגט צו, אָט אזוי־אָ. איצט ליגט איהר ווי א פויגעל אין נעסט, און איך נעהם אייך נאָך ארום מיט אָט דער האַנט — — —

— דערצעהלט מיר פריהער עפּעס ! — — — יאָ ? זאָל דאָס זיין פון ערגעץ ווייט, ווייט — — — ברוך ! — — —

קאַפּיטעל 22.

מאָרגען אין אָבענד, אַז ברוך איז אריינגעקומען צו מאַקסען געוואָהר צו ווערען — וואָס הערט זיך, איז איהם אנטקעגען געקומען חנה אין איהר בלויער פּרינסעס.

— אָ, ברוך! זעהר גוט.

און ברוך האָט צו איהר אויסגערופען מיט אַ לייכטען שמייכעל:

— שלום עליכם, חנה!

און ער האָט אריינגענומען איהר הענטיל אין זיין האַנט. און זיינע אויגען האָבען זיך צופריעדען צושפּיעלט. — עס איז איהם געפעלען, וואָס זי איז איצט עפּעס אַזוי שוואַך — און צוגעלאָזען — — — און וואָס זי איז גראָדע איצט אין דער בלויער פּרינסעס, און וואָס זי האָט אויפ'ן אָרט פון דער דעקאָלטע, אַ ווייס הערצעל מיט אַ ווייסען, הויכען קאָלנער, און וואָס דער קאָלנער נעהמט אַזוי ווייס ארום איהר קלאָרען האלז, און עס זעהט זיך אַזוי שעהן איהר קלאָרער, לענגליך־פּאַרמירטער קין — — — און ווי שעהן עס איז די ליכטיגע בלויקייט פון איהר קלייד, וואָס נעהמט זי ארום אַזוי ליעב און אַזוי שלאַנק — — —

— וואָס איז דאָס מיט אייך, חנה. עפּעס זעהט איהר מיר היינט אויס צו בלאַס. איהר האָט אפּנים שלעכט געשלאָפען? וואָס? — — —

און ער לאָזט אַלץ ניט ארויס איהר האַנט פון זיינער און פיהלט ווי צו־צו־ציהען זי צו זיך, זי ארומנעהמען, זי אַוועקזעצען צו זיך אויף די קניע, צובויגען איהר קאָפּ צו זיין ברוסט און גלעטען איהרע האָר:

— וואָס־זשע איז מיט אייך? זאָגט.

קוקט זי אויף איהם מיט איהרע ווייטע אויגען און בעהאַלט זיך אויס — — —

— און וואָס איז דאָס מיט א י י ך היינט? ! — פרעגט זי.

— ווייס דאָס דער טייוועל! עפּעס פיהל איך, ווי אין הארצען טאַנצען מיר אום זונען. ס'איז דאָך נאַר־וואָס נאָך אַ רעגען.

פרייד, חנה. פאַר פרייד האָט זיך די סטעפּ מיט אַמאָל אַזוי ווייט צו־שפּרייט און זיך פערהאנגען מיט אַזוי פיעל זונען. פאַר פרייד שמייכעלסטו ווי אַ קינד און דאָס האַרץ פּראַלט אויף צו דאנקען און צו לויבען, חנה, חנה.

און ברוך האָט דאָ פּעסט אַנגעכאַפּט חנה׳ן פאַר די באַקען. זי האָט זיך אַ שטאַרקען צאַפּעל געטהאָן, זיך גענומען וואַרפען, אָבער דאָס מויל איז שוין געווען איבער געוואַלד צועפּענט, די פּילען אינעווייניג, און ברוך האָט געגאָסען, געגאָסען — — — — — — — — — — — — — — —

— וואָס האָט איהר געטהאָן —!! — האָט זי נאָכדעם אויסגע־שריען, ווי זיך וואַרגענדיג, אַראָפּשפּרינגענדיג פון זיינע הענט.

— נו, נאַרישקייטען.

— איהר האָט דאָך דער׳הרג׳עט אַ קינד!!

האָט ברוך מיט אַמאָל ברייט צועפּענט זיינע אויגען, און האָט דער־זעהן, ווי חנה שטעהט פאַר איהם אַ בלאַסע אין איהר בלויען קלייד מיט׳ן ווייסען קאָלנער, מיט די פערטרערהרטע און בייז־צושראָקענע בלויע אויגען, און ער האָט פערשטאַנען, אַז זי זאָגט אַן אמת — — — ! — — — — —

— — ער האָט דאָס אָבער נאָך פריהער געוואוסט, דערמאָהנט ער זיך פּלוצלונג — — — נאָך נעכטען — — — עהער נעכטען — פאַר־אַ־יאָהרען — — — —

און עס בעווייזט זיך אַ שמייכעל אויף זיינע ליפּען: — ניט אומ־זיסט, הייסט דאָס, איז מען איהם אַ פּאָר מאָל פערלאָפען די וועג מיט לעדיגען... און טאַקע אַ־דאָ גאָר פאַר׳ן אַרויפגאַנג — — — און אַט אַזוי שמייכלענדיג זאָגט ער איהר אָפּ:

— איך האָב דאָס נאָך פריהער געוואוסט.

— ס׳אַ ליגען. אַ ליגען! — שרייט זי אויס און ווערט דערביי בלאַס פערציטערט, ווי אַ ווייס צוגליהטער פייער — — —

— מיין גאָט, ווי איהר זעהט איצט אויס, חנה!? — — —

— ליגנער! ליגנער!

— אייער מאַמע האָט אייך דערצעהלט מעשה׳לעך, וואָס זי האָט פון איהר מאַמען געהערט. מיט דעם אייגענעם ליעדעל אייך פערוויעגט. גע־הערט פון אייך זינגען דאָס, וואָס זי האָט אַליין אַלס קינד געזונגען, אָבער איהר? — — — אויף וואָס דאַרפט איהר אַ קינד? נאַרישע חנה, צו

— נו, יאָ. פון דער ווייטער וועסט...

און ווייל דאָס דערצעהלטע וועט שוין זיין ניט פון דער קינדערשער היים, האָט זי אין זיינע הענט אַ ציטער געטהון — — —

ברוך האָט דאָס דערפיהלט, נאָר ער האָט זיך ניט געמאַכט וויסענדיג און דערצעהלט.

— שטעל זיך פאָר — אַ זומער־פארנאַכט. נאָר־וואָס נאָך אַ רעגען. עס איז פייכט. גרוי. שטעקסט אַרויס דעם קאָפּ פון פענסטער. ווילסט דערזעהן די פוסטע, ווילד־ווייטע סטעפּ, אָבער זי איז אין אַ שווע־רע גרויקייט פערשוואומען. פערטראַכסטו זיך שווער — — — גאָלדענע בליצען כוואַליען פון מאָל צו מאָל דורך די פייכטע גרויקייט און נאָך זיי דערהערט זיך אַ דונערדיגער בייזער — — — און ווידער ווערט אַלעס טעמפּ, ענג. פאַר'ן פענסטער שפּרייט זיך אַ גרויסע קאַליוזשע; אין דער זייט שטעהט די רויט־געפּאַרבטע שטאַל. ס'וועט נאָך אפשר ווידער רעגענען — — — פּלוצלונג אָבער צושרייט זיך פון שטאַל דער יונגער אייזעל און עפּעס אזוי שטאַרק, ווי ער וואָלט אין זיינע געדערעם צו־זאַמען, אַ הונגעריגען ליוב און אַ פערבענקטע קאַלב געטראָגען — — — און די גרויקייט נעהמט ווערען אַלץ בלייכער און בלייכער, די סטעפּ ווערט מיט אַמאָל ברייטער, ווייטער און דאָרטען ווייט — אויף'ן מערב פּראַלט מיט אַמאָל אַרויס אַ גרויסע זון! — — — און באַלד שלאָגט זיך די זון אָפּ אין פענסטער, פון ערגעץ אַ פאַרמער'ס הייזעל און אָט אין נאָך און אין נאָך אַ הייזעל! — — — די הייזלאך זוכען זיך אויף. אַנדערע, וואָס שטעהן זיי ערגעץ ווייט אַנטקעגען און צינדען אויך דאָרטען אָן זונען און דו הויבסט פאַר זיך אָן זעהן זונען אין אַלע זייטען, וואוהין נאָר דו קעהרסט זיך, זעהסטו פאַר זיך אַ ווייטע, ווילדע סטעפּ, איבער וועלכער עס קאַטשען זיך אום זונען, רויטע, גאָלדענע; באָדען זיך — — — אין די קאַליוזשעס, אין די פייכטע, ווילדע גראָזען אין די ווילדע פּלאַנצען. און עס צורוישען זיך זומערדיג, הילכיג די אָנגערעגענטע וואַסערען און עס וואַקסען נאָך זונען און זונען, שווימען אום, טיקען זיך — — — און אָט נעהמען זיי זיך שפּרינגען — — — און עס דערהערט זיך דאָס מרי־קען פון אַ קוה, דאָס קרעהען פון אַ האָהן — — — די איינענע הינט יאָגען נאָך איינער דעם צווייטען, כאַפּען זיך, נעהמען זיך אַרום, פאַלען אויף'ן פייכטען גראָז, קאַטשען זיך און בייסען זיך פאַר פריידי. פאַר

קאַפּיטעל 23.

ווען מאַקס איז אָנגעקומען, און עס האָט זיך ארויסגעוויזען, אז מע מוז שיקען נאָך אַ דאָקטאָר, האָט חנה גענומען פּאָדערען, אז ברוך זאָל אוועקגעהן, ער זאָל גלייך אוועקגעהן. זי וויל ניט ער זאָל דאָ זיין. זי וויל ניט, זי וויל ניט.

ברוך איז אוועקגעגאַנגען. ער האָט נאָך געהאַט צו פּערזאָרגען אַ מיטינג.

ביים מיטינג האָט ער זיך געהאַלטען כמעט געוועהנליך, אויסער, וואָס איין מאָל האָט ער זיך אָנגעשלאָגען אָן דער פראַגע „אידיש לעבען" און האָט מיט אַ צורייצטער ליידענשאַפט גענומען ווידערהאָלען „אידיש לעבען", וואָס איז דאָס אַזוינס אונזער אידיש לעבען! אונזער היעג אידיש לעבען. — דאָס איז דאָך אַ מיאוס'ע קאַליושע מיט ווערעם, ווערעם! ווערעם! — — —

און נאָכדעם, ווען ער איז ארויס אין גאַס האָט ער נעבען זיך דער־זעהן אַ יונגען מאַן. אַ לאַנגע צייט איז איהם יענער נאָכגעגאַנגען שוויי־גענדיג, און ברוך האָט זיך געמאַכט ניט וויסענדיג און געקוקט פאַר זיך אויף דער לאַנגער שוין איינגעשלאָפענער גאַס, אויף די לאָמפּען, וואָס קור־קען אין דער נאַכט, ווי גרויסע צוגליהטע אויגען פון אַ וואַהנזיניגען און אויף די פּעסלאַך און קופּעס מיסט, וואָס ליגען צולייגט און צושטעלט אויףביידע זייטען פון דער הויכער, לאַנגער גאַס. ארום יעדע קופּע שטע־הען עטליכע פערשיעדענקאָלירטע קעץ און שאַרען און זוכען. די גאַנצע גאַס איז פול מיט מיסט און מיט קעץ. און וואָס איז דער וואונדער? — נעהמט ברוך טענה'ן — אז יעדער מויער האָט דאָך פינף און זעקס עטאַזש. יעדע עטאַזש האָט צו פיער וואָהנונגען, דאָס מאַכט אויס, אז אין יעדען מויער וואוינען צו צוואַנציג און מעהרער משפחות. יעדע משפחה האָט זיך איהר אַש, איהר מיסט און איהר קאַץ. און אָט געהט איהר אייך איבער אַ לאַנגער, טיעפער גאַס, און האָט דאָס פערגעניגען צו

וואָס? — — — בעסער קוקט דעם אונטערגאַנג גלייך אין די אויגען אריין — — — —

— אונגליקליכער! ווי אייך ווילט זיך דאָס שטענדיג שפּיעלען די ראָלע פון אַ זיעגער — — — האָט זי ארויסגעשמייכעלט גיפטיג, און נעדאכט האָט זיך, אַז אָט־אָט ברעכט זי אויס אין אַ היסטערישען געוויין אָדער גאָר אין אַ משוגע־ווילדען לאַכען — — —

— חנה — האָט ער זי אָנגענומען פאר אַ האנד העכער פון עלענ־בויגען — חנה! גענוג שוין. טרייסעלט אָפּ פון זיך די אַלע אָנשטעלען, קומט, זעצט זיך אוועק, איך דערצעהל אייך אַ מעשה׳לע, אויף מיין וואָרט.

און זיין שטימע קלינגט איצט פאר איהר, ווי נעכטען, ווען ער איז געווען ביי איהר בעט... און ס׳פאַלט איהר פּלוצלונג איין, אַז ער איז טאקע מיט אַן אמת׳ען געווען... זי בעגעגענט זיך מיט זיינע אויגען און מיט שרעק דערזעהט זי אין זיינע אויגען צוויי שווארצע אָפּגרונטען, וועלכע שלינגען זיי איין...

ער נעהמט פעסטער דריקען איהר האַנט.

— חנה! נו גענוג שוין. קוק ניט אויף מיר אזוי. אָט הער.

חנה׳ן נעהמט אָבער אַלץ מעהרער און מעהרער שרעקען דער גע־דאנק, אַז ער איז טאקע נעכטען געשטאַנען ביי איהר בעט און דאָ נעהמט נאָך ברוך דערצעהלען:

אמאָל איז געגאַנגען אַ איד אין וועג, איהר גערענקט דאָך נאָך... יאָ?.. חנה!.. חנה! — — —

האָט חנה מיט אמאָל אַ שטאַרקען ציטער געטהאָן — — — — — זי האָט פערביסען די צייהן און געוואָלט עפּעס אין זיך, מיט געוואַלד, איינ־האַלטען...

ברוך איז גלייך אוועקגעלאָפען אין קיך נאָך וואסער. ווען ער איז אריין צוריק, איז שוין דאָס צימער געווען פול מיט היסטעריש־נאָיענדיגע שלענג און די שלענג האָבען זיך אַלע אַ לאָז געטהאָן צו איהם, צו דער גלאָז וואסער, צו זיין פּנים — — —

חנה׳ס קאָפּ איז געלעגען איינגעגראָבען אין קישען און די אקסעל האָבען זיך פיבערהאפט געטרייסעלט.

חנה! חנה!

ווילט. אַ פֿאָלק פון ריעזען וועלען מיר ווערען, ביי אונז אין דער היים, אויף אונזער אייגען לאַנד; און איך וועלען מיר אַרויסוואַרפען דורך דער הינטערשטער טהיר, ווייל אַ פערפוילטער גליעדער זייט איהר אויף אונזער לייב. ווער דאַרף אייך האָבען? ווער דאַרף אייך מיט אייערע משוגענע „רעגען־מעשה'לעך", וועלכע קיינער פערשטעהט ניט? — אויסער אייך מיט נאָך אַ פּאָר משוגעים ווי איהר. פאַר וואָס שרייבט איהר ניט וועגען דעם, אין וואָס דאָס פאָלק גויטיגט זיך? פאַר וואָס אינטערעסירט איהר זיך ניט מיט'ן פאָלק? איהר האָט דאָך אַ מאָל געברענט אַ וועלט פאַר אַ פרעמדען פאָלק. און איצטער, אַז יענע האָבען אייך אַרויסגעשטעלט אַ פייג, האָט איהר זיך גאָר גענומען רעדען וועגען „אונזער אונטערגאַנג" אָדער איהר נעהמט זיך פּלאַמפּלען וועגען אַזעלכע נאַרישקייטען, ווי אייערע „פרייע דערפער". פאַר וואָס ווילט זיך אייך שלעפען די אידען דוקא אין דער וועסט? ! פאַר וואָס געפעלט אייך ניט פּאַלעסטינע? ! פאַר וואָס זיינט איהר אליין שוין אַזוי פיעל מאָל געפאָהרען אין דער וועסט און אַפילו ניט איין מאָל אין פּאַלעסטינע?

— ווייל — ענטפערט ברוך — קיין פּאַלעסטינע רעכען איך פאָהרען ערשט דאַן, ווען מיר וועט זיך וועלען צושלאָגען דעם קאָפּ אָן אַ שטיין — — — וואַרט, וואַרט נאָך אַ ווייל, איך ענדיג באַלד. — און פון מיינע „פרייע דערפער" דאַרפט איהר זיך ניט אָפּעסען די האַרץ, איך פערזיכער אייך, אַז עס וועט זיך פון דעם גאָר ניט אויסלאָזען — — — —

— ? ! . . .

— כאַפּט זיך ניט, כאַפּט זיך ניט. איך בין נאָך ניט פאַרטיג.

— אָבער, רבונו של עולם! וואָס הייסט מען ארבייט אויף אַ זאַך, אין וועלכער — — — —

— אָט דאָס, זעהט איהר, איז דער חלוק פון מיר ביז אייך. — איהר פערשטעהט? — איך האָב אמאָל בעלאַנגט צו אַ פריייוויליגער פייער קאָמאַנדע, און מיר פלעגען אָפּט אויפשטעלען אַ בנין, כדי איהם נאָכדעם אליין אונטערצינדען. האָט איהר אַמאָל פערזוכט אַזאַ פערגניגען? אַ? — איהר קוקט מיך אָן, איהר פערשטעהט ניט, ווי דערצעהלט דאָס אַ מענש אויף זיך אליין אַזעלכע אונגלויבליכע זאַכען? — ביי אייך, ווען איהר קוקט זיך אַרום, אַז די געביידע ברענט, צושפּענט איהר מן הסתם די אויגען ווי אַ הילפלאָז קינד: — עס ברענט, מאַמע, עס ברענט! און איהר ווייסט

זעהן פאר זיך אַזוי פיעל קעצענע אויגען: — קיץ, קיץ, קיץ! — נעהמט ער זיך שרייען, עטליכע קעץ קוקען זיך אום און ער בויגט זיך צו צו דער ערד, מיט איין האַנט, נעהמט ער מיט די פינגער מאַכען, ווי ער וואָלט אין זיי עפּעס געהאַלטען און שרייט — קיץ, קיץ, קיץ!

אַ סך קעץ הויבען אויף זייערע קעפּ, קוקען זיך אום, עטליכע לאָזען זיך געהן צו איהם, אָן די עטליכע שליסען זיך נאָך אָן עטליכע און ער רופט זיי אַלין און רופּט, און לאָזט ניט, קיין איינע זאָל צוקומען נאָהענט צו זיינע פינגער און זיי געהען אַרום איהם און זעצען זיך צו אַלין נידעריגער, שטילער, ציהען צו איהם די קעפּ, דרעהען די ווידלען און וואַרטשען — קט!!! — גיט ברוך מיט אמאָל אַ געשריי אויף זיי אַזוי, אַז אַלע קעץ גיבען זיך צושראָקען אַ כאַפּ צוריק און נעהמען פריסקען, מיאַוקען. ער נעהמט זיי אָבער באַלד וויעדער רופען און זיין שטימע, און זיינע בעוועגונגען זיינען אַזעלכע, אַז די קעץ לאָזען זיך צו איהם וויעדער. אַט דערזעהט ער צווישען זיי איינע אַ שוואַרצע מיט ווייסע לאַפּקעס, גיט ער זי מיט אמאָל אַ כאַפּ; זי נעהמט זיך דרעהען, שרייען, די אַנדערע צולויפען זיך און ער נעהמט די קאַץ צו זיך אויף די הענט, גלעט זי, בערוהיגט זי — אַ, דו נאַריש קינד! וואָס האָסטו זיך דערשראָקען? פאַר מיר דאַרף מען דען זיך שרעקען? נאַריש קינד וואָס דו ביסט; און וואָסערע שעהנע, ווייסע לאַפּקעס דו האָסט! און דיין בויך איז דאָך אַזאַ ווייסער, אַ ריינער און דיין ווייס נעזעל, און די ווייסע לאנגע וואָנסען, און ס'אַראַ שוואַרצע אויפגעשפּיצטע אויערען, און אַנו נאָר דיינע ציינען; אי, ס'אַראַ ווייסע, שפּיציגע! און דאָס פלייש אַרום זיי גלאַנצט ווייסליך־ראָז, און ס'אַראַ גלאַנציג־גרויע אויגען! גיט נאָר אַ קוק — זאָגט ער צו דעם מאַן, וואָס געהט איהם אַלין נאָך און ערשט איצט דערזעהט ברוך, אַז דער מאַן איז — נחום...

נחום, אָבער, האָט אפּנים בלויז געוואַרט, אַז ברוך זאָל זיך צו איהם אַ ווענדט טהון, און ער האָט זיך אויף איהם גלייך אַרויפגעוואָרפען מיט גיפט און היץ:

— איהר זענט אַ בן סורר ומורר! איהר זענט נאָך פאַר אונז ערנער פון ערגסטען וואָרעם! ווייל פון די אַלע, וועמען איהר האָט היינט אָנגערופען ווערעם, קאָנען מיר נאָך ערוואַרטען, אַז ווען מיר וועלען זיי די אויגען עפענען, וועלען זיי ווערען מענשען, ריעזען — אויב איהר

זאָגען — זאָלסטו ניט זאָגען, סיידען דו פיהלסט, אז דו מוזט, סיידען דו גלויבסט, אז מיט דיין זאָגען צו מיט דיין שרייבען, וועסטו כאטש אביסעל בעהעפטען די צוהערער מיט דיין וועלט — — — אַך, צו אלדע טייוועל! ווי אלץ לאזט זיך אויס קאפויר — — —

אָבער איהר קענט דאָך מיינען, אז פון דעם טאקע, בין איך דאָס איצט אזוי צוטראַגען? ניין, איהר האָט א טעות. אָט הערט!

איהר קענט דאָך בינעמ׳ען — אָט דעם בלאָסען בינעם מיט די רויטע ליפּען. ניין, איהר קאנט איהם ניט. אָבער דאָס ארט מיך ניט. נאָר שטעלט זיך פאָר, אַז דער בחור איז געווען פערליעבט אין אַ מיידעל, וועלכע ער האָט געדענקט — ער וועט שוין פילייכט מעהר אין לעבען ניט זעהן, נאָר ער איז געווען פערליעבט און איז געווען צופריעדען, ווייל, פלעגט ער זאָגען, ווען איך וואָלט פאר איהר חתונה געהאַט, קען דאָך זיין, אַז מיין ליעבע וואלט שוין פיליכט ביז איצט פער׳אונרייניגט געווארען, אזוי אָבער בין איך דאָך ביז איצט פערליעבט. — און ליעבע! ליעבע! — שרייט אויס בינעם — ווייסטו, וואס איז ליעבע? ווייסטו דעם טעם פון ליעבע, וואָס איז שטענדיג, וואס איז אייביג? — — — דאָס איז די ליעבע פון א מענשען וואס איז צוויי... א מענש, וואס איז ווילד פון ליידענשאפט און וואָס קעמפפט, ווי א ווילדער עקשן געגען זיין אייגענער ליידענשאפט. ווייל ער וויל בלויז דאָס שעהנע, דאָס ריינע, ער וויל בלויז די ליעבע — — —

איצטער שטעלט זיך פאָר אזא מעשה, אז אין איין שעהנעם פריהמארגען פאלט אהער אראָפּ אונזער בינעם׳ס געליעבטע. בינעם איז דאן גראָדע ניט געווען, און דורך א צופאל בעקאנט זי זיך מיט א פשוט׳ן בחור, מיט נאָמען קאפלאן. און דער קאפלאן ווערט פאר איהר פשוט משוגע. ער וואלט זי טראגען אויף די הענט, ער וואלט קושען איהר יעדען טראָט, און כאָטש ער ווייסט אפילו, אז זי איז „א גאנצע גימנאזיסטקע“ און אז ווי קומט ער צו איהר! ? — — — נאָר עס העלפט ניט. ער פיהלט, אז ער ווערט משוגע. און טאָמער פאָרט — — — זי איז דאָך ניט אין „יוראָפּ“ — — — דאָ איז דאָך אמעריקא, דאָ זיינען דאָך אלע גלייך. אמת, ער שעהמט זיך פאר איהר און ווען זי הויבט אויף איהם אויף איהרע בלויע אויגען, מוז ער אראָפּלאָזען זיינע — — — און אָפּט ווערט ער אזש רויט, נאָר וואס זאל ער טהאָן? — — — ער וועט זיך אפשר צוגע־

ניט דעם געפיהל פון אַן אונטערצינדער, ווען אַלץ אין איהם ניסט זיך צונויף אין איין אויסגעשריי: פייער, פּייער! !

נחום קוקט איהם אָן מיט פאַנאַנדערגעעפּענטע אויגען: — — — —

—אָבער, וואס פאר א מאָדנער מענש איך בין! — רעדט ברוך ווייטער. — איך האָב היינט אפּגעטהאָן א זאַך, פון וועלכער איך וויל ניט טראכטען. און דערויף בין איך אַלע מאָל א בריה. איך נעהם טראכטען פון אַלץ און פון גאר ניט און פון וואָס איהר ווילט אַליין, אָבער ניט פון דעם, וואָס איך וויל ניט טראכטען, און דאָס טהוט זיך שוין ביי מיר אַליין, און וויל איך ניט זיין אַליין, איז מיר נאָר געגוג דער קלענסטער קנייטש מיט'ן שטערען און איך האָב נעבען זיך ווענען נאָר איך וויל. — אָט למשל איצט איך...

— — — ?!

— וואָס קוקט איהר מיך אַזוי אָן? — איהר פּעַרשטעהט, נחום, איהר שלאפט דאָך גאר איצט גאַניץ געשמאק אין אייער בעטעל, און אַז מיר האָט זיך פערוואָלט, זיינט... וואָס, איהר ווילט שוין פון מיר אוועק־געהן? איהר ווילט שוין פון מיר אנטלויפען? דאָס אָבער וועט זיך אייך ניט איינגעבען, ווייל איך וויל ניט. וואָס? איהר ווילט זיך איבערצייגען? אייך ווילט זיך בלויז צוגעהן צו אייער בעטעל, זעהן צו ס'איז ריכטיג, צו ס'איז אמת, אַז איהר שלאָפט? נו, נארעשקייטען! ווי נאָר איהר ווענט זיך א ריהר טהאָן פון ארט, וועט איהר זיך באלד אויפכאַפּען — — — נו, און דאַן וועט איהר אַננעהמען, אַז איהר האָט גע'חלומ'ט וועגען מיר. איז, וואס וועט איהר דאָ געווינען? גאָט, בעסער קומט מיט מיר נאָך אביסעל, איך קאָן אייך נאָך א סך משונה'דיגע זאכען דערצעהלען.

און ווי מיר געפעלט דאָס, וואס איהר זאגט, אַז מיך ווען מען ארויס־ווארפען! — — — און נאָך אַזוי, דורך דער הינטערשטער טהיר! —

— — אַך, צו אַלדע טייוועל! איהר זייט דאָך נאָך אַלעמען אַן אינטע־רעסאַנטער מענש, אויף מיין ווארט! אַזוי גאָר פשוט — ארויסווארפען! ?

און מיינע מעשות, זאגט איהר, אַז דאָס פאַלק פערשטעהט ניט. און דאָס, זעהט איהר, איז דאָך טאקע זעהט ניט גוט. אמת, איך האָב גע־רעכענט, אַז איך גיב דאָ בלוז א צווייג, בלויז עטליכע בלעטער פון מיין וואַלד, בלויז עטליכע טראָפּען פון מיין ים, אָבער איך זאג דאך זיך אַלע מאָל: אַז ווילסט עפּעס שרייבען, זאָלסטו ניט שרייבען, און ווילסטו עפּעס

און ער נעהט מיר ווייטער נאָך, ווי ער וואלט מיינער א שאָטען געווען.

דרעה איך זיך איינמאָל אוים צו איהם און זאָג:

— בינעם, דו ווייסט דאָך די אידעע פון א מענש, וואָס איז צוויי — — — נו, איצט ש׳טעל זיך פאָר, אז אי דו, אי קאפלאן זיינט איהר ביידע — איך... ברוך — — — —

צועפענט בינעם אויף מיר א פּאָר גרויסע, צושראָקענע אויגען און ווערט נאָך בלאסער און פרעגט:

— איז וואס מוטשעסטו מיך אזוי? ! — — —

האָב איך אויף איהם א בייזען קוק געטהאָן, האָט ער אראָפּגעלאזט די אויגען און איז ניט געבליעבען.

א לאנגע צייט נאָך דעם האָב איך מיט בינעמ׳ען וועגען דעם קיינע בעזונדערע געשפּרעכען ניט געהאט, היינט אָבער קומט ער צו מיר ווידער א צוטראָגענער:

— ווייסט — זאָגט ער — איך האָב נאָר וואס דער׳הרג׳ט איהר קינד.....

— ווי אזוי? — פרעג איך צושראָקען — אונגערען? !

— ניין — זאָגט ער — איך האָב דאָס פריהער געוואוסט.

— וואס הייסט? !

— וואָס וואונדערסטו זיך — זאָגט ער מיר — דו ווייסט דען ניט. עס טרעפט זעהר אָפט, אז מען קומט צו אונז ניט איינמאָל און מען זאָגט אונז אָן: וויים פלוני בן פלוני, אז דו וועסט טאָהן דאָס און דאָס. — הע־רען מיר ניט און מיר פערשטעהען ניט, אָדער מיר מאכען זיך ניט הע־רענדיג און ניט פערשטעהענדיג, ביז עס קומט, ווען מיר טהוען שוין אַפּ, דערמאנען מיר זיך ערשט דאן, אז מיר האָבען דאָס שוין לאנג געהערט און געזעהן און געוואוסט. — אבער — שרייט ער אוים — ס׳איז נארעש־קייטען, נארעשקייטען.

— וואָס נארעשקייטען? !

— ס׳איז היינט אזא מאָדע — זאָגט ער מיר — ס׳איז היינט אזא מאָדע. איך גלויב ניט, אז דו וועסט אפילו געפינען איין מויער אין ניו יאָרק, וואו מען זאָל ניט האלטען פון אָט דער מאָדע — — — —

וואוינען. און זי איז דאָך אזא גוטע, זי איז דאָך אזא גוטע און א קלוגע — — — און זי, פערשטעהט זיך, ביינקט נאָך איהר בינעמ׳ען, קוקט זיך די אויגען אויס, פיליכט קומט ער היינט, פיליכט קומט ער מאָרגען, פיליכט איז ער שוין געקומען — — — אָבער דאָך — וועלכע פרוי וועט זיך דאָס אפזאגען פון דעם פערגעניגען צו זעהן, ווי ארום איהר דרעהט זיך אַ מאַן, וואָס איז פאַר איהר משוגע? — — — אַ מאַן, וואָס וואלט מיט פערגניגען לאָזען, אז זי זאָל שינדען די הויט פון זיין לייב, זאָל זי איהם נאָר זאגען, וועט ער אליין ארויסשפרינגען פון זיין הויט — — —

און אז בינעם איז געקומען און זי האָט דערזעהן, אז ס׳איז דער אייגענער פערפּאנצערטער בינעם וואס אמאָל — — — נאָר אז בינעם זויל זעהר ניט ליידען פאר וואָס זי „שפּיעלט" מיט קאַפּלאַנען.... האָט זי זיך דוקא גענומען נאָך מעהרער צולאָזען צו קאַפּלאַנען.... און אזוי איז אוועק אלץ ווייטער און ווייטער. איז בינעם פלוצלינג אוועקגעפאהרען — — — און אז ער איז צוריקגעקומען איז שוין געווען צו שפּעט — — —

דאָ האָט זיך בינעמ׳ען גענומען דאכטען, אז עמיצער האָט דאָס איהם אין מיסטען אונטערגעשטעלט אָט דעם קאַפּלאַן, אז קאַפּלאַן זאָל דאָס איהם אַרויסשטעלען אַ צונג. און ער האָט מיר גענומען נאָכגעהן, ווי אַ שאָטען.

וואו נאָר איך דרעה זיך אויס, דערזעה איך פאַר זיך אַ בלאַס געזיכט, מיט רויטע ליפּען און פרעגענדע אויגען.

— בינעם — זאָג איך, — עס זיינען נאָך דאָ אזוי פיעל שעהנע, ליעבע פרויען, עס זיינען נאָך דאָ אזוי פיעל שעהנע, ליעבע פרויען!

— ניין, ברוך — ענטפערט ער — עס איז דאָ בלויז איין פרוי און אלע אנדערע זיינען גאָר ניט. — זיי זיינען נאָר אַן ארויסשטראהלונג פון איהר, זיי זיינען בלויז אויף צו דערמאהנען, אז זי איז דאָ; אז זי פערמאָגט דאָס אזוי פיעל פערשיעדענע געשטאַלטען, אזוי פיעל פערשיעדענע פארבען, אז איהר שמייכעל קאָן דאָס אויף אזוי פיעל פערשיעדענע שמייכלען צוטהיילט ווערען, אז — — — אז זי איז די איינציגע, אז זי איז די איין־און־איינציגע; אז אויף דער וועלט איז בלויז דאָ איין פרוי, איינע, ברוך, איינע.

—וואָס איז מיט אייך, מיין פריינד? — פרעגט איהם ברוך פער־וואונדערט. — אייך ווילט זיך פיליכט מיר נאָך אמאָל זאגען, אז איך בין א פערפוילטער גליעד אויפ'ן אידישען קערפּער? און אז איהר וועט מיך ארויסוואַרפען דורך דער הינטערשטער טהיר? דאן זאָגט דאָס אָפּ און ווערט פארטיג.

— ניין, — ענטפערט יענער מיט א פּלוצלינג געענדערטער שטימע, וועלכע האָט מיט אמאָל גענומען קלינגען און ברענען מיט פייער — איך וויל אייך זאגען, אז ווען מיר וועלען בעזעצען דאָס לאנד, וועלען מיר אויסבויען א גרויסען טריאומפּאלען טויער, און א יום טוב וועלען מיר דאַן מאכען א נייעם, דער יום טוב פון אונזער נאציאָנאלער ווידערגעבורט! און אין דער נאכט פון דעם יום טוב וועלען מיר ארום דעם טריאומפּאלען טויער צולעגען גרויסע פייערען. אונזערע זיהן און טעכטער אויסגעפּוצט אין זייערע שעהנסטע קליידער, וועלען ארויסגעהן אנטקעגען דעם טויער מיט פּויקען און מיט טענץ, דאָס וועלען זיי געהן בעגעגענען די אלע אנטרינענע, פערשטויסענע און פערוואָגעלטע. די אלע, וואָס מיר האָבען פאַר דער לאנגער צייט פון אונזער שווערען גלות, צוזעעט און צושפּרייט צווישען פעלדער און פעלקער, צו די אלע וועלען מיר דאַן רופען: קומט אריין, איהר זייט אונזערע! קומט אריין און זייט בעגריסט, און זייט געבענשט אין דעם נאָמען פון דעם איינציגען גאָט, אין נאָמען פון זיין ענערגישען, אלט-יונגען פאָלק! מיר וועלען אייך אויפנעהמען, ווי עס נעהמט אויף א טאטע זיינע קינדער אין דעם טאג פון זיין פרייד, און אין יענעם טאָג וועט איהר זיך אומקעהרען צוריק צו אייער פאלק. איהר וועט זיך אומקעהרען און איהר וועט געטרייסט ווערען; איהר אלע איינזאמע מידע, פערמאטערטע. אונזערע צולעגטע פייערען וועלען ברענען אין דער נאכט און זיי וועלען אייך צייגען דעם וועג, און איהר וועט קומען צו אונז מחנות־ווייז דורך דעם טריאומפּאלען טויער, ווייל איהר זייט אונזערע. ווייל „ווי פלאַמען פייער בעלאנגען צו דעם ברען־מאַטע־ריאל, פון וועלכען זיי קומען ארויס אפילו דאַן, ווען זיי רייסען זיך פּון איהם אָפּ", אזוי בעלאנגט איהר צו אונז. איהר זייט אונזערע! — פלאַמען פון אונזער הארצען! פלאַמען, וואס האָבען זיך אפּגעריסען און קאָנען ניט פערלאָשען ווערען און טראגען זיך ארום ווי בלאָנדזשענדע שטערען. בלאָנדזשען וועט איהר אָבער בלויז ביז דאַן, ווייל אין יענעם טאָג וועלען

און ער צולאכט זיך מיר גלייך אין פנים אריין, און בלייבט ניט. — — — —

און איצט שטעלט זיך פאַר, מיין פריינד, אז ווען איך געה דאָ מיט אייך איבער אָט דער לאנגער שמוציגער גאַס, זעה איך שוין ניט נאָר גרויסע, שמוציגע שטאַלען, גרויסע אויסגעלאָסענע הייזער, נאָר מיר דאכט זיך, אז איך זעה, ווי פון אָט די הונדערטער און הונדערטער פענ־סטער קוקען ארויס אונשולדיג־דער׳הרג׳טע קינדערלעך; אז אָט די קעץ, וואס זוכען דאָ אין די קופּעס מיסט, זוכען פּילייכט שטיקלעך קינדער, און ווען ביי א קאַץ נעהמט עפּעס קנאַקען אונטער די צייהן, דאכט זיך מיר, אז דאָס קנאַקען קינדערשע ביינדלעך. און מיט שטיינער אין די הענט ווילט זיך מיר וואַרפען אויף אָט די פענסטער, זיך אריינרייסען אין זייערע וואוינונגען, בעפּאַלען די מיאוס׳ע זינדער אויף זייערע געלעגערס, און שפּאַלטען זייערע קעפּ: —

— פערלאַזט! פערלאַזט דעם זומפּ! ראַטעוועט זיך, איהר עקעלהאפּ־טע, פערשאָלטענע! איהר, וואָס מאכט אייער בעט צו דעם געלעגער פון א זונה, זאָלט פערשניטען ווערען!

ערגעץ ארויף שניידט א קאַר איבער די גאַס, א גרינע קאר מיט ווייסע, זילבערנע ווערטער, מיט ליכטיג־שיינענדיגע פענסטער — די קאַר איז פול מיט עלעקטרישען שיין און מיט מענשען — — — דער עולם איז פער־פּוצט; מען פאָהרט, ווייזט אויס, פון טהעאַטער. פון אונטער די רעדער שפּרינגט פון מאָל צו מאָל ארויס א בלויער עלעקטרישער פייער.

— דאכט זיך אייך ניט אויס, מיין פריינד, אז די רעדער פון אָט דער קאַר לאכען?... אַז זיי לאַכען פון אייך מיט אייער ווייטען פּאַלעסטינאַ. פון מיר מיט מיינע נאָהענטע פרייע דערפער; אַז זיי לאַכען פון אונז מיט אלע אונזערע חלומות, אז זיי לאַכען, לאַכען — — — —

א ווײַלע איז אונבעשטימט שטיל, און נאָכדעם פּסק׳ענט ברוך:

— וועלל — — — — איך רעכען, אז עס וועט שוין זיין גענוג פאַר היינט, א גוטע נאכט, מיין פריינד. א גוטע נאַכט. און דו, קאַץ, מעגסט זיך שוין אויך אראָבקלייבען פון די הענט. א גוטע נאַכט. א גוטע נאַכט.

ווי נאָר ער האָט אראָבגעלאָזט די קאַץ פון די הענט, איז זי גלייך אוועק. נחום אָבער איז נאָך געבליעבען נעבען איהם — — — —

קאַפּיטעל 24.

שפּעט אין דער נאַכט, ווען ברוך איז געווען ביי זיך אין צימער, ווען ברוך איז אומגעגאַנגען פון איין וואַנט צו דער צווייטער, ניט ווי־סענדיג אפילו צו ער געהט, האָט זיך דערהערט א קלאַפּ אין טהיר און ביילקע איז אריין.

— האַלאָ!

— האַלאָ!

ביילקע איז געבליעבען שטעהן אין טהיר און האָט איהם אויסגעמאָס־טען מיט אויגען פון א פריינד, פון א גוטען, איבערגעבענעם פריינד.

— איהר דאַרפט מיך אפשר האָבען? — האָט זי געפרעגט און איהר שטימע, איהרע אויגען און אין גאַנצען איהר האַלטונג זיינען פערענדער־טע.... נאָר אַן אנדער ביילקע — —

ברוך האָט זי אנגעקוקט פערוואונדערט, און א קנייטש געטהאָן מיט די אַקסעל:

— וואָס איז מיט אייך, ביילקע? ! — — — —

ביילקע שוויינט. און קוקט איהם אָן ווי פריהער.

— איהר ווילט אפּשר איך זאָל אייך וואָס דערצעהלען? — — — —

ביילקע אבער איז נאָך אַלץ פערבליבען ביי דער טהיר און געקוקט אויף איהם געטריי און איבערגעבען. און אָט האָט זי א פריינדליכען שמייכעל געטהאָן.

— זעצט זיך, — האָט ברוך געזאָגט, ניט וויסענדיג וואָס צו טהאָן מיט איהר.

זי האָט זיך אוועקגעזעצט, ניט אראָבנעמעהנדיג פון זיך דעם אויבער־רעקעל.

ברוך האָט דאָס פון אָנפאַנג ניט בעמערקט און זיך ווידער געלאָזט שפּאַנען איבער'ן צימער. נאָר אָט האָט ער זיך אפּגעשטעלט פאר איהר:

מיר זיך צוריק צונויפגיסען אין איין פייער. דאָס וועט זיין דער גרעסטער, דער שעהנסטער פייער, וואס הימעל און ערד האָבען וועןגעזעהן. טויזענ־דער און טויזענדער דורות וועלען דאן אויפשטעהן און צוקוקען, מיט וואס פאַר א פרייד דאָס אידישע פאָלק נעהמט צוריק אויף אין זיין שוים זיינע אנטרינענע קינדער. — — — — — — — — — — — — —

— איהר זייט דאָך גאר א וואוילער בחור — רופט זיך אָפּ ברוך און וויל דערביי ארויפלעגען זיין האנד אויף נחום'ס אקסעל, אָבער די האנד טרעפט קיינעם ניט. — — — — — — — — — —

— בינעם, בינעם! — — —

און א צואוועהטאָגטער שמייכעל בעווייזט זיך אויף ברוך'ס ליפּען.

— בינעם! — — —

די פּאַסטן וואַרפן זיך אום איבער'ן וואַסער אין אַלע זייטן, ווי צו־רייצטע גאָלדענע שלאַנגען. און עס שווימען אויף אום שטיקער וואַסער, אין וועלכע עס נעסטען זיך צו דריי פיער זונען אויף איין מאָל. און שטיקער, וואָס קנייטשען זיך אין צוהאַקטע קליינע וועלען און די קליינע וועלען ברעקלען די זון אויף שטיקלעך.

און אַזוי האָט מיר אַריינגעשווינדלט אין די אויגען אַ זוניגע וואַ־סער־נעץ, וואָס האָט זיך געצויגען ברייט און ווייט אויף לינקס און נאָך ברייטער און נאָך ווייטער אויף רעכטס, און עס האָט זיך געדאַכט, אַז דער צושטראַהלטער טייך גיסט זיך אַרויס ערגעץ דאָרט פון'ם בלויען רוים און לאָזט זיך אַוועק אַהין ווייט, ווייט אין'ם בלויען רוים אַריין.

און אָט האָב איך איבער עפּעס אַ סבה אַ פינטעל געטהאָן מיט די אויגען און דערזעהן, אַז דער גאַנצער האָדסאָן איז פול מיט גאָלדענע קינדער — — — אַזוי פיעל גאָלדענע קינדער אויף איין מאָל! — חידוש איך זיך און קוק, ווי זיי טוקען זיך און שפּיעלען זיך. אָט כאַפּען זיי זיך אַלע אָן פאַר די הענטלעך פּאָרוויז און גיבען זיך אַלע אַ הויב אַרויס אויף אַריבער האַלב, מיט אַ פערשייטען קינדערשען לאַכען. און זיי שטעהן אַזוי אַ ווײַלע — — — און אָט טיקען זיי זיך אַלע אונטער און ניטאָ זיי — — — און דער האָדסאָן נעהמט זיך ווידער קנייטשען אויף פערשיעדענע אופנים, ווי ער וואָלט געווען אָנגעפילט מיט פערשיע־דענע שטיקער וואַסער.

די היץ איז געוועזען אונערטרעגליך. די לופט — כאָטש בייס זי מיט די צייהן. דער הימעל אַ פערשמאַכטער, אַ בלאַס־בלויער, און אויפ'ן סאַמע מיטען פון הימעל איז דורכגעשלאָגען אַ רונדער לאָך, ערגעץ אין אַ זונען וועלט אַריין פון וואַנען עס שטראָמט אָהן אויפהער מיט היץ און מיט זון.

איך האָב זיך פערקוקט איבער'ן האָדסאָן. אויפ'ן אַנטקעגענדיגען בארג. דו ווייסט דאָך די „פּאַליסייטס", נעבען וועלכע מען דעפּיהלט זיך אַזוי מילביג קליין, נעבען, וועלכע מען עפּענט אַזוי משוגע'נדיג ברייט די אויגען, ווי מען וואָלט פּלוצלינג אויפגעוועקט אין מיטען אַ פּער־ז לום'טען שלאָף און מיט אַמאָל מגלה געווען עפּעס אַזעלכעס, וואָס דו ווייסט ניט ווי דאָס אַנצורופען. און איך קוק. און דער בארג שטעהט מיר פאַר די צועפּענטע אויגען אין זיין גאַנצער דריקענדער גרויס און קוקט אויף מיר אַזוי געוואַלדיג פון אונטער זיין גרויסען שטיינערנעם

— וואָס איז דאָס היינט מיט איך? פאַר וואָס האָט איהר ניט אויס־געטהאָן דאָס רעקעל?

— נישקשה, ס'איז א לייכט רעקעל. נאָר — פערכאַפּט זי זיך באלד — אויף וואָס טאקע זיץ איך אין דעם, ווייס איך אליין ניט. און זי הויבט זיך אויף און נעהמט זיך דאָס אויסטהאָן.

פון רעקעל איז זי ארויס אין א העל־בלויען קלייד, מיט א ווייסען אָפּגעלעגטען קאָלנער. — — —

— איהר קומט איצט פון חנה'ן? — פאַלט איהם פּלוצלינג איין זי צו פרעגען. — — —

— יאָ, — ענטפערט זי קורץ.

— וואס הערט זיך דארט?

— מ'האָט זי צוגענומען אין האספּיטאל.

— און וואָס?

— מען וועט איהר מוזען מאכען אן אָפּעראַציע.

— אן אָפּעראַציע?! — — —

— יאָ.

ברוך האָט זיך ווידער גענומען שפּאַנען היז און צוריק. נאָכדעם איז ער צוגעגאַנגען צו ביילקען, זי בעטראַכט. איהרע הענד, איהרע קליי־נע אקסעל פּרעסען זיך אַזוי רונד ארויס פון אונטער דעם בלויען קליי־— — — און דער אויסדרוק פון איהר פּנים און פון איהרע אויגען איז פּונקט, ווי זי וואָלט איהם קומען אָנזאָגען, אַז חנה איז געשטאָרבען...

ער האָט זיך אוועקגעזעצט נעבען איהר, און גענומען קוקען פאַר זיך. אָט האָט ער דערזעהן דעם לאָמפּ און האָט זיך אָנגעשטעלט אויף איהם מיט די אויגען. פון'ם לאָמפּ שפּאַרען זיך דורכזיכטיגע, גאלדענע ווע־לען — — — גאלדענע וועלען פּילען אָן דאָס צימער — — — זיי זיצען פערטרונקענע אין דורכזיכטיגע, גאָלדענע וועלען — — —

— איינמאָל, ביילקע, בין איך געזעסען אין א ליכטיגען זומער־טאָג, ביים ברעג פון האָדסאָן און געזעהן ווי ער קנייטשט זיך פערשיע־דען, ווי ער וואָלט געוועז אנגעפילט מיט פערשיעדענע שטיקער וואסער, וואָס ווילען זיך ניט אויסמישען, און יעדע שטיק שפּיגעלט זיך מיט דער זון אויף איהר אייגענעם שטייגער: עס שווימען אום שטיקער וואַ־סער מיט צושטראַהלטע האַלבע זונען, שטיקער מיט רונדע זונינע פּאַסען,

איך האָב ווידער א ציה געטהאָן מיט די אקסלען.
— איך וויים, אז ניט — זאָגט ער.
איהר האָט געווים זיך ניט איינמאָל פערקוקט אויף דעם אדער יענעם וואָלקען, אויף דעם אָדער יענעם מענשען, אויף דער אדער יענער נאטור־ערשיינונג אויף אזא צו אנאדער זאך, וואס פערנעהמט פלאין אינ׳ם רוים, פיליכט אויף דער זון אליין זיך ניט איינמאָל פערקוקט, נאָר אין דעם רוים איז אייך, ווי אלע איבריגע ניט אויסגענומען ארייגצוקוקען. און דער־פאר טאָקע איז, אז ווען עפּעס זאָל איצט קומען צו אייך און אייך פעסט אָנכאפּען פאר׳ן קאָלנער, אָדער פאר דער קוטימע פון אונטען און זאָל אייך צווינגען צו קוקען אינ׳ם בלויען רוים אריין, דאָס הייסט: בלויז אין דער בלויער בלויקייט אריין, וואָלט איהר דאָך געווים פערבלענדט און צומישט געווארען, איהר וואלט זיך דאָך מן הסתם גענומען בריה׳ען מיט אלע אייערע כחות צו געפינען כאָטש עפּעס א פינטעל, אבי זיך אויסצודרעהען פון צו קוקען אינ׳ם רוים, ווייל צו שטארק, צו גרוים איז פאר אייך די טיעף, די ברייט, די גרוים פונ׳ם רוים. און איהר זייט דאָך א קינד פון א פאָלק, וואָס איז ביי זיין געבורט ארומגעפיהרט גע־וואָרען אין דער מדבר פערציג יאָהר. פערציג יאָהר האָט זיי זייער פיהרער געלערענט צו קוקען בלויז אין רוים און אין ווייטקייט, פערציג יאָהר....
צועפען איך די אויגען און נעהם קוקען פאר זיך, אין דער בלויקייט און ווער א פערציטערטער: דער רוים איז דאָך עפּעס א מין פייער, א מין נעדיבטע, פלאמיגע בלויקייט, וועלכע עסט ממש די אויגען אוים! — —
ער בעמעקרט דאָס און צולאכט זיך משוגע׳נערוויז: — כא־כא־כא־כא־כא־כא! קליינינקייטען, קליינינקייטען דארפט איהר. איהר מוזט האָבען א קליינינקייט, וואָס זאָל פון אייך פערשטעלען דאָס גרויסע, דאָס גרעסטע, כא־כא־כא! ווי בלינד איהר זייט דאָס, פאר׳ן גרויסען, פאר דעם ווייטען.
און ער האָט זיך אזוי צורעדט גאנץ ברייט, און אַלץ ברייטער און ווייטער און אַלץ וועגען רוים און וועגען ווייטקייט.
איך האָב אָפּטמאָל געשטוינט און אָפּט געקנייטשט מיט די אקסלען, אָבער ער האָט מיך שוין גאָר ניט בעמערקט. זיינע אויגען האָבען גע־קוקט קלאָהר און ווייט פאר זיך, אינ׳ם רוים, אין דער בלויקייט, ווי ניט איך, נאָר דער רוים וואלט דאָס געדארפט פערנעהמען, וואס ער זאגט.

שטערען, וואס ציהט זיך ארויף מיילען — דער שטערען פון פעלזען, וואָס מאכען א מחיצה צווישען די וועלדער פון אונטען און די וועלדער, וואס וואקסען אויבען, אויפ'ן בארג'ס קאָפּ. און דעם בארג'ס קאָפּ, מיט זיינע וועלדער, רייסט זיך אין דער וועלט'ס הימעל אריין. אָבער פּלוצלינג דערהער איך נעבען מיר:

— אַלץ קליינינקייטען, אַלץ נארישקייטען! דאָס איז אַלץ אין מיסטען געמאכט, כדי אייך זאל ניט איינפאלען צו קוקען אין רוים, אין דער ווייטקייט, כדי איהר זאלט ניט זעהן דאָס גרויסע, דאָס גרעסטע, כדי איהר זאָלט ניט זעהן דעם רוים, דעם רוים! — — —

און איך דערזעה נעבען זיך א הויכען, ברייט־פּלייציגען מאן. זיין פּנים איז ברוין־פּערברענט. ענערגישע געזיכט־ציגען, א צוויי דריי שארפע קארבען אויפ'ן שטערען און צוויי ווייטע פרעמדע אויגען. — —

מיך — דאכט זיך — בעמערקט ער גארניט.

אין זיין רעכטער האלט ער א שטארקען שטיין, ווי ער וואלט זיך געקליעבען מיט איהם וועמען דעם קאָפּ פּלעטען. — — —

און ער קוקט, אזוי ווי ארויסרופענדיג ערגעץ איבער'ן האָרסאָן, מורמעלט וואָס מיט די ליפּען און אָט הויבט ער אויף זיין רעכטע האנד און ניט האסטיג א שליידער דעם שטיין.

דער־ שטיין פאלט אינ'ם גאָלדענעם וואסער און עס דערהערט זיך פון דאָרט ווי א הינטישער ביל. — — — ווארפט ער אהינצו נאָך א זידעל־וואָרט און ווענדט זיך צו מיר, מיט אזא טאָן, ווי ער וואָלט מיט מיר פארטגעזעצט אן אַלטען געשפּרעך:

— איהר פערשטעהט, אָט א די אַלע קליינינקייטען ציהען דאָס אָפּ אונזער אויפמערקזאמקייט פון דעם רוים! עס קאָן דאך זיין, אז מיר וואָלטען זיך שוין ביז איצט צוגעוואוינט צו קוקען גלייך אינ'ם רוים, ווען ניט אָט די אַלע קליינינקייטען.

קוק איך אויף איהם אזוי... און קנייטש מיט די אקסלען, ער הויבט אויף מיר אויף זיינע גרוסע, פרעמדע אויגען — — — זיי קוקען עפּעס אזוי ווילד און מאָדנע ווייט.

— וואס — פרעגט ער— איהר פערשטעהט מיך ניט? ! — האָט איהר ווען געפּרואווט צו קוקען אינ'ם בלויען רוים?

די גריוועס אין דער לופטען און וואַרפט זיי און פלאַנטערט זיי איבער'ן טייך.

אנטקעגנען דעם נייעם שוואַרץ־גרויען הימעל, וועלכער איז נאָך אַלץ געוואַקסען פון אַריבער דעם באַרג, האָבען זיך בעוויזען נאָך וואָלקענס און וואָלקענס, מחנות־ווייז, אייניגע האָבען זיך געטראַגען העכער, אייניגע נידריגער. די זון איז שוין לאַנג ניט געווען, אָבער איהרע שטראַהלען האָבען זיך נאָך אַרויסגעשפּאַרט פון אונטער דעם נייעם שוואַרצען הימעל אין ברייטע פּאַסען און האָבען געפּאַרבט די אָנגעקומענע וואָלקענס; די וואָס זיינען געהאַנגען העכער זיינען דורך די שטראַהליגע פּאַסען געוואָרען דורכזיכטיג־ווייס, די אַנדערע זיינען געוואָרען ווייסראָז, נאָר די וואָלקענס, וואָס זיינען געהאַנגען נידריגער, זיינען געבליבען ערענסט און פערביסען גרוי.

ניט ווייט פון אונז האָט דער ווינד אויפגעכאַפּט אַ בויגען צייטונגס־פּאַפּיער, און זיך דערמיט אַ לאָז געטהאָן אַריבער די בוימער. איבער'ן באַרג איז מיט אַמאָל געוואָרען שטאַרק פינסטער. די אויבערשטע וועלדער זיינען אין גאַנצען פערשוואונדען. דער באַרג האָט זיך צונויפגעגאָסען מיט די וואָלקען און עס האָבען זיך פון דאָרטען גענומען טראָגען דונערדיגע קולות, ווי געשרייען פון ריעזען, צווישען וועלכע עס האָט אויסגעבראָכען אַ געשלעג, אַ שלאַכט, אויף טויט און אויף לעבען. אויפ'ן שוואַרצען הימעל האָבען זיך באַלד בעוויזען צוריסענע, אין שטיקער צובראָכענע, פייער־פּאַסען. עס האָט זיך גענומען הערען, ווי מען שליידערט פעלזען, פעלזען שלאָגען זיך אין דער לופטען אָן מיט פעלזען, מען ברעכט וועלדער, מען רייסט דעם באַרג אין שטיקער. און אָט איז אַ ריעז אַריינגעפאַלען אין פּלען. עס איז געוואָרען אַ ווילדער טומעל: עס האָבען גענומען אויפפּלאַקערען לאַנגע בליצען איינס נאָכ'ן אַנדערען. די לופט האָט זיך אָנגעצונדען אויף מינוטען און גענומען ברענען אַ פּערציטערטע, און דער געפּאַנגענער ריעז רייסט און ראַנגעלט זיך דאָרט, ביז צולעצט לאָזט ער אַרויס אַזאַ ווילדען געשריי, פון וועלכען די שטאַרקסטע בוימער, וואָס שטעהען אויפ'ן וועג פון זיין קול נעהמען זיך ברעכען ווי שפּענער.

די כוואַליעס האָבען זיך גענומען שפּרינגען אין דער לופטען. אויף יענער זייט ווייזט מיר אויס גיסט שוין אַ שלאַקס רעגען; און איך דערמאָהן זיך אין מיין שטרויענעם הוט, איך האָב איהם נאָר וואָס געקויפט און

אז ער איז שטיל געבליעבען — איז די לופט שוין געווען א נעענדערטע.

און פון איבער דעם בארג האָט גענומען וואקסען א גרויסער פער־רוויכערטער הימעל. בייז און פארביסען האָט זיך אָט דער נייער פון ערגיץ אפגעשפאלטענער הימעל, גענומען שפארען אויף דעם דורכזיכטיגען מאט־בלויען הימעל און אז ער האָט דערגרייכט די זון האָט די לופט אויפ־געציטערט, די פערשכור'טע לופט האָט זיך מיט אמאָל אויסגעניכטערט און אראָפּגעוואָרפען פון זיך איהר פערשטראהלטען שלייער. דער טייך האָט בעקומען א געוועהנליכען וואסער־קאליר, האָט זיך צונויפגעגאסען אין איין שטיק און איבער זיין גאנצען לענג און ברייט האָט א ווינטעל גענומען בינדען און קייטלען אליץ־איינע, קליינע, האלב־רונדע וועלען.

דער בארג איז צוגעקומען נעהענטער און האָט זיך גאנץ פשוט ארויסגעפרעסט מיט זיינע וועלדער און מיט זיינע גרויע פעלזען. און האָט גענומען עפּעס אזוי וואקסען גלייך אין פנים אריין: די בוימער האָבען זיך גענומען וויעגען און עס האָט אויסגעזעהן, אז זיי בעוועגען זיך אין גרויסע טשערעדעס, וואס לאזען זיך אראָפּ פון הימעל איבער'ן בארג און איילען זיך צום וואסער. און דער שווארץ־גרויער הימעל האָט זיך גענומען טראָגען אליץ העכער און העכער. די זון האָט פערשטראהלט מיט גאלד זיין פעררויכערטען ברעג. אָבער ער איז צוגע־קומען פעסט צו דער זון און האָט זיך מיט בייזקייט אריבערגעטראָגען איבער איהר גאלדענעם רייף. דאן איז מיט אמאָל די גאנצע לופט געוואָ־רען ערנסט־גרוי און פול מיט ווינט. די בוימער נעבען אונז האָבען זיך אויפגעטרייסעלט און זיך גענומען וויעגענדיג, בויגען אלע אויף איין זייט. די צווייגען האָבען גענומען פאטשען מיט די בלעטער, ווי זיי וואלטען זיך וועלען אפרייסען און אוועקפליהען פון די בוימער. און דער ווינט האָט אין זיי געפּרעסט און אויסגעבויגען די בלעטער מיט די לינקע, כמעט ווייסע, זייטען ארויף. מאָדנע האָט גענומען אויסזעהן דער וואלד נעבען אונז: — א וואלד מיט ווייס־גרינע בלעטער, וואס וויעגט זיך און רייסט זיך. און אויפ'ן טייך האָבען גענומען אומלויפען גרעסערע, פערשוימטע וועלען, ווי אין דעם האדסאָן וואלטען מיט אמאָל פון ערגעץ אנגעשווימען ווילדע, ווייסע פערד, מיט גרויסע, ווייסע גריוועס און דער ווינד רייסט

צוזאַמען מיט אַ שמייכעל — — — דאָס איז אַלץ איבער אַ קליינינקייט!
— — — עס איז פאַראַן גרעסערעס, גרויסעס און גאָר גרויסעס.

און נאָך דעם, פאַרנאַכט, ווען עס האָט זיך געלייטערט, דער הימעל איז געווען צובראָכען אין טויזענדער שטיקער, און ניט נאָר איינער, נאָר עטליכע הימלען פון פערשיעדענע פאַרבען זיינען געהאַנגען צובראָכענע, צוריסענע איינער איבער'ן צווייטען. איינער אונטער'ן צווייטען. און שטיקער הימעל, גרויע, מילך־ווייסע, געלע, גאָלדענע, ראָזעווע, פּיאָלעטעווע און נאָך אַנדערע זיינען אין טשערעדעס ווייט געשוואומען איבער דעם לאַנגען און ברייטען האָדסאָן. און דער האָדסאָן האָט זיך געגרויסט, זיך געטראַגען אַ צופריעדענער מיט זיינע פאַרביגע טשערעדעס און דערביי זיך אַזש געהויבען אַרויף. „ווי שעהן, ווי רייך דו ביסט דאָס איצט, מיין ליעבער, גוטער האָדסאָן — האָב איך אויסגעשריען — אָבער דו ביזט דאָס ערשט אַ קליינינקייט, עס איז פאַראַן נאָך גרעסערס, גרויסעס און גאָר גרויסעס. — איך הויב אויף מיינע אויגען און זעה — איבער מיין קאָפּ ציהט זיך אָט דער פאַנטאַסטישער הימעל אויף מיילען און מיילען, און צווישען די פערשיעדען־פאַרביגע שטיקער שלאָגט זיך דורך פון ערגעץ גאָר הויך, אַן אונענדליכע, צאַרט־שפּיעלעוודיגע בלויקייט. און איך שפּרייט מיינע הענט צום הימעל. איך שיק איהם מיין ברכה, דער־פאַר וואָס ער האָט מיר אַזוי ברייט אין ווייט מיין האַרץ פערשפּיעגעלט — — — גליקליך בין איך פון דעם געפיהל און נאָך גליקליכער בין איך דערמיט, וואָס איך ווייס דערביי, אַז דאָס איז נאָך ערשט אַ קליינינקייט, אַז עס איז נאָך פאַראַנען עפּעס, וואָס איז גרעסער, עפּעס, וואָס איז גאָר גרויס. — — —

און פון דאַן אָן בין איך געוואָרען גאָר אַן אַנדער מענש, פון זייט איך האָב צוריסען די שטרויענע הוט, האָב איך זיך אויסגעלערענט צו צורייסען מיט אַ סך קליינגקייטען און נאָך דערביי שמייכלען.

אין ביילקעס אויגען בעווייזט זיך אַ ניט־היימלעך פייערעל. — ווי שלעכט ער איז! — זיין האַרצען עסען איצט ווערעם. און ער זעהט דאָס און פיהלט דאָס, און ער שמייכעלט נאָך דערויף, עס שמייכלען זיינע ליפּען, עס שמייכלען זיינע אויגען, עס שמייכעלט זיין פּנים, ער שמיי־כעלט אין גאַנצען — גאָט מיינער, ווי שלעכט ער איז!

און זי זאָגט:

איך האָב זעהר ניט קיין חשק געהאט, אז ער זאל צואווייקט ווערען, כאָפּ איך דעם הוט און לאז מיך לויפען. אויפ׳ן וועג האָבען מיך אנגעיאָגט עטליכע שווערע רעגען־טראָפּען, האָב איך אראָבגעכאַפּט דעם הוט אין האנד און זיך געלאָזט לויפען נאָך שטאַרקער. און אַזוי בין איך נאָך אין צייט אָנגעלאָפען צו מיין וואוינונג. נאָר ווען איך האָב א נעהם געטהאָן דאָס הענטיל פון מיין טהיר, האָב איך זיך צולאַכט אליין, ניט וויסענדיג פון וואָס. — — — און באלד דערויף האָב איך זיך רויט פערשעהמט — — — — ווען איך בין אריין אין צימער, האָב איך זיך געפּרואווט דערשטיקען אָט דעם מאָדנעם געפיהל. א גרויסער, שווערער רעגען האָט באלד גענומען קלאַפּען אין די פענסטער. איך בין צוגעגאנגען און האָב צועפענט די פענסטער. דער רעגען האָט גענומען שפּרינגען אין מיין צי־מער, מאכענדיג נאָס אלץ, וואס איהם איז געקומען אין וועג. איך האָב גענומען קוקען דורך די פענסטער, פיליימט זעה איך איהם, דעם מאן פונ׳ם רוים, אָבער ניין, מיינע אויגען בעגעגענען בלויז — רעגען, ווינט און בוימער — גרינע בלעטער און נאַסע צווייגען, וואס רייסען זיך און שלאָגען זיך מיט׳ן ווינט. איך דרעה זיך אויס, און נעהם זיך געהן איבער׳ן צימער הין און צוריק, און באלד נעהם איך נאריש שמייכלען פון זיך אליין: זיך בעגעגענט מיט׳ן מאן פון רוים און אנטלאָפען צוליעב א שטרויענעם הוט!

און עס שפּרינגט אין מיר מיט אמאָל אויף א צורייצטער כעס, און, ווי איך וואלט זיך פון קייטען אבגעריסען, בין איך צוגעשפּרונגען, א כאָפּ געטהאָן מיין הוט און איהם גענומען ברעכען, גענומען בייסען און רייסען מיט די צייהן; איהם א שליידער געטהאָן אן דער ערד און איהם נאָך גע־נומען טרעטען מיט די פיס. און אין מיטען מיין כעס האָב איך ווידער גענומען שמייכלען, שמייכלען פון דעם, וואס איך פערנעהם זיך מיט אָט אזאַ קליינינגקייט — — — איך האָב זיך פערשעהמט און ארויסגעווארפען דעם הוט דורכ׳ן פענסטער. פאר מיינע אויגען האָט דער טונקעלער הימעל מיט אמאָל געפּלאצט אין עטליכע שטיקער, מיט א געוואלדיגען קראַך. בליצען האָבען גענומען שפּרינגען אויף רעכטס און אויף לינקס, בעווייזענ־דיג אויף רגע׳ם דעם טייך, דעם ריעזיגען ווייטען בארג מיט זיינע אויבער־שטע און הינטערשטע וועלדער. און נאָך דעם איז דער רעגען געווארען נאָך שווערער, אָבער מיר האָט דאָס אלעס שוין אויסגעזעהן, ווי א כעס

מיט אמאָל דערזעהן דעם מאַן פון רוים; ער איז געגאַנגען צו מיר, און ער איז צוגעקומען, און ער האָט זיך אנגעריהרט אָן מיר, און ווען איך האָב זיך אויפגעהויבען, האָב איך דערפיהלט, אז איך בין שוין נים אליין, אז דער מאַן פון רוים איז מיט מיר. אז ער איז אין מיר, אז ער קוקט ארוים פון מיר.

וואָס־זשע, איהר ווילט איינרעדען, אז דאָס איז ביי אייך א קליינינג־קייט, אז איהר קאנט נאָך דערביי שמייכלען. איהר שמייכעלט און מיינט, אז איהר פערשטעלט פון זיך דערמיט און זעהט ניט, ווי טיעף איהר ליידט דערביי. ווי שווער איהר נעהמט אלץ אן, און מיט וויפיעל ביטערקייט איהר פרעסט אלץ צום הארצען. — ווי שלעכט איהר זייט דאָס צו זיך אליין! נאַט מיינער!

— נו, וואס מאכט איהר איהר זיך נאריש, ביילקע, — ענטפערט ער איהר מיט א געלעכטער. — וואָס נאָך פאר א פערגניגען איז דען דאַ?...

ביילקע האָט פון דעם ענטפער א ציטער געטהאָן און האָט אויפגעהויבען אויף ברוך'ן א פאָר צושראָקענע אויגען — — —

און ברוך האָט זיך שמייכלענדיג אפגערופען צו ביילקען:

— אָ, איך האָב דאָך אייך נאָך ניט דערצעהלט, אז ביי דער נאכט, ווען איך בין געזעסען ביים ברעג פון האָדסאָן א מיעדער פון גליק און פון רייכקייט, איז דער האָדסאָן ווידער געוועזן זאַנגעפילט מיט פערשיעדענע שטיקער וואסער און אין יעדען שטיק האָט זיך די לבנה ארייננעשפיגעלט אויף א בעזונדער אופן. און עס זיינען איבער'ן האָדסאן אומגעשוואומען גרויסע לבנה־פעלדער. און בייטען און גערטנער מיט בליציגע לבנה־בלומען און וואסערען מיט טאנצענדיגע לבנה־פונקען און וואסערען מיט פערשיעדענע, ריהרעוודיגע לבנה־קנייטשען. און דער אנטקעגענדיגער בארג האָט זיך קלאָהר אויסגעשפיגעלט אינ'ם וואסער מיט זיינע פעלזען און מיט זיינע וועלדער. ווייט און טיעף האָט זיך דער בארג אראָפגעשפיעגעלט און געוואקסען אינ'ם וואסער, נאָר זיינע אויבערשטע וועלדער האָבען ניט געקאנט דערלאנגען דעם הימעל, וואס האָט זיך נאָך ווייטער און טיעפער געשפיעגעלט אינ'ם וואסער. איך האָב דאָס אלץ צו־געזעהן, כאטש איך האָב דערויף כמעט גאָר ניט געקוקט, ווייל מיינע אויגען האָבען געקוקט אין דער ווייט און אין דער ברייט, און אלץ, וואס זיי האָבען דארט בעגעגענט האָב איך דערויף, דאכט זיך, גאר ניט גע־קוקט, נאָר אלץ האָט זיך אין מיר לייכט ארייננעשפיגעלט, כמעט גאָר אָהן מיין וויסען. און איך האָב אלץ ברייטער און ווייטער געקוקט אין דעם רוים, אין דער ווייטקייט. אזוי האָב איך געקוקט און איך בין אלץ רייכער און רייכער געווארען מיט בילדער און מיט ווייטקייט און איך בין אזוי געזעסען ביז איך האָב א ציטער געטהאָן. — איך האָב פאר זיך

— וואָס איז, דאָס טאָר מען אויך ניט פרעגען?...

— נו, נארישקייטען, ביילקע. איהר ווערט שוין אין כעס אויף מיר?

— ניין, מיין פריינד, איך בין ניט קיין בודהיסט, ווייל איך האָב א גאָט, און ווייל מיר איז איבערהויפט דערווידער די אלע רעליגיאָנען, ביי וועלכע בעטלען און ליידיג געהען איז א טוגענד. — און ווער האָט דאָס דיר גע־זאָגט? — פרעגט ברוך.

— בינעם — ענטפערט זי — ער ערקלעהרט דאָס מיט אייער ליעבע צו פייער און מיט דיין...

זי דערענדיגט ניט.

— ער האָט אייך, ווייזט אויס, שטארק ליעב. — זאגט ברוך.

— איך וויים — — — ? —

עס דערהערט זיך א דראפען אין טהיר.

ברוך שפרינגט אויף און עס שפרינגט מיט איהם אויך אויף זיין שאָטען. ברוך עפענט די טהיר און עס קומט אריין דעם בעל־הבית'ס ווייסער הונט.

— האלאָ, פריינד! האלאָ! — שרייט אוים ברוך בעגריסענדיג דעם הונט.

דער ריין־געוואשענער הונט שפרינגט ארויף מיט די פאדערשטע פים צו ברוך'ן. ברוך נעהמט אָן דעם הונט'ס קאָפ מיטביידע הענט. — וואס מאכסטו עפעס, מיין פריינד? א דו גוטער לאָלא! ווי שעהן דו ביסט עס היינט. קום אהער! — לאָמיר זיך אוועקזעצען. אָט א דא אָ.... אָט אזוי! נא! נעהם מיך ארום. אָט אזוי גוט. גוט. ע! דו ווילסט מיך גאר איינבאָ־רען? ! נו, גוט, באָרע מיך איין. הא! כאָ־כאָ! — — — נו, אָט, אצינדער ליגען מיר ביידע. אָבער דו וועסט זיך שוין ביי מיר אזוי גיך ניט אויפ־הויבען. ניין. ניין. א דו פערשייטער בחור דו! א! — — — —

און דאָס צימער איז פול מיט דורכזיכטיגע, גאלדענע וועלען. ביילקע זיצט נאָך אויפ'ן סאפקע. דעם עלענבויגען פון איין האנד אויף דער קניה און מיט דער האנד שפארט זי אונטער דעם גוידער. איהר דינע פיגור איז אינ'ם בלויען קלייד עטוואָס שלאַנגיש אויסגעבויגען, און אַזוי שאָטענט זי זיך אויס אויפ'ן וואנט. אויפ'ן שאָטען זעהט זיך אויך אָן דער אפגעליינטער קאָלנער פון איהר קלייד, און זי קוקט צו שמייכלענדיג,

*

א לענגערע צייט איז שטיל. דאָס צימער איז אָנגעפילט מיט א היימליכען, גאָלדענעם שיין. ברוך און ביילקע זיצעןביידע, איינס נעבען אנדערען און אויפ'ן וואנט אונטער זיי שלאָגען זיך אָפּ זייערע שאָטענס.

— פאַר וואס לאכט איהר פון אלעס, אזוי בייז און אזוי ביטער? — פרעגט ביילקע נאָך א לענגערען שווייגען.

— נו, נארישקייטען, ביילקע — ענטפערט ער איהר אין א גאנץ מונטערען טאָן. — איהר זייט דאָס געקומען אויף מיר רחמנות האָבען? צו איהר זייט מיר געקומען עפּעס זאגען?....

— וואָס פאַר א רחמנות? — רופט זיך אָפּ ביילקע צומישט — איך בין געוועזן ביי חנה'ן און דערזעהן, אז דאָס אונגליק איז אזוי גרויס און אז איהר זייט דאָרט ניטא, ווייל זי וויל ניט, אז איהר זאָל דארטען זיין, האָב איך גערעכענט, איך וועל צו אייך אַראָפּפאָהרען. איך וויים? — — איך האָב געטראכט: איהר ווילט פּילייכט נעבען זיך איצט האָבען א לעבעדיגען מענשען. און איך בין דאָך שוין דאָ היינטיגען אבענד דעם צווייטען מאָל — — —וועמען וועט דאָס גאָר איינפאלען, אז איהר וועט אין אזא צייט אין זינען האָבען מיטינגס? — — —

ברוך שמייכעלט אלץ. און ביילקע דערקאַנט פון זיין שמייכעל, אז איהם רעגט דער טאָן פון איהרע רייד און זי נעהט מיט אמאָל איבער פון דעם געשפּרעך אויף אן אנדערען:

— שאַ, איך האָב זיך גאָר פערגעסען. — איך האָב געהערט זאָגען, אז איהר זייט א בודהיסט. און איך האָב אייך דאָס אלץ אין זינען צו פרעגען. וואס, ס'איז טאקע אמת?

ברוך איז צופריעדען פון דער עצה, וואס זי האָט זיך גענעבען, נאָר פון דעסטוועגען פרעגט ער:

— וואס עפּעס אין מיטען דערינען?!

ביילקע ווערט רויט: —

און דער ווייסער הונט אויף זיינע הענט, זעהט אויס א ווייסער, א נאַקעטער.....

ביילקען ווערט ניט היימליך. עס דוכט זיך איהר, אז איצט איז זי שוין גאר אין גאנצען איבעריג.... — די אויגען ווערען ביי איהר נאָך פולער מיט טרערען. זי הויבט זיך אויף, נעהמט דעם רעקעל און לאזט זיך צום טהיר. נעבען דער טהיר בלייבט זי שטעהן א ווייל, די אויגען זיינען פול מיט טרערען און אויף די ליפּען און אויפ׳ן גוידער שטעהט א גוטער, געטרייער שמייכעל. — — —

ברוך געהט צו צו איהר, לאזט אראָפּ דעם הונט. דער הונט שטעלט זיך אוועק נעבען זיי און װארט. — — — און אויף דער ערד ציהט זיך אויס אויף א ווייל, א גרופּע פון זייערע דריי שאָטענס — — — ברוך נעהמט קוקען מיט שטוינען אויף ביילקען, אויף איהר דינער, שלאנקער פיגור אויף דעם בלויען קלייד, אויף דעם קלאָהר־ווייסען אפּגעלייגטען קאָלנער, און אויף דעם ווייסען שניפּס, וואס הענגט פון קאָלנער אראָפּ אויפ׳ן מיטען פון דער ברוסט, אויף דעם פרייען ווייס־ברונעם האלז און די טהיילען עטוואס נידריגער פון האלז — — — און ער דערפיהלט א ווארעמקייט אין הארצען. עפּעס ווארעמעס נעהט ארום דאָס הארץ, און די אויגען גלאנצען איהם אויף. ער אליין פיהלט, ווי די אויגען האָבען איהם אויפגעגלאנצט — — — און דאָך איז פון אלע פרויען בלויז פאַראנען איינע, וועלכע ער געדענקט אפילו דאן, ווען זי איז ניטא נעבען איהם!... פליהט איהם דורך אין קאָפּ, אבער עס וואלט זיך דאָך אזוי שטארק וועלען ביילקען כאָטש נאָר ארומנעהמען, זי א קוש טהאָן, זי קושען! — — — און ער נעהמט אריין אין זיין האנד אלע פינגער פון איהר האנד און נעהמט זיך לאנגזאם און מיט א גוטען שמייכעל טראגען די האנד צו זיין מויל. זי קוקט אויף איהם, ווערט זיך ניט, און אזוי טראָגט ער צו די האנד צו זיינע ווארעמע ליפּען, ריהרט מיט די ליפּען אָן די שפּיצען פון איהרע פינגער, וואס קוקען ארויס פון זיין האנד און האלט זיי אזוי א קורצע צייט — — — די טרערען פון איהרע אויגען גיבען זיך דאן א קאטשע אריבער די ברעמען. דער שמייכעל אויף די ליפּען און אויפ׳ן גיידער ווערט נאָך איבערגעבענער, ליעבער.... ברוך לאזט לויז די האנד.... זי עפענט אויף די טהיר און ווי נאָר זי פערמאכט זי אונטער זיך, גיבען זיך ביי איהר די טרערען א לאָז מיט אמאָל. ווארעמע, הייסע

ווי אויף דער ערד ליעגט ברוך א געזונטער, גרויסער, מיט א געזונטען, שטאַרקען קאָפּ האָר, און שפּיעלט זיך מיט'ן ווייסען הונט.

און וויפיעל וועהטאָגען ער פערשטעלט דערמיט!

און וויפיעל מיידלעך וואלטען זיך געפיהלט גליקליך, ווען ער וואלט זיך מיט זיי אזוי געשפּיעלט!

אין די אויגען גלאַנצען ביי איהר אויף טרעהרען, אבער זי פערליערט זיך ניט. זיצט אין איהר פריהערדיגער פּאָזע, קוקט אויף ברוך'ן און אויפ'ן הונט און שמייכעלט. איהר נעהמט זיך דאכטען, אז אין ברוך'ן האָבען זיך איצט צושטראהלט זיינע טייכען, עס האָבען זיך צושפּיעלט זיינע הימלען. עס האָבען זיך צובליהט זיינע וועלדער, און אז אפילו זיינע בייזסטע ריעזען האָבען זיך אין איהם איצט איבערגעבעטען און זיך גענומען שפּיעלען ווי קינדער.

און אָט הויבט זיך ברוך אויף. דער הונט שפּרינגט אויך אויף און נעהמט זיך טאַנצען ארום איהם, און טאַנצענדיג לאזט ער ארויס אזעלכע צופריעדענע האלבע קלאנגען. ברוך גיט א קאָמאנדעווע, שפּרינגט דער הונט ארויף אויף א ביינקעל.

— אראָפּ לאָלא, אראָפּ! — שרייט ברוך אויס. דער הונט שפּרינגט גלייך אראָפּ.

— אויפ'ן טיש, לאָלא! אויפ'ן טיש! —

דער הונט בלייבט שטעהן א ווײלע, קוקט זיך אום צו ברוך מיינט עס ערנסט, און באלד דערויף זעצט ער זיך צו און שפּרינגט ארויף אויפ'ן טיש.

— גוט, גוט. — זאָגט צו איהם ברוך, און ער געהט צו צו איהם, נעהמט אָן זיינע צוויי פאדערשטע פיס, פערלייגט זיי צו זיך אויף די אקסעל און מיט איין האנד גלעט ער א ווײלע זיין ווייסע, גלאטע פעל.

— המ מ ן, המ מ נ ן! — מינטשעט דער הונט אן אויסגעצויגע־נער.

און אָט זעצט איהם ברוך נאָר ארויף צו זיך אויף דער האנד. דער הונט זיצט אן אויסגעצויגענער, איין לאפּע האלט ער אויף ברוך'ס אקסעל, די צווייטע נעהמט ברוך אין זיין פרייער האנד, און אזוי לאזט ער זיך געהן מיט איהם איבער'ן צימער און רעדט צו איהם:

— וועל, לאָלא, ווי איז דאָס דיר געגאנגען היינטיגער טאָג? א? זאג!

*

ווען ברוך איז געבליבען אליין, איז ער א לאנגע צייט געשטאנען ביים טהיר, ווי ביילקע האָט איהם איבערגעלאָזט, ניט וויסענדיג, פאַר וואָס, צוליעב וואס און איבער וואס, ביז ער האָט זיך גאָר אין גאנצען פערגעסען צו ער שטעהט. — — —

דער הונט, וואס האָט זיך גענומען נאָכדעם לייגען נעבען זיינע פיס, האָט איהם דערמאהנט, אז ער שטעהט. האָט ער זיך אפגעריסען פון פלאץ און זיך גענומען געהן איבער'ן צימער. דער הונט, וואס איז שוין געלעגען ביי דער טהיר צונויפגעדרעהט אין א ווייסען בייגעל, האָט אויפגעהויבען זיין קאָפּ מיט די געל־ראָזע אויגען און האָט איהם גענומען נאָכקוקען. א לענגערע צייט האָט ער איהם אזוי נאָכגעקוקט ביז ער האָט זיך אויפגעשטעלט און איז אַ לאנגער, אַן אויסגעצויגענער, מיט אַן עטוואָס ארונטערגעבויגענעם קאָפּ צוגעגאנגען צו ברוך'ן.

— וועל, לאָלא — ווענדט זיך ברוך צום הונט — דו מאכסט מיר איצט אביסעל צו ענג. און ער געהט צוֹ צום טהיר, עפענט זי אויף און לאָזט ארויס דעם הונט, דערביי דערהערט ער, אז אין דרויסען רעגענט. אין קארידאר איז שטאָק פינסטער און אין דרויסען רעגענט — — — — און וואס איז עפּעס מיט אמאָל פינסטער אין קארידאר?.... ער האָט פערמאכט די טהיר און איז צוגעגאנגען און זיך געזעצט אויף א בײנקעל נעבען פענסטער.

אין דרויסען רעגענט — — — עס רעגענט ! — — — אין א זייט פון איהם שטעהט דאָס ווייס־געבעטע בעט. אין צימער איז ליכטיג און דער שווערער דרויסען קלאפּט מיט זיינע נאסע טראפּענס אין פענסטער.
— עס רעגענט !

פּלוצלינג ציטערט ברוך אויף, — עמיצער דראפּעט די טהיר !.... ער שפּרינגט אויף א פערציטערטער. — דער רעגען דראפּעט דעם דאך, די פענסטער און עמיצער דראפּעט די טהיר ——— — !

טרערען נעהמען זיך שליינגלען אין צוויי שטראמלעך איבער איהרע באַקען. זי לויפט אראָפּ פון די טרעפּ. לויפענדיג נעהמען זיך די טרערען גיסען נאָך שטארקער און פון מויל נעהמען זיך רייסען פערשטיקטע, האלבע קלאנגען, זי פערקריצט מיט ציינער, און די קלאנגען רייסען זיך נאָך צוצויגענער: המן ! המן ! — אזוי ווי דער הונט — דערמאנט זי זיך....

ווען זי האָט אויפגעעפענט די טהיר פון קארידאר, האָט אויף איהר א יאָג געטהאָן א נאסער, קאלטער ווינט. זי האָט אויף זיך ארויפגעשלעפּט איהר רעקעל און זיך געלאזט געהן. עס האָט, ווייזט אויס, נאָר וואָס גערעגענט — דער אספּאלט איז נאַס און עס שפּיגעלט זיך אויף איהם אויס דער שיין פון די עלעקטרישע לאמפּען; דער פּארק, די בערג, די בוימער זעהען זיך קוים דורך דעם רעגענדיגען, גרויען נעבעל. דער וועג איז ברייט און זי געהט זיך איינע אליין און וויינט. און אָט שטעלט זי זיך אפּ, דרעהט זיך אויס אויף צוריק — — — ארום איז וויסט, לעהר, נאכט און צוויי שורה׳ס עלעקטרישע לאמפּען, וועלכע צושפּיעגלען זיך אויפ׳ן ברייטען, נאסען וועג — — — עס נעהמט ווידער רעגענען — — — דער רעגען האָט זיך איצט א לאז געטהאָן מיט אמאָל און פון עפּעס א גרויער, ברייטער ווייט, און האָט זיך צורעגענט אזוי מאָדנע, ברייט און ווייט. — — — עפּעס רעגענדיגעס האָט זי דורכגענומען. זי האָט דערפיהלט די האָר אויפ׳ן קאָפּ, די הויט אויפ׳ן לייב איז מיט אַ מאָל קאַלט געוואָרען — האָט זי אויפגעציטערט און די טרעהרען האָבען זיך מיט אַמאָל גענומען גיסען נאָך וואַרעמער, האָט זי זיך אויסגעדרעהט און זיך געלאָזט געהן איהר וועג.

און מיט וויפיעל ליעבע ער האָט דאָס געהאלטען דעם הונט אויף די הענט ! — דערמאנט זי זיך פּלוצלינג — — — —

גוט און בייז איז דער געדאנק, און זי שטעלט זיך ווידער אפּ, און זי בלייבט שטעהן אליין אין מיטען פון אָט דעם גרויסען רעגען....

*

נאכט.

אין צימער איז שוין לאנג פינסטער, ברוך ליגט אין בעט און אין דרויסען רעגענט — — —

— ווייסט — זאָגט ער צו חנה'ן — מיר דאכט, אז די גאנצע וועלט זינקט איצט אין אזא עקעלהאפטען, ברודיגען זומפ. און שלענג, עקדי־שען און אנדערע זומפיגע בעשעפענישען, בעפאלען איצט אונזערע דעכער, גריזשען אונזערע ווענט, קלאפען אין אונזערע פענסטער — — — הערסט, ווי זיי פאטשען אין פענסטער ? ! — — —

גיט חנה א ציטער און פרעסט זיך אוים נעבען איהם אין איהר גאנ־צען לענג, נעהמט פעסט ארום זיין האלז מיט איהרע צוואווארעמטע הענט און בייסט זיך איין אין זיינע ליפען ביז בלוט. ציטערט ברוך אויף, צוע־פענט די אויגען — — — און עס ווילט זיך איהם ניט גלויבען, אז ס'איז א חלום — — —

ברוך זעצט זיך אויף אויף'ן געלעגער. און אין דרויסען רעגענט. א רעגען גרויל גיט זיך א לאָז איבער זיין לייב, אראפ און ארויף, אָבער ער שמייכעלט. — — — און באלד דערהערט ער חנה'ס קלינגענדען לאכען.

— ער קוקט זיך אום און דערזעהט זי פאר איין מאָל אין אלע פיער ווינק־לען פונ'ם פינסטערן צימער, א ווייסע, א שיינענדע, איהרע קלאָרע, גרויסע אויגען, איהר שעהנער קאָפ האָר — — — — — און אָט לאָזט זי זיך צו איהם, מיט אמאָל פון אלע פיער ווינקלען — — — נעהט און לאכט — — — און אָט זיצט זי שוין נעבען איהם, און לאכט, זי לאכט דאָס פון איהם, פאר וואָס ער האָט געמיינט, אז ער חלום'ט דאָס בלויז וועגען איהר — — —

— ווייסט, חנה — זאָגט ער צו איהר — איך בין אזוי רייך. איך בין אזוי רייך. איך בין אזוי געוואלדיג רייך ! — — — און ער צועפענט פאר איהר זיין הארץ און ווייזט איהר, אז ער פערמאָגט אגאנצען אוצר

— טפו! צום טייוועל! — שרייט דאָס פון איהם אוים — דאָס איז דאָך לאלא, לאָלא!

עס דראפּעט אָבער ווידער — — — ביי ברוך׳ן צינדען זיך אזש די אויגען אָן פון שרעק — דאָס איז ניט לאָלא׳ס דראפּען. — ס׳איז א נאכגעמאכטער דראפּען.... — ביילקע! — דערמאהנט ער זיך און ניט פון דאָס ניי א ציטער....

— אָבער וואס פאלט מיר איין! כאפּט ער זיך צוריק — מיט א גע־מאכטען שמייכעל — דאָס איז לאלא, לאָלא! און פאר וואס איז ביי מיר נאָך ביזט איצט ליכטיג?!

ער געהט צו ראש צום לאָמפּ און פערלעשט איהם מיט אמאָל. דאָס צימער ווערט גלייך אנגעפילט מיט פינסטערניש. — — — דאָס דראפּען הערט אויף. אויף א ווײלע — — —

ברוך קוקט אין דער פינסטערניש און הערט זיך איין — עפּעס שטעהט, ניין, עפּעס ליגט ביי דער טהיר. דאָס איז לאלא, דאָס איז לאלא. עס דערהערט זיך ווידער דאָס פערדעכטיגע דראפּען...

— לאָז שלאָפען, לאָלא! לאָז שלאָפען! — שרייט ער אוים מיט כעס צום טהיר.

דאָס דראפּען הערט אויף. נאָכדעם נעהט אוועק אַלענגערע ווײלע. עפּעס נעהמט זיך דערווייטערען פון דער טהיר. עפּעס לאזט זיך אראָפּ פון די טרעפּ.

— א גוטע נאכט, מיין געטרייער פריינד! א גוטע נאכט!

זי זעהט דאָס אויס אין דעם בלויען קלייד מיט דער שורה ליכטינע קנעפּ מיט די האַלב־רונדע, וויים־בעזוימטע פּעטליעס, וואָס בויגען זיך איבער איהר לינקער רונדער ברוסט, איבער דער לענגליכער טאַליע ביז אַראָפּ איבער דער שלאַנקער, לינקער פוס. און ווי גוט עס איז פון דיר, וואָס דו ביזט איצט געקומען!... חנה, מיר דאַכט, דיין קינד וויינט. חנה, דו הערסט ניט? פאַר וואָס לאָזטו דאָס וויינען? וואו וויינט דאָס? וואו האָסטו דאָס געלאָזט? דאָס געוויין וואַשט זיך דאָך אין מיין בלוט, חנה. חנה! — — — — — און עס זיינען דאָך פאַראַן אַזוי פיעל אונ־שולדינע וואָס זינדיגען — — — — — — און וויפיעל עס זיינען נאָך דאָ אונשולדיגע, וואָס וועלען זינדיגען, בלויז דערפאַר, ווייל זיי ווייסען ניט פון גאָט, דעם גאָט פון אמת און ריינקייט. חנה! די ווייטע וועסט, און ערד אַרבייט, ערד אַרבייט, חנה! דאָס קאָן אונז נאָך ראַטע־ווען. דאָס קאָן אונז נאָך צוריק אומקעהרען צו גאָט, און מיין גאַנצער פּלאַן וועט דאָך באַלד פאַלען מיט אַ גוואַלדיגען קראַך און איך אַרבייט נאָך, אַז דער קראַך זאָל זיין וואָס שטאַרקער, וואָס הילכיגער — — — און דו האָסט אַפּנים געמיינט, אַז מע קאָן חתונה האָבען מיט מאַקסען און דאָס קינד זאָל נעבוירען ווערען פון ברוך'ן. איאָ אַזוי האָסטו געמיינט?.. דו האָסט געמיינט, אַז דאָס קען געשעהן אַזוי, דורך אַ נס.

חנה געהט פון טהיר צו זיין בעט, כמעט שוועבענדיג, אָבער דאָס צימער צו־ציהט זיך פאַר איהר, ווערט אַלץ לענגער און לענגער — — — און אין דער פינסטערניש פון דעם לאַנג־צוצויגענעם צימער, לויכט זיך די בלויקייט פון איהר קלייד, די קלאָרקייט פון איהר פּנים און די לויי־טערקייט פון איהרע גרויסע, ווייטע אויגען — — — און ווי שלאַנק און בויגיג זי איז. און ווי שעהן איהרע הענט זיינען! אָט די ווייסע הענט וואָס בליהען מיט פריש־ראָזע רעדלאַך. — דיינע הענט שמעקען דאָך מיט אַזאַ צאַרטער ליעבער וואַרימקייט! און פאַר וואָס פאַרגעס איך אין אַלע אַנדערע פרויען, ווי נאָר זיי געהען אוועק פון מיר? און פאַר וואָס געדיינק איך דיך אפילו דאַן, ווען דו ביזט ניט נעבען מיר? און פאַר וואָס איז מיר איצט אַזוי שווער מיין קאָפּ? איך וואָלט דאָך איהם איצט אַזוי גערן געוואָלט צושלאָגען אָן אַ שטיין — — —

און דאָס צימער ציהט זיך נאָך אַלץ לאַנג און לענגער און חנה געהט און געהט. — — —

מיט ציטערדיג־פינקלענדע דימענטען. און איך וויל — זאָגט ער איהר — איבערוועגען דיין געלעכטער — — —

צולאַכט זיך חנה נאָך הילכיגער. און ער נעהמט ארויס פון אונטער'ן קישען אפאַר וואָג־שאָל; אויף איין שאָל לעגט ער הויפענס מיט דימאַנ־טען און אויף דער צווייטער פאַלט איהר קלינגענדיג לאַכען. און פוןביידע שאָלען נעהמען שפּרינגען פערשיעדען־פאַרביגע פייער־פלעמלעך, און עס צושפּיעלען זיך אַזעלכע ווייכע שטראַהלען. און זי שיט אַלע מאָל אויס מיט אַ פרישען געלעכטער און ער שלעפּט פון זיין צועפּענטען האַרץ אַלץ נייע און נייע דימאַנטען. אָבער די שאָלען גיבען זיך בלויז אַ וויגע אַהין, אַהער און די פלעמלאַך און די שטראַהלען ציהען זיך דערביי און ציטערען און שפּיעגלען זיך ציטערדיג אריין אין דער געדיכטער שווארצער פינסטערניש מיט זייערע פיעלע קאָלירען. — — —

ברוך פּרואווט לייגען אַלץ נייע, אַלץ גרעסערע הויפענס, נאָר עס העלפט ניט. פערדריסט דאָס איהם, און ער נעהמט הילפלאָז שמייכלען:

—אבי איך האָב געמיינט, אַז איך בין רייך! — — —

צולאַכט זיך חנה ערשט פון דאָס ניי:

— דאָס לאַך איך דאָך פון דיר — זאָגט זי — פאַרוואָס דו האָסט פערגעסען, אַז מיין געלעכטער איז דאָך אויך דיינער, דיינער; פאַר וואָס דו קאָנסט קיינמאָל ניט געדיינקען, פאַר וואָס דו קאָנסט קיינמאָל ניט בענעהמען, אַז איך בין דיינע. און אַז אַלעס, וואָס אין מיר איז דיינס. דיינס — — —

און ס'איז נאַכט און עס רעגענט. און זייערע הערצער זיינען פול און פאַר זייערע אוינען וויעגען זיך צוויי פולע וואָג־שאָלען, — צוויי ליב־טיגע זונען, — צוויי ליכטיגע זונען פון טויזענדער, פלאַטערדינגע קאָלירען, פון טויזענדער פאַרביגע פייערלאַך, און זיי קוקען אויף די זונען און ווערען פון זיי פערשטראַהלט און פיהלען ווי צוויי גליקליכע קינ־דער — — —

ברוך צועפּענט די אויגען. אין צימער איז פינסטער און אין דרויסען רעגענט. עס רעגענט.

עס עפענט זיך די טהיר און עס קומט אריין חנה אין איהר ליכטיג־בלויען קלייד מיט די גרויסע פערלמוטערנע קנעפּ, וואָס ציהען זיך אויף דער לינקער זייט פון קלייד, פון אויבען ביז אראָפּ. און וויפיעל שלאַנקער

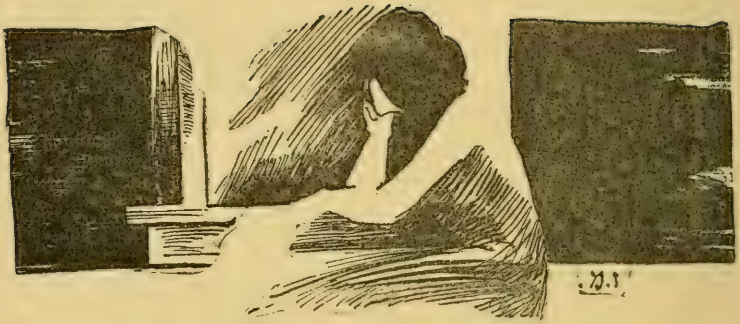

עפּילאָג

I. דאָס פערבלוטיגטע אינגעלע.

פּאַרנאַכט

אויפ'ן הימעל, אויף מערב, איבער אַ פעלד פון טורעמס און דעכער, איבער טיעפע, לאַנגע גאַסען, דורך וועלכע דער גרויסער, אין שטאָהל און אייזען געפּאַנצערטער ריעז, פיהרט זיינע מחנות פון דער ארבייט — צו־ברענגען זיך פייערען, ברענען און שפּרייטען זיך איבער וואָלקען און וואָלקען. וואָלקען נאָך וואָלקען קומען אָן גרויע, מיעדע און ווערען פער־נאַפּט פון דער פייערדיגער רויטקייט, ווערען יונגער, פרישער, בלוטיגער.

קאָן ברוך ניט איינזיצען אויף זיין אָרט און ער נעהמט זיך שפּאַנען איבער'ן צימער. ס'איז אָבער ניט דאָס. — ——

נעהט ער ארויס.

וואוהין ?

גלאַט אזוי.

אין מיטען זעהט ער זיך ארום, אז ער איז אויפ'ן וועג צו חנה'ן — — — מאָדנע...

אין קאָפּ נעהמען זיך בלעטערען געדאַנקען, וועגען דעם ווי חנה איז דאַן קראַנק געוואָרען. ווי מע האָט געמאַכט די אָפּעראַציע. איין מאָל און נאָך אַמאָל און ווי געצויגען האָט זיך לאַנג־לאַנג ביז זי איז אריינגעפאַלען אין אַ געפעהרליכער, היציגער קריינק. און האָט אַ לאַנגע צייט געשוועבט צווישען לעבען און טויט און נאָך דעם האָט זיך די שעהנע חנה אויפגע־

חנה! דו גערדיינקסט. — איך און דו — צוויי קליינע קינדער זיצען אויף דער ערד און שפּיעלען זיך מיט פאַרביגע, הילצערנע אייער? צוויי קליינע קינדער און אַזוי פיעל פאַרביגע אייער! כאַ־כאַ־כאַ! ווי שעהן און ווי קלוג דו פלעגסט דאָס נאָך לאַכען אַלס קינד!.. חנה. וואָס איז מיט דיר, דו וויינסט. — — — ער פערמאַכט די אויגען און נעהמט זיך א מיעדער וויעגען, זיצענדיג אויפ'ן בעט. אין דרויסען רעגענט. חנה קומט צו. זעצט זיך שטיל אנידער אויף'ן בעט נעבען איהם. נעהמט ארום מיט איהרע גוטע הענט זיין מיעדען קאָפּ בויגט איהם צו איהר ברוסט. פון איהרע אויגען גיסען זיך טרערען, דאָס זיינען טרערען פון א שטילער שוועסטער, פון איין גוטער מאַמע. זיין קאָפּ וואַרעמט זיך איין אין איהרע הענט אויף איהר ברוסט. נאָך דעם לאָזט זי איהם שטיל אַראָפּ אויף איהר שויס. זיינע אוינען־דעקלעך זיינען שווער און ווילען זיך מעהר ניט עפענען. שלאָפט ער איין. ער שלאָפט איין... און אָט דערפיהלט ער אויף זיין פּנים צולאָזענע האָר... ער דערפיהלט א גרויל איבער'ן לייב. און באַלד דאַרויף צוטראָגט זיך אריבער זיין קאָפּ א משגע'נער געלעכטער. דאָס לאַכט זיין משוגע'נע מאַמע! — — — ער ליגט דאָס גאָר אין שויס פון זיין מאַמע — — —

ער שפּרינגט מיט אמאָל אויף ווי אַן אָנגעצונדענער. — פון דעם וויל ער ניט טראַכטען. ניין, ניין!

ער געהט אַראָפּ פון בעט. ער וועט אָנצינדען דעם לאָמפּ, פייער, פייער! ער וועט אריינרופען לאָלאַ'ן — — —

ער בלייבט אָבער שטעהן אין מיטען פון דעם פינסטער'ן צימער, ער דערמאָנט זיך: — עמיצער האָט געדראַפּעט די טהיר — — — עמי־צער האָט געדראַפּעט די טהיר!... דאָס איז ניט געווען לאָלאַ'ס דראַפּען. ניין, ניין.

שכל — — — אָבער ס'איז נאָך אַלעמען זעהר ניט פיין פון אייך, געהן צו פערפינסטערן יענעם דעם לעבען. וואָס מאַכט אייך אויס, אז מענשען האָבען הנאה..." און איבער דעם רעדאַקטאָר'ס לעצטער צינישער בעמערקונג קומען ברוך'ן באַלד ארויף אויף'ן זינען לאה און נחום, וואָס האָבען שוין לאַנג חתונה געהאַט, וואוינען צוזאַמען און האָבען קיין קינדער ניט. און ווי אוננאַטירליך לאה איז געוואָרען!.. איהר גאַנצער אויסזעהן און איהר שטענדיגער אונטערשמייכלען — — — אזוי ווי זי איז עפּעס אַלעמען שולדיג — — — וואָסער א מאָרנע שטראָף עס איז אָט דער שמייכעל, וואָס בעווייזט זיך ביי פרויען נאָכדעם ווי זיי הערען זיך אויף צו פיהלען ריין, נאָכדעם ווי זיי זיינען מיט זייערע מענער צוליעב גאָרניט! — — — כאָטש קיינער דאַכט זיך האָט צו זיי קיין טענות ניט, און זיי אַליין מיינען, דאַכט זיך, אויך, אז זיי זיינען אין גאָר ניט שולדיג, נאָר זייערע אויגען פערליערען די מעגליכקייט צו קוקען נאַטירליך פאַר זיך — עס פעהלט זיי אוים רוים — שמייכלען זיי — — — עפּעס א פוסטקייט בעווייזט זיך פאַר זייערע אויגען — שמייכלען זיי — — — עפּעס ווארגט זיי — און זיי שמייכלען — — און ווי לאַנג לאה האָט איהם שוין ניט געבראַכט קיין בלומען! — — אָבער — טראַכט ברוך ווייטער — אויב זי וועט דורך א צופאַל אַנהויבען שוואַנגערן, וועט זי געוויס צוריק ווערען נאַטירליכער, הארציגער, פאַר איהרע אויגען וועט זיך ווידער בעווייזען א רוים, א ווייטקייט און דאַן וועט זיך איהר אפשר ווידער פערוועלען בריינגען ברוך'ן בלומען — — — און ביילקע איז אוועק. וואו? ווער ווייס? — — — חנה האָט ניט געקאָנט פערטראַגען ביילקעס ריינקייט, ביילקעס שעהנקייט, און ביילקע האָט ניט געקאָנט און ניט געוואָלט פארטראָגען חנה'ס אייפערזוכט — — — זי איז ערגעץ אוועק און דער בלאַסער בינעם איז פון דאַן פערפאַלען געוואָרען! אַך, קינד! ווי לויטער געלויטערט דו ביזט. און דו, חנה? דו שמייכעלסט נאָך אַליין?.. מיין חנה, מיין גוטע, שלעכטע חנה.

און אָט איז שוין זייער הויז. ער הויבט זיך אויף אויף די טרעפּ, קלאַפּט אָן אין טהיר. חנה קומט איהם אנטקעגען:

— אָ, ברוך! אַזאַ נאַסט! אַזאַ לאַנגע צייט! וואָס איז דאָס מיט אייך געווען?!

עפּעס האָט ער דערויף געענטפערט — — — האָט אויפגעהויבען

הויבען פון בעט, מיט אַן אויסגעצויגען־פערמאַטערטען געל־שאַווערצען
פנים. די באַקען זיינען שוין אויף שטענדיג געבליבען איינגעפאַלען און
מיט געלע פלעקען; און אַז זי האַלט זיך נאָך ביז איצט אין איין דאָק־
טאָרען. אָפט הינקט זי אונטער און פאַראַן אַ סברה, אַז זי איז אין געפאַהר
געליימט צו ווערען. און אַז קיין קינדער, זאָגען די דאָקטוירים, וועט זי
שוין מיין ניט קאָנען האָבען. און ווי שרעקליך זי זעהט איצט אויס! —
ווי א מכשפה... ווי שרעקליך עס שלאָגען זיך איצט אַרויס איהרע האָר
און עס סטאַרטשעט אַרויס איהר נאָז, אָט דער געוועזענער שעהנער נאָז!
און ווער איז אין דעם שולדיג? אפשר דער שוואַרצער אָדלער, אויף וועל־
כען איך בין מיט איהר אַלס קינד אַרומגעפלויגען דורך די בלויע נעכט,
צווישען הימעל און שטערען? אָבער, צו בין איך דען שולדיג פאַר דעם,
וואָס דער אָדלער איז שוואַרץ געווען? צו האָב איך איהם דען אויף
שוואַרץ געפאַרבט? — — — אַ קינדערשע נאַרעשקייט, אַ מעשה מיט אַ
בת מלכה, אַ שלאָס, אַריעז און חנה... אָט אַזוי ווערט דאָס אַ מענש
געבוירען אויף דער וועלט, קומט אָן פון ערגעץ אַ ווייטקייט, שפּאַציערט
זיך דורך אויף דער וועלט, טרוימט, פלאַנט, בויט — — — און אַזוי
לעבט ער און לעבט, ביז ער טראָגט זיך אָפּ ערגעץ אַהין אין רוים, אין
דער ווייטקייט אַריין. — — — — — — — און צו וואָלט דען געווען
בעסער חתונה האָבען און געבוירען קינדער, — קינדער וואָס
זאָלען וואַקסען פאַר אָט דעם ריעז פון שטאָהל און אייזען?
און זיי וואָלטען געווען ניט קיין אידען און ניט קיין גוים. זייער
אייגענע שפּראַך וואָלט ביי זיי דער ריעז צוגענומען און וואָלט זיי דערפאַ'
געגעבען מיטלען געגען קינדער האָבען — — — און אָט דער רעדאַקטאָר
בערגער, וואָס האָט איהם ערשט נעכטען אָנגעכאַפּט מיט טענות: — „וואס
ווילט איהר נאָך אַלעמען האָבען מיט אייער מאָראַל פּרעדיגען?“ „אָט דאָ
ניט לאַנג צוריק איז צו מיר אין רעדאַקציע געקומען אַ יונג ווייבעל און
איבער אייך געוויינט מיט ביטערע טרערען“. „נאָכדעם ווי זי האָט אייך
געהערט דרשנען... האָט זי, נאָך איהר מיינונג, גענומען פערשטעהן, אַז
זי האָט די גאַנצע צייט געזינדיגט מיט איהר אייגענעם מאַן. איצט אָבער
פיהלט זי, אַז זי קאָן ניט ווייטער... געהן האָבען קינדער קאָן זי אָבער ניט
„אַפאָרדען“, ווייל דער מאַן איז אַן אָרימער ארבייטער“ און ס׳האָט מיר
גענומען אַ היבש ביסעל צייט ביז איך האָב זי געבראַכט צוריק צום

איך ווייס — — — דאכט זיך, די בעסטע, גוטע פריינד. נון. — — — נאָר גאָרניט. אזוי איז דאָס. ס'איז נאָר אַ פערדראָסיגע זאַך. דו פער־שטעהסט? צוליעב וואס לעבט אַ מענש — ניט קיין פריינד, ניט קיין בעקאַנטע, ניט גאָר ניט — — — גלאַט אזוי אין דער וועלט אריין? —

די ווערטער נעהמען פאַלען אויף ברוך'ן ווי שווערע שטיינער, ער פּרואווט זיך פערענטפערען, גיט איהם צו פארשטעהן, אז עס דאכט זיך איהם נאָר אזוי, אז ער קוקט זיך איבערהויפּט צו פיעל צו, צו אזעלכע נארישקייטען. ס'איז דאָך אמעריקאַ. מענשען האָבען קיין צייט ניט. — — — און וואָס איז גלאַט דער קומען? עפּעס רעדט ער דאָך גלאַט ווי אַקינד. — — — —

און עס ציהט זיך אזוי אַוועק זייער געשפּרעך. און מיט יעדען וואָרט און מיט יעדען פינטעל פון אויג ווערט אַלץ נאַכטיגער, פינסטע־רער און די שטימען נעהמען קלינגען אַלץ פער'חלומ'טער, הארציגער, און ווי מיט אַן אָנגעשפּאַלטענעם אָפּקלאַנג — — — און די לופט ווערט אַלץ פולער און פולער מיט פארנאַכטיגע קינדער־ליעדער. דאָס האָט דער גרויסער ניו יאָרק אויסגעשאָטען זיינע יונגע קינדער אין זיינע טיעפע, שטיינערנע גאסען, צושטעלט די מיידלאך אין קלענערע און גרעסערע רע־דער און זיי זינגען איהם אמעריקאנער פאָלקס־ליעדער. טראָגען זיך די ליעדער פון פיעלע יונגע העלזער. און וואָס דונקעלער עס ווערט דער דרוי־סען, אַלץ ערנסטער, פערבענקטער ווערען די נעזאַנגען. אַלץ פולער ווערט מיט זיי די לופט. די לופט שפּינט זיך איבער מיט אַ נעץ פון אונשולדיגע פאָלקס־ליעדער, און ברוך'ן דאכט זיך, אז, אָט־אָט, רייסט זיך אָפּ די נעץ — — — און עס נעהמט רעגענען מיט ליעדער.

„חברה שקצים" פער'גנב'ענען זיך פון מאָל צו מאָל, רייסען זיך פּלוצלונג אריין אין אַ ראָד, די מיידלאך ווערען כלומר'שט צושראָקען, צו־לויפען זיך מיט אַ קוויטשעריי. עס דערהערט זיך אַ קריגען פון קינדער מיט קינדער. אין מאקסען ציטערט דערביי אויף עפּעס אַ געפיהל: — קינדער!... אָט... ווי די קינדער וואָלטען, זיך קריגענדיג, צו איהם ארויפ־געשריען: — אָט זעה, מיר זיינען קינדער. אזוי פיעל קינדער — — — און באַלד ווערט די ראָד אויפ'ם ניי געשלאָסען און עס ציהען זיך וויעדער די קינדערשע געזאַנגען. און די לופט ווערט פון זיי, ווי מיט נאָלד גע־שפּינען.

די אויגען, — און דערזעהן פאַר זיך איהר אויסגעצויגען־פערפלעקט פּנים מיט די צוגליהטע, גרויסע אויגען... און אז דער קנויל פון איהרע האָר איז אזוי נאַכלעסיג פערדרעהט אויף א זייט... מן הסתם דיענט ניט איי־נע פון איהרע הענט — יאָ, די רעכטע האנט, דאַכט זיך, הענגט טאַקע ווי א געליימטע — — —

— חנה!..

האָט זי מיט אמאָל אַראָפּגעלאָזט די ברעמען און זיך דערמאָהנט:

— מאַקס איז אין דרויסען, אויף׳ן דאַך — — —

— חנה! — — —

האָט זי אויפגעהויבען די ברעמען און א שמייכעל געטהון. — — —

—חנה!

איז איהר שמייכעל נאָך שאַרפער געוואָרען, דאַכט זיך, גיפטיגער. און אזוי שמייכלענדיג האָט זי זיך אויסגעדרעהט, איהם איבערגעלאָזען אין מיטען צימער און איז הינקענדיג אַוועק צום פענסטער. — — —

— חנה, חנה! — האָט אין איהם אויסגעשריען — — און פאַר וואָס זיינען דיינע האָר אזוי שרעקליך צושויבערט? חנה! און פאַר וואָס שמייכעלסטו אזוי? פאַר וואָס טהוט עס דיר אזוי פיעל הנאה, דיין שרעקליכער אויסזעהן? און פאַרוואָס הינקסטו? חנה! צו איז דאָס טאַ־קע אמת, אז דו ביזט אין געפאהר געליימט צו ווערען? און פאַרוואָס שמייכעלסטו דערביי פונקט ווי די וואָלסט צובראָכען ניט זיך, נאָר עפּעס מיינע א זאַך? — — —

און ער איז אַרויס און אַרויף צו מאַקסען.

— וואָס איך זעה! — ברוך! ברוך! ווי קומט דאָס? אזא לאַנגע צייט?! זעץ זיך. אָט איך טראָג פאַר דיר אַרויס א ביינקעל. אַי־אַי־אַי אזא־א גאַסט.

ווען זיי האָבען זיך געזעצט, האָט זיך מאַקס גענומען קלאָגען:

— אַן אונגליק! אויף מיין וואָרט. מען זעהט קיין לעבעדיגען מענ־שען אין די אויגען ניט אַן! און פרעג וואָס? — האָב איך דען וועמען שלעכטס געטהון? אויף׳ן שטייגער, דאַכט זיך, אַלע מאָל געוועזן א גוטער ברודער, יעדען דער בעסטער פריינד און איך ווייס? אדרבא, זאג דו אליין — פאַר וואָס זאָל מען צו מיר ניט אַריינקומען, פאַרוואָס מיידען אונז אַלע אויס אזוי ווי א — איך ווייס וואָס? — — — אָט למשל דו אליין,

מאָהנט זיך בריך, אז ווען ער האָט נאָכגעקוקט חנה'ן, ווען זי איז מיט איהר שמייכעל אוועק צום פענסטער, האָט ער דערזעהן זיין געשטאַלט אין שפּיעגעל. — זיין געשטאַלט שטעהט נאָך דארט און ווארט.... — זיין גע־שטאַלט איז נאָך דארט פערבליעבען, אין צימער מיט איהר — — — און ברוך גיט א שמייכעל צום געשטאַלט. דאס געשטאַלט פערשטעהט איהם און ענטפערט אָפּ מיט א שמייכעל און פערלאָזט גלייך דעם שפּיעגעל און געהט שמייכלענדיג צו צו חנה'ן, ווי זי שטעהט אזוי פערטראַכט ביים פענסטער און קוקט ארויס צו דער גאַס, צו די קינדער... און דאס גע־שטאַלט נעהמט ארום איהר קאָפּ, בויגט איהם צו צו זיך און קושט איהם.

— חנה! חנה'קע! וואָס טראַכטסטו אזוי פיעל? וואס מאַכסט זיך נאַריש? ביזטו דען א שלעכטע? דו ביזט דאָך א גוטע. דו ביזט דאָך מיין גוטע חנה'קע.

חנה! אַלע מאָרגען, ווען איך שטעה אויף, אַלע נאַכט, ווען איך לייג זיך, זאָג איך צו זיך: „דאָס, וואָס דו האָסט געוואָלט האָבען, פון וואָס דו האָסט זיך אָפּגעזאָגט, וואָס מען האָט ביי דיר צוגענומען, בלייבט אימער און אייביג דיינס. עס לעבט, וואקסט און צובליהט זיך אַלץ ליעבער און שעהנער פאר דיר.

ליעבע? — איז דער גרעסטער ליגען, וואָס די וועלט פערמאָגט.

ליעבע? — איז דער שעהנסטער ליגען, וואָס די וועלט פערמאָגט.

ליעבע? — איז א נאַשעריי אין א פּאַסטקע.

און דער וואס וויל די נאַשעריי, זאָל צו איהר ניט צוגעהן נאָהענט. זאָל ער בעסער פאר וועהטאג מיט די אייגענע ציין דאָס אייגענע הארץ בייסען.

דער, וועמעס מארך איז גרעסער ווי ביי א מויז, זאָל ניט צוגעהן צו דער נאַשעריי גאָר נאָהענט.

מען דארף קאָנען זיין ווייט. מען דארף קאָנען זיין גלייכגילטיג.

חנה'ס אויגען נעהמען דערביי שפּריצען מיט שמייכעל און גיפט. און זי שרייט אויס:

מען דארף קאָנען ניט מורא האָבען פאר'ן לעבען. מען דארף קאָ־נען ניט זיין קיין פייגלינג! מען דארף קאָנען ניט זיין קיין פיינלינג!

אַט ווערט שוין גאָר טונקעל. און נאָר אַנדערש צוזינגען זיך די מייד־
לאַך, די פערשייטע אינגלאַך פערלירען דעם חשק זיי צו שטערען — — —
אַ טייל נעהמען מיטזינגען, אַנדערע — האָבען פלוצלונג פון ערגעץ גע־
בראַכט צו שלעפּען, מיט גרויס פּאַראַד, אַן אַלטע מאַטראַץ, איהם צולייגט
אין מיטען גאַס, בעגאָסען מיט קעראָסין און אונטערגעצונדען עס פראַלט
ארויף אַ רויטער פייער, עס שפּריצען פונקען. און באַלד האָבען חברה
נאָך ערגעץ אַ הילצערנעם קאַסטען בעקומען, איהם אין שטיקער צובראָכען
און נאָך אַפּייער צולייגט. די פייערען שפּרינגען אויף און שפּיעגלען זיך
אויס אין די פענסטער פון די נידעריגע עטאַזשען. קינדער זינגען און
שפּרנגען ארום די פייערען. — קינדער! אזוי פיעל קינדער — — —

ברוך און מאַקס זיינען ווי פער׳כשופ׳ט, פערוויעגט געוואָרען. דאַכט
זיך, דער דאַך, די הויז, האָט זיך אָפּגעריסען, שווימט, שווימט מיט
זיי איבער דער נאַכט, ווי איבער אַ ים, אַ שוואַרצען — — — און
רעיונות שווערע, פערביינקטע קריכען אין קאָפּ, פּרעסען דאָס הארץ.

מאַקס טענה׳ט נאָר עפּעס אזוי... אַווטאָמאַטיש. ער טענה׳ט וועגען
דעם, ווי קלוג ברוך האָט דאָס דורכגעפיהרט דעם סטרייק: — — — דאָס
איז דאָך געווען אזוי קלוג, אז די „באָסעס" קאָנען זיך ביז נאָך איצט ניט
אָפּחידושען. און איך ווייס.:. עפּעס גאָר אַ קליינינגקייט אויסצורעדען!
— בעטראַכט נאָר אליין — אזוי פיעל ארבייטער און זיי האָבען דאָך
שוין די לעצטע צייט גענומען אונטערעדען, אז דו ביזט אַן אונטערגע־
קויפטער פון די „באָסעס" אויף מיין וואָרט. און איך ווייס — — —
ס׳האָט דאָך געהאַלטען ביי איך ווייַ וואָס? — — — און היינט וואס
פאר אַ יוניאָן מיר האָבען דאָס איצט! ס׳איז פּשוט אַ פערגעניגען, אויף
מיין וואָרט. און איך ווייס? — מען זאָגט, אז דו ווילסט גאָר איצט
אוועקפאהרען, דאס איז דאָך טאַקע פּשוט אַ פערדראַסיגע זאַך. איך מיין
אדרבה, בערעכען נאָר אליין — — — און וואס איז גלאַט דער „פּאַה־
רען"? אדרבה, בעטראַכט זיך אליין. און ביז וואַנעט איז דער שיער
ניט קאָנען איינזיצען אויף איין פּלאַץ? און וואס איז דער תכלית?
הערסט, ברוך, אויף מיין וואָרט — — — נאָר וואס איז שייך? — — —
איך ווייס. איך מיין, נאָר גאָר ניט, אַ? — — —

מאַקס שטימע ווערט דאַכט זיך ווי פערשטיקט.

ברוך הערט און הערט ניט. — און טראַכט — — — און אַט דער־

זעהן, עמיצער אַ הויכער, אַ גרויער שפּאַנט אום איבער'ן צימער!... ברוך! — שרייט זי אויס. געהט צו איהר צו אַט דע'ר הויכער, אָט דער גרויער — — — זי דערקאַנט איהם — — שפּרינגט אויף פערצווייפעלט און פאַלט איהם אויפ'ן האַלז. — ברוך! ברוך! ברוך! — און ברוך שווייגט, ער מיינט: מן הסתם האָט זי ערשט אין חלום דאָס שרעקליכע אומגליק געזעהן... נאָר אַט דערזעהט ער זיך אין שפּיעגעל און ציטערט אויף, ווי די הויט אויפ'ן לייב וואָלט איהם געגומען שטיינער'ן... און אין אַ ווײַלע ארום זאגט ער פערביסען: ניש־קשה, אַ אידען פּאַסט אזוי — אידען דאַרפען געבוירען ווערען גרויע, גרויע — — —

אויסגעקראַכען זיינען אין אַ צייט ארום זיינע האָר און ווידער איז דער קאָפּ שוואַרץ געוואָרען. איצטער אָבער קלייבען זיך די גרויע האָר נאָ'ר אויף אַן אַנדער אופן — איינציגווייז — — — אָט זי קאָן אריינ־לייגען די האַנד אין קאָפּ און זיי איבערצעהלען. און ער קלייבט זיך אויפ'ס ניי פאָהרען אין דער וועסט. צו וויים זי דאָס? איהם פלעגען דאָרטען ליעב האָבען די פערד, די עזלען. טאָמער פלעגט אַן אַנדער ארבייטער פערמולירען אַ פערד, אַן עזעל, פלעגט איהם דער בעל הבית אוועקנעהמען פון יענעם ארבייטער און איהם איבערגעבען צו ברוך'ן אין אַקער. ביי ב'רוך'ן פלעגט ער זיך היילען — — —

— וואָס, דו שמייכעלסט נאָך אַלץ? — — חנה'קע! דאס איז דאָך שלעכט פון דיר. דו מיינסט: איך אנטלויף... גלויבסט — איך בין בעזיעגט, חנה. איך בין דאָך אַן עביגקייט. פון מיר געהט דאָך קיין זאך ניט פערלאָרען — — — נו, זאָל שוין זיין גענוג. זעץ זיך אוועק. אָט אזוי. איך צולאָז דיר דיינע לאַנגע האָר. איך וועל זיי דיר פערקעמען אזוי, אז דער קנויל זאל ליגען אויפ'ן ריכטיגען פּלאַטץ. עס זאל זיין אזוי ווי דו האָסט ליעב. דו מיינסט, אז דו ביזט שוין מעהר ניט שעהן?... פאַר וואָס מיינסטו אזוי שלעכט? — דו געדיינקסט דאָך נאָך דאָס פאַרביגע איי, מיט וועלכען מיר האָבען זיך אַמאָל געשפּיעלט? — צועפּענט מען דאָס גרויסע, רויטע איי, ליגט אין דעם אַ קליין איי פון אַן אַנדער פאַרב, צועפּענט מען דאָס אַנדערע איי, ליגט אין דעם אַ קליין איי פון נאָך אַן אַנדער פאַרב, און אויך דאָס איי צועפּענט זיך! און אַזוי אַלץ ווייטער און ווייטער — — — און ווען עס האָט זיך אביסעל אָפּגעריבען דאָס פאַרב פונ'ם ערשטען, גרויסען איי, איז וואָס? — — — מיר האָ־

— יאָ, חנ'קע! ביזט גערעכט, מען דארף קאָנען ניט זיין קיין פיינלינג. מען דארף קאָנען זיין אליין — — — מען דארף נאָר קאָנען, אָהן מורא קוקען דער אייביגקייט גלייך אין פּנים אריין. דאן הערט מען אויף צו זיין איהר קנעכט, דאן ווערט מען איהר גלייכען.

עס קלינגען אין פענסטער אריין קינדער־ליעדער; — וואָלסטו כאָטש איין ליעד געהערט, וועלכע דיין מאַמע האָט געהערט פון איהר מאַ־מען — — — חנה!.. און די קינדער זיינען דאָך דערפאר ניט אנגע־קניפּט אין די מאַמעס. און עפּעס וועט דאָך דערפאר אין זייערע הער־צער בלייבען ניט צוואווארעמט... און וואָסערע מאַמעס וועלען אָט פון די קינדער אויסוואקסען? — מאַמעס, וואס קייען „טשואינג־גאָם", ווען זיי זויגען דאָס קינד, מאַמעס, וואס קייען „טשואינג־גאָם"... און וויפיעל פון אָט די קינדער זיינען דאָס געבוירען געווארען דורך א צופאַל? — טאַ־טע־מאַמע האָבען ניט געוואָלט, נור עס האָט געטראָפען אן אונגליק...

חנה'ס אויגען גלאַנצען פּלוצלינג אויף: — זי וועט איהם טרעפען אזוי, אז ער וועט אזש פערציטערט ווערען פון וועהטאָג! — זי וועט איהם פרעגען:

— פאר וואָס ווילסטו ניט געדענקען דיין מאַמען?.. דיין... וואָס?

— דו ביזט א העלד? — האָסט א שטיינערנע הארץ און אן אייזערנעם ווילען ניט צו טראַכטען וועגען זאכען, פון וועלכע דו ווילסט ניט! דו קאָנסט געהן א ר ו ם דער פּאַסטקע? קאָנסט מיט די אייגענע ציין דיין אייגען הארץ בייסען? כאַ־כאַ־כאַ! — מיט די אייגענע ציין דאָס אייגען הארץ בייסען, כאַ־כאַ־כאַ! — — —

אָבער זי הויבט בלויז אויף אויף איהם איהרע גרויסע, צוגליהטע אוי־גען, קוקט איהם אָן א ווייל און גיט א שמייכעל.

דאָס געשטאַלט בעמערקט דאָס, פערשטעהט וואס דאָ האָט געזאלט קומען, אבער... — דאָס קוקט זי דאָך אזוי אויף זיינע גרויע האָר אין קאָפּ, — דאָס איז גאר ניט. זי געדיינקט דאָך נאָך דאן אין דער היים, ווען ער איז פּלוצלונג אין איין נאַכט גרוי געווארען— — — יענע נאַכט... ביי איהר אין צימער, נאָך האַלב נאַכט. דאָס לעמפּעל האָט געברענט אזוי טונקעל — — — און ער האָט אהן אויפהער געשפּאַנט איבער'ן צימער א שטומער, א שטומער. זי האָט מיעד איינגעדרימעלט אין די קליידער, זיצענדיג אין שטוהל. אז זי האָט זיך אויפגעכאַפּט, האָט זי פּלוצים דער־

לענגער און דינער. און אַט טהוט ער האסטיג א שליידער דעם שטיין אויפ׳ן פייער, און עס שפּרינגט אויף א גאנצע זייל מיט גאָלדענע פונקען! אלע איבריגע קינדער זיינען פון דעם שטאַרק צופריעדען, און אלע ווערען זיי מיט אמאָל אָפּגעגאָסען מיט א רויטליכען, גאָלדענעם שיין, און אלע נעהמען זיי דאן אויסזעהן ווי קליינינקע רויטע מענשעלאך און זיי קלאַפּען: — הוריי! — — — און נעהמען זיך נאָכטהון דעם איננעלע...

און חנה שטעהט אליין ביים פענסטער. קוקט צו די קינדער און זעהט — — זעהט און זעהט, אָהן אן אנהויב, אָהן א סוף — — — — קינדער, קינדערלעך — — — און אַט בעווייזט זיך פאר איהר א קליין קינדעלע, א שטילענקעס — א פערבלוטיגס — — — מיט נאָך פערמאכטע אויגעלעך — — — קוקט זי אויף דעם — — — — קוקט און שמייכעלט — — —

בען דאָך אבערביידע געוואוסט, אז אין דעם ליגט א גאנצער אוצר פון שעהנע, ריינע אייער — — — אייער, אייער און אייערלאָך.

און ווען כ׳האָב אַמאָל פּלוצלינג גענומען און פאר דיר אין די אויגען אריינגעוואָרפען דאָס איי אין פייער — — — ווי דו האָסט דאָס אויף מיר אנגעשטעלט א פּאָר ווילדע אויגען! האָסט זיך באלד צואוויינט און אין מיטען געוויין אוועקגעלאָפען מיך קלאָגען צו דער מאמען. אָבער איך? — פון מיר געהט דאָך קיין זאך ניט פערלוירען — איך האָב דאָך נאָך ביז איצט יענע איי און יענע חנה׳קען. איך פערמאָג דאָך א גאנצע טשערעדע מיט חנה׳ס, חנה׳ס און חנה׳קעס — — —

די הויכע גאסען לויפען אהער און אהין, מענשען געהען אויף און אָפּ. יאָגען זיך, כאפּען פרישע לופט און הויך איבער זיי צינדען זיך די עלעקטרישע לאָמפּען. צינדען זיך ציטערדיג ווייסע, בלאסע, און לויפען אוועק אין גלייכע שורות אין דער נאכט, איבער די טיעפע, לאנגע גאסען. און — פלאַטערען ציטערדיג איבער די קעפּ, איבער די פּנים׳ער... און איבער מויערען און דעכער צינדען זיך אָן פערשיעדענע עלעקטרישע אויפשריפטען און בילדער — אָט פלאַטערט אויף א גאָלדענער אָדלער, מיט ווייט צושפּרייטע פליגלען. און אָט א שטערען, ווען עס שטראהלען עס צינדען זיך און פערלעשען זיך, פערלעשען זיך און צינדען זיך ווידער אָן. און די אויפשריפטען, און די בילדער, ענדערען אָפּט זייערע קאָלירען — אָט ברענט שוין דער הויכער טורעם, וואס קוקט אריבער אלע דעכער. — דער גאנצער טהורם איז ווי פון פייער געבויט, איז ווי א זעהונג. אויף זיין העכסטען שפּיץ פלאַטערט א ווייסער פלאַג: דער שיין פון א רעפלעקטאָר נעהמט דורך דאָס ווייסע געוועב און עס שטראהלט גאנץ הויך אויף דעם טונקעלען, אויף דעם שווארצען הימעל, ווינקט און רופט — — — און פלאַטערט, פלאַטערט — — — דאָ און דאָרטען אויפ׳ן מיטען די נאסען ברענען קינדערשע פייערען, די קינדער מארשירען ארום זיי, פּויקען אין אן אלטער, בלעכערנער שיסעל און זינגען — — — ערגעץ האָט איין קופּע פייער אויפגעהערט צו געבען פונקען — — — פאלט א אינגעלע אויף א פּלאַן: זוכט ערגעץ אויף א שטיין, קומט צו נאָהענט צום פייער, הויבט אויף דעם שווערען שטיין מיט זיינע ביידע הענטלאך איבער׳ן קאָפּ. ציהט זיך אוים און שטעהט א רגע פערשפּיעגעלט מיט רויטען שיין, און ווערט

און פיהרט איהם אוועק גלייך אין דער וועסט. דארטען האָט ער זיך זיין פּאַרעם שוין לאנג, שוין יאהרען לאנג.

אלע מאָל — פריהמאָרגען אדער פּארנאכט, ווען עס צושפּיעלען זיך די זונען אויף דעם ווייטען הימעל ראנד און די גאנצע סטעפּ — ווייט און רונד — זעהט אוים ווי א גאָלדען לאנד, ווי א וואונדער לאנד, פאָהרט ברוך דאָן אויף זיין גראַב־מאַשין צו אויף זיין שנייד־מאַשין, קלאפּען זיך שטיקער אייזען אן אייזען און רעדען צווישען זיך האלב־ווילד, אלע אויף איין מאָל — — — און אויפ׳ן גאָלדענעם פעלד שפּיעלען זיך חנה׳ס חנה׳קעס — גאנצע טשירעדעס — — — אז חנה איז נאָך גאָר יונג געווען זיינען דאָך איהרע האָר געזען כמעט בלאָנד, זיינען אויפ׳ן פעלד אויך דאָ עטליכע בלאָנדע חנה׳קעס — — — ווי גוט עס איז אפּצוארבייטען דעם טאָג אויפ׳ן פעלד שווער, פּיהלען דעם טעם פון געזונטע, שטארקע בעוועגונג! ס׳אָרא ברייטער, ס׳אָרא אונבעגרענצטער גליק, צו געניסען צופריעדען פון אָט דער שווערער מיעדקייט! און דערצו נאָך צו זעהן פאר זיך אזוי פיעל חנה׳ס און חנה׳קעס, וואס שפּיעלען זיך איבער דער ווילדער ווייט, צווישען די זונען, מיט די זונען — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

עס קומט אן א הערבסט.

ער איז שוין אלט, אויסגעמאַטערט.

די פייכקייט עסט זיך איין אין די ביינער. און פון אלע חנה׳ס בלייבט בלויז איינע — די לעצטע מיט׳ן פערשוואַרצטען פּנים, מיט די אויסגעטריקענטע באַקען, מיט די צוגליהטע אויגען, מיט איהר שמייכעל... און אין חלום זעהט ער אָפּט זיין אייגען געשטאַלט — — — דאס געשטאַלט איז נאָך יונג — — — שוואַרצע האָר, פערקאַמט אויף א זייט הענגען אריבער דעם הויכען, ענערגישען שטערן — — — און דורכדרינגענדע שאַרפע אויגען, זיי קוקען שאַרף פאַר זיך און טיעף אין זיך — — די האלב־רונדע, שוואַרצע ברעמען געהען זיך פער׳עקשנ׳ט צונויף איינער צו איינע — — — הויכע ברייט־צוואַוואַקסענע אַקסעל, דיקע ליפּען מיט א ליידענשאַפטליכען, קלוגען שמייכעל, קוים וואס עס שפּראָצען וואָנסען — — —

און ווען דאס געשטאַלט קוקט אויף איהם, ליגט ער — ברוך — אין

II. אין דער פורפורנער שיף.

דאָרטען לאָזען זיך די גאסען אראָפּ צום וואסער. פון מאָל צו מאָל שווימט דורך א פעררי־שיף און איהרע גאלדענע שורות פענסטער, שפּיגלען זיך אוים צושווימען איבער׳ן וואסער — — — דער גאַנצער אנטקעגענדינער ברעג איז פערשאָטען מיט עלעקטרישע פייערען — פייערען — לבנות. פייערען — זונען. עס ציהען זיך פון זיי ציטערדיגע, זילבערנע און גאלדענע פּאסען, וואס שטראַהלען אריין אין וואסער און שטראהלען ארוים פונ׳ם וואסער— פּאהרט פערביי א פעררי־שיף מיט איהרע גאָלדענע שורות פענסטער, שלאָגט זיך נאָך איהר אויף אַ רוישיגער שוים, דער שוים יאָגט זיך נאָך דער שיף מיט כעס. עס כעס׳ט זיך דאָס וואַסער, פאר וואס די שיף צושטערט איהר די שטראהלען, די לבנות, די זונען —

פון מאָל צו מאָל פראַלט דאָרט אויף א רויטער גאַז־פלאם, דער פלאַם שטראַלט ארום זיך אוים א גרויסען ראַנד. דער רויטער ראנד צושפּיעלט זיך איבער א פעלד פון דעכער און מויערען, וואס זיינען פון דער נאכט פערשלונגען — — — די שטראהליגע רויטקייט בעגעגענט זיך מיט רויכען פון הימעל־הויכע קוימענס. די רויכען בויגען זיך, קנייטשען זיך חן׳עוודיג, שפּרינגט די רויטקייט צו צו זיי, נעהמט זיי אלע ארום, רוימט זיי עפּעס איין, צושמייכלען זיי זיך אלע, ווערען רויט... און נעהמען זיך קנייטשען נאָך חן׳עוודיגער — — — די רויטקייט גיט זיך מיט אמאָל א שפּיעגעל אינ׳ם וואסער — בעוויזט זיך א פּורפּורנע שיף, פּורפּורנע זענעל, א פערפלאמטער רויך — — — די פּורפּורנע שיף כאפּט אויף ברוך׳ן

— כאָ־כאָ־כאָ־כאָ !

— ווער איז א נאר ? — פרעגט די נעשטאַלט, אראָפּנעהמענדיג פון זיך די שניי־שיף.

— דו — ענטפערט זי.

— פאר וואָס בין איך א נאר ?

— דערפאר וואס דו האסט זיך געיאָגט נאָך די שטרערען....

— הערסט ! אז דער הימעל לאָזט זיך פאר אונז אראָפּ אזוי נאָ־הענט, אז עס דאכט זיך : נאָר נאָך אביסעל, נאָר נאָך עטליכע שפּאַן און דו ביזט שוין מיט דיין חנה'קען צווישען הימעל און שטערען, צווישען הי־מעל און שטערען.

— און דו נעהמסט און שפּאנסט.

— און חנה'קע מיט מיר.

— און דער הימעל מיט די שטערען ?

— טראַנט זיך פון אונז אָפּ אלץ ווייטער און ווייטער.

— כא־כא־כא־כא !

— כאָ־כאָ־כאָ־כאָ !

— ווער איז קלוג ? — פרעגט די נעשטאַלט, אראָפּנעהמענדיג פון איהר די שניי־שיף.

— איך, — ענטפערט זי צופריעדען, קינדעריש.

— פאר וואס עפּעס דו גאָר ?!

— דערפאר וואס איך האָב געזאָגט : קום צוריק, וועסטטו זעהן ווי דער הימעל מיט די שטערען וועט אונז נאָכשפּאנען.

— פאר וואס־זשע קומען זיי איצטער ניט צו צו אונז ?

— ווייל, — ענטפערט זי, — ווייל זיי האָבען מורא, אז ווען זיי וועלען נעהמען נעהן, וועלען מיר ווידער אנטלויפען.

— כא־כא־כא־כא !

— כאָ־כאָ־כאָ־כאָ !

און איבערן פּאָל נעהמען זיך קאטשען אייער פון פערשיעדענע פארב און גרויס. עס שלאָגען זיך צונויף עטליכע אייער, שלאָגען זיך אָלע מיט אמאָל אָן, איינע אָן די אנדערע, און עס דערהערט זיך א לאַך, און זיי קאט־שען זיך אזוי אוועק צוזאמען, ווי זיי וואָלטען וועלען נאָכמאכען איהר גע־לעכטער — — —

בעט אן אויסגעצויגענער, מיט ברייט צועפענטע אויגען, און האָט זיך מורא א ריהר טהאָן.....

עס בעווייזט זיך באלד חנה'קע, אין איהר ברוינעם גימנאזיום־קלייד, די געשטאלט צועפענט פאר איהר ברייט די הענט, נעהמט זי ארום, בע־האלט זי אין זיך —

„זיי" שפּיעלען זיך, קושען זיך. זייערעביידענס אויגען פערציהען זיך מיט א פייכטקייט, צושטראהלען זיך פון גליק. אָט פלעכט זי איין איהר קלאָהר ווייס הענטעל אין זיינע שווארצע האָר. אָט כאפּט ער זי אויף די הענד, גיט זי א הויב העכער פון זיין קאָפּ, דערזעהט זי אין בעט דעם „אלטען" מיט די ברייט־צועפענטע אויגען, דערשרעקט זי זיך, לאָזט ארויס א געשריי, שפּרינגט אראָפּ, רייסט זיך ארויס און אנטלויפט — — בלייבט די געשטאלט אליין און זי דרעהט זיך צוריק אויס מיט'ן פּנים צום בעט און נעהמט זיך קוקען אויפ'ן אלטען ברוך מיט אזא שאַרפ־קייט, אז עס גיט איהם א טרייסעל, און ער כאפּט זיך אויף.

אין שטוב איז פינסטער. אין דרויסען רעגענט. מחנות ווינטען טראגען זיך איבער דער ווסטער סטעפּ און שליידערען מיט כוואליעס רע־גען. און צופוסענס זיצט חנה, ווי א בייזע מכשפה, קוקט אויף איהם מיט איהרע צוגליהטע אויגען און שמייכעלט — — —

— — — — —

ווינטער.

א לויטערע נאכט.

ברוך ווארפט זיך דורך.

אין די פענסטער קוקט אריין א זילבערנע ווייסקייט, עס שטראהלט אריין די שנייאיגע ווייט.

נאָר ניט ווייט פון די פענסטער שטעהט דער הימעל, א דורכזיכטיג־בלויער, א פערשטערענטער — — —

עס דערהערען זיך קרעפטיגע, יונג־קלינגענדע שטימען, א געלעכ־טער — — —

באלד עפענט זיך אויף די טיהר, עס קומען אריין זיין געשטאלט און חנה.ביידע פאלען אריין אין די שניי־שיך, פרישע, אָנגעפראָסטיגטע, מיט פלאמיגע באקען, שטראהלענדע אויגען:

— כא־כא־כא־כא!

— און דו? — פרעגט זי און שמייכעלט.

— איך געה אין פייער.

— אין פייער?

— יא.

— נעהם מיך אויך מיט.

— דיך אויך?

— יאָ.

— קום.

ווי נאָר זיי קומען צו דער טיהר, צינדט זיך די ראָם פאַר זיי אָן.

— ס'ארא פייער! ס'ארא פייער, פייער, פייער! — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — —

ניו יאָרק, 12—1907.

און אָט כאַפּען זיי זיך אָן פאַר די הענד און נעהמען זיך דרעהען אין טאַנץ:

— טיראַראַ, טיראַראַ, טראַטאַראַ!

— טראַמטי, טראַמטי, טראַמטאַם טאַם!

באַלד פאַלט זי צו דעם געשטאַלט, וואַרפט אַרום איהרע לאַנגע וואַרעמע הענט אַרום זיין האַלז און הענגט זיך אויף איהם, טוליעט זיך צו איהם, ציהט זיך און ווערט אַלץ וואַרעמער, צוגליהטער, איהרע גרויסע אויגען זיינען פער׳שכור׳ט, האַלב אָפען, פערנעבעלט. קוקען זיי אַרויף צום געשטאַלט, צו זיינע דיקע ליפּען, צו זיינע שאַרפע אויגען, צו זיין שטערען, צו די שוואַרץ־ברענענדע האָר.

די געשטאַלט צערטעלט זי, גלעט זי, קושט זי, און זעהט דערביי, מיט זיינע ברייטע אַקסעל צו פערשטעלען פון איהר דעם „אַלטען״.

ברוך ציטערט אויף, ער הויבט זיך אויף אויף זיין געלעגער, צופּוּ־סענס זיצט חנה און שמייכעלט — — —

ער טהוט זיך אָן שטילערהייט, גנב׳עט זיך אַרויס פון הויז, אַזוי אַז „זיי״ זאָלען איהם ניט דערזעהן — זיי זאָלען זיך ניט דערשרעקען. ער נעהמט מיט זיך קעראָסין, געהט מיט איהם איבער׳ן ווייסען שניי צום שייער. נעהמט אַרויס אַ לייטער, קריכט אַרויף, בעגיסט דעם שייער פון אַלע פיער זייטען, בעזונדער זעהט ער, אַז די ראַם פון אַריינגאַנג זאָל זיין גוט בעגאָסען. ער וויל זיך שוין נעהמען אונטערצינדען, דערמאָהנט ער זיך אַבער, אַז די עזלען און דער פערד האָבען ניט געגוג שפּייז אויף מאָרגע־דיגען טאָג. לויפט ער שנעל אַוועק צום שטאַל, פערזאָרגט זיי מיט עסען. דער הונט פּלאָנטערט זיך איהם צווישען די פיס, בינדט ער איהם דאָרט אָן. ער קומט באַלד צוריק צום שייער, צינדט איהם אָן פון אַלע פיער זייטען:

אויפ׳ן טיהר פון הויז בעווייזט זיך חנה. קוקט אויף איהם און שמייכעלט:

— וואָס ביסטו אַרויס? — פרעגט ער זי.

— וואָס איז?

— איצט קאָנסטו דאָך שוין ניט אַריין צוריק.

— פאַרוואָס?

— „זיי״ האָבען פערנומען די בעט — — — —

ערקלעהרונגען:

אבא אָסטראָווסקי — דער יונגער מאַלער, וועמעס דריי בילדער ווערען אין דעם בוך איבערגעגעבען אין ליכט דרוק האָט נאָך, אַלס שילער פון די קלענערע קלאַסען אין אדעסער קונסט שוהל, געצויגען אויף זיך די אויפמערקזאַמקייט פון מבינים. אויף אַ בילדער־אויסשטעלונג, וואָס איז געמאַכט געוואָרען פאַר שילער פון די העכערע קלאַסען פון יענער שוהל, האָט מען אויך זיינע אַרבייטען אָנגענומען. די פּרעסע האָט דאַן דעם יונגען אָסטראָווסקי בעזונדערע אויפמערקזאַמקייט געשענקט.

אין יאָהר 1906 איז אבא אָסטראָווסקי אָנגעשטעלט געוואָרען אַלס געהילפס דירעקטאָר פון דער וואַנדערענדער קונסט־אויסשטעלונג, וואָס איז אָרגאַניזירט געוואָרען פון דעם מאַלער רעזוואַדאווסקי, מיט דער אונטערשטיצונג פון דער פּעטערבורגער קעניגליכער קונסט־אַקאַדעמיע. ער האָט אויך געשריעבען וועגען דער אויסשטעלונג אין איניגע רוסישע צייטונגען.

נאָך די אדעסער געשעהענישען האָט ער מיט זיינע עלטערען אויסגעוואַנדערט קיין ניו יאָרק.

דאָס איצטיגע צווייטע בוך „שריפטען“ איז פערגרעסערט אויף 4 דרוק־בויגען. אויסער דעם איז יעדע זייט פערגרעסערט אויף 2 שורות און דאָך איז, אויס מאַנגעל אין פּלאַץ, אויסען געבליבען ר. אייזלאַנד’ס אַרטיקעל — „די בעלעטריסטען“ און נאָך אַ פּאָר אַנדערע זאַכען.

די צייט האָט ניט ערלויבט צוצוגרייטען אַ פאָלשטענדיגען אינהאַלט פון דעם דריטען בוך.

אין דעם דריטען זאַמעלבוך וועלען, צווישען אַנדערעס, אַריינגעהן: אַ פּאָעמאַ פון יוסף ראָלניק; סאַפּאָ’ס ליעדער און פראַגמענטען — איבערזעצונגען פון מ. באַסין; שעקספּיער’ס סאָנעטען — איבערזעצונגען פון י. י. שוואַרץ; ר. אייזלאַנד’ס אַן ערצעהלונג פון נויאָרקער לעבען; אַן ערצעהלונג פון ה. געלבוים — אויך פון היגען לעבען. א. ראַבאָי האַלט איצט אין ענדיגען אַ ראָמאַן פון נויאָרקער לעבען. דער ראָמאַן (אויב ער וועט פאַרטיג ווערען אין צייט) וועט אַריינגעהן אין דריטען זאַמעלבוך „שריפטען“.

אינהאַלט פון ערשטען זאַמעלבוך „שריפטען“ —

דוד איגנאַטאָוו — דער גבור; וואַלט וויהיטמאַן’ס „אַ גרוס דער וועלט“ — איבערזעצט פון י. י. שוואַרץ; ר. אייזלאַנד — די יונגע; זישאָ לאנדוי — „דערנער“ און „מיידעלשע געזאַנגען“; מאַני לייב — פון די ליעדער „אבענד און נאַכט“; י. אָפּאַטאָשו — אַ ראָמאַן פון אַ פערד גנב; נאָטיצען: „אונזער קריטיק“, די „אַלטע“ און די „יונגע“, „דר. חיים זשיטלאָווסקי“, „ערקלערונג“.

אַדרעס פון דער רעדאַקציע „שריפטען“ איז:

DOVID IGNATOFF, 1647 Washington Ave., Bronx, N. Y.

DOES NOT
CIRCULATE

421254

WELLS BINDERY INC.
WALTHAM, MASS.
JUNE 1972